

**İSPANYA'DA DİL POLİTİKALARI:
ULUSAL VE KÜRESEL TRENDLER**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER**

Dilshad HUSEYNOVA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali ASKER**

İSPANYA'DA DİL POLİTİKALARI: ULUSAL VE KÜRESEL TRENDLER

Dilshad HUSEYNOVA

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali ASKER

T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK
Mayıs 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
ARAŞTIRMA SORULARI.....	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
1. DİL OLGUSUNUN KAVRAMSAL VE KURAMSAL TEMELLERİ	15
1.1. Dil ve İlgili Kavramlar	15
1.2. Dil Kuramları.....	159
1.3. Dil Aileleri ve Dillerin Sınıflandırılması.....	22
1.4. İletişim Dili ve Ana Dil	27
1.5. Çift Dillilik ve Çok Dillilik	28
1.6. Milliyetçilik ve Dil.....	31
2. İSPANYA'DA DİL POLİTİKASI TARİHİ: ÇATIŞMA VE EGEMENLİK	38
2.1. İspanya'da Dil Siyaseti ve Gelişim Evreleri	38
2.1.1. Büyük İberia İlkel Dilleri ve İmperi Latin	40
2.1.2. Bask ve Galiçiya Dilinin Tarihi Sınırları.....	42

2.1.3. Roma İmparatorluğu Döneminde Hispanik Latince	44
2.1.4. Vizgot ve Arap Krallığı Döneminin İspanyol Dili Üzerine Etkileri	45
2.2. Kastilyalaştırma Süreci -İspanyolcanın Baskın Dil Olarak Ortaya Çıkışı ve Latin Amerika Kıtasında İspanyolca	49
2.3. İber Yarımadası'nda Dil, Ulus ve İmparatorluk.....	54
2.4. Amerika Kıtasında Dil Politikası Stratejileri.....	57
2.5. Afrika'da İspanyol Glottopolitiği: Bir Sömürge de Dilsel Yaklaşım.....	60
2.6. İspanya'da Milliyetçiliğin Gelişim Seyri	68
2.6.1. Katalan Milliyetçiliği	81
2.6.2. Galiçya Milliyetçiliği.....	86
2.6.3. Bask Özerk Topluluğu ve Dil Siyaseti.....	89
3. İÇ VE DIŞ PARADİGMALAR DİL POLİTİKASI UYGULAMALARI	93
3.1. Ulusal Dil ve Azınlık Dillerinin Durumu	93
3.1.1. İspanya'da Sosyo-Demografik Durum	105
3.1.2. Yasal Statü ve Düzenlemeler.....	111
3.2. Dil Siyasetinin Temel Paradigmaları	123
3.3. Dış Siyaset ve Dil Politikası.....	138
3.4. İspanyolca ve Yumşak Güç Politikaları	141
SONUÇ	146
KAYNAKÇA	153
TABLolar LİSTESİ	178
ŞEKİLLER LİSTESİ	179
HARİTALAR LİSTESİ	180
ÖZGEÇMİŞ	181

TEZ ONAY SAYFASI

Dilshad HUSEYNOVA tarafından hazırlanan “İSPANYA’DA DİL POLİTİKALARI: ULUSAL VE KÜRESEL TRENDLER“ başlıklı bu tezin Uluslararası İlişkiler Programına uygun olduğunu onaylarım.

Prof.Dr.Ali ASKER

.....

Tez Danışmanı, Uluslararası Siyaset Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir, Mayıs 2023.

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Abdül Samet ÇELİKÇİ (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Ali ASKER (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Turgay DÜĞEN (NÖHÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığımı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Dilshad HUSEYNOVA

İmza :

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, daima doğru hedefe yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. Ali Asker'e, katkılarından dolayı değerli jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Abdül Samet Çelikçi ve Dr. Öğr. Üyesi Turgay Düğen'e içtenlikle teşekkürlerimi sunarım. Bu süreç boyunca gösterdikleri sabır, hoşgörü ve anlayıştan dolayı değerli aileme şükranlarımı sunarım.

ÖZ

Dil; sadece bir konuşma topluluğunu diğerinden ayırt etmek için kullanılan araç olmayıp, bir ulusun yapısını, karakterini, duygularını, milli kimliğini temsil eden, geçmiş, bugün ve geleceği arasındaki güçlü bir bağıdır. Bu anlamda; i) doğru dil politikası ve dil planlaması, ii) dilin öğretilmesinin teşvik edilmesi, iii) dile talebin canlı tutulması güçlü bir dilin ve dolayısıyla milli ruhun temelidir. Tarih boyunca, emperyalist ve sömürgeci politikalarla dilin dayatılması, dini inançlar üzerinden yürütülen siyasetlerin dilin öğretilmesinde etkin araçlar olarak kullanılması ve böylece tek dilliliğin teşvik edilmesi, bugün İspanyolcanın küresel dil niteliği kazanmasında ve birçok ülkede resmi dil konumuna gelmesinde etkili olmuştur. Katoliklik, İspanyol kimliğinin” etkin hatta belirleyici ögesi olmuş ve “klerikal” yapının yüzyıllar boyunca gücünü sürdürdüğü bu dönemde, ulus kavramı ve ulus inşası geri plana itilmiştir. Milliyetçilik hareketlerinin belirginleşmesi, 19. yüzyılda, sosyal ve politik “ulus” anlayışının yanı sıra, seküler (laik) yapılanmayı ve İspanyol ulusal kimliğini de şekillendirmiştir. Bununla birlikte, İspanyol tarihinin tüm dönemlerinde, tek dilliliği teşvik eden açık veya örtülü politikalar yürütülmüştür. Tek dil olarak İspanyolcanın yaygınlaştırılmasına yönelik atılan siyasi adımların belki de en etkili bu dili konuşmanın sağladığı avantajların artırılması yönünde atılan adımlardır. Özellikle iş fırsatlarının artırılması ile belirli bölgelere göçün teşvik edilmesi, çok dilli profilin oluşturulması ve bunun sonucu olarak İspanyolcanın ortak iletişim dili olarak kullanılması teşvik edilmekte, bu ve benzeri örtülü politikalarla İspanyolcanın kullanımının sağlamaştırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla, görünürde demokratik azınlık haklarının varlığına rağmen İspanyolcayı pekiştirme çabası günümüzde de sürdürülmekte ve bu çaba küreselleşen dünyada, İspanya’nın dış dil politikası ile yumuşak güç çerçevesinde desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İspanyol Dili; Dil Politikası; Azınlık Dilleri; Kolonizasyon; Sömürge Politikası

ABSTRACT

Language is not only a tool used to distinguish communities but also a strong link between the past, present, and future of nations, representing their structure, character, feelings, and national identity. From this point of view, i) the right language policies and planning, ii) promoting language teaching, and iii) keeping its necessity alive are the main fundamentals of a 'strong' language and therefore national spirit. Throughout history, the imposition of language by imperialist and colonial policies and the use of religious beliefs as an effective tool for this purpose have led to the promotion of monolingualism, which was influential in conferring the global status of the Spanish language and setting it in an official position in many countries. Catholicism had been an active, even defining item of the "Spanish identity," and the "clerical" structure had sustained its strength for centuries, where the concept of nation and its building have been pushed to the back during this period. Becoming evident in the 19th century, the nationalist movements clarified the political and social meaning of the 'nation', leading to the secular structuring and shaping of Spanish national identity. Besides, explicit or implicit policies that promote monolingualism have always existed in all periods of Spanish history. In particular, the most powerful political approach taken towards the adoption and widespread use of the Spanish language was the increase in advantages provided by speaking it. Specifically, encouraging migration to certain regions through the offered employment opportunities, therefore revealing a multilingual profile, promotes the use of the Spanish language for common communication. Obviously, despite the existence of democratic minority rights, the effort to consolidate the Spanish language continues now, and this effort is supported by Spain's soft power-based international language policy in the globalizing world.

Keywords: Spanish Language; Language Policy; Minority Languages; Colonization; Colony Policy

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	İspanya’da Dil Politikaları: Ulusal ve Küresel Trendler
Tezin Yazarı	Dilshad HUSEYNOVA
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Ali ASKER
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	25/05/2023
Tezin Alanı	Uluslararası İlişkiler
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	181
Anahtar Kelimeler	Dil Politikası; İspanyol Dili; Koloni; Azınlık Dilleri; Sömürgecilik

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Language Policies in Spain: National and Global Trends.
Author of the Thesis	Dilshad HUSEYNOVA
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Ali ASKER
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	25/05/23
Field of the Thesis	International Relations
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	181
Keywords	Language Policy; Spanish Language; Colony; Minority Languages; Colonialism

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AECID	: Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
ANV	: Bask Milliyetçi Hareketi
BE	: İki Dillilik
BIT	: İki Dilli Öğretim
CEDA	: İspanyol Sosyalist İşçi Partisi
CEFR	: Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı
CELA	: Uluslararası Sertifikasyon Sistemi
CLIL	: Dil ve İçeriği Bütünleştiren Öğrenim
DELE	: Yabancı Dil Olarak İspanyolca Diploması
EGIDS	: Genişletilmiş Kademeli Kuşaklararası Bozulma Ölçeği
ELE	: Yabancı Dil Olarak İspanyolca
ENI	: Ulusal Göçmenler Anketi
ESSA	: Her Öğrenci Başarır Yasası
ETA	: Bask Ülkesi ve Özgürlük
FEDELE	: İspanyolca Okulları Federasyonu
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
IC	: Cervantes Enstitüsü

INE	: Ulusal İstatistik Enstitüsü
KPDS	: Kamu Personeli Dil Sınavı
LOAPA	: Otonom Uyum Yasası
LOGSE	: Eğitim Sisteminin Genel Organik Yasası
LOMCE	: Eğitim Kalitesini Geliştirme Organik Yasası
NLP	: Nöro-Linguistik programlama
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PCE	: İspanya Komünist Partisi
PCE	: İspanya Komünist Partisi
PNV	: Bask Milliyetçi Partisi
POCTEFA	: İspanya-Fransa-Andorra -Avrupa bölgesel işbirliği programı
PSOE	: İspanyol Sosyalist İşçi Partisi
RAE	: Kraliyet İspanyol Akademisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TOEF	: İngilizce Seviye Belirleme Sınavı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Bilim ve Kültür Örgütü

ARAŞTIRMANIN KONUSU

İster resmi dil olarak konuşulan nüfusun büyüklüğü, isterse de ana dili olarak konuşan nüfus bakımından İspanyolca dünyanın ilk üç dili (diğerleri; Çince, İngilizce) arasında yer almaktadır. İspanyolcanın dünya dilleri arasındaki yeri ve 20 ülkede ana dili olarak konuşulması dilin yaygınlaştırılması ile ilgili süreçleri ilginç kılmaktadır. Ayrıca, İspanya'nın mevcut devlet yapısını oluşturan özerk bölgeler, azınlık toplumlar, karmaşık dil yapısı ve buna bağlı gelişen sorunlar ve çözümleri bu coğrafyada yürütölen dil politikalarının sonuçlarını, olumlu veya olumsuz birçok çıkarımların yapılması bakımından değerli kılmaktadır. Bu içeriğin Türkiye'de araştırılmamış olması, Türkçe kaynaklarda yer almaması tez çalışmasına konu olarak sečilmesinin nedenidir.

İspanyol dilinin tarihi, özel bir öneme sahiptir. Bu tarih bizi günümüzden yaklaşık 2000 bin yıl öncesine kadar götürmekte, İspanyolcanın kökeni, dil ve dil politikasının karmaşık, etkileşimli ve dinamik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Roma medeniyetinin ve Latincenin M.Ö. 218'de İber Yarımadası'na gelişi yerel dillerin değişimi, Latineden türeyen yeni dillerin doğuşu, 711 yılında Arap istilasını, İber Yarımadası'nın dil haritasını şekillendiren önemli süreçlerdir. İspanyolca, Katalanca, Galiçyaca ve Portekizce; Roma dışı dil grubuna ait Baskça bu bölgenin dil çeşitliliğini oluşturmaktadır. İspanya'nın elde ettiği siyasi ve ekonomik güç ise, gerçekte Kastiya olan ve bu gün İspanyolca olarak bilinen dilin hâkim duruma geçmesini sağlamıştır. İspanya'nın Koloni İmparatorluğu, sömürge siyaseti, göçler, Katolik inancının empoze edilmesi İspanyolcanın yaygınlaştırılmasında önemli unsurlar olarak İspanyolca konuşan dünyanın sınırlarını genişletmiş ve Kuzey- Güney Amerika, Güneydoğu Asya, Afrika ve Pasifik'te çok dilli halkların yaşadığı topraklara İspanya egemenliğinde ortak kültürel özellikler kazandırmıştır. Bu süreçlerde dil hem siyasetin aracı, hem de nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önemlisi, belirli siyasi hedeflere ulaşmada dilin toplumsal etkiye sahip önemli bir unsur olduğunu görmekteyiz. Tüm bu hususlar ve İspanyolcanın uluslararası karakterinin belirlenmesinde etkin olan diğer süreçler araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmada İspanyolcanın tarihi gelişim sürecine odaklanılmıştır. Bu kapsamda; i) dilin oldukça geniş coğrafyaya dağılımını etkileyen ve İspanyolcanın gelişiminin temelini oluşturan unsurların araştırılması, ii) dilin ve dil politikasının dinamik yapısında meydana gelen değişikliklerin ve bunların ortaya çıkardığı sonuçların tartışılması, iii) belirli siyasi hedeflere ulaşmada dilin öneminin, siyasette bir araç veya siyasetin bir nesnesi olarak dilin rolünün değerlendirilmesi, iv) dil planlaması ve dil politikalarının yürütülmesinde eğitimin etkinliği, v) milli ve ulusal kimliğin inşasında dilin öneminin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bu araştırma, İspanyolcanın, ulusal ve uluslararası sahnede yerini belirleyen ve güçlendiren gelişmelere odaklansa da genel anlamda dilin coğrafi ve sosyal çeşitliliğine, siyasi ve kültürel yönlerine, milli varlıkta dilin etkinliğine ilişkin argümanları içermesi bakımından değerlidir. Tez çalışması konuya ilişkin ilk Türkçe kaynak olması bakımından önem taşımaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma kapsamında, İspanyol dilinin tarihi gelişimi ve yürütülen dil politikaları ile ilgili beş yüzü aşkın bilimsel esere erişilmiştir. Tez; Rusça, İngilizce, İspanyolca ve Türkçe yayınlanmış çok sayıda makale, tez, kitap ve kitap bölümleri vd. türden kaynaklar kullanılarak tarama-inceleme yöntemi ile hazırlanmıştır. Özellikle İspanyolca kaynakların kullanılması daha detaylı bilgilere ulaşılmasına olanak sağlamıştır. Çalışmada sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmakta olan nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir.

ARAŞTIRMA SORULARI

İspanya farklı azınlıkların yaşadığı, iki dilli ve çok dilli politikaların yürütüldüğü, azınlık dillerine yönelik uygulanan baskıya bağlı milliyetçilik çatışmalarına sahne olan bir ülkedir. Buna rağmen, İber Yarımadası'nın yerli birçok dilini yok eden Latince'den küçük bir bölgede türemiş olan Kastilya dilinin bugün dünyanın en çok konuşulan dilleri arasına giren modern İspanyolcaya nasıl dönüştüğü, bu süreçlerin nasıl yönetildiği, dil politikasını şekillendiren etkenlerin neler olduğu ve bu bağlamda eğitimin nasıl bir rol üstlendiği, İspanya'nın insanlık tarihinin evriminde sayılı imparatorluklardan biri haline gelmesinde ve bugünkü istikrarlı kimliğini kazanmasında dilin bir araç olarak nasıl kullanıldığı, bu tarihi gerçeklerden hangi çıkarımların yapılabileceği araştırmayı şekillendiren sorulardır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Tezin ilk bölümünde dil olgusunun teorik ve kavramsal boyutları ile ele alınmakta, dil kuramları, sınıflandırma, milliyetçilik ve azınlık dilleri bu kapsamda detaylandırılmaktadır. İkinci bölümde, İber dillerinden başlayarak Roma İmparatorluğu, Arap dönemi ve sonrasında İspanya'da dil politikasının tarihi süreçlerine yer verilmiştir. İspanya'nın dil politikasında iç ve dış paradigmalara odaklanan üçüncü bölümde ulusal ve azınlık dilleri, yasal statü ve düzenlemeler, dil siyasetinin temel unsurları ve yumuşak güç politikaları ele alınmıştır.

Araştırmanın Kastilya dilinin doğuşundan bugününe geniş tarihi süreçleri kapsadığı düşünüldüğünde konu özelinde Türkçe kaynakların sınırlı olması karşılaşılan zorluklardandır.

1. DİL OLGUSUNUN KAVRAMSAL VE KURAMSAL TEMELLERİ

1.1. Dil ve İlgili Kavramlar

Dil, bir toplumun kültürü, gelenekleri ve kamusal öz bilincinin depolanmasını ve aktarılmasını sağlayan, ulus ve etnosa insan akışını oluşturan güçlü bir sosyal araçtır.¹ Daha önemlisi, dil, hem bir düşünme ve iletişim aracı hem de toplumları birbirinden ayırma aracı olarak kültüre katkı sağlamaktadır. Dil toplumda ne kadar önemli ise dilin varoluşunda da toplum aynı derecede önemlidir. Diller zenginliğini ve gelişimini ait olduğu toplumlara borçludur, yani dillerin varoluşu toplumların varlığının bir sonucudur. Bir arada yaşamak, aynı dili konuşan bir toplum veya ulus olmak; yaşayan, bu nedenle değişen ve gelişen bir varlık olduğunu kabul ettiğimiz dilin korunmasında en etkin faktörlerden biridir.²

Jespersen'e göre "*Dil, gönüllü olarak üretilen semboller aracılığıyla fikirleri, duyguları ve arzuları iletmenin tamamen insani ve içgüdüsel olmayan bir yöntemi*" olarak tanımlanmaktadır.³ Dil terimi, *toplumdilbilim* çalışmalarında her zaman ortaya koyduğu kavramsal belirsizlik nedeniyle dil dışı çağrışımlar yaratmaktadır. Aslında, dilbilimsel anlamda "*dil*" terimi bir soyutlamadır ve bir dilin çeşitlerinin ortak noktalarına atıfta bulunmak için kullanılır. Bu anlamda diller somut olmayıp daha ziyade tanımlanabilen, düzenlenebilen ve hatta empoze edilebilen soyut varlıklardır.⁴ Dil terimi, günlük etkileşimlerimizde sıklıkla kullanılmakta ve çok boyutlu bir dizi fenomene atıfta bulunabilmektedir. Dolayısıyla, bu terimin mevcut bağlama özgü anlamı; lehçe, çeşit, kod, iletişim, üslup gibi diğer terimlerle karşılaştırılması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Tüm bu belirsizliklere rağmen dil ile ilgili aşağıdaki hususlar kayda değerdir:

- Dil, sözlü, yazılı veya imzalı olabilir.

¹ Светлана Тер-Минасова Григорьевна, *Язык и межкультурная коммуникация*, (Москва: Государственный университет МГУ имени М. В. Ломоносова, 2000),14.

² Ali Asker, Ramazan Alpaut, "Kafkasya Türk Dilleri. Sosyolojik Genel Bir Bakış", içinden: *Tehlikedeki Türk Dilleri I: Kuramsal ve Genel Yaklaşımlar*, Cilt 1, ed. S.Eker, Ü.Ç.Şavk, (Ankara, Astana: Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2016), 400.

³ Otto Jespersen, *The Philosophy of Grammar*, (University of Chicago Press, 1992), 17.

⁴ Moreno Gabrera Carlos, *La Dignidad e Igualdad De Las Lenguas. Crítica de la Discriminación Lingüística*, (Madrid: Alianza Press, 2001),49.

- Dilin oynadığı en önemli rollerden biri iletişim olduğundan, bilim adamları geleneksel olarak dili bir iletişim aracı olarak ele almaktadır.
- Dil aynı zamanda fikirleri şekillendirerek ve ifade edilmesini sağlayarak bir biliş aracı görevi görmektedir.
- Bazı işlevsel perspektiflerde, dil terimi kod, lehçe, çeşitlilik, pidgin, creole, lingua franca, gibi birçok kavramlara atıfta bulunabilmektedir.
- Biçimsel bakış açısıyla dil, tüm ve yalnızca dilbilgisel tümcelerinin bir kümesidir.⁵

Dilbilim

Dilbilim dilin yapısını modelleyen, dilin nasıl geliştiğini araştıran ve farklı kullanım türlerinin işlenmesiyle ilgili karmaşıklıkları inceleyen akademik bir alandır.⁶ Dilbilimci ise, dilleri bilimsel olarak inceleyen kişidir. Dil, organik olarak bilincin yapısına dokunabilen bir unsurdur. Konuşmada kullanılan dil, bireyin ihtiyaç ve hedeflerine göre günlük yaşamda ve iletişimde, biliş ve değerlendirmede, karar vermede, bilgiyi depolamada, her alana ait üretimde, sağlanan deneyimlerin aktarımında önemli bir araçtır. Konuşma “*dilin kuralları*”na göre şekillendiğinde, başkaları tarafından anlaşılabilir olmakta ve bu, dili sosyal açıdan önemli iletişim araçlarının tutarlı bir bütünü haline getirmektedir. Dil belirli özelliklere ve kavramsal boyuta sahiptir.⁷

- *Sentaks*: “sözdizim” anlamında kullanılmaktadır. Bir dile ait kelimelerden belirli ilke ve kurallara göre cümlelerin oluşturulmasını ve cümle yapısındaki esnekliği inceler.
- *Grammer*: Bir dilin ses, biçim, dili yapılandıran kurallarını inceleyen bilim dalıdır.
- *Semantik*: Dil gelişiminde önemli faktörler olarak görülen kelimelerin veya biçimlerin anlamındaki değişikliklerin araştırır ve sınıflandırır.
- *Fonetik*: Konuşma sesleri ve bunların fizyolojik üretimi ve akustik niteliklerini irdeler.
- *Ses*: Bir harfin söyleniş biçimini ifade eder.

⁵ Tariq Khan, *Basic Concepts in Linguistics*, (İndia: Pathshala, 2018), 3.

⁶ Khan, *Basic Concepts*,3-4.

⁷ Kemal İnal, *Dil ve Politika. Dilin Kökeni, Etnik Boyutu ve Kimlikle İlişkisi*,(Ütopiya Yayınları:217, 2012),16.

- *Sosyololingüistik*: Dilin sosyolojik yönleri, bir topluluktaki sosyal rolünü sürdürmede dilin görevleri ile ilgilenir.
- *Dile İlişkin Bilgi*: Fonetik, imla, sözdizimi ve dilbilgisi gibi dili yöneten kuralları anlama ve doğru kullanma becerisidir.
- *Evrensel Gramer*: Evrensel dilbilgisi, insanların dil edinimiyle ilgili doğuştan gelen yetilere sahip olduğunu öne süren teoridir.⁸
- *Söz*: Sözlü veya yazılı biçimde bireyin sosyal bağlamda duygu ve düşüncesini ifade etmek için kullandığı anlamlı ses birliğidir.⁹
- *Konuşma edimi*: Pragmatikğin bir alt alanıdır, kelimelerin sadece bilgi sunmak için değil, aynı zamanda eylemleri gerçekleştirmek için de kullanıldığını ifade eden çalışma alanıdır.¹⁰

Lehçebilim (Diyalektoloji)

Dillere yönelik önyargılar ve tutumlar üzerine yapılan araştırmalar, dillerin taşıdığı toplumsal anlamların karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ve bu anlamlar üzerinde bağlamsal faktörlerin çok önemli bir etkiye sahip olduğunu her zaman göstermiştir. Tarihsel olarak, “lehçe” ve “dil” arasındaki ayırım, Yunan kültüründen köken alan ve diğer kültürlerde kullanılırken zamanla farklılaşan yazı biçimleri nedeniyle ortaya çıkmıştır.¹¹ Fishman’a (1979) göre, yaygın kullanımda bir lehçe, söz konusu dilin, özellikle de deyimsel veya sözlü ifade biçimlerine göre genellikle bölgesel bir alt birimdir.¹² Dolayısıyla, “dil” bir üst tanım, “lehçe” ise alt terim olarak tanımlanmaktadır. Fishman tarafından sunulan tanımda, “lehçe”, dilsel coğrafyaya göre türetildiği için bölgesel nitelik taşımaktadır.

Bir dilin tüm çeşitleri, fonetik, sözcüksel, sözdizimsel, anlamsal ve işlevsel olmak üzere farklı düzeylerde biçimsel olarak yapılandırılmıştır. Bu çeşitler, ‘lehçeler’ olarak etiketlenseler de konuşmacılarının hem iletişimsel hem de sosyal ihtiyaçlarına tam olarak yanıt vermektedir. Dil ile lehçe arasındaki farka bakıldığında; bir dil, bir lehçeden daha büyüktür, siyasi birlik ve ortak bir yazı sistemi ile karakterize edilen bir

⁸Britanica, Universal Grammar, <https://www.britannica.com/topic/universal-grammar>, (Erişim tarihi:10.09.2022).

⁹ İnal, *Dil ve Politika*, 16.

¹⁰Speech Acts in Linguistics, <https://www.thoughtco.com/speech-act-linguistics-1692119> (Erişim tarihi:10.09.2022).

¹¹ Francisco Moscoso García and Adil Moustaoui Sghir, *VI Congreso de Arabe Marroqui: Identidad y Conciencia Lingüística*, (Servicio de Publicaciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 2016), 49.

¹² García and Sghir, *VI Congreso de Arabe Marroqui*, 50.

grubun iletişim aracıdır ve daha güçlüdür. Ünlü bir dilbilimci Weinreich “*Dil, ordusu ve donanması olan bir lehçedir*”¹³ sözü ile dilin gücünü en güzel şekilde ifade etmiştir.

Ulusal ve Resmi Diller

Ulusal dil, siyasi, kültürel ve sosyal işlevler için, resmi dil ise ulusal mahkeme, parlamento veya devlet işleri için kullanılmaktadır.¹⁴ Resmi ve ulusal diller, bir ülkenin kimliğini temsil etmede özel bir konuma sahiptir ve her iki dilin temel işlevi ulusu temsil etmektir. Dil, bir ülkenin çoğunluğu tarafından yazılı ve sözlü iletişim aracı olarak kullanıldığında ulusal dil statüsü kazanmış olur. Ulusal dil, bir ülke veya ulus için sembol ya da kimlik görevini yerine getirmektedir.

Sosyo-Dilsel Teori

Dilbilim alanında yapılan eski çalışmalarda dil; dili konuşanlardan ve toplumdan soyutlanmış soyut bir sistem olarak ele alınmıştır. Dil bir toplumun ortak malıdır ve toplum özellikleri ile yakından ilintilidir, dolayısıyla toplumdan ayrı düşünülemez. Toplumdilbilim üzerine yapılan araştırmalar, geçen yüzyılın ortalarında başlamıştır. Toplumdilbilim birçok uzman, dilbilimci, sosyolog ve antropologlar tarafından 1964 yılında Kaliforniya’da düzenlenen uluslararası kongrede tanımlanmış¹⁵ ve o zamandan başlayarak Etnolinguistik, Linguistik Coğrafya ve Dil Sosyolojisi arasındaki sınırlar tanımlanabilmiş, dil ve toplum arasındaki ilişkiler araştırmacıların ilgi odağı olmuştur.¹⁶ Disiplinlerarası bir araştırma alanı olan toplumdilbilim, dilbilim, sosyoloji ve antropoloji gibi farklı disiplinleri kapsamaktadır.

Toplumdilbilim; kentsel nicel toplumdilbilim (varyasyonizm), dil sosyolojisi ve iletişim etnografisi olmak üzere temel olarak üç alanda geliştirilmektedir.¹⁷ Bu disiplin toplumun dil ve dilsel pratiklerde etkisini, toplumsal değişkenler ve dil arasındaki ilişkiyi irdeler. Öte yandan, ‘toplum’ dil ile ilgili bir inceleme nesnesi olarak alındığında Dil Sosyolojisi olarak tanımlanan çalışma alanı kapsamında incelenir. Bu alan dili sosyolojik bağlamda araştırır, toplumsal dinamiklerde dilin işlevine odaklanır.

¹³Steve Nicolle, “Sociolinguistics, Unit 2: Languages and Dialects.” 1, https://www.academia.edu/6695352/Sociolinguistics_Language_and_Dialect, (Erişim tarihi: 18.08.2022).

¹⁴Muhammad Ridwan, “National and Official Language: The Long Journey of Indonesian Languageslamic.” *Journal Budapest International Research and Critics Institute* 1, no. 2, (2018): 77.

¹⁵Havier C. Currie, “Projection of Socio-Linguistics, *Southern Speech Journal*, 18, no.1, (1952): 28-37

¹⁶Karme Rotaetxe Amusatagi, *Sociolingüística*. (Espanya: Síntesis Press, 1988), 13.

¹⁷Xiao Yu, “Estudio Contrastivo de la Política Lingüística Entre España y China: la Enseñanza y la Evaluación del Instituto Cervantes y el Instituto Confucio Dentro del Marco Común Europeo de Referencia.” (PhD diss., Universidad Complutense Madrid: Ed. electrónica 2019), 30.

Bazıları için, toplumdilbilim temel olarak varyasyonist yönelimdir. Varyasyonist yönelim dildeki farklılıklara (varyasyona) odaklanır ve bunun ortaya çıkış biçimi ile ilgilenir. Rakip dilsel varyanlar olarak tanımlanan farklı telaffuzlar ya da dilbilgisi biçimleri birçok farklı faktörün (yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf gibi sosyal özelliklerini, konuşma tarzını vb.) karmaşık etkisi ile oluşmaktadır. Dilin sesleri, sözlüksel biçimleri, teorik dilbilimin merkezi olarak kabul edilen dilbilgisi yapıları, dilsel ve toplumsal değişkenler varyasyoncu araştırmanın ilgi odağındadır.¹⁸

Sonuç olarak hem varyasyonist yönelim hem de dil sosyolojisi toplumdilbilimsel disiplinin kapsamındadır ve bu çalışma alanları son yıllarda, iki dilli veya çok dilli toplumlarda sıklıkla ele alınan konulardır.

1.2. Dil Kuramları

İletişimin temel unsuru olan dil, bilimsel ve kültürel mirasın korunmasında ve aktarımında en önemli araçtır. Dillerin nasıl ortaya çıktığına ilişkin insanoğlunun hep varolan merakı dilin kökenine ilişkin araştırmalara zemin yaratmış ve dil üzerine yapılan çalışmalar dilin oluşumu ve gelişimi ile ilgili çok sayıda kuram ortaya koymuştur. Dil kuramları, belirli bir dilbilimsel fenomenler yelpazesini açıklamak için insan dilinin genel özelliklerine ilişkin hipotez sistemidir.¹⁹

Dilin doğuşuna ilgi evrenseldir. Bu ilgi, farklı kültürel ve tarihsel dönemlerde düşünörlere ilham kaynağı olmuş, çağdaş kanıt ve fikirlere dayalı dil yaratma senaryolarına zemin yaratmıştır. Dilin doğuşu ile ilişkili farklı kuramlar bulunmaktadır.

Doğuştan (Evrensel) Dilbilgisi Kuramı: Noam Chomsky, 1950'lerin sonlarında, konuşma duyusunun genetik özelliklerle ilintili olduğunu önermiş²⁰ ve bu fikir Chomsky'nin dil kuramının temelini oluşturmuştur. İnsanın biyolojik özellikleri ile belirlenen dil yetisinin çevremizden ve kültürümüzden taklit etme yolu ile değil, doğuştan var olan programa dayalı geliştiği varsayılmaktadır. Her çocuğun dil

¹⁸José Luis Blas Arroyo, *Sociolingüística del Español Desarrollos y Perspectivas en el Estudio de la Lengua Española en Contexto Social*, (Madrid: Cátedra Press, 2004), 18.

¹⁹ Noam Chomsky, *Current Issues in Linguistic Theory*, (Paris: Mouton and Go, Press,1970), 7.

²⁰John Whorter, "The Origin of Language", <https://www.wondriumdaily.com/the-origin-of-language/> (Erişim tarihi: 14.10.22).

öğrenme yeteneği ile doğduğunu, dilin bilinçaltı bir bilgi içerdiğini ve çocukların dil bilgisi kurallarının farkında olmadan dili öğrendiklerini savunmuştur.

H. Ellidokuzoğlu'na göre: “Doğuştan gelen potansiyel, tüm dil edinim sürecini kontrol eder ve yönlendirir”.²¹ Sihir, bu doğuştan gelen potansiyeli harekete geçirmektir. Başka bir deyişle, dil edinimi olgusu, bilinçli öğrenme çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaz. Doğuştan olanı harekete geçirme sürecidir.²² Bu nedenle yabancı dil eğitiminde başarıyı artırmak için atılması gereken en önemli adım dil bilgisi bilmek yanılığından kurtulmaktır. İnsanların, konuştukları dilin gramerinde bulunan ilkeler hakkında önceden bilgi sahibi olarak doğduklarına ilişkin Chomsky'nin teorisi dilbilimciler arasında etkili bir görüş haline gelse de²³ karşıt görüş ‘Evrimci kuram’a dayanmaktadır. Evrimci kuramı savunanlardan bazıları dilin kökenine ilişkin geleneksel, dini yaklaşımlar ve çok dilliliğin oluşumuna yönelik mitolojik açıklamaları öne sürerken,²⁴ bazıları beyin hasarları ve beyindeki bazı bölgelerle ilgili yapılan çalışmaların dil yetisi üzerine etkilerini temel almaktadır.²⁵

Yansıma kuramı: Alman bilim adamı Max Müller tarafından ortaya atılan bu kuram ilkel sözcüklerin, erken dönem erkek ve kadınların çevrelerinde duydukları doğal seslerin (hayvan, rüzgâr, su vb) taklitleri olabileceği düşüncesine dayanmaktadır.²⁶

Ünlem kuramı: İnsanların duygularına bağlı olarak şekillenen ruh hallerine karşılık çıkardıkları seslerin dil oluşumunda önemli olduğunu savunan kuramdır. Günümüzde bile varlığı görülen oflama veya inleme bu kuramı destekler nitelikte sözcüklerdir.²⁷

İş kuramı: Bugün dilin varlığında toplumun önemi bu kuramı destekler nitelik taşımaktadır. Bu kuram, insanların birlikte yaptığı işler, kullandığı nesnelere, sergilediği

²¹ Hasanbey Ellidokuzoğlu, “Towards a Receptive Paradigm in Foreign Language Teaching,”*Turkish Online Journal of English Language Teaching* 2 no.1 (2017): 20-39.

²² Ali Işık and Birgen Işık, “Where Do the Problems in the Turkish Foreign Language Education Stem From?” *International Journal of Languages Education and Teaching* 8 no. 1 (March 2020): 4

²³ Whelpton, “The Innateness”, 20.

²⁴ Przemysław Żywiczyński and Sławomir Waciewicz, *The Evolution of Language: Towards Gestural Hypotheses* (Peter Lang Press, 2019),15.

²⁵ İnal, *Dil ve Politika*, 21-22

²⁶Tamer Okumuş, “The Origins of Language The Origins Of Human Speech”, https://www.academia.edu/5888243/The_origins_of_language_The_Origins_Of_Human_Speech (Erişim tarihi: 10.14.22).

²⁷ İnal, *Dil ve Politika*,26.

eylemler ve bu süreçte oluşan seslerin dilin doğuşunda etkili olduğu fikrini savunmaktadır.²⁸

Mimik kuramı: Alman filolog Geiger tarafından ileri sürülen ‘dil kökenine ilişkin jest teorisi’ne göre dilin oluşumunda görsel algıların etkili olduğu düşünülmektedir. Bir sesin bir kişi tarafından telaffuz edilmesine, mutlaka muhatap tarafından kolayca gözlemlenen yüz ifadesi eşlik eder ve yüzde oluşan her mimik bir sesi temsil eder.²⁹ Özellikle çocukların düşünce ve isteklerini çıkardıkları seslere uygun mimikler kullanarak ifade etmesi bu kuramı destekler niteliktedir.

Güneş-Dil Kuramı: Bu kuram dünyada konuşulan en eski dilin Türkçe olduğu savunmakta ve bu dilin var olan tüm dillerin kökenini oluşturduğunu varsaymaktadır. Türk Dili araştırmalarının yapılması amacıyla kurulan (1932) Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin öne sürdüğü bu kuram Atatürk tarafından da desteklenmiştir.³⁰

Dilin kökenini açıklamaya yönelik desteklenen kuramların yanı sıra birçok dini yaklaşımların varlığı da vurgulanmalıdır. Tevrat’a göre; insanlar önceleri tek bir dilde anlaşmıştır ve Tanrı’ya isyan nedeniyle ceza olarak farklı dilleri konuşan toplumlara ayrılmıştır. Farklı bir dini görüş ise İsa Peygamberin Tanrı ile konuştuğu dili insanlarla iletişimde kullandığı yönündeki inanıştır. İslam inancına göre dil Âdem Peygamber ile var olmuş ve Allah tarafından öğretilmiştir. Birçok dine göre dilin kökeni ilahi güçle ilişkilendirilmektedir.³¹

Dilin kökeni, sayısız bilimsel tartışmaya konu olan bir gizemdir. Yüzyıllar öncesinden ortaya çıkan dini veya mitolojik argümanlar dışında, dillerin kökeni ve gelişimi biyolojik veya kültürel açıdan yorumlanabilmektedir. Biyolojik bağlamdaki fikirler, 100.000 yıl önce, modern dillere benzer bir konfigürasyonun varlığına dayanmakta, kültürel bakış açısı ise, dillerin, insanın kültürel gelişimi ile paralel

²⁸ İnal, *Dil ve Politika*, 28.

²⁹ Анатолий Антонович Гируцкий, “Теория происхождения языка и жестов,” <https://studfile.net/preview/3011916/page:6/> (Erişim tarihi: 10.14.22).

³⁰ “Güneş Dil Teorisi- Atatürk Ansiklopedisi,” <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/gunes-dil-teorisi/?pdf=3638> (Erişim tarihi: 12.02.23) ; Serkan Demiral ve Muzefer Kaya, “Dilin Kökenine Yönelik Kuramların Değerlendirilmesi”, *Journal of Current Debates in Social Sciences* 3, no. 2 (2020). 116; Özlem Şendeniz, “Erken Cumhuriyet Dönemi Dil Politikaları: Güneş Türk Dil Teorisi’nin Türk Basımında Yansımaları,” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 10, no.20 (2014): 312.

³¹ Demiral ve Kaya, “Dilin Kökenine Yönelik:113-118.

şekillendiğini ve yaklaşık 50.000 yıl önce bugünküne benzeyen karmaşıklık kazandığını vurgulamaktadır.³²

1.3. Dil Aileleri ve Dillerin Sınıflandırılması

Dil, bireyin dünya hakkındaki bilgi ve fikirlerinin bütününe ifade etmek için kullanılan, toplumunda kendiliğinden ortaya çıkan, gelişen ve iletişim amacına hizmet eden ayırık (anamlı) bir ses işaretleri sistemi olarak tanımlanmaktadır.³³ Dil, kültürün aynası ve hazinesidir. Kültürel değerler; kelime dağarcığında, dilbilgisinde, deyimlerde, atasözlerinde, folklorda, kurgu ve bilimsel literatürde, yazılı ve sözlü konuşma biçimlerinde yaşayan ve korunan varlık olmanın yanı sıra tüm bu değerlerin kuşaklara aktarım yoludur. Yüzyıllar boyunca bazı diller yok olup gitmiş, bazıları ise gelişerek sosyopolitik ve ekonomik nedenlerle üstünlüklerini sürdürmüşlerdir.

Dünyada konuşulan dil sayısı minimum 4.500 ile maksimum 10.000 arasında değişmekle birlikte genel kabul gören sayı 5.000 civarındadır. Birçok dil çeşidi hakkında bilgi eksikliği ve dillerin sınıflandırılmasındaki zorluklar, çelişkili sonuçları ve tartışmaya açık fikirleri de beraberinde getirmektedir.³⁴

Dünya dillerinin ilk kataloğu 1800’de İspanyol Cizvit Lorenzo Hervás y Panduro tarafından hazırlanmıştır. İlkel dillerin büyük aileleri, büyük göç süreçleriyle filum veya makro-aileler olarak adlandırılan büyük dil grupları şeklinde dünyaya yayılmış, bu filumlar ise zamanla daha küçük hiyerarşilere bölünmüştür. Bununla birlikte, mevcut dillerin tümü bilinen tek bir filuma bağlı değil ve hepsi genel kabul görmüş bir sınıflandırmaya uymamaktadır. Mevcut makro aileler arasında en yaygın olanları; Hint-Avrupa, Çin-Tibet, Nijer-Kongo ve Avustralya olarak bilinen dil aileleridir. İnsanlığın en büyük hazinelerinden biri olan Dravid³⁵ dili ise bir makro aileye dâhil edilememiştir. Hint-Avrupa makro ailesi, konuşmacı sayısına göre dünyadaki en yaygın dil ailesidir.

³²Анатолий Антонович Гируцкий, “Теория происхождения языка и жестов,” <https://studfile.net/preview/3011916/page:6/>(Erişim tarihi: 10.14.22).

³³ Марина Цветаева, *Лебединый стан*, (Мюнхен: 1957), 32.

³⁴ Francisco Moreno Fernández, *Variedades de la Lengua Española*, (London: Routledge & Taylor, 2020), 2.

³⁵ Dravid dili ailesi, Pakistan'dan Nepal'e, Bangladeş'ten Sri Lanka'ya kadar Güney Asya'da yaklaşık 250 milyon kişiyle dünyanın dördüncü büyük dilidir ve yaklaşık 80 çeşitten oluşmaktadır. Dravid dili anavatanının coğrafi kökeni ve zaman içindeki kesin dağılımı bilinmemektedir. Detaylı okuma için bkz: Sanford B. Steever, ed., *The Dravidian Languages* (1998), 1-39.

Dil ailelerinin oluşumunda etkili olan faktörlerin belirlenmesi kolay olmamakla birlikte, genel olarak iç ve dış olmak üzere iki farklı değişkenden söz edebilmektedir. Dış değişkenler; çevredeki dillerin etkileri (fonetik aktarımlar), nüfusun bir bölgeden diğerine göçü veya her toplumun yaşadığı ve yeni ifade gereksinimlerine yol açan kültürel değişiklikler olarak görülmektedir. Dillerin coğrafyasının, ülkelerin veya dünyanın modern uluslarının sınırlarına tekabül etmediği bilinen bir gerçektir. Birçok dilin ülkeler kurulmadan önce mevcut topraklara yayıldığı söylenebilir. Bu nedenle tek bir dilin egemen olduğu ülkelerin yanı sıra çoğu ülke birkaç dilin egemenliğine sahiptir.³⁶

En büyük dil çeşitliliği Ekvator kuşağı ve tropik bölgelerde gruplanan ülkelerde görülmekte ve kutuplara doğru gidildikçe bu çeşitlilik azalmaktadır.³⁷ Dilsel çeşitliliğin, dünya’da yaşayan toplum veya topluluklarla belirli paralellik gösterdiği, bunun yanı sıra genetik (ırksal) değişkenlerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ancak, genlerin ve dillerin mutlaka özdeş olmadığı ve hatta genlerin dillerin sosyal tarihine yabancı olduğu unutulmamalıdır. Dillerin dağılımında ise sosyodemografik değişiklikler önemlidir. Özellikle kitlesel göçler, istilalar veya fetihler gibi birçok olay dillerin dağılımını etkileyen unsurlardır. Dili farklı olan bir ülkenin göçmen profili yerli halkların konuştuğu dili etkilediği gibi, yerli halklar da göçmenlerin dilini değiştirme çabası sergiler ve bu durum kuşaklara asimile dil aktarımına yol açmakla birlikte kişisel ve kültürel kimlik sorunlarını da beraberinde getirebilir. Örneğin, büyük Hint-Avrupa dil ailesinin yayılmasının, kolonizasyon ve göç fenomenleri ile yakından bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Benzer faktörlerin İspanyol tarihinde de belirleyici rolü olduğunu vurgulayabiliriz.

Dil ailelerinde ortak atasal form “*ön dil*” olarak tanımlanır. Lehçeler ise ön dilin, giderek farklılaşan versiyonlarıdır. Özellikle dili konuşanların karşılıklı temasını önleyen coğrafi engeller, bin yıllar boyunca farklı lehçeleri konuşan grupların bir birini anlamayacağı şekilde evrilmiş ve farklı dillerin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Bazı diller kök aldığı dil aileleri ile bağlarını sürdürmüşken, ne yazık ki aile bağları

³⁶ European Day of Languages, The Celebration of Linguistic Diversity, Council of Europe, Strasbourg, <https://www.coe.int/en/web/language-policy/european-day-of-languages#> (Erişim tarihi 09.10.22).

³⁷ Fernández and Roth, *Atlas de la Lengua Española*, 16.

keşfedilmeyecek kadar farklılaşmış, hatta “*dil ölümü*” gerçekleşmiş dillerin varlığı da bilinmektedir.³⁸

Dillerin ortadan kaybolmasının nedenlerini incelerken iki açıklayıcı paradigma ile karşılaşmaktayız. Bunlardan biri dil ölümü, diğeri ise dil cinayeti olarak tanımlanmaktadır. Dillerin yok oluşunu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır.³⁹ Konuşmacıların araçsal nedenlerle veya kendi iyilikleri için gönüllü olarak dili konuşmayı bırakması, yazılı kaynakların bilinçli yok edilmesi (kundaççılık), dilin az sayıda birey tarafından konuşulması ve küreselleşme nedeniyle yok olma durumuna gelmesi, çok eski bir dilin tarih boyunca tüm dallarının tükenmiş olması,⁴⁰ gibi birçok etken dilin soyut yok oluşunu tetikleyebilir. Diller sadece soyut olarak ölmez, o dili konuşan son kişinin ölümüyle de yok olabilir.

Gerçekte, bir dilin, onu konuşan topluluk tarafından terkedilmesi (konuşulmaması) dilin fiilen yok oluşudur ve bugün giderek artan sayıda azınlık dillerinin, daha büyük güce, prestije, nüfuza veya iletişimsel erişime sahip bir çoğunluk diliyle terkedildiği görülmektedir.

Dillerin yükselişi, düşüşü, geçerliliğini yitirmesi, ölümü veya varlığını sürdürmek için değişen koşullara uyum sağlaması insanlık tarihi boyunca hep olmuştur. Ancak vurgulamamız gerekir ki özellikle yirmi birinci yüzyılda nitelik ve nicelik olarak farklı olan şey, bu düşüş ve kayıp sürecinin eşi görülmemiş ölçeğidir, hatta bazı yorumcular bunu bir tür “*dilsel soykırım*” olarak tanımlamaktadır. Her ne kadar dilsel soykırım ifadesi abartılı görünse de pek çok kanıt bu durumu destekler niteliktedir. ABD Dilbilim Enstitüsü tarafından 1999’da yayınlanan bir araştırmada, yalnızca bir konuşmacıya sahip 51 dil, 100’den az konuşmacısı olan 500 dil, 1.000’den az kişi tarafından konuşulan 1.500 dil ve 10.000’den az konuşmacısı olan 3.000’den fazla dil olduğu rapor edilmiş, 5.000’e yakın dilin ise 100.000’den az konuşmacıya sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, dünya dillerinin %96’sının, insanların sadece yüzde 4’ü tarafından konuşulduğu sonucuna varılmıştır.⁴¹

³⁸ David Hough and Tove Skutnabb-Kangas, “Beyond Good Intentions: Combating Linguistic Genocide in Education.” *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 1 no. 1 (Desember, 2005): 114-19.

³⁹ Hough and Kangas, “Beyond Good Intentions,” 114-19.

⁴⁰ Language Families, <https://www.uio.no/studier/emner/hf/ikos/EXFAC03>, 2, (Erişim tarihi: 02.10.2022).

⁴¹ Stephen May, *Language and Minority Rights Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*, (New York: Taylor and Francis Press, 2012), 2.

Tehlikedeki Dünya Dillerinin UNESCO Atlası'nda, 1950'den beri dünya dillerinin neredeyse %4'ünün ortadan kalktığı, %30'a yakın dilin ise, yaşlanan konuşmacı nüfusu nedeniyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı vurgulanmaktadır.⁴² Kültürel zenginlik kaynağı ve insanlığın somut olmayan mirasının bir unsuru olarak dil çeşitliliğinin önemini kabul eden UNESCO, nesli tükenmekte olan dillerin korumasına, yeniden canlandırılmasına ve dil çeşitliliği ile ilgili araştırmalara desteğini sürdürmektedir.

Dilin Sınıflandırılması

İnsan biyolojik ailelerinde olduğu gibi, belirli bir dil ailesi daha büyük, daha geniş bir ailenin parçası olarak kabul edilmektedir.⁴³ Dünyada konuşulan dillerin sınıflandırılmasında iki farklı özellik dikkate alınmaktadır:⁴⁴ Bunlardan biri dillerin gramer yapısındaki benzerliklere göre yapılan “Biçimsel” sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmaya göre diller; “Yalınlayan”, “Bağlantılı” ve “Bükümlü” diler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Yalınlayan diller, tek heceli ve vurgunun önemli olduğu dillerdir (Çince). Türkçe bağlantılı dillere örnek oluştururken, İspanyolca, Arapça bükümlü dillerin karakteristik örneğidir.⁴⁵

Biçimsel sınıflandırmanın dışında diller tarihsel kökeni ve akrabalık ilişkilerine göre “Kaynağa dayalı” sınıflandırılabilir. “Akraba diller” ortak bir kaynaktan gelen dillerdir ve bunların oluşturduğu topluluk “dil ailesi” olarak tanımlanmaktadır. Bu sınıflandırmada diller kaynağına göre beş farklı aileye ayrılmıştır.⁴⁶

- *Ural-Altay Dil Ailesi* Scott ve Gastren tarafından sınıflandırılmış ancak çalışmalar tam olarak sonuçlandırılmamıştır. Bu grupta yer alan diller Ural ve Altay⁴⁷ olmak üzere iki ayrı dil ailesine ayrılmıştır.⁴⁸ Von Strahlenberg

⁴² Magdalena Pasikowska Schnass, *Regional and Minority Languages in the European Union*, (Briefing, EPRS Press, 2016), 2-12.

⁴³ Asya Pereltsvaing, *Languages of the World*, (United States of America by Cambridge University Press, 2012), 8.

⁴⁴ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim*, (1. Cilt, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1979), 104.

⁴⁵ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, 107.

⁴⁶ İnal, *Dil ve Politika*, 80.

⁴⁷ Emine Yılmaz, N. Demir, “Ural-Altay Dilleri ve Altay Dilleri Teorisi,” iç Türkler, c. I, Ankara: Yeni Türkiye yayınları, 2002), 3.

⁴⁸ Demir, “*Ural-Altay Dilleri*,” 1-2.

tarafından 13 yıl boyunca araştırılan Türk lehçeleri de bu dil ailesi içinde yer almaktadır.⁴⁹

- *Hind/Avrupa Dil Ailesi*: Hint-Avrupa dilleri birkaç bin yıl öncesinden beri Avrupa'dan Hindistan'a kadar konuşulmaktadır. Ethnologue'a⁵⁰ göre, yaklaşık 437 Hint- Avrupa dili dünyada yaklaşık 3 milyar insan tarafından konuşulmaktadır.⁵¹ Bu dil ailesi üç büyük kola ayrılmaktadır:⁵²
 - Hint- Anadolu kolu: Hintçe ve dallarını kapsar.
 - Avrupa kolu: Latin, Batı, Doğu ve Kuzey Germen dillerini içerir.
 - Batı Slav dilleri: Orta/Güney ve Doğu Slav dillerinden oluşmaktadır.
- *Hami-Sami Dil Ailesi*
 - Hami kolu: Mısır, Orta/Kuzey Afrika'da konuşulan diller bu grubu temsil etmektedir.
 - Sami kolu: Arapça, Akadca, İbranice ve Süryanice dillerini kapsar ve her dil kendi içinde farklı alt gruplar içerir
- *Bantu Dil Ailesi*: Afrika'nın Orta/Güney bölgelerinde konuşulan dil grubudur
- *Kafkas Dil Ailesi*: Gürcü dili, Abhazca, Lezgi/Çeçen dilleri bu aileye dahil edilmektedir.⁵³

Dağıstan'da Kafkas, Ural-Altay, Hint-Avrupa dil ailesinin kollarından oluşan on dört dile devlet statüsü verildiği görülmektedir: Rusça, Azerbaycanca, Çeçence, Lezgi, Avarca, Agulca, Dargince, Kumukça, Lakça, Nogayca, Rutulca, Tabasaranca, Tatça, Zaurca.⁵⁴ Rusça, Türkçe, Azerbaycanca Dağıstan'da yüzyıllardan beri ortak iletişim dili olarak kullanılmaktadır.⁵⁵

Tarih bilgisindeki eksiklikler ve bazı milletlerin ortadan kalkması, dillerin sınıflandırılmasında bir takım zorluklara yol açmaktadır. Bu nedenle, bazı diller, uzun

⁴⁹ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015), 11.

⁵⁰ Ethnologue, haritalardan lehçelere, 7.000'den fazla dilden oluşan bir denizde netlik bulmak için olanı diğer kaynaklarından daha fazla veriyi bir araya getiriyor. Daha detaylı okuma için bkz. Ethnologue Languages of the World, <https://www.ethnologue.com/>.

⁵¹ Mate Kapović, *The Indio- European Languages*, (New York: Routledge Press, 2017), 22

⁵² İnal, *Dil ve Politika*, 80.

⁵³ Ahmet Demircan, *Dillerin Sınıflandırılması ve Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri*, (Ankara Yayınları, 2007), 5.

⁵⁴ Ali Asker, "Halklar ve Diller Labirenti Dağıstan," içinde: *Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Yirmi Yıl Sonra Rusya Federasyonu Türk Dilli Halklar, Türkiye ile İlişkiler*, Ed. Erhan Büyükkakıncı - Eyüp Bacanlı, (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2012), 574.

⁵⁵ Asker, "Halklar ve Diller," 572-573.

bir araştırmaya rağmen, diğer dillerle belirgin bir benzerlikleri olmadığı için günümüzde herhangi bir dil ailesine atfedilememekte ve genellikle “*sınıf dışı*” diller olarak gruplandırılmaktadır. Ancak, devam eden araştırmalar ve yeni verilerin elde edilmesi bu dillerin zamanla bilinen bir dil ailesine atanmasını mümkün kılabilir veya yeni bir sınıflandırmanın geliştirilmesine zemin oluşturabilir.⁵⁶

1.4. İletişim Dili ve Ana Dil

İletişim, işaretler ve normlar sistemi aracılığıyla anlamı iletmek veya almak için iki veya daha fazla katılımcı arasında bilinçli bir bilgi aktarımıdır.⁵⁷ İletişim sl (konuşma) olabildiği gibi, sözsüz şekilde de yapılabilir. Farklı dilleri konuşan kişilerin belirli bir düzeyde bilgi sahibi olmalarına yardımcı olan sözsüz iletişim; jestler, yüz ifadeleri, beden dili, göz teması, giyim veya dokunma yoluyla olabilmektedir. Sözlü iletişim ise evre aracılığıyla doğal olarak öğrenilen en karmaşık olgudur,⁵⁸ insan iletişiminin en çok araştırılan türüdür ve düşünceyi aktarmanın evrensel yoludur. Konuşma sözlü iletişimde kullanılan tek eylemdir. Sadece insana ait bir davranış olan konuşma, bireyin sosyal rolünün (kimliğinin) şekillenmesinde etkin faktördür.⁵⁹ Bu anlamda Kutadgu Bilig’in “*İnsanda dilince değişir kader ya yurda baş olur ya başı gider*”⁶⁰ sözü konuşmanın insan hayatındaki önemini en iyi biçimde anlatmaktadır.

Konuşma aynı dili ve dile ait bir dizi kuralı paylaşan insanlar arasında (konuşma topluluğu) gerçekleşen bir eylemdir.⁶¹ Anlaşılabilirlik ve sesin etkin kullanımı iletişimin başarisında önemlidir. İnsanın konuşma yetisi doğuştan var

⁵⁶ Людмила Алексеевна Костюченко, *Генеалогическая классификация языков мира*, 29, https://borg11.edu.yar.ru/5_stranitsi_uchiteley/kosobokova/prezentatsii/klassifikatsiya_yazikov_mira.pf, (Erişim tarihi:16.10.2022).

⁵⁷ Isidro Marín Gutiérrez, Francisco Javier Ruiz San Miguel and Clara Elena Robayo Valencia,” *Un Concepto Bsico Como la Comunicación*,” in *Contenidos Básicos sobre la Comunicación social*, ed. M. H.Becerra et al. (Editorial Academica Espařola,2016), 5.

⁵⁸ Pilar Pérez Pedraza and T. Salmerón López, “Desarrollo de la Comunicación y del Lenguaje: İndicadores de Preocupación,” *Revista Pediatría de Atención Primaria* 8, no. 32. (Diciembre 2006): 2.

⁵⁹ Вячеслав Кашкин Борисович, *Введение в теорию коммуникации: учеб. пособие*, (Воронеж: Изд-во ВГТУ, 2000),37.

⁶⁰ Mehmet Kurudaıoğlu, “Konuşma Eğtimi ve Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler.” *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi* Sayı:3, (Gazi Üniversitesi, 2003) :290.

⁶¹ Suzanne Romaine, *Language in Society an Introduction to Sociolinguistics*, (New York: Oxford University Press, 2000), 23.

olmakla birlikte, iletişimsel yeterlilik geliştirilebilir bir beceridir ve ister eğitim, isterse de çalışma ve toplum hayatında başarıyı etkileyen unsurlardan biridir.

Bireyin iletişim kurmak amacıyla kullandığı dil bulunduğu coğrafyaya, topluma göre değişebilir, oysa soy olarak bağlı olduğu toplumun dili “*ana dili*” tektir ve bu dil bireyin aile ve toplum ile en güçlü bağıdır. Vurgulamak gerekir ki ana dili bireyin annesinin konuştuğu dil olmayıp kendini en iyi şekilde ifade edebildiği ve ailede konuşulan dil olarak düşünülmelidir.

“*Ulusal dil*” ise bir ulusu oluşturan bireylerin ortak iletişim dilidir. Bir ulusun dil birliğinin sağlanmasında ulusal dilin öğrenilmesi ve toplumun her bireyi tarafından kullanılır ve anlaşılır olması önemlidir. Dil birliği toplumsal ve kültürel birliğin temelidir. “*Resmi dil*” kavramı ise devletin resmi kurumlarınca kullanılan dili temsil etmektedir. Resmi dil ulusun aynı zamanda eğitim dilidir. Azınlık ulusların bulunduğu ülkelerdeki, teze konu olan İspanya bu ülkelerin başını çekmektedir, ulusal ve resmi dil kavramları tek bir dile atfedilememekte ancak, çoğu ülkelerde ulusallaşma süreci ile orantılı olarak; ana dili, ulusal dil ve resmi dil aynışmıştır.

1.5. Çift Dillilik ve Çok Dillilik

“*Çift (iki) dillilik*”, kavram olarak iki dilde iletişim kurma becerisini ifade eder. Kavramla ilgili çelişkili yorumlar bulunmaktadır. Bazı dilbilimcilere göre çift dillilik kullanılan her iki dilde bireyin aynı, (ana dilindeki) iletişim becerisine sahip olması anlamına gelmektedir. Diğer bir görüş ise, ikinci bir dil hakkında bilgisi olan bireylerin çift dilli olduğunu kabul etmektedir.⁶² Bu görüşe göre yorumlandığında; dünya nüfusunun yaklaşık yarısının çift dilli olduğu ve dünyadaki hemen hemen her ülkede bu durumun varlığı söylenebilir.⁶³ Görüş ne olursa olsun çift dillilik her iki dilin toplum içindeki varlığını ifade eder.

⁶² Elin T. Thordardottira and Anna Gudrun Juliusdotti, “Icelandic as a Second Language: a Longitudinal Study of Language Knowledge and Processing by School-age Children.” *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 16, no. 4, (İslandia: Sigillium Universitatis, 2013): 413.

⁶³ Suzanne Romaine, *Language in Society An Introduction to Sociolinguistics*, (New York: United States by Oxford University Press, 2000), 33-34.

Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, iki dillilik her zaman var olmuştur. Roma İmparatorluğu döneminde bile iki dilliliğin kayıtlarını bulmak mümkündür.⁶⁴ Zaman çizelgesinde biraz daha ilerlediğimizde ise iki dilliliğin; İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca gibi emperyal güçlerin dilleri olarak yaygınlaştığını görmekteyiz. İki dillilik sömürgeciliğin izleri olarak ülkelerdeki varlığını günümüzde de sürdürmekte ve insanlar yerel (etnik) dillerinin yanı sıra sömürgeci güçlerin dillerini ikinci dil olarak kullanmaktalar. Hintliler İngilizceyi Hindu dili ile birlikte kullanırken, Orta Asya halkları Rusçayı ikinci dil olarak benimsemiştir.

Emperyal iki dillilik, kaynaklarda iki dilliliğin doğal bir biçimi olarak kabul edilmektedir. Oysa 19. yüzyılda Avrupa aristokrasisi Fransızca'yı ana dil olarak öğrenmiş ve benimsemiştir. Bu durum, iki dilliliğin yapay biçimi olarak görülmektedir. Tolstoy'un hem Fransızca hem de Rusça olarak kaleme aldığı *Savaş ve Barış* eseri, yazarın her iki dili de anadili düzeyinde kullanmak üzere eğitildiğini göstermekte ve iki dilliliğin yapay biçimine güzel bir örnek oluşturmaktadır.⁶⁵ 20. yüzyılda "Sovyetler Birliğindeki" ülkelerin tamamında yetmiş yıl boyunca Rusça ikinci ana dil olarak öğretilmiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra bile o ülkelerin çoğunda Rusça konuşulmakta ve öğretilmektedir.

İki dillilik farklı biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Toplumda ait dilin farklı çeşitlerinin (varyete) kullanılması veya bireyin bir birinden farklı dilleri kullanma yetisi iki dillilik kavramı içinde yer bulabilmektedir. Gumperz ve Fishman gibi dilbilimciler, iki veya daha fazla dilin toplumda yan yana kullanılması durumunu "diglossia" kavramı ile tanımlamış⁶⁶ ve Fishman, diglossia'nın "bireysel iki dilliliğin yaygın olduğu ve kurumsal olarak desteklendiği bir toplumsal düzen" olduğunu ifade etmiştir. Baker ve Jones'a göre ise Fishman'ın tanımı aslında "bilingualism" olarak düşünülmelidir. 'Diglossia' ise topluma ait bir dilin çeşidine atfedilmektedir.⁶⁷

İspanyol topraklarının birçok bölgesinde iki dillilik veya çok dillilik, İber Yarımadası'nın siyasi ve sosyal tarihinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Bkz.

⁶⁴ Roma İmparatorluğu'nun, birçok dili Yunanca ve Latince arasındaki rekabet karşısında sözlü ve hatta yazılı olarak ayakta kalabilme yeteneklerini kanıtladı. İki dillilik, hatta üç dillilik, şimdi olduğu gibi o zaman da Beyrut, İskenderiye veya Marsilya gibi şehirlerde yaygındı. Detaylı okuma için bkz: Ramsay Macmullen, "Languages in the Roman Empire", *The American Journal of Philology* 1, no.345, (The Johns Hopkins University Press, 2014) : 1.

⁶⁵ Shukurova, *Bilingualism and Bilingual Education*, 7.

⁶⁶ Joshua Fishman, *Sociolinguistics: A Brief Introduction*, (Massachusetts: Newbury House 1971),74-75.

⁶⁷ Joshua Fishman, *Language and Ethnicity in Minority Sociolinguistic Perspective*, (Clevedon: Multilingual Matters,1989),185

Bölüm 2). Hiyerarşik bir ilişki içinde uzun süre bir arada yaşayan toplumlarda farklı dillerin ya da dilin çeşitlerinin kullanımı, onu konuşanların tutumlarında ve temas halinde olan dillerin yapısında mutlaka görülebilir etkilerini bırakmıştır.⁶⁸ Bu etkinin en belirgin şekli ise Lázaro'nun işaret ettiği gibi İspanya'da Kastilyaca konuşanların diğer dilleri bastırmaya hizmet eden bir araç olarak görülmektedir.⁶⁹

Küresel Yetkinlik Olarak Çok Dillilik

Dil sadece bir ulusun kimliği değil aynı zamanda kültürel temelidir. Daha öncesinde de vurguladığımız gibi dil bireysel olmanın ötesinde, toplumsal bir değer arz etmektedir. Her toplumda ortak kimliği şekillendiren dil aynı zamanda insanların evreni algılama biçimini etkileyen önemli unsurdur. Bu nedendir ki, birden fazla dili bilmenin çok yönlü bakış açısını geliştirdiği düşünülmekte ve “çok dillilik-multilingualism”, duygusal zekâ (EQ), kültürel zekâ (CQ), yaratıcı zeka ile ilişkilendirilmektedir.

Uluslararası kuruluşlar, çok uluslu şirketler ve eğitim kurumları, misyon ve hedefleri doğrultusunda çok dilli bir strateji sergileyebilmekte, Birleşmiş Milletler, yaklaşık 200 üyesini temsil eden 6 resmi dil ile çok dillilik politikası yürütmekte veya Avrupa Birliği 24 resmi dili ve 2 çalışma dili ile çok dillilik temeline dayalı bir dil politikası geliştirebilmektedir.⁷⁰ Ancak bu saydıklarımızın hiç biri çok dillilik anlamı taşımamaktadır.⁷¹ Çok dillilik bireysel anlamda fazla dil bilmenin ötesinde birden fazla dilin toplum içinde canlılığını sürdürmesidir.

Dilin bireysel ve toplumsal etkisi dikkate alındığında ve çok dillilik bu açıdan değerlendirildiğinde; ortak dilin oluşturduğu aidiyet duygusunun tersine çok dilliliğin toplumda bireysel ayrılmaya zemin yaratabileceği düşünülebilir.⁷² Toplum bireyin bir üst kimliğidir ve bu kimlik dil ile güçlenmektedir. Bu bağlamda, çok dillilik; bireye pek çok olumlu kimlik özellikleri kazandırabileceği gibi, çok yönlü bir kimlik, kültürel çelişki, belirli bir toplumsal kimlikten yoksun veya kimlik çatışması yaşayan birey

⁶⁸ Max Doppelbauer and Peter Cichon, *La España Multilingüe Lenguas y Políticas Lingüísticas de España*, (Wien: Praesens Verlag Press, 2008), 31.

⁶⁹ Lazaro Carriter Fernando, *Lengua Española*, (C.O.U. Anaya, 1991), 31-32.

⁷⁰ Kathleen Stein Smith, “The Role of Multilingualism in Effectively Addressing Global Issues: The Sustainable Development Goals and Beyond.” *Journal Theory and Practice in Language Studies*, 6, no. 12, (USA: Academy Publication, 2016): 2255.

⁷¹ Eleni Leontaridu, Fokion Erotas and María Sigala, “El Plurilingüismo Español.” 2, https://www.academia.edu/209548/EL_pluriling (Erişim tarihi:10.11.2022).

⁷² Serkan Çetinkaya, “Çok Dillilik ve Kimlik (Multilingualism and Identity).” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 no.50, (2017):376.

anlamına da gelebilir. Dolayısıyla dilin kimlik oluşumundaki etkisi çok dilliliği teşvik eden politikalar geliştirilirken dikkate alınması gereken önemli bir konudur.

1.6. Milliyetçilik ve Dil

Gellner “*milliyetçiliği*” ulusal uyumu kabul eden “*siyasi bir ilke*” olarak tanımlamaktadır. Bu görüş; insanların aynı kültürü paylaştığı sürece aynı ulusa ait olduğunu savunmakta ve ulus algısının milliyetçilikte önemli olduğunu vurgulamaktadır. Gellner’e (1983) göre, bir ulusa ait bireylerin o ulusa karşı duygusal bağlılık ve sadakatının diğer tüm bağlılıklardan üstün olması milliyetçiliğin varoluşunda önemlidir.⁷³

Diğer bir yaklaşım ise; her bir ülkenin kültürünün az veya çok, zamanın etkisinde değişime uğrayabileceğini, fakat milliyetçiliğin, bu değişimlerden etkilenmeksizin ulusal birliğe dayalı oluşan bir kimlik olduğunu ifade etmektedir.⁷⁴ Barbour ise milliyetçiliği, bir ulusun çıkarlarını ve kimliğini savunan hareket olarak tanımlamıştır.⁷⁵ Günümüzde sivil, kültürel, etnik, ideolojik vb olmak üzere milliyetçiliğin farklı biçimlerine vurgu yapılırsa da milliyetçilik özünde ait olduğun toplumun varlığını yüceltme çabası olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda millet ve ulus kavramı milliyetçiliğin en önemli unsuru olmakta ve daha ötesi; bir ulusa ait olma, bireylerin sınırlı olan yaşamlarına kolektif kimlik duygusu ile süreklilik kazandırmaktadır. Anderson’un milliyetçilikle ilgili düşüncelerine göre:

Milliyetçilik, “liberalizm”, “faşizm” gibi olgularla değil de “akrabalık”, “din” gibi olgularla bir arada düşünülürse, her şey daha kolay olabilir. O halde, antropolojik bir ruhla, ulus hakkında şu tanımlı öneriyorum: Ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur- kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir.⁷⁶

Tanımlına yönelik fikir birliği sağlanmamış olsa da milliyetçiliğin ortaya çıkışı ile ilgili birkaç yaklaşımın olduğunu görmekteyiz:⁷⁷

- *Primordiyalist* yaklaşım, milli kimliğin oluşumunu bireyin doğduğu sosyal ortam; akrabalık, dil, din, ırk gibi sosyal bağlarla ilişkilendirmektedir

⁷³ Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*, (Oxford: Blackwell, 1983), 7.

⁷⁴ Крэйг Калхун, *Национализм*, (Москва, 2006), 38.

⁷⁵ Stephen Barbour, *Language, Nationalism, Europe*, in *Language and Nationalism in Europe*, ed. S. Barbour and C. Carmichael, (Oxford: Oxford University Press, 2000), 1-17.

⁷⁶ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Yayılması ve Kökenleri*, cev. İskender Savaşır.(Metis Yayınları 1995), 20.

⁷⁷ Senem Sönmez Selçuk, “Milliyetçilik Üzerine: Bir Literatur Taraması, On Nationalism: A Literature Review”, *Journal of Yasar University*, 23 no. 6, (2011) : 3855-3865.

- *Etno symbolist* yaklaşım, bireylerin milli duygularının geçmişe ait etnik sembollerin tesirinde şekillendiğini savunmaktadır
- *Modernist* düşünceye göre ise, demografik süreçlerin, sanayileşmenin, özellikle kapitalist rejimin etkisi toplulukları milletlere dönüştürmüş ve milli kimliği uyandırmıştır.⁷⁸

Milliyetçiliğin modern döneme ait olduğu ya da eski çağlardan beri var olduğu konusunda uzlaşamayan çok sayıda görüş mevcuttur,⁷⁹ ancak milliyetçiliğin belirli bir fikir ve tanımlarla sınırlandırılmayacağı da iyi bilinen bir gerçektir.⁸⁰

Ortak değerler milli bütünlüğü şekillendiren, dolayısıyla milliyetçilik duygusunu pekiştiren öğelerdir.⁸¹ Her ne kadar millet, ulus, devlet, ırk, din, tarih, kültür milliyetçilik kavramını güçlendirse de dil tüm değerleri kesiştiren bir unsurdur. Birleştirici niteliği nedeniyle dil milletin en güçlü sosyal bağıdır ve milliyetçilikte merkezi role sahiptir.

Dil ve ulusal kimlik

İnsanın tüm yaşamsal faaliyetlerinde dili kullanması nedeniyle olsa gerek milliyetçiliğin bu araçtan faydalanmasını kaçınılmazdır. Dil; bireysel, etnik ve ulusal kimliğin güçlü bir simgesidir ve milliyetçiliğin ideolojik argumanıdır. Toplumun kültürel, ekonomik, sosyal açıdan farklı tabakalarının veya çoğul toplumların farklı etnik kimliklerinin ortak paydası olan dil, milliyetçilikte; belirli bir var olma, düşünme biçimini, biz olma bilincini ifade eder.

Dil ve milliyetçilik arasındaki ilişki millet modeline göre (etnik, sivil) farklılık gösterir.⁸² Çoğunlukla batılı toplumlarda (Amerika, İsveç) gördüğümüz sivil model vatandaşlığa (Atatürk milliyetçiliğinin de temelini oluşturan yaklaşımdır), etnik model (Almanya) ise ortak soya dayanmaktadır. Ancak, her milliyetçilik özünde sivil ve etnik unsurlar barındırır.⁸³ Çelikçi'ye göre:

Milliyetçiliğe ilişkin yapılan sivil / Batılı veya etnik / Doğulu sınıflandırmasını mutlaklaştırıp bir milliyetçiliği salt sivil / Batılı ya da etnik / Doğulu olarak değerlendirmek

⁷⁸Umut Özkırımlı, *Theories of Nationalism*,(Palgrave Macmillan Press, 2016), 49-165

⁷⁹ Elie Kedourie, *Nationalism*, (Oxford: Blackwell.1994), 1.

⁸⁰ Калхун, *Национализм*,42.

⁸¹ Eric John Hobsbawn, *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilikler*, çev. O. Aknhay (İstanbul: Ayrintı, 1995), 127.

⁸² Alper Kasımoğlu, "Milliyetçilik ve Dil: Dil Milliyetçiliğinin Başarı ve Başarsızlıkları", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, no. 5, (Ekim 2012- Mart 2013):166.

⁸³ Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener.(İletişim Yayıncılık, Şubat 1994), 27-30.

yerine, bu iki tip arasındaki gerilimleri ve geçişkenlikleri tespit etmek gerekir. Her milliyetçi akımın içerisinde bir yandan “Doğulu” diğer taraftan “Batılı” karakteristik özelliklerin “ağır bastığı” hareketlerin ve eğilimlerin rekabeti söz konusu olabilmektedir. Bu hareketlerden ve eğilimlerden birinin diğerini “marjinalize” edebildiğini, (...) “kalıcı” veya “konjonktürel” eklemlenmelerin oluşabildiğini ifade etmek mümkündür.⁸⁴

Sivil milliyetçilikte; dil farklı etnik kimlikleri bütünleştirici rolü ile çoğul toplumların bir arada yaşamasına olanak tanımakta,⁸⁵ etnik milliyetçilikte ise; dil simgesel özelliği ile bir etnik grubu diğerlerinden ayırt ederken, ortak iletişim aracı olarak etnik grubun üyelerini birleştiren sosyal bir rol üstlenmektedir. Dilin milliyetçilikteki yeri onun bir ulusun varlığındaki önemi ile ilişkilidir. Dilin milli varoluştaki önemi Resulzade’nin yazılarında en etkili biçimi ile yer almaktadır:

Dilsiz bir millet olmadığı gibi milletsiz bir dil olmaz. (...) Hakikaten dil milleti her şeyden daha güzel temsil eder. (...) Dil milletin canıdır. İşte bunun içindir ki bir dili öldürmek, bir milleti öldürmek demektir. (...) Milletleri maddeten itila ettirmek, medeni ve müterakki kılmak için dinlerden değil, dillerden istifade edilir. Hatta dinin tervici için bile dile ihtiyaç vardır.⁸⁶

Kültürel milliyetçiliğin önemli düşünürlerinden olan Herder’in çalışmalarında da dilin milliyetçilikteki rolüne dikkat çekmiş ve ulusal kimliğin inşasında dilin siyasi milliyetçi hareketler kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.⁸⁷ Herder’e göre dil, bir toplumun fikirlerinin ve kültürünün doğal hazinesidir⁸⁸ ve toplumların tarihi geçmişi ile bağlantısını sağlarken, geleceğinin şekillendirmesinde de etkilidir.⁸⁹ Dilin geçmişle oluşturduğu bağın ulus duygusuna kazandırdığı meşruiyet ve özgünlük, Fishman’ın dil ve milliyetçilik üzerine yazılarında da yer almaktadır. Fishman yazısında bir milletin atalarının konuşmasından daha değerli bir şeyi olmadığını vurgulayarak “*bir kavmin kalbi dil ile yaratılır*” ifadesini kullanmıştır.⁹⁰ Özetle, dil ve ulus arasındaki bağ milli ruhu şekillendiren önemli unsurdur.

⁸⁴ Abdül Samet Çelikçi, “Tek Parti Dönemi Türk Milliyetçiliği: Kapsayıcı? Asimilasyonist?” iç Türkiye’de *Terk Partili Yıllar(1923-1950)*, ed.Yunus Koç, Palabıyık (İstanbul Yayınları 2021),151.

⁸⁵ Jose Antonio Balboa De Paz, “Lengua y Nacionalismo”, <https://www.diariodeleon.es/articulo/tribunas/lengua-y-nacionalismo/20030823020000674703.html> (Erişim tarihi: 08.10. 2022).

⁸⁶ Kâmil Veli Nerimanoğlu ve Ali Asker, “Milli Kimlik İnşasında Dil Unsuru ve Dil Politikası,” içinden *Azerbaycan Düşünce Tarihi: Evreler, Olaylar ve Şahsiyetler (19. Yüzyılın Ortaları-20. Yüzyılın Başları)*, ed. Ali Asker, (Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2021), 230.

⁸⁷ Alan Patten, “*The Most Natural State*” *Herder and Nationalism*, (Imprint Academic Press, 2020), 1.

⁸⁸ Ramon Alvarado, *Nacionalismo, Lengua e Identidad Colectiva*, (Docer Argentina Press, 2021), 144-145.

⁸⁹ Clar Mar Molinero, *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World: From Colonization to Globalization*, (Routledge, London, New York,2000), 7.

⁹⁰Joshua A. Fishman, *Language and Ethnicity in Minority Sociolinguistic Perspective*, (Clevedon: Multilingual Matters Press, 1989),105.

Devletsiz Uluslar

Ulus kelimesinin etimolojik ve geniş anlamları birleştğinde bazen “ulus-devlet” terimi kullanılmaktadır. Bu tanım kapsamında örneklendirecek olursak İrlanda (Eire) bir ulus ve bir ulus-devlet olarak sayılabilmekte, oysa Birleşik Krallık geniş anlamda sadece bir ulustur ancak etimolojik anlamda İngiliz, Kuzey İrlanda, İskoç ve Galler olmak üzere en az dört ulustan oluşmaktadır. Devletsiz uluslar; İskoçya, Galler ve bu türden milletler ya da İspanya’daki Katalan’lar gibi etnik azınlıklar için kullanılan terimdir.⁹¹

Devletsiz ulusların milliyetçiliği, kendi ulusal eğitim ve medya sistemine, kendi iktidar seçkinlerine, politik, sosyal ve ekonomik bağlamda bölgesel bir dizi kuruma sahip olmaları ile şekillenmektedir. Ulus-devletler, ülkeyi hem tanımlayan hem de yöneten bir kurumlar kümesini içerirken, devletsiz uluslar, devletin kararının bir sonucu olarak bir tür kültürel veya siyasi özerkliğe sahip olabilmektedirler.

Demokratik devletler iç çeşitliliği tanımakla birlikte, ulusal azınlıklarına atıfta bulunurken genellikle ‘ulus’ ifadesini kullanmakta isteksizdirler, çünkü bu bir ulusun kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması gibi siyasi sonuçlar, hatta sorunlar ortaya çıkarabilmektedir.⁹² Bir diğer önemli husus ise millet ve devlet arasındaki uyumsuzluk, devlet ve milletlerin bağdaşmamasıdır. İspanya ve Fransa’daki Katalanlar bu duruma örnek oluşturabilir. Milletler siyasi devlet sınırlarını aşmakta, dil ve sınıf ayrımları Katalonya’daki bağımsızlık ve sendikacılık yanlısı kamplar arasında siyasi çatışmalara yol açmakta veya Basklar gibi eyaletler içindeki yerleşim bölgelerini oluşturmaktadır.⁹³ Bununla birlikte, ulus inşası; çoğu zaman devletleri için tek kültürlü bir toplum yaratmayı amaçlayan ve azınlık topluluklarını bir tarafa süpüren çoğunluğun veya en güçlünün zaferi olarak görülmektedir. Bu durumda, devlet, azınlık milliyetçiliklerini tehlikeli bulmakta ve kasıtlı, baskıcı ya da ihmal yoluyla azınlıkları sindirmektedir. Azınlık topluluklarının siyasi ve birleşme özelemleri genellikle milliyetçilik terimi ile değil “bölgeselcilik” terimi ile ifade edilmektedir.

⁹¹ John E. Joseph, *Language and Identity: National, Ethnic, Religious*, Published by (New York: Palgrave Macmillan Press, 2004), 92.

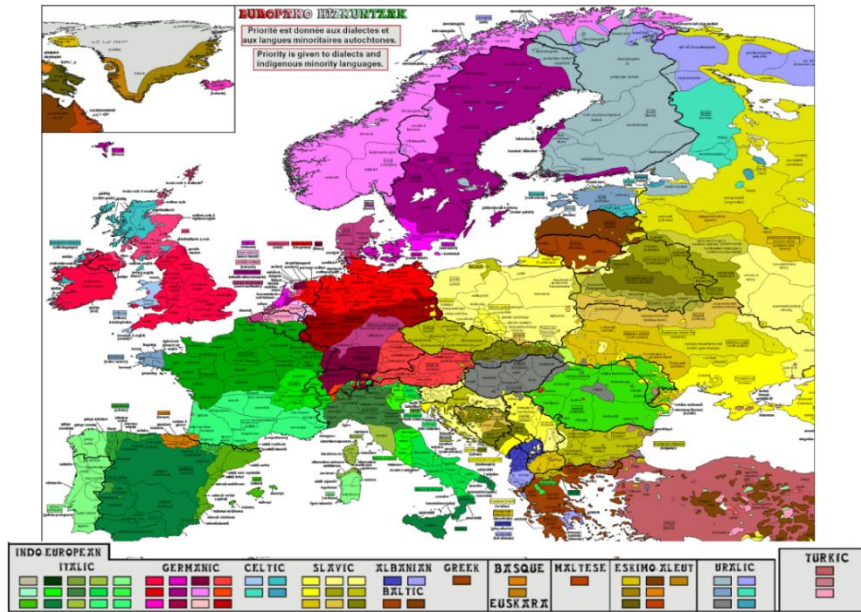
⁹² Montserrat Guibernau, *Catalan Nationalism Francoism Transition and Democracy*, (Routledge Taylor & Francis Group Press, 2004), 21.

⁹³ Pablo Sánchez León, “The Study of Nation and Patria as Communities of Identity: Theory, Historiography, and Methodology from the Spanish Case,” in *Journal Genealogy New Perspectives on Nationalism in Spain, New Perspectives on Nationalism in Spain*, ed. Carsten Humlebæk and Antonia Maria Ruiz Jimenez, (Spain: MDPI, 2020): 11-12.

Milliyetçilikten ziyade bölgeselcilik, genellikle toprak, dil, kültür ve ekonomik dezavantajlara ilişkin şikâyetlerde kök salan kolektif eşitlik iddialarıyla yakından ilintilidir.⁹⁴ Bu bağlamda, çoğu bölgeselcilik; siyasi temsilin demokratik biçimi, endüstriyel gerilemeyi önleme, ekonomik özerklik ve azınlık uluslarda dilin ve kültürün korunması gibi temellere dayanmaktadır.⁹⁵

Birden fazla ulusun tek bir devletin çatısı altında yaşaması durumunda bu uluslardan sadece biri egemen konumunu sürdürmektedir. İspanya’da Kastilya, Birleşik Krallık’ta İngiltere egemen uluslardır. Egemen ulusun dışındakiler ise ‘azınlık’lar olarak varoluş sergilerler ve bir devlette resmi ve her kes tarafından kullanılan dilin dışında, azınlık ulusların bölgesel olarak kullandığı diller ‘azınlık dili’ olarak tanımlanmaktadır.

Azınlık dilleri resmi statü kazanmış olabilir (örn.Katalanca) veya sadece yerel halk tarafından konuşulan ve resmi bir geçerliliği olmayan (ör. Aragonca) dil olarak varlığını sürdürebilir. Avrupa’da birçok devlette yerel azınlık dillerinin varlığını görebilmekteyiz (Harita 1).⁹⁶

Harita 1: Avrupa’da lehçeler ve yerli azınlık dilleri

⁹⁴ Brendan Murphy, Cristina Diaz-Varela and Salvatore Coluccello, *Transformation of the State in Western Europe; Regionalism in Catalonia and Northern Italy*, (Multilingual Matters Press, 2002), 77.

⁹⁵ Jaine E. Beswick *Regional Nationalism in Spain: Language Use and Ethnic Identity in Galicia*, (Multilingual Matters Press, 2007), 32.

⁹⁶ Dialects and İndigenous Minority Languages in Europe, <https://vividmaps.com/languages-in-europe/> (Erişim tarihi: 15.10.22).

Çoğunluk-azınlık dilleri ile ilgili hiyerarşinin doğal bir süreç olmadığı, bu durumun tarihsel, sosyal ve politik olarak inşa edildiği ve hiyerarşik temelin aslında sayısal büyüklüğe değil, güç, statü ve yetkiye ilişkin farklılıklara dayandığı vurgulanmaktadır.⁹⁷ Azınlık dilleriyle ilgili konuşurken çoğunluk dilinin azınlık dilinden veya lehçesinden farkı vurgulanmalıdır. Bu anlamda İspanyolca verilebilecek en iyi örnektir. İspanyolca, İspanya’da ve birçok Latin Amerika eyaletlerinde çoğunluk dili iken, Amerika Birleşik Devletleri’nde azınlık dilidir.⁹⁸

Avrupa Birliğinin Bölgesel veya Azınlık Dilleri ile ilgili belirlemiş olduğu şartlara göre; i) bir devletin topraklarında, nüfusundan sayısal olarak daha düşük bir grubu tarafından konuşulması ve ii) o devletin resmi dil(ler)inden, resmi dil(ler)inin lehçelerinden veya göçmenlerin dillerinden farklı olması, bir dilin azınlık dil tanımı kapsamına girmesinde etkilidir.⁹⁹

Ancak azınlık dilini tanımlamaya çalışırken, günümüzde çok yaygın olan “ortak resmi azınlık” dili ile “azınlık” dili arasındaki ikileme karşı karşıya kalmaktayız. Bu durumla ilgili belirtmek gerekir ki; azınlık dilleri baskın toplumsal kullanımı mümkün olmayacak kadar az sayıda kişinin konuştuğu diller olarak kabul edilirken, ortak resmi azınlık dilleri nispeten yüksek sayıda insan tarafından konuşulan dillerdir ve siyasi nedenlerle baskın toplumsal kullanımlarının mümkün olmadığı vurgulanmalıdır.¹⁰⁰ Hukuki açıdan bakıldığında da azınlık dillerine karşı sergilenen tutumun eşit olmadığı söylenebilir. Bu dillerden bazıları kendi bölgelerinde resmi statüye sahipken, en savunmasız olanlar dahil diğerleri korumadan yoksun bırakılmış ve kullanımları giderek marjinal hal almıştır.¹⁰¹ Bir dilin diğerlerine göre ayrıcalıklı konumu sosyal bölünmenin temelidir ve bu perspektiften bakıldığında İspanya’nın dilsel durumunun (Bkz. Bölüm 2) neden bir çatışma içinde olduğu ve farklı ideolojik-siyasi tartışmaların odağı haline geldiği anlaşılmaktadır.¹⁰² Özellikle,

⁹⁷ Stephen May, *Language Policy and Minority Rights*, Chapter fourteen, In book: Ed. Thomas Ricento, *Language Policy: Theory and Method*, (Blackwell Press, 2006), 259-60.

⁹⁸ May, *Language Policy*, 260

⁹⁹ Council of Europe, “European Charter for Regional or Minority Languages,” *European Treaty Series* 5, no. 148, (Strasbourg Press, 1992): 2

¹⁰⁰ Guillem Belmar Viernes, “Las Lenguas Minorizadas de Europa Occidental”, 3-4, https://www.academia.edu/13253927/Las_lenguas_minorizadas_de_Europa_Occidental_Spanish (Erişim tarihi 15.10.2022).

¹⁰¹ Fernando Ramallo, “Linguistic Diversity in Spain,” in *Manual of Romance Sociolinguistics*, ed. Ayres-Bennett, Wendy, Carruthers and Janice, (Berlin: De Gruyter Press, 2018), 463.

¹⁰² Johannes Kabatek, “Dos Españas, Dos Normalidades: Visiones Bipolares Sobre la Situación Lingüística en la España actual.” in *Una de las dos Españas. Representaciones de un Conflicto*

İspanyolcanın “*resmi dil*” olarak inşa edilmesi, dilsel çeşitliliğin yönetilmesi ve nüfusun görev ve haklarıyla ilgili gerilime yol açmıştır.¹⁰³ “Ulus-devlet kurucuları, statülerini ve önemlerini düşürmek için azınlık dillerini “*lehçeler*” olarak adlandırmayı tercih ederken, azınlık dil topluluklarının hakları BM’nin (1992) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 27. maddesi ile korunmuş ve etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu devletlerde, bu tür azınlıklara mensup kişiler, gruplarının diğer üyeleriyle birlikte topluluk içinde kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerini açıklama ve uygulama hakkından veya kendi dilini kullanma hakkından mahrum bırakılmayacağı vurgulanmıştır.¹⁰⁴

İdentitario en la Historia y en las Literaturas Hispánicas, ed.Gero Arnscheidt/Pere Joan Tous, (Madrid: Iberoamericana, 2007), 803–816.

¹⁰³ Ramallo, *Linguistic Diversity*, 474.

¹⁰⁴ Preamble of the United Nations Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (Adopted by General Assembly resolution 47/135, 18 December 1992) ,

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet18rev.1en.pdf> (Erişim tarihi: 15.10. 2022).

2. İSPANYA'DA DİL POLİTİKASI TARİHİ: ÇATIŞMA VE EGEMENLİK

2.1. İspanya'da Dil Siyaseti ve Gelişim Evreleri

İngiliz yazar ve leksikograf Samuel Johnson'a (1709-1784) göre “*Diller, ulusların soyağacıdır*”. Bu bakımdan, İspanyolca yirmiden fazla ülke ve dünya halklarının soyağacını oluşturmaktadır. İspanyolca, tıpkı Fransızca veya İtalyanca gibi, Latince'den türemiş bir dildir ve tarihi olaylar, İspanyolca dil tarihine olağanüstü zenginlik katmıştır.¹⁰⁵ M.Ö. 500'den başlayarak, İtalik bir çekirdek, Latium'a (Batı İtalya'da Roma'nın kurulduğu bir bölgedir, Antik Roma'ya başkentsel etmiştir) yerleşmiş ve toprakları fethetmeye başlamıştır. Roma'nın kuruluşunun başlangıcı olarak tanımlayabileceğimiz bu süreç, Hint-Avrupalıların İtalyan yarımadasına gelerek İtalik branşını oluşturması ve takip eden 250 yıldan daha kısa bir sürede tüm yarımadayı fethi ile sonuçlanmıştır. M.Ö. 218'de Romalıların İber Yarımadası'nın kuzeyine geldikleri dönemde bölgede konuşulan dilin şimdiki Baskça olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, İber Yarımadası'nın dil tarihini; Roma öncesi diller ve Roma kuruluşunu takiben Latince'nin yayıldığı dönem olmak üzere iki büyük dönem oluşturmaktadır. Anadili İberce olan halkların ticari amaçlarla “lingua franca” veya ortak dil ya da lehçeyi paylaşmayan insanlarla iletişim kurması Latince'nin yayılmasında etkili olmuştur. Endülüs'te Tartlar, Levant'ta İberler, yarımada Fenikeliler ve Yunanlılar arasındaki temaslar, yüzyıllar boyunca dilde dönüşümlere yol açmış, bu bölgede tarihin farklı dönemlerinde İtalyan kökenli Etrüskler, Tartessianlar, Fenikeliler, Kartacalılar ve yarımada “İberia” adını veren Yunanlılar izlerini bırakmışlardır.¹⁰⁶

Romalılarla Kartacalılar arasındaki savaşın kazanılması ve İber yarımadasının fethi M.Ö. 218 yılında İspanya'nın Greko-Latin dünyasına katılma süreci ile başlar. Bu dönemde İber Yarımadası'nda yaşayan halklar için ortak bir dillik olmaması bölgedeki dil çeşitliliğinin önemli nedenidir. İber dillerinin (Gaulish, Asturian, Cantabrian, Bask, Kelt, Lusitanian, Girit, vb.) Latince ile karışması ve fatihlerin cehaleti kaba

¹⁰⁵ Francisco Moreno Fernandez, *Maravillosa Historia del Español*, (Barcelona: Instituto Cervantes, Grupo Planeta Press, 2015),5.

¹⁰⁶ Lengua Española, “Parte 1: El Español En La Península Ibérica”, 1, <https://www.csub.edu/modlang/departament/spanish/LINGUISTICS/TEMA%207.1%20MA.pdf> (Erişim tarihi:14.06.22).

Latince'nin yavaş yavaş gelişmesine ve yaygınlaşmasına ve yeni dillerin (Kastilya, Galiçyaca, Provençal, Katalanca, Navarrese-Aragonca) ortaya çıkmasına yol açmıştır.¹⁰⁷ Bu durum kökenine göre iki büyük dil grubunun oluşmasını da teşvik etmiştir; İber ve Baskça'nın ait olduğu Hint-Avrupa dışı diller ve Kelt ve Tartess gibi Hint-Avrupa dilleri.¹⁰⁸

Romalılar İspanya'ya en ileri uygarlıklarını, geleneklerini ve kültürlü insanların kullandığı Latince'yi değil, askerlerin ve sıradan insanların kullandığı kaba Latince'yi getirmiş¹⁰⁹ ve bu kaba dil, 8. yüzyıldan itibaren Avrupa çapında Roman dillerinin (Aragonca, Leonese, Kastilya, Galiçyaca, Portekizce, Katalanca, Provençal, Fransızca, İtalyanca, Sardunyaca, Romanşça, Rumence ve Dalmaçya) kökenini oluşturmuştur. Bask Bölgesi, Yarımada'nın geri kalanından farklı olarak Roma egemenliğinden etkilenmemiş ve kendi dil yapısını koruyabilmiştir.

Kastilyaya (İspanyolca) dilinin Latineden evrimi dilin önemli dönüşümler geçirdiği bir dizi tarihi dönemleri kapsamaktadır. Farklı aşamalar arasında ise kademeli geçiş dönemleri bulunmaktadır.¹¹⁰

- *Arkaik ve Klasik Latince* (M.Ö. II- M.S. II.)¹¹¹, taşa oyulmuş yazıtlar sayesinde Latincenin kısmen de olsa bilinen en eski evresidir. Latin edebiyatının altın çağının standart dilidir.
- *İmperial Latince* (M.S. II - M.S. V.), Roma İmparatorluğu döneminde klasik Latince'nin devamıdır.
- *Geç Latince* (M.S. V – VIII.), Katolik Kilisesi, noterler, mahkemeler tarafından kullanılan ölü dildir.
- *Proto-Romantizm* (M.S. 101-476 yılları), farklı eyaletlerde giderek farklılaşan, günlük konuşma dilindeki Latince'nin devamıdır.
- *İbero-Romantizm* (M.S.101-1492 yılları) İber Yarımadası'nda Kaba-Hispanik Latince'nin devamıdır. Bu dil; Roma evresi (M.S. 101-431), Vizigot evresi

¹⁰⁷ Miguel Ángel Ávila Bayona, "Constitución de la Lengua Española o Castellana." (Colombia: Enero –Junio, 2017): 210.

¹⁰⁸ Agnieszka Łazor, "Influencia de las Lenguas Prerromanas en la Lengua Española." Forum Filologiczne *Ateneum*, 1 no.6, (2018): 50.

¹⁰⁹ Jesus Alvares Sanches, "El Pais de los Verracos," en *Dossier: Los Celtas En España*,15, El_pais_de_los_verracos.pdf (Erişim tarihi 04.06.23).

¹¹⁰ Bohumil Zavadí, *Historia de la Lengua Española Introducción a la Etimología*, (Universidad Carolina de Praga, Karolinum Press, 2015),17-18.

¹¹¹ María Jesús Horta, "Roman Dillerinin Ortaya Çıkışına Kadar Latincenin Geçirdiği Evrim," çev. İnci Kut (Dil ve Edebiyat Araştırmaları İstanbul: 2022): 83.

(M.S. 431–755), Mozarabik evresi (M.S. 755-1492), yılları olmak üzere farklı aşamalara ayrılmıştır.

Kastilya dilinin tarihi dönemlerine baktığımızda ise aşağıdaki gelişim evrelerini görebilmekteyiz;

- *Eski Kastilya* (874-1474), Yazı öncesi dönem, Kastilya edebiyatının başladığı dönem, Kastilya edebiyatının yükseliş dönemine ayrılmaktadır.
- *Klasik İspanyolca* (1474-1615) ise, Nebrija dönemi (1474-1525), Rönesans veya Garcilaso de la Vega dönemi (1525-1555), Mistikler dönemi (1555-1585), Büyük yazarlar dönemi (1585-1615) olarak karşımıza çıkmaktadır.
- *Modern İspanyolca* (1600.-2000).¹¹²

Bir dilin evrimi tek bir nedenden kaynaklanmaz, birçok iç ve dış nedenler dilin evrimini etkileyebilir. Ancak dilsel değişikliklerin onaylanması uygun koşullar çakıştığına olabilmektedir.

2.1.1. Büyük İberia İlk Dilleri ve İmperi Latin

Latince'nin M.Ö. 218'den itibaren yarımada girişini takip eden belirli bir dönemde Latince, kendisinden önceki dillerle bir arada varlığını sürdürmüş ve Roma öncesi dil öğelerini bünyesine katmış olsa da¹¹³, zamanla kendinden önceki dilsel durumu büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu değişim Baskça hariç tüm Roma öncesi dillerin geri dönüşü olmayacak bir şekilde ortadan kaybolmasını tetiklemiştir. İberce veya Lusitanca da bugün nasıl konuşulduğu bilinmeyen kaybolan diller arasındadır.

M.Ö. 7. yüzyıl Kuzey Afrika'daki Cartago şehrinin yerli halkı (Fenike halkı), İbiza adasında koloni kurarak İber Yarımadası'nın güneyinde uzun bir süre egemenliklerini sürdürmüşlerdir. Bunların dışında Kartacalı Fenikeliler (tarihte Kartacalılar diye bilinirler); bu bölgede Cartago Nova, Nueva Cartago ve Portus Magonis kolonilerini kurmuşlardır. Kayıtlar Fenikelilerin bölgenin eski halkları

¹¹² Zavadi, *Historia de la lengua española*, 18.

¹¹³ Francisco Moreno Fernández y Jaime Otero Roth, *Atlas de la Lengua Española en el mundo*, (Madrid: Ariel Press, 2007), 54.

olduğuna işaret etmektedir. Hispania'nın adı Fenike k3kenli kelime olup ‘‘tavşanlar diyarı’’ ve ‘‘am adası/kara ülkesi’’ anlamına gelmektedir.¹¹⁴

M.Ö. 264'te Roma, Sicilya'ya yayılmaya başladığında Kartacalılarla tanışmıştır. Bu d3nemde Kartacalıların Romalılara karşı yenilgi ile sonuçlanan savaşları gelecekteki İşpanyol ulusu için yeni başlangıçların temelini atmış ve İber topraklarında Roma halkının, kültürüne ve diline kapı açmıştır.¹¹⁵ Roma uygarlığının bu topraklarda bıraktığı derin izler kendinden 3nceki kültürleri unuttururken, kendinden sonrakilerin de yaşamasına izin vermemiştir. Romalılar, Kartacalı bir general olan Hannibal'a müttefik olarak b3lgeye geldiklerinde, Hispania'da tarihsel Romanizasyon ve Latinizasyon süreci başlamıştı. İşpanya, Akdeniz'in Romalılar tarafından fethedilen İtalya dışı ilk b3lgesiydi (M.Ö. 201).¹¹⁶ B3lgede Latince'nin hem coğrafı olarak hem de sosyal olarak hızlı ve yoğun yayılışı bu dili tüm Hispano-Romalılar için kültür ve günlük yaşamın dili haline getirmiştir.

İşpanya'nın fethi, askeri ve politik alanda olduğu gibi kültürel ve dilsel alanda da Kuzeydoğudan (Tarragona Eyaleti) ve Güneyden (Betica) olmak üzere iki b3lgeden gerçekleştirilmiştir. Yarımadanın kuzeyinde, 3zellikle Cantabria b3lgesinde, Kastilya dilinin, kaba Latince'nin devamı olması romanizasyon ve latinizasyonun etkisinin en iyi 3rneğidir. Bu etki; Yunan asimilasyonuna uğramış Roma kültürünün yarımada yerlilerine ve Latince'nin Roma karakol b3lgelerine dayatılması gibi iki gerçekle açıklanabilmektedir.¹¹⁷ Her iki süreç ‘‘Kastilyalaştırma’’nın 3nemli unsurudur. Bugünkü Kastilya dilinin k3keni, gelişimi menşe b3lgesinde k3k salmış kaba Latince'nin bir sonucudur.

Hispanik b3lgelerden en çok Romalılaştırılmış olanı ‘‘Baetica’’ denilen ‘‘Hispania Ulterior’’ (Yukarı İşpanya) b3lgesiydi. Roma'nın İşpanya'da ilk karaya çıktığı yer olan Akdeniz b3lgesi hariç, diğer b3lgelerde Romalılaşmanın çok da derin olmadığı soylenebilir.

¹¹⁴ Rafael Lapesa, *Historia de la Lengua Española*, (Madrid: Biblioteca Romanica Hispanica Cridos Press, 1981), 15.

¹¹⁵ Jose Manuel Huidobro, *Origen y Evolucion Del Castellano*, (ACTA: Autores Cientifica-Tecnicos y Academicos Press, 2015), 85.

¹¹⁶ Rodrigo Escobar Holguın, ‘‘La lengua Castellana: Un Romance de Almenas y Teclados’’, (2018), 43 https://drive.google.com/drive/u/0/folders/179Jce_qGghU55gpBcEUtxcJTOJhBX9Nk (Erişim Tarihi: 15.06.22).

¹¹⁷ Manuel Antonio, R. Quir3s, ‘‘Castilla el Castellano; Origen en un Lugar, un İdioma y un Nombre,’’ *Revista de Filologia Lingistica* 6.no.1-2, (Universidad de Costa Rica: 1980): 81.

Yarmadanın diğerk sakinleri olan Keltler ise M.Ö. 7. ve 9. yüzyıllarda İber Yarımadası'na gelmiş ve İberlerle karışarak Keltiberler adlanan topluluğı oluşturmuşlar. Kendi kültürleri, sosyal yapıları ve dilleri olmasına rağmen yazılarının olmaması nedeniyle anlatımlarını temsil etmek üzere İberlerin yazısını benimsemişler. Bu durum Celtiberian diline şekil vermiştir. Günümüzde Kuzeydoğı Hispano-Celtic dili soyu tükenmiş Hint- Avrupa dili olarak bilinmektedir.

2.1.2. Bask ve Galiçiya Dilinin Tarihi Sınırları

Bask dili: Bugün, Fransa-İspanyol sınırının her iki tarafına uzanan ve temas halindeki birkaç dilin tarihsel varlığından türetilen belirgin bir sosyo-dilbilimsel karmaşıklıkla karakterize bir bölgede konuşulmaktadır.¹¹⁸ Bask (Romalılar tarafından Vascon kelimesinden türemiştir) dilinin bir zamanlar mevcut sınırlarından daha geniş bir bölgede var olduğu, Batıya ve Doğuya doğru yayıldığı bilinmektedir. Doğudan Hint-Avrupa istilaları batıdan Romalıların gelişine kadar bu yayılmanın devam ettiği varsayılmaktadır.

Bask dilinin kökeni ile ilgili farklı kayıtlar bulunmaktadır. Bazı kayıtlara göre dilin, menşegi Afrika olan Berberi, Kıpti ve Sudanca gibi Hamitik dillerle (Afro-Asyatik dil ailesi içinde yer alan etnik bir grup) ortak özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Diğerk bir varsayım ise dilbilgisi benzerliğine dayanarak Kafkas kökenli olabileceğı yönündedir. En yaygın görüş ise, Bask dilinin Babil'in (M.Ö.1894 Mezopatamiya'da Sümer ve Akad topraklarını kapsayan İmparatorluk 72 dilinden biri olan Tubalizmden türediğini, Tubal ailesi ile İber Yarımadası'na getirildiğini ve bu bölgenin dili olarak Romalılar gelene kadar hayatta kaldığını savunmaktadır. Bu görüşe (Tubalizm) göre Roman dillerinin yozlaşmasına ve tahribine karşı, Bask dili; süregelen saflığı, mükemmelliğı ve tahrip olmayan yapısı nedeniyle önemliydi.¹¹⁹ Eski Baskçada hiçbir yazılı metin günümüze ulaşmamıştır, ancak Baskça isimleri Latince

¹¹⁸ Teresa Echenique Elizondo, "Tradicion Multiple en la Lexicografia Vasco-Latino-Romanica. Algunas Notas Sobre el Componente Fraselogico en Diccionarios Bilingües y Trilingües de los Siglos XVI al XVIII: De Nicolas Landuchio(1562)a Jose Maria Aizpitarte(C. 1785)," *Journal of Philologia Hispalensis*, (Universidad de Valencia, November 2008):143.

¹¹⁹ Cid Abasolo Carlos, "Las Fronteras de la Lengua Vasca a lo Largo de la Historia," *Revista de Filolojia Romanica* 9, no.15-36, (2002) :21.

yazıtlarda ve diğer dillerdeki yazıtlarda bulunmaktadır.¹²⁰ Roma etkisi, Arap egemenliği ve tarihi baskılar yarımada Baskça'nın, önce Latince, sonra İspanyolca tarafından geri itilmesini tetiklemiş ve Baskça konuşan bölgelerin sınırlarını değiştirmiştir. Kayıtlar, Bask dilinin 10. yüzyıldan beri Euskal Herria'nın (Baskça konuşan insanlar) tamamında konuşulmadığını göstermektedir.¹²¹ Ribera de Navarra'nın büyük bir bölümünün ve Bask Bölgesi'nin Roma etkisi altındaki batı kısımlarının da iki bin yıl önce Baskça konuşmayı bıraktığı bilinmektedir. Son iki bin yıldır Baskça, "Euskal Herria"nın yedi bölgesinde konuşulmaktadır. Bunlardan dördü İspanya (Bask Özerk Topluluğunu oluşturan Álava, Vizcaya, Guipúzcoa ve Comunidad Foral de Navarra olarak bilinen Alta Navarra), diğer üçü ise Fransa sınırlarındadır.

Galiçya dili: Konuşulduğu bölgelerle ilgili tarihi kayıtlar Romalıların gelişine kadar bu bölgede Kelt dillerinin varlığına işaret etse de Galiçya dilinin Keltlerden güçlü bir şekilde etkilendiği, Galiçya kimliğinin ve inançlarının inşasında bu dilin önemli bir rol oynadığı kanıtlanmamıştır. Galiçya'da konuşulan dilin daha önceki biçimi, Yarımada'nın Roma işgalinden sonra ortaya çıkan Galaiko-Portekizce olarak bilinmektedir. Galiçyaca Portekizce'den çok yavaş ve kademeli bir şekilde ayrılmış (11. yüzyıl)¹²² ve bu ayrılmanın ardındaki tarihsel-politik nedenler, dilsel olaylara da damgasını vurmuştur. Portekiz krallığının kuruluşunu (12. yüzyıl), takiben devletin ulusal dili olarak geliştirilen Galaiko-Portekizce, Portekiz krallarının egemenliğine giren güney bölgelerinde konuşulan Mozarabik'ten farklıydı. Güneye doğru devam eden hareket, krallığın odak merkezini Lizbon'a çevirirken, Galaiko-Portekizceyi Galiçya'nın etkisinden uzaklaştırmış ve Portekizce yeni imparatorluğun ulusal dili olarak gelişmiştir. Bu süreç, Galiçya dilinin sözlü biçimde kullanımına zemin yaratmış ve zamanla dili Kastilya'nın egemenliğine dahil etmiştir.

Galiçya'nın Katalanlar gibi bir siyasi güç tabanına sahip olmaması nedeniyle Kastilya'nın Galiçya ve Galiçya dili üzerindeki siyasi egemenliği Katalanca üzerindeki daha büyüktü. Dinin önemli olduğu bölgelerde Kilise tarafından Kastilya dilinin erken benimsenmesi, Galiçyaca'nın fiilen ölümünü de beraberinde getirmiştir.

¹²⁰ Katarzyny Kukowicz-Żarskiej ed., *Ateneum Philological Forum*, (Ateneum-Szkoła Wyższa, Gdańsk Press, 2018), 52.

¹²¹ Carlos, "Las Fronteras de la Lengua Vasca," 18.

¹²² Clare Mar-Moliner, *The Spanish-Speaking World*, (Routledge Press, 1997), 37-38

2.1.3. Roma İmparatorluğu Döneminde Hispanik Latince

Antik dünyanın en büyük imparatorluğu olarak bilinen Roma İmparatorluğu, “*mare nostrum*” (bizim deniz) olarak adlandırdıkları Akdeniz’e yakın tüm ülkeleri fethederek Trajan hükümdarlığı (M.S. 98-117) döneminde en büyük genişlemesine ulaşmıştır. Bu dönemlerde İmparatorluğun sınırları; batıda Atlantik Okyanusu, doğuda Karadeniz, Kızıldeniz ve Basra Körfezi kıyıları, Sahra Çölü’nden batıya doğru, güneyde Ren ve Tuna nehirlerinin kıyısındaki ormanlık araziler ve kuzeyde Büyük Britanya’daki Kaledonyayı (bugünkü İskoçya) kapsamaktaydı. Roma İmparatorluğu’nun kendi yolunda karşılaştığı tüm halkları ve toprakları fethettiği, boyun eğdirdiği, siyasi, dilsel ve sosyal sistemine entegre ettiği süreç “*Romanizasyon*” olarak tanımlanmaktadır. Romalılaştırma olgusu önemli tarihsel etki yaratmış ve Avrupa’nın geniş bir bölgesi aynı sosyal, kültürel, idari ve dilsel temeli paylaşabilmiştir.

Hispanik Romanizasyon, Roma’ya daha yakın bölgeleri fethetmek için yola çıkıldan farklı bir sosyal tabanla gerçekleşmiş, İber Yarımadası’na; askerlerin, her türden tüccarların, idari memurların, kiracılar ve hatta sosyal saygınlığı düşük insanların gelişi yeni Roma eyaletinde konuşulan Latince’yi şekillendirmiştir. Latinleştirme, Romalılaştırmanın doğal bir sonucu ve Romalılaştırma, Roma kültürünün aşamalı entegrasyonu olarak tanımlanmaktadır.¹²³

Latince, diğer tüm diller gibi, diyalektik (diyatopik), sosyokültürel (diastratik), tarihsel ve evrimsel (artzamanlı) faktörlerle ve farklı ifade kayıtları (diyafazik çeşitler) ile ilgili dilsel çeşitler içermektedir. Bunlar; Kaba Latince (popüler, günlük veya Yeni Latince olarak da adlandırılır), Romalı Latince’si (eğitilmiş, yarı eğitimli veya okuma yazma bilmeyen) sokakta, aile ve genel olarak rahat ortamlarda konuşulan Latince olarak ayrılmıştır.

Latinleştirme ile ilgili olarak; sömürgeleştirilmiş halkların kendi ana dillerine zarar verecek şekilde Latince’yi benimsediği ve bunun saldırgan ya da zorlama bir süreç olmadığı söylenmelidir. Sömürge sakinleri işgalcilerle aynı dili konuşmanın avantajlarını, metropol tarafından dayatılan yeni yasalara ve kültürel yapılara daha etkin erişimin sağlanabildiğini fark etmiş, buna ek olarak, Latin dilinin kendi yerel

¹²³ Rafael Del Moral, Liceo Frances, *El Español En Asturias (Un Origen Común, Un Destino Distinto)* (Madrid), 31, <https://www.academia.edu/23711729/> (Erişim tarihi: 16.06.22).

dillerinden daha zengin ve daha yüksek olduğunu kabullenmiştir. Dolayısıyla, başlangıçtaki iki dilli durum Roma öncesi dilleri ortadan kaldıran bir diglossia haline gelmiştir. Sonuç olarak, Romanizasyon Hispania'ya istikrarlı bir kimlik kazandırmıştır.

2.1.4. Vizgot ve Arap Krallığı Döneminin İspanyol Dili Üzerine Etkileri

Beşinci yüzyılda, sözde Barbar, Germen halklarının İber Yarımadası'nı işgali ile Suevi, Vandal ve Alan kabileleri Kastilya platosuna yerleşmiştir.¹²⁴ Bu bölgeye yerleşenler arasında en medeni olduğu düşünülen Vizigotlar (Batı Gotları) bölgenin en güçlü halkları olarak kabul edilmekteydi.¹²⁵ Vizigot halklarının varlığı, Hispanik Latince üzerinde olumsuz etkiden çok olumlu etki yaratmış ve dilin bir prestij, yönetim ve kültür dili olarak kullanımını güçlendirmiştir. Yine de bu durum yerli dil yapısına Vizigot etkisinin hiç olmadığı anlamına gelmemelidir. Vizigotlar bölgenin kültürüne ve İspanya'da kullanılan kaba Latinceye hızlı uyum sağlasalar da “Germanizm” denilen kendi dillerinden birçok kelime bıraktılar. Ancak, Yarımada'nın dil tarihi için Germen istilalarının öneminin, hayatta kalan birkaç Gotik unsurdan ibaret olmadığını da vurgulamak gerekir. İstilaların bir sonucu olarak, bölgede ciddi bir kültür depresyonu meydana gelmiş, Yarımada'nın kaba Latincesi kendi eğilimine bırakılmıştır. Vizgot krallığının 711 yılında, Rodrigo'nun Guadalete savaşında Müslümanlar tarafından yenilgiye uğratılması ile Vizigot Toledo krallığının tarihi sonu¹²⁶ bölgede Müslüman evresinin başlangıcı olmuştur. Bu dönem oldukça karmaşık bir siyasi ve askeri süreci kapsamaktadır. Vizigot krallığının, Vitica valisinin ölümünden sonra, ikiye bölünmesi, bölgeyi zayıflatan iç savaşları ateşlemiş, Rodrigo karşıtı taraf yardım için Araplara yönelmiştir. Hiç tereddüt etmeyen Araplar, 711'de Guadalete Nehri yakınlarındaki savaşın kazanan tarafı olmuş ve İspanya'da Müslüman hâkimiyeti başlamıştır.¹²⁷ Krallığın tamamı 720'de işgal edilmiş,¹²⁸ 1212'ye kadar süren hâkimiyet bu tarihten

¹²⁴ “Parte 1:El Español en la Peninsula Iberic,” 5.

¹²⁵ Miguel Artola y José Angel García de Cortázar, *Historia de España La época Medieval*, (Madrid: Alianza Press,1988), 25.

¹²⁶ José Ángel Linares Toro, “Cronología de los Reinos de España”, (2012), 10, <https://www.tesorillo.com/otras/cronologia.pdf> (Erişim tarihi: 17.06.22).

¹²⁷ Mária Rejdugová, *La Influencia de la Lengua Arabe en la Lengua Española*,(Instituto de Martin Hattala, Trstená Press, 2016), 5-17.

¹²⁸ Toro, “Cronología de los Reinos”,15.

itibaren küçülmeye başlamış ve sadece Granada bölgesinde 250 yıl daha varlığını sürdürmüştür.

Müslümanların yüzlerce yıl süren varlığı İspanyolları ve İspanya'yı büyük ölçüde etkilemiş ve bu etki hemen hemen tüm alanlarda; dilde, kültürde veya bilimde kendini göstermiştir. Arapça'nın, İspanyol dili üzerindeki etkisi ile ilgili araştırmalar İspanyolca'da 4.000'den fazla kelimenin Arap kökenli olduğunu vurgulamaktadır.¹²⁹ İspanyolca'daki Arap kökenli kelimeler al-/a- ön eklerinden tanınabilmektedir.

Arapça'dan dile dahil olan kelimeler dilin farklı alanlarını etkilemiş, şekil bilgisi, söz dizimi ve atasözlerinin oluşumunda etkili olmuştur. Bazı kelimeler, özellikle bilimsel ifadeler (cifra, algoritmo, álgebra,) sadece İspanyolca'ya uyarlanmakla kalmamış, aynı zamanda "terim" haline gelmiştir. Bu kelimelerin birçoğu Arap egemenliğinin bitişini takiben, ortadan kaybolmamış, günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Ancak, etkinin tek taraflı olduğu söylenemez. Bugün Roman niteliklerinin Arap diline entegre olduğu da bilinmektedir. Endülüs'teki Arapların kullandığı lehçenin, Arap devletlerindeki diğer Arap lehçelerinden farklı olması yerli nüfusun dil üzerindeki etkisinin en iyi göstergesidir.

Arap işgalini takiben 10 ve 11. yüzyıllarda, yarımada'nın çoğunda resmi dil olarak Arapça yayılırken kuzeydeki Asturya-Kantabria ve Pirene dağ yerleşim bölgelerinde, yerli halkların ve eski Vizigotların soyundan gelen dilsel farklılıklar görülmekte, Kastilya Krallığı ve Astur Krallığı, Vizigot Hispania'nın İslami işgaline karşı direniş göstermekteydi.¹³⁰ Asturias Krallığı 722'de Müslüman iktidara karşı ilk şatafatlı zafer (Covadonga Savaşı) ile kurulmuş ve krallığın güneyinde, Ávila'da Los Castillos (Latince, Castella) Mombeltrán savunma hattının bulunduğu stratejik sınır bölgesi Kastilya olarak adlandırılmıştır. Asturian (tarihteki diğer adları; Bable, Asturian-Leonca, Leonese) ve Kastilya (bugünkü İspanyolca) bu bölgelerde konuşulan Latincenin uzantısıdır. Her iki dil kuzeyden güneye doğru, daha önce İslam'ın işgal ettiği topraklar fethedilirken yayılmıştır. 800 yılına ait bir noter belgesinde (Latince) Kastilya adının ilk kez geçtiği bilinmektedir.

Yarımada'nın Roman dillerinin kökleri Kuzey Latince'ye dayanmakta, bu dilin lehçelere ayrılması ve bazı lehçelerin dil olarak evrilmesinin ise 8. ve 11. yüzyıllar

¹²⁹ Rejdugová, *La Influencia de la Lengua*,7.

¹³⁰ Gonzalo Fernández, "Los Reinos Cristianos De Asturias y Leon," *Revista Carthaginensia* 33, no.63, (2017): 223.

arasında olduğu düşünölmektedir. Kuzeyde lehçeler ve diller arasındaki sınırlar çok net olmasa da orta-güney bölgede İspanyolca şiddetle dayatılmıştır. Toledo (1085), Córdoba (1236), Jaén (1246), Sevilla (1248), Cádiz (1250), Murcia (1244) ve diğere önemli bölgelerin Arap işgalinden kurtulması Kastilya için büyük bir siyasi zafer olmuş,¹³¹ Toledo, Krallık ve entelektüelleri için, kültürel merkez üssü haline gelmiş, bölgenin aydınları eserlerini İspanyolca yazmaya başlamış ve 11. yüzyıldan itibaren, yerel dillerin ilk yazılı kanıtları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bilim, hukuk, edebiyat, tarih ve birçok farklı alandan eserlerin İspanyolca'ya çevrilmesi, Batı Avrupa'nın önemli bir bölümünde dilin yayılması için temel oluşturmuş ve kısa süre sonra Kastilya'ca belgeler ve kararnamelerde kullanılmak üzere resmi dil ilan edilmiştir.¹³² Kastilya dilinin ilk yazılı örneğı olarak kabul edilen Glosas Emilianenses (Emilian Parlaticıları) olarak bilinen "Codex 60"ın tarihi ise kesin olarak bilinmemektedir. İspanyolcanın Kastilya¹³³ lehçesi 10. yüzyılda Kastilya'nın (Şekil 1)¹³⁴ Burgos bölgesinde doğmuş,¹³⁵ Cantabria'nın güneyinden başlayarak, güneydoğı ve güneybatı yönünde hızla yayılmış ve 13. yüzyıldan itibaren (Kastilya Kralı X Alfonso dönemi) Latinceye eşdeğere bir kültür dili olarak şekillenmeye başlamıştır.

Şekil 1: Kastilya bölgesi

¹³¹ Eva Núñez Méndez, *Fundamentos Teóricos y Prácticos de Historia de la Lengua Española*, (Yale University 2011), 28-29.

¹³² La Hİstortia Del Español En España, <https://www.trustedtranslations.com/es/espanol/historia/espana> (Erişim tarihi: 14.06.22).

¹³³ Kastilya Latince "Castrum" kelimesinden gelmekte ve "Kaleler Ülkesi" anlamını taşımaktadır. Detaylı okuma için bkz: Enrique Cabrejas Iñesta, "Castilla", review of "Karuó – the Iberian Secret," *Scientific Journal (UK) Future Human Image*, 1 no. 4/19, (Kiev, 2014):3.

¹³⁴ Biblioteca Nacional de Columbia, "La Lengua Castellana- Romance de Almenas y Teclados", 1. <https://bibliotecanacional.gov.co/es-co/formacion/caja-de-herramientas/ Documents/1%20-%20La%20lengua%20castellana%20-%20Un%20romance%20de%20almenas%20y%20teclados.pdf>, Erişim tarihi: 14.06.22.

¹³⁵ Biblioteca Nacional de Columbia, "La Lengua Castellana," 89-94.

Bu yıllar, Kastilya dilinin standart bir dile dönüştürülmesine yönelik ilk adımların atıldığı dönemdir.

Kraliyet inisiyatifi bu dönüşümde temel bir rol oynamış, dönemin (yüzyılın) tüm Kastilya-Leon kralları, III. Fernando (1217-1252), X. Alfonso (1252-1284) ve IV. Sancho (1284-1295), süreci aynı derecede teşvik etmiştir. Kastilya İspanyolcasının kurumsallaştırılması, o dilin kullanıldığı toplulukta geliştirilen sosyal hizmetlerde standart bir yazı dilinin oluşturulması asırlık bir süreçtir. Avrupa ulusal dillerinin tümü, benzer standardizasyon süreçlerinden geçmiştir. Bu süreçte belirli gereksinimlerin karşılanması gereken üç cephe dikkat çekmektedir: 1) standart dilin temeli olacak dil çeşidinin seçimi, 2) seçilen dilin eğitim ve tüm işlevsel alanlarda kullanımı, 3) seçilen dilin kodlanarak (yazılı metinlerle), sabitlenmesi. Özellikle, X. Alfonso döneminde dilin (Doğru Kastilya) kuralları belirlenmiş, iyi konuşma ilkelerinin yanısıra hem yazım hem de fonolojik ve gramer düzeyinde kodlar oluşturulmuştur. Bu çalışmaların tamamı, İspanyolca'yı bilimsel ve edebi konuların ele alınmasına uygun bir kültür dili haline getirmeyi amaçlamaktaydı.¹³⁶ Alfonso döneminde Dışişleri Bakanlığı'nın resmi dili olarak kullanılması da Kastilya dilinin diğer diller üzerindeki zaferini güçlendiren önemli unsur olarak görülmektedir. Bu dilin Latince yerine resmi dil olarak tercih edilmesinin nedeni olarak Latince'nin yorumlanmasında yaşanan zorluklar gösterilmektedir.¹³⁷

Kastilya dili 12. yüzyılda yarımadanın yarısına yayılmıştı. Kuzeyde lehçeler ve diller arasındaki çok net olmayan sınırlara rağmen, orta ve güney bölgelerde Kastilya'nın yaygınlaşan kullanımı Mozarabça ve Arapça'nın ortadan kaldırılmasını tetiklemiş ve dilsel bütünlüğü oluşturabilmiştir. Kastilya lehçesi, Katolik krallıkların İspanya'nın çoğu bölgesini ele geçirmesi ile büyümeye devam etmiş ve Isabela'nın (1451-1504) iktidara gelmesiyle doruğa ulaşmıştır. Endülüs bölgesi, 15. yüzyılın sonuna doğru Granada krallığının dağlık bölgelerine kadar indirgenmiş, Araplar

¹³⁶ Mar Garachana Camarero, "La Historia de la Lengua Española a Través de los Textos (Curso Introductorio)", Barcelona: 2009, 2, LA_HISTORIA_DE_LA_LENGUA_ESPANOLA%20(4).pdf, (Erişim tarihi:04.06.23).

¹³⁷ Maria Nieves Sanchez Gonzalez de Herrero "La Documentación Alfonsí y la Historia del Castellano." In *Nuevas perspectivas para la edición y el estudio de documentos hispánicos antiguos*, editors M Jesús Torrens Álvarez, Pedro Sánchez-Prieto Borja 73-88, Universidad de Salamanca, Peter Lang Press, 2012.

1492’de Katolik Hükümdarlar, Isabel ve Fernando, tarafından sınır dışı edilmiş (Yeniden Fetih) ve 15. yüzyılın sonunda dil birliği neredeyse tamamlanmıştır.¹³⁸

2.2. “Kastilyalaştırma” Süreci -İspanyolcanın Baskın Dil Olarak Ortaya Çıkışı ve Latin Amerika Kıtasında İspanyolca

“*Kastilyadan İspanyolcaya*” ifadesi, kavramsal kapsamda önemli bir anlam içermektedir. Aslen küçük bir bölgenin dili olan Kastilya, kastilyalıların kitlesel yayılmasını tetikleyen, önce iç (Yeniden Fetih) ve daha sonra dış (Amerika’nın kolonizasyonu) siyasi nedenlerle genişlemiştir.¹³⁹ Yeni Dünya ile temas sürecinde, dilin, onu konuşanların yeni çevresel koşullarına, yeni yaşam biçimlerine ve ihtiyaçlarına uyum sağladığı belgelenmiş bir gerçektir.¹⁴⁰ Yaşayan her dil değişen koşullarda gelişir ve evrimleşir. İspanyolca Amerika’da, yeni koşulların etkisi ile olağanüstü bir şekilde zenginleşmiştir. İspanyolcanın yayılmasında Kristof Kolomb’un 1492’de Orta ve Güney Amerika’yı keşfi ve fethi önemli bir başlangıç olmuştur. Yeni Dünya’daki yerleşimin ilk noktası Karayipler olsa da; Tierra Firme (Meksika ve Orta Amerika), Peru, And Dağları geçilerek Şili ve Arjantin’e kadar hızlı bir yayılma gerçekleşmiştir. Bu süreçte yerlilerin kullanmakta olduğu dil ve İspanyolcanın, her adımda teması kaçınılmazdı.¹⁴¹

Amerika’nın keşfi, fethi ve sömürgeleştirilmesi, kapitalizmin doğuşunun bir olgusuydu. Latin Amerika tarihindeki İspanyol sömürgeciliğinin aşamalarına baktığımızda;

- Avrupa istilasının başlaması fetih ve kolonizasyon (1492 - 1580)
- İlk coğrafi keşifler (1492 - 1519)
- Mezoamerika’nın ve And bölgesinin fethi (1519 - 1535)
- Marjinal bölgelerin egemenliği (1536 - 1580)

¹³⁸ Eva Núñez Méndez, *Historia de la Lengua Española: Periodización*, (Fundacion Dialnet Press, 2015), 580- 583.

¹³⁹ José Alberto Miranda Poza, “Historia de la Lengua Española: Orígenes, Expansión Diversidad.” *Taller Virtual*, (2020): 40.

¹⁴⁰ Milagros Aleza Izquierdo, José María Enguita Utrilla, *La Lengua Española En America: Normas y Usos Actuales*, (Universitat deValencia, 2010),30

¹⁴¹ Eva Bravo, “EL Español de America en la Historia y en su Contexto Actual,” Univercidad de Sevilla,2005, en *Varietades Linguisticas y Lenguas en Contacto en el Mundo de Habla Hispana*, ed. Carmen Ferrero and Nilsa Lasso-Vonglang, (Author House, United States of America Bloomington Press, 2010),3-4.

- İspanyol-Portekiz sömürge rejiminin yükselişi ve düşüşü (1580 - 1700)
- Son sömürge aşaması: 1700 - 1790¹⁴²

Sürecin oldukça uzun olduğu ve sonraki üç yüzyıl boyunca Orta ve Güney Amerika'nın büyük bir kısmında yerleşim ve kolonizasyonun devam ettiği görülmektedir. İspanyol sömürgeciliği yayıldıkça, İspanyolca yerel Hint lehçelerinin yerini almıştır.¹⁴³ Amerikan yerlilerinin “Hint” olarak tanımlanması ise tarihi bir yanılaşa dayanmaktadır. Denizaşırı yolculuğunda Doğu Hint Adaları'na başarıyla ulaştığını düşünen Kristof Kolomb, kendisini karşılayan şaşırılmış sakinlere “los indios” adını vermiş ve “Hint” ifadesi, yanlışlıkla Amerika'nın tüm yerli halklarına atfedilmiştir.¹⁴⁴ Sonuç olarak bugün İspanyolca: Karayipler, Küba ve Dominik Cumhuriyeti'nde; Orta Amerika, Meksika, Guatemala, Honduras, El Salvador, Kosta Rika, Nikaragua ve Panama'da; ve Güney Amerika'da Kolombiya, Venezuela, Ekvador, Peru, Şili, Bolivya, Paraguay, Uruguay ve Arjantin gibi on sekiz bağımsız eyalette resmi dil olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, ABD'nin bazı bölgelerinde önemli büyüklükteki nüfusun ana dilidir.¹⁴⁵ 1492 yılı, İspanyol ordularının Araplar üzerinde zaferine ve Kastilya'nın denizaşırı, Atlantik ötesindeki Yeni Dünya'ya genişlemesine damgasını vurmuştur. İspanya dışında; bu yeni topraklar, halkları ve kaynakları farklı Avrupa monarşileri (Fransa, İngiltere, Hollanda) ve Hıristiyanlar için fetih, keşif ve sömürge alanları olmuş,¹⁴⁶ böylece Batılı tarihçilerin “Keşif Çağı ya da Sömürge Dönemi” olarak adlandırdıkları dönem başlamıştır. “Keşfedilen” topraklar, krallıkların ötesinde imparatorluklar kuran Avrupalı kraliyetlerin kolonileri haline gelmiştir. 15 ve 16. yüzyıllarda İspanya ve Portekiz'in sömürgeci yaklaşımı ile Latin Amerika ülkelerinin birleştirilmesi sosyolojik açıdan oldukça hızlı bir kolonizasyona zemin yaratmıştır. Yerleşik alanların tamamı eşit ekonomik öneme sahip olmadığından, daha

¹⁴² Sergio Guerra Vilaboy, *Etapas y ProFcesos en la Historia de América Latina*, (Mexico: Universidad Veracruzana, 1997),10-15.

¹⁴³ Надежда Кудеярова, “Испанский язык: две проекции одного явления,” (2013), 20, <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/ispanskiy-yazyk-dve-proektsii-odnogo-yavleniya/> (Erişim tarihi:20.06.22).

¹⁴⁴ The Atlantic World, “Spain Builds an American Empire,” 553, <https://kmhs.typepad.com/files/20.1.pdf> (Erişim tarihi:20.06.22).

¹⁴⁵ Clare Mar Molinero, *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World*, (New York: Published in the Taylor & Francis e-Library, 2020), 27.

¹⁴⁶ Reynaldo F. Macias, “Spanish as the Second National Language of the United States: Fact, Future, Fiction, or Hope?” *Review of Journal Research in Education* no. 38, (California: American Educational Research Association, Mart, 2014):36.

az önemli ekonomik bölgeler idari olarak daha büyük olanlara dâhil edilmiş, bu gruplandırmalar, ülkelerin sonraki tarihlerini ve birbirleriyle ilişkilerini etkilemiştir.¹⁴⁷

İspanyolların Orta ve Güney Amerika'ya geldikleri dönemlerde, kıta yüzlerce Kızılderili diline ev sahipliği yapıyordu. Bölgede bazı araştırmacılara göre yaklaşık 2.000 ayrı dilin konuşulduğu düşünülmektedir. Yerli dillerden bazıları, Avrupalıların gelişinden kısa bir süre sonra, fethin getirdiği birçok ölüm ve yerinden edilmenin bir sonucu olarak yok olmuştur. Sömürge dönemi, çok dillilikten (dillerin İspanyolca ile bir arada var olması) kademeli, ancak amansız bir hareketle, Kastilya dilini koloniler boyunca baskın hale getirmiştir. Kaçınılmaz olarak egemen güçlerin dili, yönetim, ticaret ve yasal işlemler gibi günlük yaşamın önemli alanlarına empoze edilmiştir. Geleneksel Avrupa tarzı yazının olmaması ve İspanyolca'nın yazılı biçiminin varlığı da sömürge döneminde farklı Avrupa monarşilerinin varlığına rağmen İspanyolca'nın egemen dil olarak kalabilmesinde etkili olmuştur.¹⁴⁸

Kastilya'nın İber Yarımadası'ndaki konumunu güçlendirdiği döneme denk gelen İspanya-Amerikan İmparatorluğu'nun doğuşu İspanyol imparatorluğunun gücüne, etkisine ve zenginliğine ivme kazandırmıştır. Bu dönemde İspanyolca dünyanın birçok bölgesine yayılmış olsa da Avrupa dışında İspanyolca kullanımı için en önemli ve hayati bölgenin Hispanik Amerika olduğu vurgulanmaktadır. Avrupa'da yaşayan Hispanik nüfusun Hispanik Amerika'ya kıyasla küçük bir azınlık olduğu da düşünüldüğünde, dünyanın İspanyolca konuşulan merkezinin neden İspanyol dilinin doğum yeri olan İspanya değil, Amerika olduğunu anlamak mümkün.

Sömürge döneminin etkilerine baktığımızda hem politik ve ekonomik hem de dini girişimlerin olduğunu görebilmekteyiz. Politik ve ekonomik girişimler, büyük Avrupa imparatorlukları döneminde İspanyol nüfuzunun genişlemesine yardımcı olmuş ve kazançlı ticaret yolları ile İspanya'ya doğal kaynaklar açısından zenginlik sağlamıştır. Dini girişimler ise, İspanyol kontrolünün ve mülkiyetinin bölgeye dayatılması için ideolojik yaklaşımı içermektedir. Bu ikili girişim, bölgenin yerleşimini ve nihayetinde dilsel konfigürasyonunu etkilemiştir: İspanyol Krallığı, net bir Kastilyalaştırma politikasını temsil eden kararnameyle ilan etmiş, Kraliyet bu

¹⁴⁷ Anna Maria Escobar, *Bilingualism in Latin America*, (Oxford: Blackwell Press, 2012), 725.

¹⁴⁸ Molinero, *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World*, 27.

politikanın bir parçası olarak İspanyolca öğretiminin yerli nüfusa ulaştırılmasını zorunlu hale getirmiştir.¹⁴⁹

Aslında yerli halkı Hıristiyanlaştırma amacıyla ana dillerinin kullanılması ilk başta iki dillilik durumunu ortaya çıkarmıştır.¹⁵⁰ İki dillilik yirminci yüzyılın bir fenomeni gibi görünse de, erken sömürge döneminde İspanyol misyonerler, özellikle rahipler (çoğunlukla Cizvitler) tarafından Hıristiyanlaştırma kampanyasının bir parçası olarak yönetilmiş ve İspanyol tacının Yeni Dünya'daki tüm koloniler için yalnızca İspanyolca'ya yönelik politikasının başlatıldığı 18. yüzyılın ortalarına kadar sürdürülmüştür.

İlk sömürge bölgesi olan Karayip'lerde Kızılderililere ait dillerin erken kolonizasyon döneminde soyu tükenmiş olsa da, bu ilk dil teması döneminde, yerli dillerden ödünç alınan birçok sözcük (Taino dilinden kano, cacique, maíz, tabaco vs) İspanyolca dilinde varlığını sürdürebilmiştir. Bununla birlikte, İspanyol Karayip lehçelerinin birçok dilsel özelliğinde, Afrika dillerinin etkisi de görülmektedir. Bu durum İspanyolların 15. yüzyıldan itibaren Afrikalı köleleri önce Avrupa'ya, daha sonra Amerika kıtasına getirmeleri ile açıklanabilmektedir. Bugün Latin Amerika'nın çeşitli bölgelerinde Afrika dillerinden etkilenen İspanyolca konuşulmaktadır ve bunların arasında en yaygın etki Karayipler ve Atlantik kıyı bölgelerindeki İspanyolcada görülmektedir.¹⁵¹

Sömürge Meksika'nın nüfusunun çoğunluğunu her zaman Kızılderililer oluştursa da nüfusun toparlanmasına farklı etnik kökenlerden insanların önemli bir karışımı eşlik etmiştir. Özellikle Afrikalı veya Avrupalı insanlar nüfusun çok küçük bir alt grubunu oluştururken, 16. yüzyılın sonunda, Hispanik dilini konuşanlar esas olarak sömürgecilerin İspanyol seçkinleri ve onların Amerika doğumlu soylarıydı. İkinci en büyük grup, İspanyol çevrede yetiştirilen karışık Avrupa ve Hint ırkından (Euromestizos) insanlardı. Yerli bir çevrede yetiştirilen Hintliler ve Avrupalıların karışımı (indomestizo) ve nüfusun belirli bir bölümünü oluşturan Afrika bileşeni

¹⁴⁹ Molinero, *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World*, 28.

¹⁵⁰ Rodolfo Cerrón Palomino, "Language Policy in Peru: a Historical Overview," *Journal Palomino, Rodolfo Cerrón* no.77, (Peru: Mouton Gruyeter Press, November,1989): 11-33.

¹⁵¹ Escobar, *Bilingualism in Latin America*,726.

(Afromestizo) ile karışık İspanyolca konuşanlar da nüfusu oluşturan gruplar olarak sayılabilirler.¹⁵²

Latin Amerika İspanyolcasının (veya İspanyolların) özelliklerini belirlemek için, büyük yerleşimler sırasında konuşulan dillerin nelerden etkilendiğini anlamak önemlidir. Amerikan İspanyolca'sının, çok ortak noktası olduğu düşünülen Endülüs İspanyolca'sından büyük ölçüde etkilendiği varsayılmaktadır. Endülüs'ün ve özellikle Sevilla'nın, kolonizasyon seferlerinin çoğu için çıkış noktası olması bu durumun nedeni olarak gösterilmekte ve Amerika Kıtasına ilk yerleşenlerin çoğunlukla Endülüslü olduğu iddia edilmektedir. Kastilyalı olmayan azınlık toplulukların başlangıçta kolonizasyon sürecine dahil edilmediği düşünülmektedir. Ancak, Amerikalı dilbilimci Lipski'ye göre bu düşünceleri destekleyen yeterli kanıt bulunmamaktadır.¹⁵³ Lipski, ortak olduğu iddia edilen bazı özelliklerin Endülüs İspanyolcası ile sınırlı olmadığını da vurgulamakta, Yeni Dünya'daki İspanyol yerleşimcilerin toplumdilbilimsel profilinin İber Yarımadası'nın demografisinden önemli ölçüde ayrıldığını belirtmektedir. Araştırmacı, hem köylülerin hem de toprak sahibi soyluların kolonilerde yetersiz temsil edildiğini, ilk dalganın ağırlıklı olarak vasıflı tüccarların çalışanlarından, iklim felaketlerinin kuşattığı bölgelerden gelen küçük toprak sahiplerinden veya her hangi bir sebeple Avrupa'da ekonomik ya da sosyal açıdan iyi durumda olmayan bireylerden oluştuğunu iddia etmektedir.¹⁵⁴ Tüm tartışmalı konulara rağmen Latin Amerika'da kolonizasyon süreci oldukça sağlam temellere sahip İspanyolca'yı şekillendirmiştir. O kadar ki, 18.yüzyıla gelindiğinde, İspanyol egemenliğine karşı muhalif akım bağımsız Latin Amerika cumhuriyetlerinin doğuşuna tetiklediğinde bile, İspanyolca, kamusal ve resmi yaşamın dili olarak sağlam bir şekilde varlığına devam etmiştir.¹⁵⁵ Ancak, pek çok bağımsız devlette milliyetçi dürtünün doğası değişikçe ulusun inşasında dilin rolü de değişmektedir. Bazı durumlarda ulus=dil=devlet denklemi ile bilinçli bağlantı diğerlerinden daha güçlüdür. Dilin milliyetçi dogmaya uyması için geliştirildiği Meksika'da durum böyledir: Dekolonizasyon sürecinin başlangıç aşamasında olduğu, 19. yüzyılda Kızılderili dilleri üzerine yapılan bilimsel çalışmalara ilgi artmış ve yeni liderler Yarımada

¹⁵² Margarita Hidalgo, *Mexican Indigenous Languages at the Dawn of the Twenty-First Century*, (Berlin: Gruyter Mouton Press, 2006), 5.

¹⁵³ John Lipski, *Latin American Spanish*, (London: Longman Press, 1994), 36-39.

¹⁵⁴ Lipski, *Latin American Spanish*, 40.

¹⁵⁵ Molinero, *The Politics of Language*, 30.

İspanyolcasında reforma gitmişler. Bu reformla Hint dillerinden kelimeler benimsenmiş ve ulusal geçmişin derinlikleri araştırılmaya başlanmıştır.¹⁵⁶

2.3. İber Yarımadası'nda Dil, Ulus ve İmparatorluk

İspanyol İmparatorluğu, 18. yüzyılın sonlarına doğru, farklı kıtalarda 20 milyon kilometre kareye ulaşan toprağıyla tüm tarihin en büyük beşinci monarşisi haline gelmiş dünyanın ilk küresel imparatorluğudur.¹⁵⁷ Bu imparatorluğun kıtalara göre bölgelere dağılımı aşağıda verilmiştir;

- Amerika kıtasında:
 - Yeni İspanya Genel Valiliği (1535-1821): Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri'nin; Kaliforniya, New Mexico, Arizona, Teksas, Nevada, Florida, Utah, Louisiana ve Colorado, Wyoming, Kansas ve Oklahoma'nın bir kısmı, ayrıca, Alaska ve Yukon Bölgesi ile Antiller (Küba, Dominik Cumhuriyeti, Haiti, Porto Riko), Guatemala, Nikaragua, El Salvador, Belize, Honduras ve Kosta Rika'nın mevcut bölgeleri
 - Peru Genel Valiliği (1542-1824): Peru, Kolombiya, Arjantin, Ekvador, Panama, Şili, Bolivya, Paraguay, Uruguay, Galapagos, Brezilya ve Venezuela'nın mevcut bölgeleri¹⁵⁸
 - Yeni Granada (1739-1819): Panama, Kolombiya, Ekvador, Venezuela, Galapagos Adaları ve kuzey Brezilya ve batı Guyana toprakları, Trinidad ve Tobago
 - Río de la Plata (1776-1811) Karayip Denizi'ndeki ada toprakları, Mevcut Arjantin, Uruguay, Bolivya, Paraguay ve Brezilya'nın bir kısmını ve Falkland Adaları
- Asya kıtasında:
 - Filipinler Genel Kaptanlığı (1565-1898), Çeşitli "Doğu Hint Adaları" bölgelerini, Basra Körfezi, Brunei, Batı Papua, kuzey Tayvan, Endonezya'nın bazı bölgelerini, ayrıca, Ternate ve Tidore; Makao (Çin),

¹⁵⁶ Margarita Hidalgo, *Language Problems and Language Planning*, (Amsterdam: John Benjamins Company Press, 1994), 31.

¹⁵⁷ Enciclopedia Humanidades, "Resumen y Características-Imperio Español." <https://www.caracteristicas.co/imperio-espanol/> (Erişim tarihi: 05.07.22).

¹⁵⁸ Google, "Resumen y Características-Imperio Español. "

Nagasaki (Japonya), Malacca (Malezya), Hindistan'ın bazı bölgeleri, Goa, Angediva, Dama ve Diu; Doğu Timor ve Seylan, Muscat (Umman) ve Qeshm (İran)

- Afrika kıtasında;
 - Kanarya Adaları, Mozambik, Angola, Yeşil Burun Adaları, Somali, Gine-Bissau, Tetouan, Kazablanka, São Tomé ve Príncipe, Jubu Burnu, Melilla, Limacos Adası, Alborán Adası, Alhucemas Adaları, Chafarinas Adaları, Ceuta, büyük Sahra, Tangier, Cazaza, La Mamora dahil olmak üzere günümüz Fas'ının uzantıları ve Oran, Cezayir, Bejaia, Tunus, Bizerte, Monastir, Susa, Mahdia, La Goleta bölgeleri,
- Avrupa kıtasında:
 - Yarımada İspanya ve Balear Adaları, Portekiz ve krallıkların birleşmesi nedeniyle Portekiz İmparatorluğu'nun toprakları (1580-1640), İtalya'nın Napoli Krallığı, Sicilya, Sardunya ve Malta ve Milano Dükalığı, Toskana'nın bazı bölümleri ve Finale Markizliği, Fransa'nın Roussillon, Charolais, Fransız Bask Ülkesi, Nice, Livia ve Cebelitarık (şu anda Büyük Britanya'da) bölgeleri
- Okyanusya:
 - Paskalya Adası, Mariana Adaları, Caroline Adaları, Santa Cruz (Solomon) Adaları, Vanuatu, Tahiti ve Yeni Gine'deki bazı yerleşimler¹⁵⁹

Yarımadada, özellikle dilsel merkezîyetçilik ile monarşi arasında büyüyen bağla yerli halkların İspanyollaştırma stratejileri güçlenmekteydi.¹⁶⁰ Bu sadece Hispanik bir fenomen değil, daha çok 16. yüzyılın Avrupa monarşilerinin karakteristik bir yönüydü. Modern devlet için tek tip bir dilin varlığı Devletin tüm hâkimiyetinin monarşi topluluklar tarafından kabul edildiğinin yani siyasi sadakatin bir işaretiydi.¹⁶¹ Monarşinin müdahale ettiği bir dizi dil çatışmasına rağmen Yarımada İspanyolcanın imparatorluk genelinde evrenselleşmesi mümkün olmuştur. İspanya'da dil ve

¹⁵⁹ Google, "Resumen y Características-Imperio Español."

¹⁶⁰ Nelson Castro Flores y Jorge Hidalgo Lehuedé, "Las Políticas de la Lengua Imperial y su Recepcion en la Audencia de Charcas (Siglos XVI-XVIII)," *Revista de Historia, Geografía y Cultura Andina*, no. 50, (Chile: Universidad de Tarapacá Arica, 2016):182.

¹⁶¹ Antonio Miguel Bernal, *Monarquía e Imperio En: Historia de España*, (Barcelona: Crítica-Marcial Pons Press 2007), 570.

imparatorluk arasındaki ilişkinin karmaşıklığını çözmek kolay değildir¹⁶². Dil, ulus ve imparatorluk arasındaki ilişkilerin çeşitli konfigürasyonları ve hiyerarşileri, imparatorluk İspanyolcasının kaçınılmaz zaferi, tek bir birleşik tarihe indirgenemeyecek olan İber Yarımadası'nın dilsel homojenleşmesi, çevrenin Kastilyalaştırılması veya diğer yarımada dillerinin çöküşü 16 ve 17. yüzyıla damgasını vuran olaylardır.

Antonio de Nebrija'nın¹⁶³ 1492'de yayımlanan "*Kastilya Dilbilgisi*", İspanyol dilinin dünya çapında genişlemesinin "*anıtısal başlangıç noktası*" olarak kabul edilmektedir. Kastilya Dilbilgisi'nin önsözünde dilin her zaman imparatorluğun arkadaşı olduğunu ifade eden yazı yer almaktadır.¹⁶⁴ Bu eser, İspanyol ulusunun inşasının temel bir parçası olan Kastilyalaştırma politikasının aracı haline gelmiş ve bu politika, Hint kolonilerine kadar genişletilmiştir.¹⁶⁵ V Carlos'un İspanya İmparatorluğu döneminde (1516-1556) yönetim ve eğitimde Kastilya dilinin kullanımına ilişkin kararnamesi ile Kastilya dilinin, Fransisken, Dominik ve Augustinian misyonerleri aracılığıyla, tüm eyaletlerdeki Kızılderililere öğretilmesi emredilmiştir¹⁶⁶. Bu dönemde V Carlos'un Vatikan Paramento Salonu'nu dolduran Avrupalı kardinaller ve büyükelçilerden oluşan III. Paul papalık mahkemesinde Fransa Kralı'nın şahsına başlattığı konuşmasını İspanyolca olarak yapması, "*Sayın Piskopos, isterseniz beni anlayın ve benden tüm Hıristiyanlar tarafından bilinmeyi ve anlaşılmayı hak edecek kadar asil olan İspanyolca dilimden başka bir şey beklemeyin*"¹⁶⁷ sözleri ile İspanyol dilinin asaletini vurgulaması, İspanyolcanın evrensel bir dil olarak "*doğum belgesi*" kabul edilmektedir.¹⁶⁸ Dil üzerine çağdaş bilimsel söylemler, diğer yerel diller pahasına İber Yarımadası'ndaki dilsel homojenleşme ve İspanyolca'nın ortaya çıkışı

¹⁶² José del Valle, *Historia Política del Español La Creación de Una Lengua*, (Cambridge University, Aluvión Press, 2015), 51.

¹⁶³ Antonio de Nebrija (1441-1522) kronolojik olarak ilk Hispanik hümanistti, İspanyol ilk sözlüğünün yazarı Modern bir Avrupa dilindeki ilk dilbilgisi olan Kastilya Dilbilgisi (1492) ile ünlü, İtalyan Rönesans hümanizmini 1470'lerin başında İber Yarımadası'na tanıttı. Detaylı okuma için bkz: Diego Moldes, *Conocer a Nebrija: Nuestro Primer Humanista Una guía sobre Antonio de Nebrija en el V Centenario de su Fallecimiento*, (Madrid: Universidad Nebrija, 2022),5.

¹⁶⁴ David Charles Wright Carr, *La Política Lingüística en la Nueva España*, (Unvercidad de Guanajuato, Publication Researchgate,2007),6.

¹⁶⁵ Ramón Menéndez Pidal *El Lenguaje Del Siglo XVI*. (Madrid: Cruz y Raya, 1933),51.

¹⁶⁶ Shirley Brice Heath, *La Política del Lenguaje en México, de la Colonia a la Nación*, (México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes/Instituto Nacional Indigenista,(1992),42-43, <https://alagro.files.wordpress.com/2014/08/shirley.pdf>. (Erişim tarihi:09.06.23).

¹⁶⁷ Valle, *Historia Política del Español*, 53

¹⁶⁸ Valle, *Historia Política del Español*, 53

sirasındaki evrenselliğinin, Nebrija'nın temel çalışması ve yeni Hispanikleşmiş imparator tarafından kutsanması ile yakından ilişkili olduğu yönündedir.¹⁶⁹

Erken modern çağda diğer yarımada dillerinin aksine İspanyolca'nın siyasi tarihi oldukça dağınıktır. Belirli bir dilin seçiminin ve kullanımının gerçek politik ve sosyal değerleri, her zaman; özellikle yarımada krallıkları arasındaki yoğun siyasi çatışma dönemlerinde, dil ve ulus arasındaki ilişkiyi temsil etmez. Portekizli hümanistlerin kendi yerel dillerini güçlü bir şekilde savunmasına ve II. Filip'in Portekiz tahtına yönelik saldırısına (1580) rağmen, Portekiz ve Katalan isyanının (1640) Kastilya karşıtı siyasi broşürlerinin daha geniş kitlelere dağıtımını sağlamak amacıyla İspanyolca yazıldığı bilinmektedir.¹⁷⁰ Tüm bu zıtlıklar, dil ve ulus arasındaki ilişkiyi, ikonik ilişkiye dayalı olarak sorunsallaştırmaktadır. Bu nedenle, tartışmalar dil ve ulus arasındaki ilişkinin güçlü veya zayıf yanlarını değil, bir etkileşimi, imparatorluk dinamiklerinin aracılık ettiği daha karmaşık bir etkileşimi ifade etmektedir.¹⁷¹ Ancak, İspanyollaştırma politikasının sınırlı başarısı birkaç faktörden kaynaklanmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise Hıristiyan inancını öğretmenin en pratik yolunun kendi cemaatlerinin ana dillerini kullanmak olduğunu düşünen keşişlerin desteğinin olmamasıydı. Bu nedenle İber Yarmadası'nda Kraliyetin dil politikalarının başarıları, özellikle manastırlarda ve dini okullarda eğitim alan soylu sınıflar olmak üzere küçük sosyal sektörlerle ve çeşitli dillerin varlığının bulunduğu Nueva Galiçya'daki belirli bölgelerle sınırlı kalmıştır.¹⁷²

2.4. Amerika Kıtasında Dil Politikası Stratejileri

Toprak fethinin ana gerekçelerinden biri Katolik inancını yaygınlaştırılmasıydı. Keşfin ilk yirmi yılı oldukça karışıktı. Çok erken bir tarihten itibaren Hintlilerin Kastilyalaştırılması ve diğer dillerin yaşatılması yönünde farklı görüşler ve her iki görüşü destekleyen nedenler ortaya atılmıştır. Yeni toprakların zenginliklerini ve ticari olanaklarını fethetmenin ve öğrenmenin, din şemsiyesi altında insanları etkileyerek daha kolay olacağını düşünen misyonerler, Karayipler'deki yerleşimin ilk anlarından

¹⁶⁹ Helmut Georg Koenigsberger, *The Government of Sicily Under Philip II of Spain: a Study in the Practice of Empire*, (London: Staples Press 1951), 58.

¹⁷⁰ Joan Lluís Marfany, *La Llengua Maltractada: el Castellà i el Català a Catalunya del Segle XVI al Segle XIX*, (Barcelona: Empúries Press, 2001), 85-106.

¹⁷¹ Valle, *Historia Política del Español*, 65.

¹⁷² Carr, *La Política Lingüística*, 16.

itibaren Kızılderili'lere kendi dillerinde yaklaşmak, yerlilerin sevgisini kazanmak, Katolik inancına samimi bir şekilde dönmelerini sağlamak, yerli dillerin korunmasını ve öğrenilmesini desteklemek zorunda kalmışlardır. Bunu söylemek yapmaktan daha kolaydı, çünkü yerli diller birbirinden farklıydı ve çoğunun alfabesi veya başka bir yazı sistemi yoktu. Misyonerler, yerli dilleri ve gelenekleri öğrenmek, için “yerli yaşamına daldırma prosedürü”nü kullanmışlardır. Bu çabanın sonucu ise, büyük miktarda gramer, kelime hazinesi, yerlilerin tarihleri aynı zamanda dini kitapların (azizlerin yaşamları, vaazlar, diğer rahiplerin Amerika'ya geldiklerinde bu dilleri öğrenmesini ve kendilerini hızla vaaz vermeye adanmasını mümkün kılacak eğitici içeriklerin vs) çevirileri olmuştur.¹⁷³ Bunun yanı sıra İspanyolların 1513'ten beri Kızılderililere Latince öğretilmesini öngören hükümleri gereği rahiplerin yerli çocuklara fazla ilgi göstermeleri yönünde talimatlar bulunmaktaydı. Bu dönemde İspanyollar için henüz bir okul yokken, Fray Pedro de Gante önderliğinde Cuzco'da Colegio de San Francisco de Borja (1523) kurulmuştur. Tarihi kayıtlarda, Peru edebiyatının babası Inca Garcilaso'nun bu okulda okuduğuna ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Yine Meksika'da Fransiskenler tarafından Colegio Imperial de Santa Cruz de Tlatelolco (1536) kurulan ilk kullardan biridir. Bu okullarda Latince ve dilbilgisi, liberal sanatlar, retorik, şiir, mantık, felsefe, tıp ve hatta yerli tıp öğretilmekteydi. Bu dönemde, İspanyolca, entegrasyon ve sosyal yansıtma diliydi.¹⁷⁴

II. Felipe imaratorluğu döneminde (1556-1598), yerli dillerin kullanılmasından yanaydı ve 1580'de, İspanyolların gelişinden önce var olan ve yerliler tarafından çoğunlukla bilinen dillerin varlığını garanti eden “genel yerli dillerin sandalyeleri”ni (Peru'da Quechua, Kolombiya'da Chibcha, Paraguay'da Guarani) kurması bunun en iyi göstergesiydi. İspanyolların gelişinden sonra yerli dillerin kullanımı yaygınlaşması da II. Felipe döneminde yürütülen dil politikasının bir sonucuydu. Bu sürecin en iyi müttefiki ise Piskopos Fray Juan de Zumárraga tarafından kurulan, Meksika'da (1535), Peru'da ve Lima'da (1583); İspanyolca ve yerli dillerde Hristiyan Doktrini yayınlayan matbaaydı.

II. Felipe hükümdarlığının sonlarına doğru, 1596'da Hintliler Konseyi, yerli dillerin Katolik inancının inceliklerini açıklamakta yetersiz kaldığını iddia ederek,

¹⁷³ Bravo, *El Español De America*, 8.

¹⁷⁴ Bravo, *El Español De America*, 8.

İspanyolca'nın yerli soylular için zorunlu hale getirilmesini önermiş, ancak bunun, yerli soyluların kendi dillerini terk etmeden öğrenilmesini ireli sürmüşlerdir.¹⁷⁵

III. Felipe (1598-1621) babasının kurduğu dil politikasını sürdürerek Hristiyan doktrininin öğretiminde yerli dillerin kullanımını desteklemiştir. IV. Felipe (1621-1665) ise dil politikasında kararsızdı. Bir yandan Hint kasabalarının rahipleri tarafından yerli dillerin zorunlu olarak öğrenilmesini teşvik ederken, diğer yandan Kastilya dilinin öğretilmesini teşvik etmekteydi¹⁷⁶ ve bu durum Kral II. Carlos (1665-1700) ile devam etmiş, Kızılderililere İspanyolca öğretilmesi için okulların kurulmasını 1700'lü yıllara kadar teşvik edilmiştir.¹⁷⁷ Sonrasında; Kraliyet İspanyol Akademisi'nin kurulması (1713), "Otoriteler Sözlüğü"nü'nün yayınlanması (1726-1739), "Gramer" in baskısı (1771) İspanyolca'nın kullanımını hızlandırmıştır. 1780 yılında, yeni İspanyol toplumunun önde gelenleri, tek dilinin İspanyolca olması, dilin ideal ve normunun yerel İspanyolca konuşan lehçeler değil, yalnızca İspanyolca olması yönünde güçlü baskı oluşturmuş ve bu etki Kraliyetin ve resmi Kilisenin dil politikasını Kastilya lehine çevirmiştir. İlgili tarihten itibaren, Kral III. Carlos'un Kraliyet Sertifikası ve Meksika Başpiskoposunun talebi üzerine İspanyolca kullanımını zorunlu hale getirilmiştir.

Bölgesel olarak değişen İspanyol göçünün sağladığı diyalektik karışım ve heterojenlik, Endülüs ve Kanarya diyalektalizminin oluşturduğu etki ve güney unsurunun baskınlığı Amerikan İspanyolcasının şekillenmesinde önemli faktörlerdir. Göçmen akımların akışındaki müteakip değişikliklerin dilsel sonuçları çok belirgin olmamakla birlikte bazı bölgelerde (Arjantin bölgesi Meksika, Şili) kendini hissettirmektedir. Sömürge döneminde göç eğilimlerindeki değişikliklerin somut sonuçlarını diyalektik faktörler kadar izolasyon, mesafe ve Amerika'da meydana gelen nüfus değişikliklerinin de etkilediği bilinmektedir.¹⁷⁸ Amerika'nın keşfinden sonra gerçekleştirilen bu dilsel ve sosyokültürel genişleme sürecinin temel meyvesi, bugün Amerika'da İspanyolca konuşulmasıdır.

¹⁷⁵ Carr, *La Política Lingüística en la Nueva España*, 7.

¹⁷⁶ Silvio Zavala, *Poder y Lenguaje Desde el Siglo XVI*, (México: Centro de Estudios Lingüísticos y Literarios, 1996),116.

¹⁷⁷ Carr, *La Política Lingüística en la Nueva España*, 8.

¹⁷⁸ Juan Antonio Frago, *El Español de America en la Independencia*, (Santiago de Chile: Aguilar Chilena de Ediciones, 2010), 107-108.

İspanyolca, farklı yerli dilleri konuşanları tek noktada buluşturan prestijli bir dildir. Yerli dilin kullanımının karşılıklı anlamayı engellemesi dışında “yasaklanmış” sosyal ortamlarının bulunmadığı, ancak aborjin dillerinin belirli iş ortamlarında kullanılmadığı da bilinen bir gerçektir. Bir banka çalışanı, hattın diğer ucundaki müşteriyi tanımadığı sürece telefonda yerli bir dilde konuşmamakta, oysa bunu, İspanyolca, hatta İngilizce yapabilmektedir.¹⁷⁹

Bugün İspanyolca, Arjantin, Bolivya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Porto Riko, Uruguay ve Venezuela'nın resmi dilidir. İspanya nüfusunun iki katından fazla olan, yaklaşık doksan üç milyonluk nüfusuyla Meksika, İspanyolca'nın en fazla konuşulduğu ülkedir ve onu yaklaşık otuz beş milyon nüfusu ile Arjantin ve Kolombiya izlemektedir. Bununla birlikte, yerli halkların Kastilyalaştırılması sürecinin geniş kapsamlı ve hızlı olmasına rağmen, birçok ülkede yerli Kızılderili dillerinin konuşulduğu grupların varlığı bilinmektedir. Latin Amerika'nın tamamında, İspanyolca'nın paralelinde yerli diller veya diğer kolonizasyon dilleri (İtalyanca ve Portekizce) gibi, iki ve çok dillilik olağandır. Aslında, bir bireyin dili etkin bir şekilde kullanma yeteneği veya fırsatı farklılık gösterebilmektedir. İspanyolca, sosyal hareketliliğin (eğitim, kamu ve yönetimde kullanılan) dilini temsil ederken, önemli prestije sahip ortak resmi bir ulusal dil olan Guaraní dahil yerli diller, ev ve yakın konuşma topluluğu arasında kullanılmaktadır.¹⁸⁰

2.5. Afrika'da İspanyol Glottopolitiği: Bir Sömürge Dilsel Yaklaşım

Afrika kıtasında İspanyol dilinin tarihi, 15. yüzyıla dayanmaktadır. Kadırgaların, Naosların ve Kokaların icadı ile bir Kastilya filosunun oluşumu ve denizcilikteki teknolojik gelişmeler, batı Afrika kıyılarının keşfedilmesini ve Kanarya Adaları'na ulaşılmasını mümkün kılmıştır.¹⁸¹ Kuzey Afrika'da İspanyol varlığının öncesinde 8. yüzyılda Tarık, 11. yüzyılda Murabıtlar, 13. yüzyılda Muvahhidler ve 14. yüzyılda Benimerinler olarak bilinen Müslümanlar Hispania topraklarını ele geçirmek

¹⁷⁹ El Meztizo Como Angente de la Hizpanizacion, <https://ebravo.es/el-mestizo-agente-hispanizacion/#>, (Erişim tarihi:15.07.22).

¹⁸⁰ Miranda Stewart, *The Spanish Language Today*, (USA and Canada: Routledge Taylor and Francis Press, 2002), 3-5.

¹⁸¹ Francisco Moreno Fernández and Jaime Otero Roth, *Atlas de la Lengua Española en el Mundo*, (España: Fundación Telefónica Pres, 2007), 68.

için boğazı defalarca geçmiş, ancak 15. yüzyılda Kastilya, boğazı ters istikamette geçerek Kuzey Afrikalı Müslümanların ziyaretine geri dönmüştür.¹⁸² Katolik Hükümdarlar döneminde, Kardinal Cisneros'un, Kuzey Afrika kıyılarını kontrol etmek amacıyla düzenlediği ardışık seferleri 15. yüzyılın sonlarına doğru, Kastilya'nın kıyı boyunca genişlemesini sağlamış, İspanya Kralı I. Charles ve Almanya İmparatoru V Charles'in hükümdarlığı sırasında bu bölgeler daha da doğuya doğru genişlemeye devam etmiştir. 1494'te yapılan Tordesillas Antlaşması ile Atlantik Okyanusu kutuptan-kutba, hayali bir çizgi ile bölünmüş, doğu yarımküre Portekiz Krallığı'na, batı yarımküre ise Kastilya Tacı'na bırakılmıştır.

Afrika kıtasında İspanyol varlığının ilk gerekçesi, bölgenin coğrafi yakınlığı ve stratejik doğasıydı. Kuzey Afrika'ya yapılan ilk İspanyol seferleri, Yeniden Fetih sona erdikten sonra Müslümanlara karşı cepheyi açık tutma ve Berberi üzerindeki Hıristiyan egemenliğini genişletme arzusuna bir yanıtı. 1497'de Melilla'nın alınmasını takiben, Isabel la Católica, Kuzey Afrika'daki İspanyol genişlemesi için ilham kaynağı olan bir vasiyet bırakmış ve bu proje Francisco Jiménez de Cisneros tarafından yönetilmiştir. 1505'te Mazalquivir, 1509'da Oran, 1510'da Cezayir-Fas kıyılarının neredeyse tamamı, 1535'te Tunus'un fethi gerçekleşmiştir.¹⁸³

İspanyol dili ve kültürü 15. yüzyılın ortalarında başlayan işgallerle tüm Afrika Atlantik kıyılarında hızla yayılmaya başlamış ve bu süreç 16. yüzyılın ortalarına kadar yüksek ivme ile genişlemiştir. Orta Afrika bölgesinde, 1580-1640 yılları arasında İspanya ve Portekiz'in birleştiği dönemlerde, Kongo'ya gönderilen İspanyol misyonerler tarafından İspanyolca ve Portekizce'nin öğretildiği Colegio San Salvador'un kurulması, Flaman olan Peder Georges Gheel tarafından, Kikongo-Latin-İspanyolca sözlüğünün tasarlanması, bu gelişmelerden bir asır önce, güney İspanya'dan gelen tüccarların Gine kıyılarında ve El Mina'da fabrikalar kurmuş olması, Sahra altı bölgesindeki İspanyol dilinin evriminde önemli rol oynamıştır.

Sahra Altı Afrika'da Frankofon, Anglofon ve Lusofon olmak üzere üç farkı Avrupa dil kolonizasyonundan bahsedilebilir.

¹⁸² Leandro Martínez Peñas, "Presentacion: Africa y Españas Que Pudieron Haber Sido," en *La Presencia Española en África: Del "Fecho De Allende" A La Crisis De Perejil*, ed. Leandro Martínez Peñas et al. (Real Academia de Jurisprudencia y Legislación, 2012), 9.

¹⁸³ Alejandro Mohorte Medina, *La España Colonial en Africa en el Siglo XIX*, (2014), 1, <https://museoliber.org/wp-content/uploads/2014/10/La-Espana-colonial-en-Africa-en-el-siglo-XIX.pdf> (Erişim tarihi: 09.06.23).

Afrika Frankofon Bölgesi: Sahra'nın güneyindeki Afrika topraklarında Fransa tarafından sürekli olarak asimilasyonist tipte sömürgecilik uygulanmış, “siyah Avrupalılar” yaratma tutkusuyla, bir Galya pedagojik geleneğinin ürünü olan kolonyal öğreti empoze edilmiştir. Bu eğitim sistemi, Fransız Batı ve Fransız Ekvator Afrika olarak adlandırılan bölgelerde büyük ölçüde uygulanmış, bu kapsamda Afrika'daki Fransızca konuşulan liselerde İspanyolca öğretimi başlatılmıştır. Devlet enstitülerinin öğretim kadrosu çoğunlukla metropolden gelirken, misyonerler tarafından yönetilen okullarda öğretmenler ağırlıklı olarak İspanyol ve Kanadalıydı. 1960 itibariyle, Afrika ülkeleri kendi eğitim politikalarını izlemiş, birçok Frankofon ülkesi, lisenin üçüncü yılından itibaren okul programlarında İspanyolca öğretimine devam etmiştir. Ancak, Paris ile işbirliğine devam etmeyi reddeden bölgeler, orta öğretimde değil, yüksek öğrenimde İspanyolca öğretimini tercih etmişlerdir. Özetle, bugün, bölgedeki Hispanistlerin üçte ikisinden fazlasını kapsayan Afrika'nın Fransızca konuşulan bölgesinde 21'den fazla İspanyol departmanı faaliyet göstermektedir.¹⁸⁴

Afrika Anglofoni Bölgesi: Fransa'dan farklı olarak İngiltere, yerel dillerin hayatta kalmasını içeren dolaylı bir yönetim uygulamıştır. 1961'de bir UNESCO konferansında, yeni bağımsız ülkelerin eğitim sistemlerinde Afrika dillerinin önemli rolüne dikkat çekilmiş, Afrika'daki eğitim sisteminde, İngiliz egemenliği altındaki halkların kültürlerinin yaşatılması yönünde tavsiyeler Sahra Altı Afrika'nın Anglofon ülkelerinde olumlu yankı oluşturmuştur. “Afrika Kişiliği”, sömürgelelerdeki idareden sorumlu İngiliz tüccarlar tarafından uygulanacak kilit organik yasaydı. Bu dil politikası kapsamında Afrika ülkelerinde uygulanan işlevsel eğitim türünde, yabancı dil programı yalnızca orta öğretimin ikinci devresinde ve yükseköğretimde, varlığına devam edebilmiştir. Ayrıca vurgulamak gerekir ki, İspanyolca kendine yakın tarihte yer edinmiş ve 11'den fazla İspanyol yükseköğretim bölümünde varlığını sürdürebilmiştir.

Afrika Lusofoni Bölgesi: Portekiz'in sömürge mandası altındaki topraklarda sömürge dönemi boyunca eğitimle ilgili gelişmeler yaşanmamış, bölgede ilk üniversite olan Agostino Neto Üniversitesi, sömürge sonrası dönemde (1976) Angola'da kurulmuştur. Okul eğitimindeki bu geç yükselişe rağmen, Afrika Portekizcesi konuşan bazı ülkeler çeşitli nedenlerle orta öğretimde İspanyolca eğitime başlamıştır. İber

¹⁸⁴ Vital Tama Bena, “Problemas de la Enseñanza del Español en África Subsahariana,” Centro Virtual Cervantes, <https://cvc.cervantes.es/lengua/eeas/capitulo30.htm> (Erişim tarihi 25.07.22).

İspanyolca-Portekizce dilsel yakınlığı, kendi topraklarında Kübalıların varlığı ve son olarak Latin Amerika ülkeleriyle yakın ilişkiler bu nedenler arasında sayılabilir. Ancak İspanya'nın (Kanarya Adaları) yakınlığına ve İspanyol işbirliğinin ada ekonomisindeki ağırlığına rağmen Cape Verde'de İspanyolca öğretiminin az olduğu ve kesintiye uğradığı da vurgulanmalıdır.¹⁸⁵

Fransa ve Almanya ile Gine toprakları üzerindeki anlaşmazlıklar ise, 1900'de İspanyol topraklarının kesin sınırları belirlenene kadar sürmüştür. 1900'lerde Resmi olarak Gine Körfezi'nin Annobón, Corisco, Elobeyes adalarından ve Cabo San Juan'ı çevreleyen küçük kıyı bölgesinden oluşan İspanyol Toprakları, kendi siyasi ve yasal özelliklerini ortaya koymuş¹⁸⁶ ve kolonizasyonu güçlendirmiştir. 1959'da bölge iki eyalete bölünmüş ve yerli toplumlar İspanyollarla aynı haklara sahip olabilmişler.

İspanya'nın Kuzey Afrika'ya olan ilgisi Katolik Hükümdarların zamanına kadar uzayan üç tarihi dönemine ayrılmaktadır:

- *Erken dönem:* 1492'de İber Yarımadası'ndaki son Halifeliğin düşüşüyle başlayan İspanya'nın 1791'de Cezayir liman kenti Oran'ı boşaltmasına kadar süren ve İspanyol dilinin Kuzey Afrika'ya gelişini kapsayan 300 yıllık dönemdir.
- *Sömürge dönemi:* İspanya-Fas Savaşı (1859-1860) ile İspanya'nın 1974'te Batı Sahra'dan çekilmesine kadar olan tarihi olayları kapsamaktadır. Sahra'nın sömürgeleştirilmesi (1924-1976) ve İspanyolcanın sömürge dili olarak yerleşmesi yine bu dönemin önemli gelişmelerindendir.
- *Postkolonyal dönem:* İspanya'nın Sahra'dan çıkışından günümüze kadar süreçteki gelişmeleri, ekonomik ve kültürel dönüşümleri içeren son kırk yılı kapsamaktadır. Bu dönemde, İspanya'nın bölgede devam eden etkisi ve İspanya'ya Faslı göçün artması, İspanyolca'yı resmi olarak öğretilen ikinci dil konumuna getirmiştir.¹⁸⁷

Afrika'daki dil karmaşası, kıtaya İspanyolca İngilizce, Fransızca, Portekizce dillerini dayatan sömürgeleştirme sürecinin bir sonucudur. Avrupa kökenli bu dört dil, özellikle Berlin Konferansı'ndan (1884-1885) sonra, Afrika'daki tüm siyasi ve sosyo-ekonomik yapıyı değiştirmiş ve yaklaşık 2.110 yerli dili olan bir Afrika'da derin

¹⁸⁵ Bena, "Problemas de la Enseñanza ."

¹⁸⁶ Peñas, "La Presencia Española en Africa," 67.

¹⁸⁷ Lotfi Sayahi, *España Ante el Mundo: Spain's Colonial Language Policies in North Africa* (New York: University at Albany, 2015), 63.

değişikliklere neden olmuştur.¹⁸⁸ Berlin Antlaşması ile Afrika kıtası metropoller tarafından bir “pasta” gibi bölünmüş¹⁸⁹ ve sömürgecilik Afrika’yı birçok bakımdan bağımlı hale getirmiştir. Özellikle eğitim alanında, sömürgeleştirilmiş Afrika ülkeleri Avrupa modelini benimsemek zorunda kalmıştır. Berlin Konferansı Afrika’nın Fransa, Birleşik Krallık, Portekiz, İspanya, Belçika, Almanya ve İtalya tarafından tamamen işgal edilmesi sürecini güçlendirmiştir. Ancak iki Afrika ülkesinde (Etiyopya ve Liberya) sömürgeci devletler (İspanya, İngiltere, Belçika) “dolaylı yönetim” uygulamıştır. Bu kapsamda, yerli dillerin incelenmesine ve kullanılmasına esneklik gösteren bir dil politikası sergilenirken yerlilere de “uygarlaştırıcı” dil (İspanyolca, Fransızca ve Portekizce) öğretimi yapılmıştır. Afrika’da sömürge dillerinin kullanımı ve yaygınlığı farklıydı. İspanyolcanın Fas’ta kendine özgü bir evrimi vardı. Bağımsızlık mücadelesini takiben Fransızca etkisini kaybetmesine rağmen, İspanyolca, Fas’ta yüksek prestijini koruyabilmiştir.¹⁹⁰ Ancak, Sahra’nın durumu farklıydı, çünkü burası sömürge dillerini eş resmi dil olarak koruyan tek Mağrip ülkesiydi. Sahra’nın kendine özgü tarihsel evrimi ve Fas’ın ilhakıyla kesintiye uğrayan sömürgeleştirme sürecinde İspanyolca, genel olarak Arapça ve Fransızca konuşulan Mağrip’te bir “kimlik ve direniş dili” olarak korunmuştur.¹⁹¹

Gine ile ilk Avrupa teması 1471’de Portekizli denizcilerin Gine topraklarının geri kalanından çok uzaktaki Annobón adasına gelmesiyle gerçekleşti. Verimli ve stratejik olarak iyi konumlanmış Ekvator Ginesi, sadece İspanyolların değil, ticari ve siyasi faaliyetleri için “hiç kimsenin ülkesi” olmayan diğer Avrupa güçlerinin de kontrolüne geçmiştir. İspanya ve Portekiz arasında Gine toprakları üzerinde uzun süre devam eden anlaşmazlıklar, 1777’de bir antlaşmanın imzalanmasıyla sona ermiştir.¹⁹² Öncesinde Portekiz yönetimine tabi olan Ekvator Ginesi, 18. yüzyıldan beri bir İspanyol kolonisiydi ve İspanya’nın varlığının 1904’ten beri sabit olduğu, kayda değer sayıda İspanyolca konuşan nüfusun yoğunlaştığı bölge olarak bilinmektedir. Ekvator

¹⁸⁸ Barbosa, da Silva Diego, “Politica Linguistica en Africa: del Pasado Colonial al Futuro y Global.” *Revista Estudios de Asia y África* 46 no.1, (Universidad del Estado del Rio Janeiro: ResearchGate, 2011), 66.

¹⁸⁹ Uurent Fidèle Sossouvi, *Las Políticas Lingüísticas Coloniales en el África Subsahariana*, (Universidad de Alcalá: 2001), 192.

¹⁹⁰ Susana Castillo Rodríguez and Laura Morgenthaler García, “Exploring Glottopolitical Dynamics in Africa: the Spanish colonial past and beyond,” *International Journal of the Sociology of Language*, Issue 239, (Gruyter Mouton,2016):17.

¹⁹¹ Bahia Awah y Conchi Moya, *El Porvenir del Español en el Sahara Occidental*, (Madrid: Buboock Press, 2009), 9.

¹⁹² Fernández and Roth, *Atlas de la Lengua Española en el Mundo*,73.

Ginesi'ndeki diller; i) otokton veya yerel, ii) karışık veya Creole, iii) Avrupa dilleri olmak üzere üç geniş kategoride sınıflandırılabilir. Bölgede, sömürge dilinin hızlı ve erken dayatılması, etkili bir İspanyol eğitim politikası, İspanyolca'nın çeşitli etnik grupların ortak dili haline gelmesine olanak sağlamış ve İspanyolca'yı bu bölgede resmi dil haline getirmiştir.¹⁹³ Ancak, resmi dil İspanyolca olsa da, Fransızca ve Portekizce de yaygın konuşulmaktadır. Ayrıca, Ekvator Ginesi'nde, Batı resmi dillerinin yanı sıra yerli diller (fan, bubi, ibo) ve bir İngilizce pidgin¹⁹⁴ lehçesi de konuşulan diller arasındadır.¹⁹⁵ İspanyolca, bölgenin tek eğitim dili iken, diğer iki resmi dil daha çok ekonomik çıkarlar ve hükümet politikaları tarafından motive edilen jeopolitik stratejilerle ilgili kullanılmaktadır. Mufwene'e göre yerel ve ortak diller, konuşmacılarının sosyal ve ekonomik ortalarında sürekli rekabet ederler.¹⁹⁶ Ekvator Ginesi'nde, kentsel ortamlarda bir ortak dilin günlük iletişimdeki yüksek işlevselliğini yansıtan Pichi'nin, en çok konuşulan iki yerel dil olan Fang ve Bubi ile rekabeti bunun en iyi örneklerindedir.

İspanyolca'nın eğitim dili olarak kullanılması ve Afrika'da resmi dil statüsü alan tek ülke olması nedeniyle Ekvator Ginesi, Hispanik toplumdilbilimcilerin ilgi odağı olmuştur. Gine'nin karmaşık tarihi, bölgesel ve dilsel değişimleri de beraberinde getirmiştir. Gine, çok dilli bir ülkenin, dilsel, sosyal ve politik etkileşiminin iyi bir örneğidir. Özellikle Macias diktatörlüğünün sona ermesinden (1979) ve İspanyolca'nın resmileştirilmesinden sonra (1982), Gine dil politikasında ani sonuçları olan bir toplumsal değişim yaşandı.¹⁹⁷ Ekvator Ginesi toplumunda İspanyolca iletişim kuran ve tutarlı lehçe özellikleri sunan istikrarlı konuşma topluluklarının varlığını göz ardı ederek, daha az yetkin konuşmacılar tarafından yapılan hatalara odaklanmış ve İspanyolca, ana dillerle etkileşim eksikliğinden dolayı Ekvator Ginesi'nde "lingua franca" olarak tanımlanmıştır.¹⁹⁸ Bu veya farklı nedenlerle, İspanyolca konuşulan

¹⁹³ Francisco Moreno Fernández, "EL Español en Oran: Notas Historicas, Dialectas y Sociolingüísticas", *Revista de Filología Española*, 23, no. 1,2, (España: Universidad de Alcalá de Henares, 1992):5.

¹⁹⁴ Pidgin iki ve ya fazla dil arasındaki temas sonucu, paylaşılacak ortak bir dilin olmaması nedeniyle bir iletişim durumunda ortaya çıkmaktadır. Detaylı okuma için bkz: Baba Zanna Isa, Khadijat Alhassan Halilu, Hajja Karu Ahmed, "The Concept of Pidgin and Creole," *Journal Of Humanities And Social Scienc*, 20, 3, (2015) :14-15.

¹⁹⁵ Fernández and Roth, *Atlas de la Lengua Española en el Mundo*, 73.

¹⁹⁶ Salikoko Mufwene and Cécile B. Vigouroux, *Colonization, Globalization and Language Vitality in Africa*, (London: Continuum Press, 2008), 14.

¹⁹⁷ Isabel Molina Martos, *El Español en Guinea Ecuatorial: Aspectos Sociolingüísticos*, (University of Alcalá, Excellence, 2006), 2.

¹⁹⁸ William J. Samarin, "Lingua francas of the World," in *Readings in the Sociology of Language*, ed. Fishman, Joshua A, (The Hague: Mouton Press, 1968), 661.

lkelerde, özellikle İspanya’da, Ekvator Ginesi’nde konuşulan İspanyolca ırkçı tepkilere yol açmış ve yakın zamana kadar İspanyolca’nın meşru bir lehçesi olarak reddedilmiştir. Ancak, İspanyolca kullanımını yaygınlaştırmak isteyen gruplar bölgede konuşulan dillerin sayısına değil, durumuna odaklanmış ve okulları dilin yaygınlaştırılmasında etkin araçlar olarak kullanmışlardır. Özellikle, Mağrip’te okullar İspanyolların hem yerli nüfus hem de Fransız olmayan Avrupa nüfusu içinde yayılması için birincil araç haline gelmiştir. Ayrıca, Protektora’nın kuruluşundan önce gelen karmaşık bir eğitim sistemiyle karşı karşıya kalan İspanya, Fas’ın ana şehirlerinde mümkün olduğu kadar çok sayıda okullar açarak Fransızca’nın yayılmasıyla mücadele etmiştir.¹⁹⁹ Askerlerin Arapça öğrenmesini gerekli kılan birçok askeri kararnameye rağmen, Sahra bölgelerinde, Kuzey Fas’taki Kabylie’nin bazı bölgelerinde, hem okullar hem de askeri gler için; İspanyolca’nın yerli nüfusa yayılması önemli bir görev olarak görülmekteydi. 1903’te propaganda platformu olarak kurulan “La Guinea Espaola” dergisi, misyonerlerin en önde gelen reformcularından Eğitim Müfettişi ve Instituto Colonial Indıgena (Sömürge Yerli Enstitüsü) yöneticisi Heriberto Ramn lvarez ve önderliğindeki glotto-politik ajanlar, kavramsalcı misyonerler, Ekvator Ginesi’ndeki emperyalist İspanyolca dil politikasının eğitim yoluyla sürekliliğini teşvik etmeye çalışmışlardır. Ancak, vurgulamak gerekir ki, Kuzey Afrika’nın çeşitli bölgelerinde İspanyol varlığı on beşinci yüzyılın ikinci yarısı ve on altıncı yüzyılın başlarından günümüze kadar devam etse de süreklilik arz etmemiş, düzensiz glere ek olarak, İspanyolca konuşan nüfusun periyodik olarak yenilenmesi bölgedeki İspanyol varlığı tarih perspektifinden karmaşık hale getirmiştir.²⁰⁰

İspanyol tacının dikkatinin esas olarak Amerika’ya odaklanması nedeniyle, İspanya, 19. yüzyılın ortalarına kadar Afrika toprakları üzerinden genişleme politikasını fiilen durdurmuş ve 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında, Cezayir ve Fas’taki İspanyol varlığı farklı bir nitelik kazanmıştı. Fransa’nın egemenliğindeki Cezayir’in, Levante ve Endülüs alanlarından kabul ettiği çok sayıda geçici göçmen bugün Cezayir İspanyolcasında en kayda değer iz bırakmıştır.

¹⁹⁹ Susana Castillo Rodrıguez and Laura Morgenthaler Garcıa, *Exploring Glottopolitical Dynamics in Africa: the Spanish Colonial Past and Beyond*, (De Gruyter Mouton Press, 2016), 16.

²⁰⁰ Francisco Moreno Fernndez, “El Espaol en el Norte de Africa Con Especial Referencia al Espaol en Argelia”, in: *La Lengua y la Literatura Espaola en frica*, ed. Celia Casado (Melilla: Ministerio de Educacin y Cultura, 1998), 1-2.

Bu göçmenlerin çoğu Alicante, Murcia ve Almería eyaletlerinden gelen, madencilik, balıkçılık ve tarım gibi gelişmiş ticaretle uğraşan mütevazı sosyal tabakalara ait insanlardı. Bunların yerli halkla birarada yaşaması, sokakta, işte ve eğlencelerde İspanyolca konuşulması dilin baskınlığını destekleyici etki oluşturmaktaydı.²⁰¹

Göçmenlerin konuştuğu İspanyolcanın içinde Levante ve güneye ait dilsel özellikler; popüler konuşmanın karakteristik özelliklerinin yanısıra dilin kaba özellikleri ya da belirli profesyonel alanlara özgü sözlüklerin varlığı bilinmektedir. Bütün bunlara, Fransızca ve Arapça'nın İspanyolca ile bir arada var olduğu süreçte, temas halindeki dillerden türetilen özellikler de eklenmelidir.²⁰² Ancak, Cezayir İspanyolcası ve İspanyolların bu bölgedeki varlığı bağımsızlık yılı olan 1962'den itibaren neredeyse yok olana kadar giderek küçülmüştür. Bugün Fas, Cezayir ve Tunus bölgelerinde sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamı etkileyen çok dilliliğin yanı sıra, ticaret ve teknolojinin dili olarak arka planda Arapça'nın tercih edildiği bir dil politikasının olduğunu görmekteyiz. Arap diline derin izlerle damgasını vuracak güce sahip olan İspanyol dilinin terk edilmesi bugün İspanya ile Mağrip ülkeleri arasındaki temasın zayıflamasının bir sonucu olarak da yorumlanmaktadır.

Bir yabancı dil olarak İspanyolca'nın son yıllarda İngilizce ve Fransızca'nın ulaştığı seviyelere yaklaşması muhtemel görünmemektedir. Afrikada farklı statülere sahip diğer dillerle doğrudan veya dolaylı olarak rekabet halinde olan İspanyolca, sosyal, resmi ve idari iletişim dili olarak normalleştirilen Arapça, uluslararası iletişim dili olarak kullanılan Fransızca, aile iletişiminde kullanılan diyalektik Arapça, önemli bir etnik grubun aile dili olarak kullandığı Berberi ve gayri resmi, uluslararası iletişim ve ticaret dili olan İngilizce bölgede yarışılması güç bir dil mozaik'i oluşturmuştur. Özellikle Fas gibi Fransızca ve İspanyolca arasında seçim yapma olasılığı olan bir ülkenin "Frankofoni"ye yönelik kararlı bir eğiliminden sonra Araplaştırma sürecinin son birkaç yılında, İspanyol dilinin Mağrip'te aile veya iş iletişiminin bir aracı olabileceği düşünülmemektedir. Ancak, Ceuta ve Melilla ve az da olsa İspanyolca'nın hala kullanıldığı Fas şehirleri bu ifadeden muaf tutulabilir. Tüm bu değişimlere rağmen Kuzey Afrikalıların İspanyolca'ya ilgisinin hep var olması da beklenen bir durumdur, çünkü siyasi, dini veya kültürel gerilimlere rağmen İspanya, Avrupa'nın Afrika'ya

²⁰¹ Fernández, "El Español en el Norte de Africa", 3.

²⁰² Fernández, "El Español en el Norte de Africa",5.

açılan kapılarından biridir Diğer bir deyişle İspanyolca'nın, Kuzey Afrika vatandaşları için günlük yaşamlarında birinci sınıf kültürü taşıyan, radyo veya televizyon penceresinden evlere sızan, yirmiye yakın ülkede 500 milyondan fazla konuşmacısı bulunan, uluslararası bir dil olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.²⁰³

2.6. İspanya'da Milliyetçiliğin Gelişim Seyri

Milliyetçilik, bir Devletin anayasasında milletin en önemli unsur olduğu fikrini öne çıkaran ve destekleyen bir ideolojidir.²⁰⁴ İspanyol milliyetçiliği bugün çok yönlü ve çoğul bir fikirler dizisi olarak varlığını sürdürmekte,²⁰⁵ bir dizi iniş çıkışlardan sonra bile kendini gösterebilen özcü bir ulus vizyonunu devam ettirmektedir.

İspanya'da milliyetçiliğin inşası 15. yüzyılda başlasa da milliyetçi ideolojinin ayrıntılı bir şekilde formüle edilmesi ve her şeyden önce bir devlet meselesi haline gelmesi 19. yüzyılı bulmuştur. İber Yarımadasının; önce Romalıların, sonra Vizgotların²⁰⁶ ve Arapların işgaline uğraması ve 15. yüzyıl sonuna kadar farklı devletlerinin kontrolü altında kalması, daha önemlisi, çok sayıda krallıklardan oluşması milliyetçiliğin gelişim seyrini etkilemiştir.

Kastiya, Aragon, Leon ve Portekiz 13. yüzyılda bölgenin en büyük krallıklarıydı²⁰⁷ ve Roma döneminde *Hispanya* olarak adlandırılan bu bölgenin, 13. yüzyıldan itibaren ilk kez "*İspanya*" olarak tanımlandığı bilinmektedir.²⁰⁸

Birçok krallığın (15. yüzyıl) birleşmesi ve yapıya daha küçük krallıkların katılması ile birlik sağlansa da merkezi olmayan confederal yapı oluşmuş, krallıklardan confederal yapıya ve daha sonrasında İmparatorluğa (16.yüzyıl) giden yolda milliyetçiliğin şekillenmesi 19. yüzyılı bulmuştur.

²⁰³ Fernández, "El Español en el Norte de Africa", 13.

²⁰⁴ Alfredo Marín García, "Nacionalismo," <https://economipedia.com/definiciones/nacionalismo.html>. (Erişim tarihi: 25.07.22).

²⁰⁵ Xosé-Manoel Núñez Seixas, *What is Spanish Nationalism Today? From Legitimacy Crisis to Unfulfilled Renovation (1975–2000)*, (London: Routledge Taylor and Francis Group Press, 2001),743.

²⁰⁶ V yüzyılda Hispania 7 Roma eyaletinden oluşmaktaydı (Tarraconese, Galecia, Cartaginense, Lusitania, Betica, Mauritania Tingitana). José Ángel Linares Toro, "Cronología de los Reinos de España," (2012), 3 <https://www.tesorillo.com/otras/cronologia.pdf> (Erişim Tarihi:21.03.23).

²⁰⁷ Elçin Aktoprak, *Devletler ve Ulusları Batı Avrupada Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları*, (Ankara: Tan Yayınları, 2010), 39.

²⁰⁸ Toro, "Cronología,"50.

İspanya Hıristiyan Krallıkları ve Tarihi Gelişmeler

Asturias Krallığı, (718-910); Guadalete Savaşı'nda (Vizgot ve Araplar arasında 711 yılında gerçekleşmiştir). Kral Rodrigo'nun ölümü ve müteakip Müslüman işgalinin ardından Vizigotik Toledo krallığının çöküşünden sonra İber Yarımadası'nda kurulan ilk siyasi-Hıristiyan varlığı.²⁰⁹

Leon Krallığı 910 yılında İber Yarımadası'nın Orta Çağ krallıklarından biriydi ve önceki Asturias Krallığı'nın halefiydi. Yeniden fetihle ve batı yarımadaının ardışık Hıristiyan krallıklarının oluşumunda öncü bir rol oynamıştır. Leon Krallığı 13. yüzyılın sonuna kadar devam etmiş ve sonrasında Kastilya Krallığı ile birleşmiştir.

Kastilya Krallığı İber Yarımadası'nın ortaçağ krallıklarından biridir. 9. yüzyılda özerk bir siyasi varlık olarak ortaya çıkmış ve Leon Krallığı'nın vasal bir ilçesi olmuştur. *Kastilya Krallığı* Kastilya, Galiçya, Asturias ve Bask bölgelerinden oluşmaktaydı.

Aragon Krallığı adını, Ebro Nehri'nin en büyük kollarından biri olan ve yeni Müslüman fatihlere boyun eğmeyi reddeden bir grup Hıristiyan'ın sığındığı Gállego'ya dökülen küçük Pirene nehirlerinden birinden almıştır. *Aragon Krallığı*; Aragon, Valensiya, Balear Adalarından oluşmaktaydı. Katalonya 1137'de ve Navarra Krallığı 1512'de Aragon Kralığına dahil olmuştur.²¹⁰

İspanya tarihinin en aşkın dönemlerinden biri ortaçağ İspanya'sının beş ana bölgesinden (Kastilya, Aragon, Portekiz, Navarra ve Granada) ikisinin *Kastilya* ve *Aragon* Taçlarının birleşmesiydi. Bu birlik Kastilya Kralı I. Isabella ile Aragon Kralı II. Fernando'nun evliliği aracılığıyla gerçekleşmiştir.²¹¹ İki krallık birleşmiş olsa da yasal düzenlemeler korunarak merkezi monarşiden uzak, konfederal monarşi oluşturulmuştur. Bu yapı aynı zamanda feodal bir devletten imparatorluğa dönüşümün de başlangıcıydı (16. yüzyıl)²¹² Kastilya ve Aragon taçlarının birleşmesi, Katolik Hükümdarların monarşisini Avrupa'nın en önemli siyasi güçlerinden biri haline getirmişti. Katolik Hükümdarların saltanatı (1469-1516), her alanda (dini, siyasi, ekonomik ve sosyal) yankı uyandıran olaylara damgasını vurmuş ve bu süreç, modern

²¹⁰ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 240.

²¹¹Justina Rodríguez García, "La Monarquía De Los Reyes Católicos," 17 <https://www.cerasa.es/media/areces/files/book-attachment-2831.pdf>, (Erişim Tarihi:21.03.23).

²¹² Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 240.

bir devlet olarak İspanya'nın da temellerini atmıştır. Nitekim otoriter monarşinin etkisinde, Portekiz hariç, tüm yarımada devletleri siyasi ve dini olarak birleşmiştir.²¹³ İber yarımadasının toplam alanının yaklaşık üçte ikisini kaplayan Kastilya Krallığı, Aragon Krallığı'nın yaklaşık üç katı olmakla birlikte, nüfus olarak da oldukça yüksekti²¹⁴ ve ekonomik dinamizmi nedeniyle yeni monarşinin en güçlü bölgesiydi. Krallığın temel amacı kraliyetin gücünü en iyi araçlardan biri olan dini siyaset yürüterek artırmaktı.

1492'de, Ferdinand ve Isabella'nın hükümdarlığı sırasında, iç savaş belasından kurtulan İspanya'da emperyalist bir kimliğin ötesinde dini kimliğin de pekiştiği görülmektedir. Güçlenen siyasi ve dini kimlik ile Kastilya Krallığı *Reconquista* (yeniden fetih) sürecini başlatmış, Müslümanların İspanya'dan atılması ve Hristiyanlaştırılmayan Yahudilerin sürgün (bkz. Bölüm 3.5) edilmesini takiben, hem İspanya'da hem de denizaşırı ülkelerde fetih (bkz. Bölüm 2.) planları şekillenmiştir. Bu dönem elde edilen zaferler Katolik İspanyolların vatan ve millet duygularını güçlendirmiş, İspanyol milliyetçiliğinin tohumları “*Reconquista*” ile yavaş yavaş oluşmaya başlamıştır.

Reconquista ile güçlenen Kastilya, bölgede askeri ve ekonomik gücü daha gelişmiş olan Bask ve Katalonya'yı kendine tehdit olarak görmüş ve bu bölgeleri engellemeye yönelik siyaset izlemiştir. Krallığın politik amacı çevresini “uluslaştırmak”tan ziyade “Hristiyanlaştırmak” olmuştur.²¹⁵

Ferdinand ve Isabella'nın hükümdarlığı döneminde Granada'nın fethi, Amerika'nın keşfi ve İspanya'nın Avrupa siyaset sahnesinde muzaffer bir şekilde ortaya çıkışı, İspanya tarihinin en şanlı dönemi olarak tanımlanmaktadır. Kraliyet Birliği tarafından yaratılan yeni devlete benzeri görülmemiş bir parlaklık kazandıran bu gelişmeler aynı zamanda İspanya'nın siyasi, dini ve ekonomik reformlarındaki başarısını da pekiştirmiştir.²¹⁶ Altın Çağ olarak bilinen 16. yüzyılda yürütülen merkezileşme politikaları genellikle yerel iktidarların merkezi iktidardan daha güçlü olmasını engeller nitelik taşımakta ve imparatorluğun sınırlarını korumayı amaçlamaktaydı.

²¹³ Fray Pedro de Urbina, “Los Reyes Católicos: La Construcción Del Estado Moderno,” <http://www.iesfraypedro.com/files/sociales/reyes-catolicos2b.pdf> (Erişim Tarihi:21.03.23).

²¹⁴ John Elliott, *İmperial Spain 1469–1716*, (Penguin Press, 2002),28.

²¹⁵ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*,2 41-44.

²¹⁶ Elliott, *İmperial Spain 1469–1716*,131.

İspanyol Altın Çağı, Kastilya sanatının ve edebiyatının geliştiği ve İspanyol İmparatorluğu ile Habsburg hanedanının siyasi ve askeri yükselişiyle aynı zamana denk gelen tarihi bir dönemdir. Özellikle I. Carlos (1516-1556 Kutsal Roma İmparatoru, V. Karlıdır)²¹⁷ ve II. Felipe (1556-1598) imparatorlukları döneminde (16. yüzyıl boyunca) İspanya, siyasi bir süper güç haline gelerek dünya sahnesinde önemli bir yer edinmiş ve Habsburgların önderliğinde imparatorluk rotasına girmiştir.²¹⁸ İspanyol sömürgeciliği, Amerika ve Avrupa ile altın ticareti ve gelişen ekonomik güce bağlı şekillenen uluslararası prestij İspanya'nın Altın Çağında gözlenen önemli gelişmelerdir.

I. Carlos döneminde dış politika, İspanya krallıklarının çıkarlarıyla değil, Habsburg'ların hanedan çıkarlarıyla belirlenmiştir. Monarşisi için bir başkent bulunmaması, gezici sarayın kurulması, sorun olan bölgelere sarayın ulaşabilirliği dönemin dikkat çeken siyasi adımlarıdır. Bu dönemde Kastilya dilinin tek devlet dili olarak benimsenmesi ve eğitimi desteklenmekteydi.

Diğer yandan I. Carlos'un Avrupa'da genişleme siyaseti ise İspanya'da ağır maliyetlere ve tarımsal ekonomide düşüslere neden olmuştur.²¹⁹ İspanya, bir dünya monarşisinin lideri olmasına rağmen, bu liderliği sürdürmek için ezici bir çoğunlukla yabancı paraya, yabancı birliklere ve yabancı gemilere bel bağlamıştır. Amerika kıtasının sömürgeci gücü olsa da Yeni Dünya'nın siyasi ve ekonomik kaderini kontrol edememiş ve batının ticari kavşağı, bu ticaretin meyvelerini toplamayı başaramamıştır.²²⁰ Hint Adaları'nın altın ve gümüşünün alıcısı olarak, nüfusu, nesiller boyu yoksulluğun sancılarını yaşamaya mahkûm edilmiştir. Geriye dönüp baktığımızda; 17. yüzyıl yazarlarının da ifade ettiği gibi, Altın Çağ'ın, eğer var olmuşsa, çoğunluk için değil, bir azınlık için var olduğu söylenebilmektedir. Daha önce de vurguladığımız gibi, 16. yüzyıl sonunda en güçlü devlet olan İspanyol monarşisi, 17. yüzyılda egemenliğinin kaybına yol açan siyasi gerileme ile "altın çağ"ının çürümeye yüz tutmuş parlaklığı ile yetinmekteydi.²²¹

²¹⁷ Jeremy Black, *Kısa İspanya Tarihi*, çev: Yavuz Alogan, (Say Yayınları: 2019),71.

²¹⁸ Luigi Morbilli, "El Siglo de Oro", https://www.academia.edu/43328267/El_Siglo_de_Oro (Erişim Tarihi:21.03.23).

²¹⁹ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*,245.

²²⁰ Henry Kamen, *Golden Age Spain*, (Macmillan Education: 1988), 62.

²²¹ Kamen, *Golden Age Spain*,1.

Habsburg hanedanından sonra 18. yüzyılda Fransızları örnek alan Bourbon hanedanının (1700-1868) iktidara gelişi V. Phiip'nin nihai tahta çıkışıyla, yeni doktrin çerçevesine uygun olarak, monarşik kurumun meşrulaştırılmasının yeni bir aşaması başlatılmıştır. Bu dönemde; Valensiya, Aragon, Kataloniya'nın taht mücadelesinde (Bourbonların ve Habsburglar arasındaki) Habusburg hanedanını desteklemesi, Bourbonların merkezleştirme politikasını güçlendirmesine, bazı tarihi hakların kaldırılmasına, idari yapılandırmalarda değişikliklere ve İspanyolca'nın dönemin dili olarak kabul edilmesine yol açmıştır.²²²

1450- 1714 yılları arasında İspanya'nın, muhtemelen zamanının herhangi bir diğer Batı Avrupa devletlerinden daha kapsamlı bir siyasi evrim geçirdiğini söyleyebiliriz. Özellikle, 15. yüzyılın sonlarında farklı kimliklere (Müslüman) sahip, karışık bir yetki topluluğu olan İspanyol krallıklarının 18. yüzyılın başlarında "*İspanyol tacı*" olarak tek bir üniter otorite şeklinde ortaya çıkması, yoksul bir ülkeden bir İmparatorluğun dramatik yükselişi ve dünyanın en büyük gücü haline gelişi, aynı hızla düşüşe geçmesi, muhteşem gücün, ivmesini ve yaratıcı dinamizmini hızla kaybetmesi vurgulanması gereken önemli hususlardır. Tüm bu süreçlerde belirgin olmasa da küçük temeller üzerinde yükselmeye çalışan milliyetçi ideoloji 19.yüzyılda belirgin şeklini almaya başlamış ve bir devlet meselesi haline gelmiştir. Ulusların önceden var olan etnik gruplardan oluşması milliyetçi ideolojinin itici gücü olmuştur.

İspanya'da, 19. yüzyılda, liberaller ve muhafazakârlar arasında radikal karşıtlığın olduğu bilinmektedir. "Liberal" kelimesi İspanya'da ilk olarak, 1808'deki Fransız işgalinden kaçarak Cádiz'e sığınan bir grup radikal yurtseveri tanımlamak için kullanılmaktaydı²²³ ve bu yıllar İspanyol milliyetçiliğinin kavram olarak tarih sahnesine çıktığı dönem olarak kabul edilmektedir. Napolyon birliklerinin işgali nedeniyle nüfusun önemli bir bölümü Fransızlara karşı mücadele seferberliğini başlatmış, Mart 1812'de Ulusal Meclis, Cortes Generales, "İspanyol ulusunu" mutlak ulus olarak kuran bir Anayasayı kabul etmiş ve ilk İspanyol anayasal metninin onaylanması ile İspanyolların "vatan" anlayışı pekişmiştir.²²⁴

²²² Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*,246.

²²³ Raymond Carr, *España: De La Restauracion a La Democracia 1875-1980*, (Ariel Press, 2017), 1.

²²⁴ Diego Muro and Alejandro Quiroga, "Spanish nationalism Ethnic or civic?" *Ethnicities Journa* 5 no.1, (Sage:2005):12.

Liberallerin hedefi; İspanya’da merkezi bir devlet yaratmak, ekonomik, idari ve toplumsal boyutları kapsayan projeleri ile mülkiyetin düzenlenmesini, devletin teritoryal örgütlenmesini ve en son kimliğin yeniden tanımlanmasını sağlamaktı.²²⁵ Özellikle, II. Isabella dönemi boyunca (1833-68) iktidardaki liberallerin Cádiz’de bir milliyetçi mitoloji geliştirerek Fransızlara karşı '*Bağımsızlık Savaşı*' İspanya’yı Avrupa’ya uyumlu merkezîyetçi bir devlete dönüştürme çabası olarak bilinmektedir. Liberal milliyetçilik genellikle sivil milliyetçilikle ilişkilendirilirken, gelenekçi milliyetçilik etnik olarak tanımlanmıştır. Sivil milliyetçiliğin aksine, etnik milliyetçilik, bir halkın ırksal, dilsel, dinsel veya kültürel farklılığını “altın çağa” geri dönmenin vazgeçilmez unsurları olarak görmekteydi.

Liberal-ilerici modelin ademi merkezîyetçi bir devleti savunan özgürlük, demokrasi ve cumhuriyetçilik gibi idealleri olsa da,²²⁶ maalesef ideolojik niyetler siyasi gerçeklere uymamış ve İlerici liberallerin iktidar dönemine (1868-74) siyasi istikrarsızlık damga vurmuştur. I. Cumhuriyet (1873-74, mutlak monarşiden meşrutiyete geçiş) dönemindeki federal deneyim hiçbir zaman beklendiği gibi gelişmemiştir.²²⁷

Üst sınıflardan olan Liberallerin ve muhafazakârların sırayla iktidara geldiği 19. yüzyılın sonlarına doğru “resmi” (liberaller, ve muhafazakârlar) ve “gerçek” (sömürülen halk) İspanya algısının şekillendiğini görmekteyiz. Bu durum aslında iktidarın (1875-1923) burjuvaziden oluşan bir oligarşinin elinde olduğunun göstergesiydi. Kilisenin eğitim üzerindeki gücü, tek dil üzerinden ulusal bir kimlik yaratma politikası dönemin ulus inşasını sınırlayan önemli sebeplerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.²²⁸

Biri güçlü liberal renk tonuna sahipken, diğeri muhafazakâr gelenekçi düşüncüyü savunan iki farklı milliyetçilik ve kimlik akımı 19. yüzyıl boyunca varlığını sürdürmüştü ve 20. Yüzyılda farklı siyasi rejimlerin ideolojileri haline gelmiştir.²²⁹ Ulusun sivil veya liberal düşüncesi, aynı ulusun etnik modeli ile karşı karşıya

²²⁵ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*,248-49.

²²⁶ Jose Álvarez Junco, “The Nation-Building Process in Nineteenth-Century Spain,” in *Nationalism and the Nation in the Iberian Peninsula: Competing and Conflicting Identities*, ed. Clar Mar-Molinero, and Angel Smith, (Oxford: Berg 1996): 89–106.

²²⁷ Muro and Quiroga, “Spanish nationalism,”13.

²²⁸ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 251-53.

²²⁹ Koldobika Sáenz del Castillo Velasco, “La Génesis del Nacionalismo Español”, 1 https://www.academia.edu/19915554/La_g%C3%A9nesis_del_nacionalismo_espa%C3%B1olp (Erişim tarihi:28. 07. 22).

gelmiştir. Bu, kültürel düzeyde, liberal özgürlük, hoşgörü, eşitlik ve bireysel haklar varsayımlarıyla uyumlu bir milliyetçilik biçiminin varlığını düşündürmektedir. Devletin, genel iradeyi temsil eden vatandaşlarının aktif katılımının siyasi meşruiyetinden kaynaklandığı bir milliyetçilik anlayışıdır.²³⁰

İspanyol milliyetçiliğinin bu değişen karakteri en iyi şekilde her iki fraksiyonun argümanlarını takip ederek anlaşılabilir. Bir yandan, liberallerin ve gelenekçilerin sahip olduğu iki karşıt İspanya kavramının yaratılmış olması diğer yandan hem liberallerin hem de gelenekçilerin Katalonya ve Bask bölgesinde periferik milliyetçilikle karşılaşmaları, onları kendi vatan tanımlarını yeniden şekillendirmeye zorlamış ve İspanyol milliyetçiliğinin doğasındaki farklı dalgalanmalara zemin yaratmıştır.

Primo de Rivera'nın diktatörlüğü (1923-1931) tek bayrak ve tek dil anlayışını benimseyen, sosyalizm ve miliyeçiliğin tehdidine karşı ordu düzenini güçlendiren otoriter bir rejimdi.²³¹ Bu dönemde de azınlık dillerinin bastırılması ve özyönetim vaatlerinin sınırlı tutulması, devlet altı veya periferik milliyetçiliklerin yükselişine (Bask, Katalan, Galiçya) zemin yaratmış²³² ve Kastilya yanlısı dil politikalarıyla mücadeleyi başlatmıştır.²³³ Ocak 1931'de ise Rivera “*tek ve büyük İspanya*” sloganını ülkede yükselen milliyetçilik muhalefetine “*armağan*” olarak bırakıp ülkeden ayrılmış²³⁴ ve muhalefetin zaferi ile sonuçlanan seçimlerle II. Cumhuriyet dönemi (1931-1939) başlamıştır. Aralık 1931 Anayasasının onaylanmasıyla kilise ve devlet arasındaki ilişkiler sınırlandırılmıştır.²³⁵ Sekülerliği savunan Cumhuriyetçiler sosyalist, komünist ve anarşistlerden oluşmaktaydı ve 1860-1930 yılları arasında İspanya Avrupanın en güçlü anarşist sendikasına sahip ülkesiydi.²³⁶ Peter Marshall'ın yazısında; “*İspanya modern çağda anarşizmin büyük bir toplumsal harekete dönüştüğü ve devleti ciddi biçimde tehdit ettiği söylenebilecek tek ülkedir*”²³⁷ sözleri ile bu durumun altı çizilmiştir. Confederacion Nacional del Trabajo (CNT; Ulusal işçi

²³⁰ Anthony David Smith, *Nacionalismo*, (Madrid: Alianza Editorial, 2004), 57-58.

²³¹ Samuel B. Aly, “The Primo de Rivera Dictatorship and the Foundations of Authoritarianism in Spain (1923-1930),” *Aletheia—The Alpha Chi Journal of Undergraduate Research* 2, no.2, (2017): 1-7.

²³² Isidro Sepúlveda Muñoz, *Nación y Nacionalismos en la España de las Autonomías*, (Madrid: Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, 2018),78.

²³³ Aly, “The Primo de Rivera Dictatorship,”2016.

²³⁴ Raşit A. Kaya, *İspanya Faşizimden Demokrasiye*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019),37.

²³⁵ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*,258.

²³⁶ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*,259-60.

²³⁷ Peter Marshall, *Demanding the Impossible: A History of Anarchism*(Oakland: PM Press, 2010), 453.

konfederasyonu) ve Federacion Anarquista Iberica (FAI; İberiya Anarşist Federasyonu) İspanyolu anarşist millitarların yer aldığı örgütlerdi. Confederación Española de Derechos (CEDA; İspanyol Özerk Sağcı Partiler Konfederasyonu) lideri Gil Robles 1936 yılında yaptığı konuşmasında durumun ciddiyetini aşğıdaki sözlerle ifade etmiştir:

Kendimizi aldatmamalıyız! Bir ülke monarşinin, Cumhuriyet'in veya faşizmin parlamenter ya da başkanlık sistemlerinin altında yaşayabilir. Ancak anarşi içinde yaşayamaz. Ne yazık ki, İspanya şimdi anarşi içinde yaşamakta ve bizler şuan demokrasinin defin törenini yapmaktayız.²³⁸

İspanyanın “Kara Yıllar” olarak adlandırdığı bu dönemde gerçekleştirilen 1933 genel seçimlerinde CEDA başarılı (Partido Socialista Obrero Español), PSEO; (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi) ise başarısız olmuştur. 1936 seçimlerinde ise Halk Cephesi'nin seçim zaferinden sonra, siyasi-sosyal durum hızla kötüleşmiş ve ordunun müdahalesini tetiklemiştir. Milliyetçiler ve cumhuriyetçiler arasında başlayan savaş ordu da dahil olmak üzere İspanya'yı ikiye bölmüştür (kıızıl İspanya ve kara İspanya).²³⁹ 1936 darbesi 20. yüzyıl İspanyol tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

Nisan 1939'da İç Savaş'ın sona ermesinden sonra uzun yıllar boyunca, İspanya'da olumlu gelişmelerden bahsedememekteyiz. Hatta 1945'ten sonra, savaştan çıkan birçok Batı Avrupa ülkelerinde gözlenen olumlu gelişmelerin İspanya'da görülmemesi²⁴⁰ 1939'da başlayan ve uzun yıllar devam eden diktatör rejiminin (Franco dönemi) başlaması ile ilişkilendirilmektedir.

Franco Faşizmden Demokrasiye (1939-1975)

Franco iktidarı yürütölen ekonomik politikalara göre ülkenin tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüşümü olarak yorumlanan 1939-1959 ve 1959-1875 olmak üzere iki döneme ayrılmaktadır.²⁴¹ İç Savaştan sonra, liberal ve gelenekçi ulus kavramları arasında gidip gelen İspanyol milliyetçiliğinin “*muhafazakâr gelenekçi*” versiyonu, faşist, Carlist, neo-gelenekçi ve askeri ilkelerin ideolojik bir karışımı olan Ulusal Katoliklik biçiminde şekillenmiştir.²⁴² Franco “*ulusal*” nitelikli

²³⁸ Kaya, *İspanya Faşizminden*,47.

²³⁹ Aktoprak, *Devletler ve Uluslar*, 262.

²⁴⁰ Casanova, *A Short Histories*, 25.

²⁴¹ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 283-88.

²⁴² Muro and Quiroga, “Spanish nationalism,”18.

tek bir siyasi otorite²⁴³ *FET de los JONS* (Falange Española Tradicionalista y de las Juntas Ofensiva Nacional –Sindicalista)²⁴⁴ kurarak farklı siyasi yapılanmaları yasaklamıştır.²⁴⁵ Savaşta zaferinden sonra Franco, Katolikliği İspanya'nın özü olarak temsil eden ve Kastilya'yı ulusun 'etnik çekirdeği' olarak vurgulayan askeri, proto-faşist bir İspanya dayatmış ve Ulusal Katolikliğe meydan okuyan siyasi muhalifleri sistematik olarak bastırmıştır. Hedefi tek büyük İspanya yaratmak olan Franco farklı olan tüm görüşleri; liberalleri, cumhuriyetçileri, solcuları ve periferik milliyetçileri - ulusun '*kanser*'li yapıları olarak tanımlamaktaydı. Rejimin ideologlarına göre, bu "*hastalığın*" yaratıcı ve arındırıcı şiddetle tedavi edilmesi gerekmektedir.

Ancak tüm baskılara rağmen, Franco rejimi yeni nesil milliyetçilerin şiddetli tepkisine maruz kalmış ve 1959'da *ETA* (Euskadi ta Askatasuna; Bask Ülkesi ve Özgürlük) İspanya'ya karşı '*ulusal kurtuluş*' savaşını başlatmıştır. *ETA* ile çatışması, Frankocu rejimin baskısını artırsa da Bask milliyetçileri de dahil olmak üzere; İspanyol solcuları, demokratları ve Katalan milliyetçileri arasında farkındalık yaratmış ve birleştirici bir güç olarak hizmet etmiştir.²⁴⁶ Dolayısıyla, 20. yüzyılın başındaki aynı tarihsel model, İkinci Cumhuriyet ve Franko döneminde de görülmüştür. Ekonomik bakımdan daha gelişmiş olan Bask ve Katalaunya Madrid tarafından vergiler yoluyla sömürülmüş, iç yönetim kanunları kaldırılarak, söz hakkı olmayan, yasal, idari ve bölgesel merkeziyetçilik üzerine yeni bir devlet inşa edilmiştir. Bu dönemde, diktatör rejim, istikrarlı bir şekilde kültürel asimilasyon politikaları uygulamış; İspanyolca tek resmi dil ilan edilmiş ve bölgesel kimlikler (diller, bayraklar ve marşlar) yasaklanmıştır.²⁴⁷

İspanyolca dışındaki tüm dillerin kamusal kullanımının yasaklanması 20. yüzyılda Francisco Franco diktatörlüğünde gerçekleştirilmiş olsa da en önemlisi, ulusun dilsel çeşitliliği Franco'nun yönetiminden sonra çarpıcı bir şekilde değiştirilmiş ve günümüzün dil mevzuatını şekillendirmişti. Bu değişiklikler, Özerk Toplulukların (Katalonya, Galiçya, Bask Ülkesi ve diğerleri dahil) dil peyzajında, bölgesel yasalarda, eğitim politikalarında ve iki dilli konuşmacıların konuşma kalıplarında fark

²⁴³ Kaya, *İspanya Faşizimden*,54.

²⁴⁴ Falange 1956 yılında "Movimiento Nacional," (Ulusal Hareket) olarak değiştirilmiştir. Kaya, *İspanya Faşizimden*, 55.

²⁴⁵ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 282.

²⁴⁶ Jáuregui Bereciartu, G, "National Identity and Political Violence in the Basque Country," *European Journal of Political Research* 14 no.30, (1986): 587–605.

²⁴⁷ Muro and Quiroga, "Spanish nationalism,"19.

edilmektedir.²⁴⁸ Franco sonrası dönemde, İspanya'da azınlık dillerini canlandırmaya yönelik politikalar uygulanmış olsa da bugün var olan dil çatışmaları Franco rejiminin sonuçları olarak yorumlanmaktadır. Azınlık dilleri, dil ve kültürel kimlik arasındaki bağlantı göz önüne alındığında, azınlık kimliklerini ve kültürlerini yansıttığından, bu çatışma dil anlayışımız için kritik öneme sahiptir.

İkinci Cumhuriyet döneminde (1931-1939), İspanya'da birçok bölgesel azınlık dili kısa bir süre için tam statülerine kavuşmuştur.²⁴⁹ Hükümet, İspanya'nın ulusal birliğini artıracak bahanesiyle dil politikasını araç haline getirmiş ve siyasi kontrolü ele geçirmeye çalışmıştır. Dil politikasında en büyük değişim ise Franco'nun saltanatı döneminde yaşanmış, bu dönemde farklı bölgelere gönderilen “İmparatorluğun dilini konuş!” yazılı tabelalar Kastilya'nın prestijini sağlamlaştırmıştır.²⁵⁰ Azınlık dillerinin yasaklanması ve her yaşta çocuğa İspanyolca öğreten ulusal eğitimin planlanması bu dönemin önemli gelişmelerindedir. Eğitim dili kullanılarak çocuklara Franco yönetimini destekler nitelikte ideolojilerin öğretildiği bilinmektedir. Franco rejiminde, şiddetli sansür altında Katalanca, Galiçyaca ve Baskça'da yayın yapmak mümkün olsa da Kastilya dışındaki diller bilinçli bir şekilde bastırılmış, tek bir devlet dilinin dayatılması yönünde baskı oluşturulmuştur. Bu baskı bazı bölgelerde, özellikle Katalonya ve Bask Bölgesi'nde, iç savaştaki askeri yenilginin getirdiği bir tür İspanyol işgali olarak algılanmıştır.

Toplumsal yaşamın örgütsel ilkeleri olarak milletler ve milliyetçilik, bireylere kim oldukları ve nereye ait oldukları konusunda fikir vermektedir.²⁵¹ İspanyol ulusu, 19. yüzyılın başından bu yana ulus-devleti, çeşitli milliyetçilikler, özellikle İspanyol milliyetçiliğinin farklı versiyonları çoğunluk milliyetçiliği ile çeşitli azınlık milliyetçilikleri arasındaki çatışmalara sürüklenmiştir. İç savaştan sonra, Franco rejimi, yüzyılın başından beri gerçekleşen devlet reformlarına son vermiş, üniter ve merkezi bir devlet modeline geri dönerek, radikal bir şekilde milliyetçilikleri bastırmıştır.²⁵²

²⁴⁸ Molly L.Taylor, “La Diversidad Lingüística Durante y Después del Franquismo en España,” *The Journal of Undergraduate Student Research* no. 23, (Spain: 2022) :1.

²⁴⁹ Taylor, “La Diversidad Lingüística,” 2.

²⁵⁰ Robert E. Vann, “Language Exposure in Catalonia: An Example of Indoctrinating linguistic Ideology”, *Journal “World”* 50, no. 2, (Routledge Taylor and Francis Group Press, 1999) :192.

²⁵¹ Carsten Humlebæk and Antonia Maria Ruiz Jimenez, “*New Perspectives on Nationalism in Spain*”, (Switzerland: Genealogy Press, 2020), IX.

²⁵² Mariano Esteban de Vega y Antonio Morales Moya, *Nacionalismos y Estado en España Durante el Siglo XX*, (Madrid: Universidad de Salamanca, Credos Press, 2004),15.

Franco rejiminin sonuna doğru, solun siyasi güçleri Devletin parçalanması gibi en uç olasılığı bile düşünmüştür, *PSOE'nin XIII Kongresinde* (1974), tüm Hispanik uyrukların kendi kaderini tayin etme hakkını kabul etmesine rağmen, Federal Cumhuriyeti bir Devlet formülü olarak onaylamıştır. *PCE* (İspanya Komünist Partisi) Manifesto-Programı, halkların özgürce karar verme hakkını temel alarak (1975), “İspanya'nın tüm halklarının bir Federal Cumhuriyette özgür birliği” ilkesini benimsemiş ve İspanya Devletinin çok uluslu doğasını ve Katalonya, Euskadi (Bask) ve Galiçya halklarının kendi kaderini tayin etme hakkını tanımıştır.²⁵³

Tarihsel süreçler her zaman karmaşıktır. Franco'nun ölümünden sonra (1975) en sert değişiklikler 1978 Anayasası'nın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İspanyol anayasal sürecinin altında; imparatorluk İspanya'sının Kastilya milliyetçiliği Baskların ve Katalanların İspanyol karşıtı milliyetçiliğinin engellenme isteği, tüm İspanyolların bir arada yaşamasını sağlayan demokratik ilke ve değerleri teşvik etme niyeti gibi birçok neden yatmaktadır.

İspanya'nın demokrasiye geçişi sırasında, önceki kırk yılda dayatılan otoriter İspanyol milliyetçiliğine tepki olarak Katalonya ve Bask Ülkesinde siyasi özerklik talepleri ve bu talebe halkın desteği yüksekti. Bununla birlikte, bölgesel özerklik talepleri Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya ile sınırlı kalmayıp, tüm İspanya'ya yayılmış, Endülüs, Aragon, Valensiya, Asturias ve Kanarya Adaları gibi bölgeler, farklı düzeylerde bölgesel kimlik ve merkezi olmayan bir devlet içinde kendi siyasi güçlerini talep etmiştir. Özerklik taleplerinin yükselmesi, Franconun ölümü otoriter rejimden barışçıl demokratik rejime geçiş ve Anayasal düzenleme (1978) ile İspanya demokratik yapısını kazanmış ve bugün içinde 17 özerk topluluk barındıran ülke haline gelmiştir. Tarihi bölgeler olan Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya özerk statüyü öncelikli almış ²⁵⁴ ve devletin siyasal biçimi “*parlamentar monarşi*” olarak belirlenmiştir.²⁵⁵ Bu süreçleri takiben İspanya sosyal ve demokratik bir devlet olarak tamamlanmış ve ulus inşası yeniden şekillenmiştir.²⁵⁶ Bu yapı Anayasa'nın 1. Maddesinde aşağıdaki biçimde tanımlanmıştır:

İspanya, hukuk sisteminin en yüksek değerleri olarak özgürlüğü, adaleti, eşitliği ve siyasi çoğulculuğu savunan sosyal ve demokratik bir Hukuk Devleti olarak oluşturulmuştur.

²⁵³ Vega y Moya, *Nacionalismos y Estado*, 17.

²⁵⁴ Taylor, “*La Diversidad Lingüística*”, 4.

²⁵⁵ Kaya, *İspanya Faşizimden*, 111.

²⁵⁶ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 300.

Ulusal egemenlik, Devlet güçlerinin kendisinden kaynaklandığı İspanyol halkına aittir. İspanyol Devletinin siyasi biçimi parlamenter monarşidir.²⁵⁷

1976'dan itibaren devletin parlamenter demokrasi ve bölgesel özerklik olmak üzere iki temele dayanmasının gerekliliği açıkça görülmekteydi. Anayasa ve devamı olarak 1981 “*Otonom Uyum Yasası*” (LOAPA), tüm bölgelerin kendi parlamentolarına ve karar alma süreçlerine sahip olmasına izin vermiştir. Özerk modelin uygulanmasının ve bölgesel farklılığı teşvik etmeye adanmış siyasi ve kültürel yapıların eş zamanlı olarak kurulmasının bir sonucu olarak, ulusal ve bölgesel kimlikler nüfusun çoğu ile örtüşmekteydi.²⁵⁸ İspanyol milliyetçilerinin yeni anayasal çözüme tepkisi ise karışıktı. Siyasi partilerin büyük çoğunluğu yeni Magna Carta'nın (kraliyet hakları tüzüğü) taslağının hazırlanmasına katılırken, inatçı Frankocuların bir azınlığı buna karşı çıkararak orduyu İspanya'nın Ulusal Katolik kanonunu eski haline getirmek için kullanmıştır. 1981 askeri darbesi, merkeziyetçi ve otoriter bir rejimi yeniden tesis etmeye yönelikti ve bu girişimin başarısız olması, siyasi bir seçenek olarak Ulusal Katolikliğin sonunu yaklaştırmaktaydı. Askeri darbenin başarısızlığı demokratik rejimin konsolidasyonuna ve istikrarlı bölgesel ademi merkeziyetçiliğe yol açmakla birlikte, aşırı sağ partilerin seçim ortamını tamamen temizlemiştir. Darbeden sonra, bölgesel talepleri uzlaştırmak ve yeni anayasal sistemi güçlendirmek amacıyla yetki devri sürecini rasyonelleştirmek ve ilerletmek için muhafazakâr ve sosyalist taraflar arasında anlaşmaya varıldı ve İspanyol demokrasisine yönelik tüm tehditlere rağmen, anayasal düzen 1980'lerin başında pekiştirildi.²⁵⁹ Anayasada; “Ulus, egemenliğin öznesi ve Devletin tüm yetkilerinin ondan kaynaklandığı egemen varlıktır.²⁶⁰ Egemenliğin tek sahibi İspanyol ulusudur. Anayasa, devletin ayrılmaz birliğine dayanmaktadır. Tüm İspanyolların ortak ve bölünmez vatanı, kendisini oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerklik hakkını ve bölgeler arasındaki dayanışmayı tanır ve garanti eder”²⁶¹ ifadeleri yer almaktadır. İspanya'nın. 1986'da

²⁵⁷ Constitución Española, Título Preliminar, De los Españoles y los Extranjeros, Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado, (Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado 31 de octubre de 1978), 9.

²⁵⁸ Diego Muro and Alejandro Quiroga, *Spanish Nationalis, Ethnic or Civic?* (London: SAGE Press, 2005), 20-21.

²⁵⁹ Muro and Quiroga, *Spanish Nationalis*, 21.

²⁶⁰ Jaime Rodríguez-Arana Muñoz, *El Estado Autonómico y los Nacionalismos en España*, En: Xosé Ramón Barreiro Fernández, *A Patria Enterna*, (Consello da Cultura Galega: Universidade de Santiago de Compostela, 2008), 309.

²⁶¹ Constitución Española, Título Preliminar, Artículo 2, Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado celebradas el 31 de octubre de 1978, (Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, 1998,), 9.

Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) entegrasyonu, 1975'ten bu yana devam eden dönüşüme damgasını vurdu ve İspanya geriye dönük ve otoriter bir devlet olarak değil, modern, laik ve Avrupa demokrasisine sahip bir ülke olarak şekillendi.

İspanya'nın siyasi hayatı, genellikle İspanyol ve bölgesel milliyetçilik arasındaki saldırı alışverişi ile karakterize edilmektedir. Çevresel milliyetçiliklerin varlığı geniş çapta kabul edilirken, İspanyol milliyetçiliğinin siyasi yelpaze tarafından göz ardı edildiği düşünülmektedir. İspanyol milliyetçiliğinin bilimsel araştırmaların düzenli bir konusu haline gelmesi 1990'ların başında tarihçi, Juan Pablo Fusi ve Borja de Ricoeur'un "*Historia Social*"ın sayfalarında karşıt görüşlerini sunmaları ile başlamıştır. Her iki tarihçi 20. yüzyılda İspanyol devletinin inşa edilme sürecinde, İspanyol milliyetçiliğinin çevresel milliyetçiliklerle ilişkili yankılanma düzeyinin farklı olduğunu vurgulamış,²⁶² bölgeliğin korunmasını İspanyol ulusal kimliğinin yaratılmasıyla ilişkilendirmiştir.

1990 başlarında Muhafazakâr Halk Partisi hükümeti tarafından uygulanan bazı politikalar, ulus kavramının ardındaki gerçekleri görünür kılmıştır. Katalonya ve Bask Ülkesi'nde, bölgesel hükümetlerin "Katalanlaştırma" ve "Basklaştırma" politikaları İspanyolca konuşanlara yönelik saldırı olarak görülmüş ve okullarda Kastilya dilinin öğretimi güçlendirilmiştir. 1997'de, devlet tarafından finanse edilen Kraliyet Tarih Akademisi, İspanya'nın ilkel vizyonunu savunan ve Hristiyanlığı ulusun tarihsel oluşumunun merkezinde sunan ortak bir kitap yayınlamak²⁶³ Katolik dinini devlet okullarının müfredatında zorunlu ders haline getirmiş ve özel dini okullara devlet finansmanını artırma yönünde öneriler sunmuştur. Bu durum, Katolikliği ulusal kimliğin bir bileşeni olarak vurgulayan muhafazakâr eğilimin en iyi örneklerindedir. Muhafazakâr hükümetin göçmenlik politikaları da belirli bir "etnik kaygı" sergilemekteydi. Ucuz işgücü ihtiyacında Kuzey Afrikalı işçilerden daha kolay asimile edilecek Latin Amerikalı göçmenin tercih edilmesi dini ve dilsel yakınlığın etkisinin sonucudur. Bu nedenle, anayasal yurtseverlik, kısmen de olsa sivil bir neo-İspanyol milliyetçiliğini içermekte, kültürel özelliklerin, dil ve din gibi etnik faktörlerin hem söylemde hem de politikalarda önemini koruduğu görülmektedir.

²⁶² Muro and Quiroga, *Spanish Nationalis*, 10.

²⁶³ Muro and Quiroga, *Spanish nationalis*, 24.

Çevresel milliyetçi hareketlerin (20. yüzyıl) ortaya çıkması, İspanyol milliyetçi söylemine İspanyol ulusu kavramında değişiklik getirirse de, 21. yüzyılda, 1990'larda gizli olan zorluklar, hem İspanyol hem de periferik milliyetçilerin siyasi söylemini değiştirmiş ve ilişkilerin doğasını yeniden formüle etmiştir. Ulus devletin yeni odağı, Avrupa Birliği'nin dönüşümü, İspanya'da Avrupalı olmayan göç ve İber Yarımadası'ndaki ulusal kimliklerin yeniden şekillenmesine yol açacak çağdaş meseleler olmuştur.²⁶⁴

2.6.1. Katalan Milliyetçiliği

Devletsiz uluslarda, kimlik duygusu genellikle kendi ortak kültür ve tarihlerine, belirli bir toprağa bağlılığa ve kendi kaderini tayin etme arzusuna dayanmaktadır.²⁶⁵ Devletsiz bir ulus, kendi devletinin olmaması ve uluslararası sahnede siyasi bir kurum olarak hareket edememesi ile karakterizedir. Ayrıca geçmişte kendi devletlerine sahip olan ve çeşitli nedenlerle devletsiz milletler haline gelen milletler vardır; Bask, Galiçya, Katalonya'nın durumu buna örnek olabilmektedir. Devletlerin olmadığı uluslarda milliyetçiliğin incelenmesi, iki temel faktörün dikkate alınmasını gerektirir; i) devlet-altı milliyetçiliğinin hâlihazırda kurulmuş ulus-devletler içinde ortaya çıkması, ii) devlete meydan okumaya, milliyetçi bir ideoloji inşa etmeye ve milliyetçi harekete liderlik etme ihtiyacı.²⁶⁶ Çoğu zaman, birden fazla ulus tek bir devletin çatısı altında yaşayabilmekte, bir ulus diğerlerine üstün gelerek ülkenin yönetiminde, azınlık kültürlerinin ve dillerinin marjinalleştirilmesinde, kültür ve dil aracılığı ile kimliğinin şekillenmesinde öncü rol oynamaktadır. İspanya'da Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya'nın aleyhine olacak şekilde Kastilya'nın baskın ulus konumunda bulunması bu durumun en iyi örneklerindedir.

Franco diktatörlüğü döneminde Katalan milliyetçiliğinin yeniden canlanması, rejimin Katalan dili ve kültürü üzerindeki yıkıcı etkilerinin bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. Bu süreç, küçük entelektüel çevrelerin ve gizli siyasi aktivitelerin Katalan kimliğinin temel bileşenlerini yok etme girişimine karşı başlatılmış ve Katalan kültürünün yaşatılmasına yönelik çabalarla tarihteki yerini almıştır. Devletsiz ulusların

²⁶⁴ Muro and Quiroga, *Spanish nationalis*, 25-26.

²⁶⁵ Montserrat Guibernau, *Catalan Nationalism Francoism, Transition and Democracy*, (London: Routledge in the Taylor & Francis Press, 2004), 9.

²⁶⁶ Guibernau, *Catalan Nationalism Francoism*, 21.

milliyetçiliği, genellikle; i) bazen ekonomik bağımlılığı da içeren siyasi bağımlılık, ii) yetkilere ve kaynaklara sınırlı erişim, iii) mali yetkilerin kısıtlı veya hiç olmaması, vi) çoğu durumda, kişinin kendi kültürünü ve dilini geliştirmesi ve tanıtması için olanakların sınırlı olması ²⁶⁷ gibi farklı birçok nedenle bağlı devletle olan ilişkiyi sona erdirmeyi hedefler nitelikteydi. Özellikle, dilin geliştirmesi ve tanıtılması için sınırlı olanaklar, dillerin ve devletin hakkında hararetli tartışmalar, 20. yüzyılda İspanya tarihinde bir dizi karışıklığa yol açmıştır. Yönetimlerini birleştirme (1914) ve Katalan dilini hükümette ve eğitimde kullanma izni bulunan Katalan eyaletlerinde General Primo de Rivera'nın (1923-1930) diktatörlüğü döneminde özyönetim engellenmiş ve Katalan dili yönetim, eğitim ve halk etkinlikleri ve bölgesel partilerde tekrar yasaklanmıştır. Barcelona'nın iki dilli olan sokaklarının isimleri İspanyolca olanlarla değiştirilmiş, Katalanca'daki binlerce kütüphane kitabı atık kâğıtlara dönüştürülmüş, Katalan milli dansı yasaklanmıştır. Bunca yasağa rağmen Katalanca yayın yasaklanmamış ve gelişmeye devam etmiştir.²⁶⁸

Primo de Rivera'nın diktatörlüğünün düşüşü (1930) monarşiyi zayıflatmış ve İspanya'nın modern devlet yapısı için doğrudan bir emsal oluşturduğu bilinen İkinci Cumhuriyet'in ilanına (1931-1936/39), zemin yaratmıştır.²⁶⁹ Cumhuriyet hükümetinin ilk önlemlerinden biri, Katalonya'nın geçici özerk hükümetini tanınması ve Katalanca'nın eğitimde kullanılmasına izin veren kararnameyi kabul etmesiydi. Katalan geçici hükümeti, 1931 referandumunda onaylanan Özerklik Statüsü'nü desteklemiş,²⁷⁰ Katalonya İç Tüzüğü ile anadili Kastilya olan vatandaşların adalet mahkemelerinden ve idari organlardan kişisel olarak yararlanma hakkını güvence altına alarak Katalonya Cumhuriyeti'nin resmi kurumlarıyla olan tüm ilişkilerinde vatandaşlara bu dili kullanma hakkı tanınmıştır.²⁷¹ Cumhuriyet Hükümeti ile ilişkilerde Kastilya dili resmi kullanılmak kaydıyla Katalan dili Katalonya'da resmi dil olarak tanınmıştır.

²⁶⁷ Guibernau, *Catalan Nationalism Francoism*, 11.

²⁶⁸ Pere Marcet i Salom, *Història de la Llengua Catalana. 2: Els Segles XIX i XX*, (Barcelona: Teide, 1991), 160-163.

²⁶⁹Эктор Алос и Фонт, "Языковая политика в Каталонии и националистический конфликт в Испании," в *Языковая политика, конфликты и согласие*, ред.Е. И. Филиппова, С. В. Соколовский, (Испания: Иэа Ран, CUSC 2017), 168.

²⁷⁰ Valle, *Historia política del español*, 122.

²⁷¹ Valle, *Historia política del español*, 123.

Franco rejimi, İkinci Cumhuriyet döneminde başlatılan İspanya'nın demokratikleşme, modernleşme ve ademi merkeziyetçilik sürecini durdurmuş, hatta tersine çevirmiştir. İç Savaş sona erdiğinde (1939), Franco güçlü bir “ulusallaştırma” politikası uygulamış ve “gözetim devleti” yaratmak için fiziksel ve psikolojik baskıyı, medyanın ve eğitim araçlarının gücünü, seçkin insanları ve bürokrasiyi kısacası elindeki tüm kaynakları kullanmıştır. Franko dönemi, İspanya tarihinde ilk kez, ülkenin kültürel ve dilsel homojenleştirilmesinin teşvik edildiği bir devlet modeliydi. Bu rejimde İspanya vatandaşları; ‘ulusal’ zaferin ve Cumhuriyetçilerin uğradığı yenilginin istismarına, otoriteye, aşırı ve geri muhafazakarlığa, ifade özgürlüğünün bitişine, uluslararası izolasyona ve rejim lehine aşırı muhafazakâr bir Katolikliğin teşvikine, katlanmaktaydı. İşçi sınıfların tam bir sefaletle karşı karşıya kaldığı bu dönemde, Katolik inancı ile rejim tarafından savunulan İspanyol milliyetçiliği arasındaki mesafe oldukça küçülmüştü. İspanya'nın muhafazakâr, Katolik, Kastilya olarak tanımlanması, Frankocu ideolojinin merkezinde yer almaktaydı. Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya'nın siyasi ve kültürel olarak tanınma arzusu göz ardı edilmiş, aynı zamanda yasaklanmıştı.

Franco'nun önderlik ettiği rejimin ideolojisinin ana eksenlerinden biri İspanya'nın birliğiydi. Bu nedenle hangi mezhep veya ulusu temsil ettiğine bakılmaksızın, bölgeselcilik, milliyetçilik ya da herhangi bir bölücü eğilim bastırılmalı ve zulme uğratılmalıydı. Bu düşünceden hareketle, “İspanya'nın birliği” adına, milliyetçi duyguların en güçlü destekçileri olarak görülen çevre milliyetçiliklere ve dolayısıyla dillerine zulmedilmiştir.²⁷²

Frankoculuğun temelleri Falanj, Ordu, Katolik kilisesi, toprak sahibi sınıf ve burjuvazinin önemli kesimlerinin desteği ile atılmıştır. Bu dönemde İspanyol milliyetçiliği güçlenirken, diğer halkların kültürel ve dilsel farklılıklarını ortadan kaldırma yönünde girişimler de güçlenmiştir.²⁷³

Franco'nun diktatörlüğü, İspanyolca'yı İspanyol Devleti genelinde tek resmi dil olarak empoze etmiş, böylece yerel dilleri küçültmüştür. Savaştan sonra Katalonya'da yayılan “İspanyolsan İspanyolca konuş” sloganlarından, Franco rejiminin ilkelerine sıkı bir şekilde bağlı kaldığını anlamaktayız. Rejimin baskısına rağmen Katalanların

²⁷² Фонт, “Языковая политика в Каталонии,” 168-169.

²⁷³ Guibernau, *Catalan Nationalism Francoism*, 36.

kendi dillerinde konuşmaya devam etmelerinden çıkarılan sonuç ise onların İspanyol olmadığı düşüncesiydi. Bu nedenle olsa gerek, ilk sloganın yerini kısa süre sonra “İspanyolsanız, İmparatorluğun dilini konuşun” sloganı almıştır. İspanyol yani Kastilya dili İspanyol birliğinin bir sembolü haline gelmiş ve zorunlu olarak tüm İspanyolların tek (veya ana) dili olmuştur. Franco diktatörlüğü döneminde Katalan milliyetçiliğinin yeniden canlanması, rejimin Katalan dili ve kültürü üzerine yıkıcı etkisini artırmıştır. Bu dönemde, “Katalan kimliği”, Katalan yüksek kültürü ile Franco rejiminin homojenleştirici politikaları arasında büyüyen bir uçurumdur. Bu dönemde izlenen politikalarla, Katalonya ve Bask Ülkesi gibi en sanayileşmiş bölgelere doğru iç göç teşvik edilmiş,²⁷⁴ İspanya’nın diğer bölgelerinden çok sayıda Kastilya dilini konuşan göçmenin Katalonya’ya gelmesi ile yasaklanmış olan Katalan dili ve kültürü daha da zayıflatılmıştır. Franco’nun diktatörlüğü yıllarında Katalonya, İspanya’nın ana sanayi merkezi olmaya devam etmiş ve ülkenin diğer bölgelerinden sürekli göç dalgasına maruz bırakılmıştır. 1955 ve 1975 yılları arasında Katalonya’nın nüfusu 3,5 milyondan 5,7 milyona, İspanya nüfusundaki payları ise %12’den %16’ya yükselmiştir.²⁷⁵ Bu süreçte Katalonya’nın demografisi, göçmenlerin büyük bölümünün doğurgan bir yaşta gelmesi ve yerli nüfustan daha yüksek doğum oranına sahip olması nedeniyle kökten değişmiştir.²⁷⁶ Sonuç olarak, İspanyolca, kelimenin tam anlamıyla, geleneksel olarak Katalanca konuşulan bölgeleri işgal etmiş ve baskın dil haline gelmiştir.

Devletin, devlet dışı ulusal kimlikleri baltalamaya çalışmasının sıklıkla ortaya çıkardığı istenmeyen sonuçlardan biri, bu ulusların güçlenmesidir. İspanya’da Kastilya dışındaki dillere karşı uygulanan baskı, azınlıkların dayanışmasını güçlendirmiş ve diktatörlüğe karşı mücadelede muhalefet biçimi olarak şekillendirmiştir. Diktatörlüğe karşı tutumlar genelleştikçe (1970), “diller” direnişin sembolleri haline gelmiş ve her zamankinden daha fazla halk desteği kazanmıştır.

İç Savaş ve Franco rejiminin dayatması sonucunda, Katalan aydınlar, ülkelerinin doğası, tarihi ve ulusu hakkında önemli sayıda kitap ve makale yayınlamış (1939-1960 yılları), demokratik, kendi kendini yöneten modern bir Katalonya’yı

²⁷⁴ Szigetvari Monika, *Catalanizmo en Español Actual*, (Budapest: Eötvös Lorand University, 1994), 3.

²⁷⁵ Maluquer de Motes Bernet, *Història Econòmica de Catalunya: Segles XIX i XX*. (Barcelona: Proa, Universitat Oberta de Catalunya, 1998), 172-175.

²⁷⁶ Kathryn Ann Woolard, *Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*, (Stanford: Stanford University Press, 1989), 30-33.

yeniden inşa etmeyi amaçlamışlardır. Bu dönemin önemli İspanyol tarihçisi Jaume Vicens “Vives’in Notícia”de Katalan kimliğinin özelliklerini irdelemiş ve Katalanları, ‘farklılaştırılmış’ zihniyetlerini anlamaları için tarihsel bir vicdan geliştirmeye teşvik etmiştir. Yazar; bağımsızlık veya daha fazla özerkliğin, devlet tarafından dayatılan kısıtlamaların olmadığı daha yüksek bir yaşam kalitesi ve hatta ademi merkezîyetçilik ve kendi kaderini tayin etme iradesini destekleyen demokratik toplum anlamına geldini vurgulayarak, bölgesel kalkınmanın ve zenginliği korumanın daha iyi bir ekonomi anlamına geldiğini ifade etmiştir.

Toplumsal yaşamın örgütsel ilkeleri olarak milletler ve milliyetçilik, bireylere kim oldukları ve nereye ait oldukları konusunda bir fikir verir. Uluslar tek topluluk biçimi olmasa da siyasal örgütlenmenin egemen biçimi olan ulus-devletle ilişkililirlir. İspanyol ulusu, neredeyse 19. yüzyılın başındaki en erken varoluşundan bu yana milliyetçi tartışmalara konu olmuş ve bu nedenle İspanyol ulus-devleti, çeşitli milliyetçilikler, özellikle İspanyol milliyetçiliğinin farklı versiyonları arasında olduğu kadar, İspanyol çoğunluk milliyetçiliği ile çeşitli azınlık milliyetçilikleri arasında da sürekli çatışmalara karışmıştır. Böyle bir siyasi sahnede bir ulus-devlet olarak tarihsel anlaşmazlığı çözüme ve sonuç olarak Devletin idari organizasyonu için uygun bir model benimseme girişimi özel bir öneme sahipti. Bir yandan İspanya’nın kültürel ve siyasi birliğine yönelik talepler, diğer yandan Katalan, Galiçya ve Bask milliyetçiliğinin talepleri yasal ve siyasi bir çerçeve olan Özerkler Devleti’ni (1978) ortaya çıkardı. Böylesine iddialı ve karmaşık bir modernleşme; Kastilya dilinin İspanya’nın dili olarak kullanılmasından ülkenin çok dilli doğasının resmi olarak tanınmasına kadar birçok karmaşık dil sorunlarıyla yüzleşmeyi de beraberinde getirmiştir.

Franco’nun ölümü, Franco rejimini Parlamenter Monarşinin siyasi biçimi altında Sosyal ve Demokratik Hukuk Devletine dönüştüren çok sayıda siyasi ve tarihi olayı hızlandırmıştır. 1978 İspanyol Anayasasında, hukuk sisteminin üstün değerleri olarak özgürlük, adalet, eşitlik ve siyasi çoğulculuğu savunan sosyal ve demokratik bir Hukuk Devleti’ne, halk egemenliği ilkesine ve bir hükümet biçimi olarak parlamenter monarşiye vurgu yapılmış ve özerk toplulukların dil hakları Anayasanın 3. Maddesi (bkz. Bölüm 3.1.2) ile tanınmıştır.²⁷⁷ Anayasada, yerel dillerin, ilgili tüzüklerinin belirlediği kapsamda, kendi Özerk Toplulukları içinde İspanyolca ile resmi statüyü

²⁷⁷ Miroslav Valeš, *Lenguas de España y Variedades del Español*,(Tecnicka Unverzita v Liberice, 2012), 20.

paylaşacakları ifadesi yer almakta ve bunun barış içinde bir arada yaşamak için önemli olduğu belirtilmektedir.²⁷⁸

İki dilli Özerk Topluluklarda, yerel dilin kullanımının teşvik edilme derecesi genellikle iktidardaki hükümete göre değişmekte²⁷⁹ ve belirli bir dili seçme özgürlüğünü, büyük ölçüde o topluluğun hükümeti tarafından uygulanan dil politikası etkilemekteydi. Anayasanın oluşturulmasına, Özerklik Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesine ve gerekli görülen özerk topluluklarda ilgili dilsel normalleştirme yasalarının onaylanmasına rağmen, 1970-80'li yıllarda kimin neyi, ne zaman, nerede ve neden konuşacağı konusundaki anlaşmazlıklar devam etmiştir. İspanyolcanın yerine Katalanca, Galiçyaca veya Baskçanın ikame edilmesi, zaman zaman endişe yaratmış, tercih ettikleri dil nedeniyle insanlar suçlama veya ayrımcılığa maruz kalmış, İspanyolca öğrenimine ayrılması gereken zamanla ilgili tartışmalar devam etmiştir.²⁸⁰ Bölgesel dillerin normalleşmesine yönelik standartın belirlenmesi sürecinde “sert” ve “yumuşak” çizgiyi savunan farklı taraflar ortaya çıkmış ve Katalan örneğinde olduğu gibi; taraflardan biri saf ve ağır bir Katalancayı tercih ederken, diğeri bugün konuşulan hafif, Kastilya diliyle temas etmiş melez özelliklere sahip Katalancayı tercih etmiştir.²⁸¹

2.6.2. Galiçya Milliyetçiliği

Ulus, “*hayali bir topluluk*,” yani kendilerini açıkça veya dolaylı olarak “millet” adı verilen belirli bir sosyal grubun parçası olarak gören bir grup bireydir. Galiçya milliyetçiliğinin ilk söylemsel formülasyonu, Galiçya'nın çokuluslu İspanyol Devleti içinde bir ulus olarak ele alınması ile gerçekleşmiştir. Orta Çağ'ın sonunda, giderek merkezileşen ve Kastilya'nın Devlet dili olduğu bir krallıkta, Galiçyaca kaybolmaya yüz tutmuş bir dildi. Galiçya milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi; i) 19. yüzyıl (1886 - 1904), ii) İkinci Cumhuriyet'te (1930-1945) Galiçya milliyetçiliği ve iii) Galiçyaca özerk kurumsallaşma milliyetçiliği (1983-1993) olmak üzere üç aşamadan oluşmuştur:

²⁷⁸ Lynn Willams, *Política Linguística en la España actual*, (Liverpool University Press,2001), 2

²⁷⁹ Willams, *Política Linguística en la España actual*, 10.

²⁸⁰ José del Valle, *La lengua, ¿Patria Común? Ideas e Ideologías del Español*, (Iberoamericana: Vervuert Press2007), 32-33.

²⁸¹ Max Doppelbauer y Peter Cichon, *La España Multilingüe Lenguas y Políticas Lingüísticas de España*, (Wien: Praesens Verlag Press, 2008), 47.

²⁸² Milliyetçi yaklaşımlara yol açan süreç, açıklanması zor ve çoğu zaman birbirine zıt olan çok çeşitli düşünce ve karmaşık eylem yollarını içermektedir. Galiçya milliyetçiliği 18. yüzyılın bazı resmi yazarlarında kendini göstermiş ve 19. yüzyılın başlarında algılanmaya başlanmıştır Galiçya'nın ekonomik geriliği, göç, dilin sınırlı kullanımı ve geleneklerin Kastilyalaştırılması bu sürecin başlamasını teşvik etmiştir.²⁸³ İspanya'da liberal devrimin kısıktığı merkezileşme, tekdüzelik ve kültürel homojenizasyon, 19. yüzyılda, ulusların kendi kimliğini algılama süreci ile kırılmaya başlamış, Avrupa milliyetçi hareketleri ve özellikle Katalan örneği Galiçya kimliğinin şekillenmesini önemli derecede etkilemiştir.

İzole ve bağlantısız olarak başlayan milliyetçi gösteriler, 1840'larda, yerini "taşralılık" olarak tanımlanan harekete bırakmıştır. Bunun, Galiçya'nın 1833-1834 yılları arasında Javier de Burgos'un toprak reformu ile dört eyalete bölünmeden önceki eski eyalet veya krallık şekline geri dönüşü anlamına gelmesi ne yazık ki umut verici Galiçya hareketinin hızlı ve ölümcül sonunu hazırlamıştır. 1846'daki askeri ayaklanmaya verdiği başarısızlık, askeri yenilgi, sürgün ve trajediyle sonuçlanan destek, 19. yüzyılın ikinci yarısında daha tutarlı bir şekilde formüle edilerek "Bölgecilik" olarak bilinen hareketi doğurdu. 1886- 1916 yılları arasında "Bölgeciler" in çabaları Galiçya'nın tarihinin 19. yüzyıl milliyetçiliği olarak bilinen unsurlarını şekillendirdi. Bu süreç, Galiçya ulusunun temellerini atmada önemli bir araç olan; Galiçya tarihini araştırma ve detaylandırma odaklı ırksal temel (Keltizm), tarihsel süreklilik, bölgesel birlik dili ve kültürünü farklılaştırdı. Galiçya milliyetçi ideolojisi İspanyol milliyetçiliğine karşı bir refleks olarak gelişmiş, ideolojik ve politik çoğulculukla karakterize; liberal, gelenekçi ve cumhuriyetçi-federalist bir "Bölgecilik"ti.²⁸⁴

Başarısızlık, üyelerinin sürgün ve farklı sebeplerle dağılması veya ölümü hareketin zayıflamasına neden olsa da kültürel Galiçyacılık seyrini sürdürebilmiş, "Demokratik Altı Yıllık Dönem" olarak tanımlanan duruma gelinceye kadarki süreçte

²⁸² Ramón Máiz, "España y "Estado Español" en el Discurso Político del Nacionalismo Gallego Histórico (1886-1993)", 1, https://www.academia.edu/29907294/Espa%C3%B1a_y_Estado_espa%C3%B1ol_en_el_discurso_pol%C3%ADtico_del_nacionalismo_gallego_hist%C3%B3rico_1886_1993 (Erişim tarihi: 30.08.22).

²⁸³ Jesús de Juana y Xavier Castro, "Historia Comparada del Nacionalismo Gallego y Bretón," *Revista de la Facultad de Geografía e Historia*, no 1, (1987): 126.

²⁸⁴ Carlos Antuña Souto, "El Nacionalismo Gallego (1916-1936), Una Madurez Inconclusa," *Espacio, Tiempo y Forma Vista Contemporánea*, 13, 2000, pá (2000),416.

dili güçlendirmiştir. Edebi dilin geliştirilmesi politik programın bir parçasıydı. Galiçya edebiyatının tüm yönlerini kapsayan Rosalia de Castro'nun "Galiçyaca Şarkılar"ı adlı ilk şiir kitabı bu dönemde ortaya çıkan edebi eserdir. Rosalía de Castro, edebi hareketin ve Bölgeselciliğin önde gelen ideologlarından, aynı zamanda Galiçya kültürünün yeniden canlanmasına önemli katkı sunan Perez Manuel Murguía'nın eşiydi. 1916'da Irmandades da Fala'nın (Galiçya Dili Kardeşlikleri) kurulması ve Antón Vilar Ponte liderliğindeki entelektüel bir grubun, baskın Kastilya kültürünün homojenleştirici etkilerine karşı duruşu bölgenin kimliğinin şekillenmesinde önemli olmuştur.

Yirminci yüzyılın başlarında, Galiçya kimliği ve milliyetçiliği, giderek merkezileşen İspanyol ulusal devletinin modernist sınırları içinde gelişmeye devam etmiş ve 20. yüzyılın ilk üçte birinde Galiçya'nın "rönesansı" olarak tanımlanan milliyetçi hareket ortaya çıkmıştır. Bu hareket Galiçya kültürüne özerklik ve özyönetimi katmaya çalışmış²⁸⁵ ve 1936'da İspanyol Parlamentosu'na iç savaşın kesintiye uğrattığı bir süreç olan "Bölgesel Özerklik Statüsü" taslağı sunulmuştur.²⁸⁶

İkinci Cumhuriyet döneminde (1930-1945) Galiçyacılık siyasi olarak örgütlenmiş ve Galiçya Özerklik Statüsü' onayını almış olsa da, süreç; General Franco liderliğindeki darbe ile baltanmış, İspanya'da bir hoşgörüsüzlük, otoriterlik, milliyetçilik ve Katolik köktencilik dönemi başlamıştır. Sürgün, sert baskı, cinayetler, hapisane, marjinalleştirme bu döneme damgasını vurmuş ve Galiçya destekçilerinin kaderi haline gelmiştir. Sonuç olarak Galiçya'da milliyetçi hareket, tüm siyasi eylemleri bırakarak, kültürel faaliyetler sınırına indirgenmiştir. Nüfusun %90'ından fazlasının konuştuğu Galiçyaca, kentleşme ve İspanyolca'nın resmi dil olarak kullanımı nedeniyle 19. yüzyılın başlarından itibaren giderek artan demografik kayıp yaşamış ve yüzyılın sonuna doğru, şehirlerde orta sınıf insanlar, hatta "Bölgeselci"liğin destekçileri bile Galiçya dilini değil, İspanyolca'yı konuşmaya başlamıştır. 1960'ların başlarında sadece kırsalda Galiçyaca konuşulduğu tahmin edilmekte, hatta bu dönemlerde, Asturias bölgesinin Galiçya sınırında bu dili konuşan insanlar kendilerini Galiçyalı değil Asturyalılar olarak tanımlamaktalardı. Benzer durum Aragon'un

²⁸⁵ Souto, *El Nacionalismo Gallego*, 415.

²⁸⁶ Barney Warf and Carlos Ferras, "Nationalism, Identity and Landscape in Contemporary Galicia," *Journal Space and Polity* London 19 no.3, (Routledge, 2015), 7.

Katalanca konuşan sakinleri ya da Baskça konuşan Navarralılarda da görülmekteydi.²⁸⁷ 1970'lerde ise, yalnızca milliyetçilerin kamu faaliyetlerinde Galiçyaca kullandığı, solun genellikle İspanyolca'yı tercih ettiği bilinmektedir. Franco rejiminin sonlarına doğru, sol partilerin de işçi sınıfı üzerinde etkilerini artırmak için Galiçyaca'yı tercih ettiklerini görmekteyiz. Bu dönemde sadece Frankocu sağların, İspanyolca'yı siyasi iletişim dili olarak kullandığı söylenebilir.²⁸⁸

Franco sonrası İspanya'nın en ayırt edici özelliklerinden biri, merkezi, tek dilli bir devlete ulaşmak için azınlık dillerinin azalarak da olsa şiddetli bir şekilde bastırıldığı bir dönemden sonra ademi merkezîyetçi ve çok dilli bir ülke olarak ortaya çıkmasıdır.²⁸⁹ Modern devlet ve onun şekillenmesinde etkili olan milliyetçi hareketler, modernleşme ve sanayileşmenin, kapitalizmin yükselişinin, yerel dillerin tanıtılmasının ve seçkinlerin bölgeselleşmesinin bir sonucudur.

2.6.3. Bask Özerk Topluluğu ve Dil Siyaseti

Avrupa'da 19. yüzyılda başlayan liberal Devrim, Eski Rejimi ayakta tutan gelenekçi, tarihselci ve dini temellerin ortadan kalkmasının ardından yeni Devleti meşrulaştıran birleştirici bir milliyetçiliğe ihtiyaç duymaktaydı. Devlete ve Millete bağlılığa dayanan, siyasi, liberal veya liberal-demokratik bir milliyetçilik, siyasi meşruiyetinin farkında olan bir Millet anlamına gelmekteydi.²⁹⁰

İspanyol liberal milliyetçiliği, 19. yüzyılda Manuel Azaña Diaz (Siyaset ve Devlet Adamı, 1936-1939 Devlet başkanı) tarafından pekiştirilmiştir. Diaz "İspanya'da bağımsız düşünce ve ruh özgürlüğü adına ne varsa az veya çok devam ettirmeye geldik"²⁹¹ diyerek, Karlizm (Bourbon Hanedanı'nın kolunu kurmayı amaçlayan Siyasi hareket) gibi birçok antiliberal ideolojilerle mücadele etmiştir. Liberal düşüncenin reddedilmesi ve bunun getirdiği sekülerleşme süreci İspanya'da sadece siyasi

²⁸⁷ Валерий Александрович Тишков и Шнерельман Виктор Александрович, *Национализм в мировой истории*, (Москва: Институт Этнологии и Антропологии им. Миклухо Маклая, 2007), 238.

²⁸⁸ Xose Luis Regueira, "Política y Lengua en Galicia: la "Normalización" de la Lengua Gallega," in *Las lenguas de España. Política lingüística, Sociología del Lenguaje e Ideología Desde la Transición Hasta la Actualidad*, ed. Castillo Lluch et al. (Iberoamericana: Vervuert, 2006), 65.

²⁸⁹ Miquel Siguan, *España Plurilingüe*, (Madrid: Alianza Editorial, 1992), 5.

²⁹⁰ Gabriel Moreno González, *El Nacionalismo Vasco En El Marco Constitucional De La II Republica Española(1931-1936)*, (Universitat de València, 2018), 365.

²⁹¹ Manuel Azaña Diaz, *La Velada de Benicarló*. (Madrid: Edhasa Press, 1974), 186 – 187.

gerilimlere değil, aynı zamanda savaşa da neden olmuştur. Bu süreç, Bask eyaletlerinin ve Navarra'nın eski Fueros'unun (Navarra Krallığı'nın yasaları) muhafazasını liberalleştirici merkezîyetçiliğe karşı bir direniş çekirdeğine dönüştürmüştür.²⁹² Bunun yanısıra, liberal veya liberal-demokratik merkezîyetçi ve modern milliyetçiliğe karşı, dışlayıcılığa ve gelenekçiliğe dayalı kültürel ve çevresel milliyetçiliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Sadık bir Carlist olarak bilinen Sabino Arana'nın, "*Liberalizmi*", Birinci Carlist Savaşı'ndaki (1833-1839) yenilgiden sonra fueros'un kaldırılması yoluyla Bask Ülkesine giren bir İspanyol dayatması olarak gördüğü²⁹³ ve bu Bask-İspanyol düşmanlığı yaratacak biçimde yeni bir milliyetçi ideoloji oluşturma çabasına girdiği bilinmektedir. Arana, Karlizm'in ulusal-İspanyol karakterini yok sayarak, gelenekçi, Katolik ve gerici özünü koruyacak biçimde bir "Bask" vizyonu üzerine yoğunlaşmış ve yeni bir periferik milliyetçiliğin iskelesini oluşturmuştur. 1895'ten, *Bask Milliyetçi Hareketi'nin (ANV)* ortaya çıktığı 1930'lara kadar Bask milliyetçiliğini tekelleştiren

Arana, siyasi ve sosyal "motor" olan Bask Milliyetçi Partisi'ni kurmuş ve sonraki 30 yılı aşkın sürede, milliyetçiliğin ve Bask ulusunun şekillenmesinde rol oynamıştır.²⁹⁴ Tarihi kayıtlar 19. yüzyılın sonunda Arana'nın önderliğinde ortaya çıkan Bask milliyetçiliğinin liberalizme dair hiçbir ipucu olmayan, şiddetlenmiş kültürel bir milliyetçilik olduğunu göstermektedir.²⁹⁵ Dini-Katolik köktencilik, liberalizm ve modernite nefreti, etnosentrik kriterlere dayalı Bask-İspanyol düşmanlığı ve benzeri görülmemiş maçoçluk dahil gelenekçiliğin en ağır şekli ayrılıkçı kültürel milliyetçilik bayrağı altında *PNV (Bask Milliyeçi Partisi)* tarafından savunulan temel unsurlardı.

İç Savaşta milliyetçiliğin yenilgisinin sonrasında, Franco rejiminin (1939-1975), ilk adımlarından biri tüm milliyetçi sembollerin sistematik olarak bastırılması olmuştur. Okul ve sokaklarda, Bask dili azami baskıya maruz bırakılmış ve İspanyolca dili dayatılırken Baskça özel ve aile yaşamına geri çekilmiş, kamusal ve sosyal ortamlarda kullanımı yasaklanmıştır. Bask edebiyatının savaş sonrası ilk yıllardaki

²⁹² Gabriel Moreno González, "El Nacionalismo Vasco En El Marco Constitucional De La II Republica Española(1931-1936)," *Revista Internacional de Pensamiento Político*, no. 13, Universitat de València:2018) :366.

²⁹³ Javier Fernandez Sebastian, *Los Nacionalistas: Historia del Nacionalismo Vasco, 1876-1969*, (España: 1995) , 17-51.

²⁹⁴ José Luis de la Granja, *El Nacionalismo Vasco entre la Autonomía y la Independencia*, en: Justo G. Beramendi Ramón Máiz Suárez, *Los nacionalismos en la España*, (España: 1991), 102.

²⁹⁵ González, "El Nacionalismo Vasco," 367.

durumu, var olmayan bir edebiyatın durumu haline gelmiştir. Joxé Azurmendi'nin (Bask yazar filozof ve şair) deyimiyle “Bask yazar, var olmayan bir dilde yazan, ancak onu anlamak zorunda olanlar tarafından anlaşılan bir sanatçıdır.”²⁹⁶

Baskça, yalnızca Bask Ülkesinde değil, Navarra'nın bir bölümünde ve Fransa'nın güneyindeki üç ilde de konuşulan Hint-Avrupa öncesi bir dildir. Baskçanın konuşulduğu bölgeler Euskal Herria olarak bilinmektedir. Franco rejimi sırasında yasaklanmış olsa da bu dönemde Baskça öğretimin yapıldığı ilkokullar (ikastolas) bulunmaktaydı. Bu dilin Yarımada'nın Neo-Latin dilleri ile uzun süreli teması, özellikle sözlük alanında karşılıklı bir dilsel etkinin nedeni olmuştur. 1968'de Bask Akademisi Aranzazu Kongresi'nde, dilin standartlaştırılmış biçiminin “eukera batúa” (birleşik baskca) olduğu konusunda fikir birliği sağlanmış ve bu standardın dilin hayatta kalması için gerekli olduğu ve Bask'ın geri kazanılmasında da önemli rol oynayacağı vurgulanmıştır.²⁹⁷

Bask ülkesinde dil, uzun yıllardır bir iletişim aracı olarak önemini kaybetmiş, bölgesel olarak gerilemiş, toplam nüfus içinde Baskça konuşanların yüzdesi azalmış ve dil belirli sosyal alanlarda kullanımını kaybetmiştir. Franco rejimi sırasında ise, dil, bu düşüşü şiddetlendiren siyasi baskıya maruz kalmıştır. Aşırı siyasi baskı, dili kaybetme olasılığının ağır bastığı travmatik bir süreç bu dili konuşan bireylerde farkındalığı da aynı derecede artırmıştır. Söz konusu kaybın öz farkındalığı artırması, ortak bir kimliği sürdürmek için önemli bir unsur olan dilin sembolik rolünü güçlendirmesi bu sürecin kaçınılmaz sonuçlarından. Bir dilin kaybı ile ilişkili farkındalık, dili bilenleri o dili daha fazla kullanmaya teşvik ederken, bilmeyenlerin de o dili öğrenmesi için motivasyon oluşturur. Ancak, dil kaybını bir sorun olarak algılamayan toplumda, farkındalık oluşmaz, farklı bir dili kullanmayı ve kendi dillerini terk etmeyi destekleyen kişisel güdüler ve sosyal koşullar nedeniyle bireyler arasında çatışma yaşanmaz.²⁹⁸

Azınlık bir dilin evriminin ve canlılığının, kısa bir sürede sağlanmasının zorluğu ve bunun büyük emek gerektirdiği inkar edilemez. Bu durum; dil ile ilişkili olumlu bir yasal çerçeve, dilin tamamen canlanmasını amaçlayan etkili bir dil

²⁹⁶ Joan Mari Torrealdai, *Euskal Idazleak Gaur, Historia Social de la Lengua y Literatura Vascas*, (España: Oñate-Arantzazu, 1977), 57.

²⁹⁷ Maitena Etxebarria, *La Diversidad de Lenguas en España*, (Madrid: Espasa Calpe Press, 2002), 33.

²⁹⁸ Regueira, “Política y Lengua en Galicia,” 99.

politikası ve son olarak, dili konuşmayı tercih eden bireylerin varlığı gibi farklı unsurlara ihtiyaç duymaktadır.²⁹⁹ Baskça 1960’larda, Bask milliyetçiliğinin, Bask kolektif kimliğinin temel bir bileşeni olarak değer kazanmıştır. Zamanla, Bask halkının farklı kimliğinin ampirik bağıntısı haline gelmiş ve Bask ulusal kimliğinin de genişlemesini etkilemiştir. Dilin geri kazanılması lehine faaliyetlerin teşvik edilmesi ile bu kimliğin yaygınlaştırılması da mümkün olmuştur.

²⁹⁹ Maitena Etxebarria Arostegui, “Política Lingüística y Vitalidad Sociolingüística de la Lengua Vasca Hoy: la Transmisión de la Lengua,” *Revista de Estudios Interculturales desde Latinoamérica*, 14, no.26, (Colombia: Universidad de La Guajira, 2020) : 9.

3. İÇ VE DIŞ PARADİGMALAR DİL POLİTİKASI UYGULAMALARI

3.1. Ulusal Dil ve Azınlık Dillerinin Durumu

Franco sonrası İspanya'nın en ayırt edici özelliklerinden biri, merkezi, tek dilli bir devlete ulaşmak amacıyla azınlık dillerine yönelik uygulanan baskının azalması ve İspanya'nın merkezi olmayan çok dilli bir ülke olarak şekillenmesiydi. Özellikle, 6 Aralık 1978 Anayasası, İspanya'nın zengin kültürel çeşitliliğinin bir parçası olarak görülen azınlık dillerini korumayı hedeflemiş, İspanyolca resmi devlet dili olarak kabul edilmiş ve Anayasa'nın 3.1. madde'sinde; *"Devletin resmi dili İspanyolcadır"* hükmü yer almıştır.³⁰⁰ Anayasa'nın onaylanmasından sonra, üç yıldan kısa bir süre içinde (1980 ile 1983 arasında), tüm ulusal bölge Özerk Topluluklar olarak örgütlenmiştir. Bu süreçten toplam 17 topluluk ortaya çıktı. Özerk topluluklar Harita 2'de

301

gösterilmiştir.

Harita 2:İspanya'da özerk topluluklar

³⁰⁰ Conustitution Española, Titulo Preliminar, Artículo 3.1 Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado celebradas (8 el 31 de octubre de 1978) , 9.

³⁰¹ Autónomas de España, <https://www.elabueloeduca.com/aprender/geografia/autonomias/autonomias.html> (Erişim tarihi: 02.06.23).

İspanya on yedi özerk topluluk³⁰² ve 2 özerk şehir³⁰³ hem büyüklükleri hem de nüfus yoğunlukları ve ayrıca konuştuğu çeşitli diller açısından farklılıklar göstermektedir. İspanyolcanın konuşulduğu coğrafyalara bakıldığında Avrupa İspanyolcası, büyük iç çeşitliliği ve tarihsel özgünlüğü ile öne çıkmaktadır. Öte yandan, İspanya’da, bazı Amerikan varyantlarının konuşulduğu ve dilin dikkatsizce kullanıldığı da bilinmektedir.³⁰⁴ Tüm bunlar dikkate alındığında İspanya İspanyolcasının, bölge genelinde tek tip bir modalite değil, daha ziyade birbirinden farklı olan iç çeşitler sunduğu söylenebilir.

Yüzyıllar boyunca kendi bölgelerinde İspanyolca ile iki dilli bir ilişki içinde varlığını sürdüren bölgesel diller, kırsal nüfus ve alt sosyal tabakalar tarafından konuşulan diller (Katalanca hariç) olarak tanımlanmıştır. Bazı siyaset bilimciler ve dilbilimciler modern ulus-devletler içinde bölünmüş durumda olan, mülksüzleştirilmiş yerli azınlık halklarını etiketlemek için “Dördüncü Dünya” terimini kullanmışlardır. Bugün dünyadaki çatışmaların yüzde 80’inden fazlası ulus-devletler ve azınlık halkları arasında yaşanmaktadır.³⁰⁵ Azınlıklar, kendi ulus-devletlerine sahip olmayan, ancak yine de kendilerini buldukları ülkelerdeki çoğunluk nüfusundan etnik ve dilsel olarak farklı gören topluluklardır. Modern ulus-devletlerin sınırları güçlü seçkinlerin siyasi ve ekonomik çıkarları doğrultusunda çizildiğinden, bugün Gal, Hawaiiiler ve Basklar gibi pek çok yerli halk, hiçbir söz hakkına sahip olamamaktaydı. Hiyerarşik bir ilişki içinde uzun süre bir arada yaşamının, dillerin kullanımında, konuşanların tutumlarında ve temas halinde olan dillerin dilsel yapısında etkisi olduğu bilinmektedir.³⁰⁶ Amerika Birleşik Devletleri’nin güneybatısındaki New Mexico’da yaşayan bir kişinin, dış iletişim (oy kullanma, ehliyet alma, sağlık hizmetlerine erişme vs.) için İngilizce, iç iletişim (akranlar, uzak akrabalar, alışveriş vs.) için İspanyolca, yakın aile bireyleri ile iletişimde ve toplumsal ritüellerde ise yerli Navajo (Kızılderili) dilini kullanması bunun en güzel örneğini oluşturmaktadır.³⁰⁷

³⁰² Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 237.

³⁰³ Kuzey Afrikadaki Geuta ve Melilla kentleri.

³⁰⁴ Francisco Moreno-Fernández, *Varietades de la Lengua Española*, (Routledge Introductions to Spanish Language and Linguistics, 2020), 35.

³⁰⁵ Suzanne Romaine, *Language in Society an Introduction to Sociolinguistics*, (New York: Published by Oxford University Press, 2000), 47.

³⁰⁶ Max Doppelbauer and Peter Cichon, *La España Multilingüe Lenguas y Políticas Lingüísticas de España*, (Wien: Praesens Verlag Press, 2008), 31.

³⁰⁷ Robert B. Kaplan and Richard B. Baldauf, “Bilingualism and Language Status,” in *Language Planning from Practice to Theory*, ed. John Edwards, (Multilingual Matters, 1997), 218.

Bugün İspanya'nın merkezinde ve güneyinde, İspanyol dilinin farklı lehçeleri (Leonese, Aragon, Aranese, Extremaduran, Mursian, Endülüs, Kanarya, Balear) ve 13 yerli dil konuşulmaktadır. Yerli diller Harita 3'te ³⁰⁸gösterilmiştir.

Harita 3: İspanya'da dilsel çeşitlilik, diller ve lehçeler

İspanyol bölgesi, ulusal bir resmi dil olan Kastilya ve azınlık dilleri ile birlikte oldukça heterojen bir dil panoraması sunmaktadır. Bu bölgenin dil profiline bakıldığında; ortak resmi dil kategorisinde özerk topluluklar içinde yasal olarak tanınan dört dil görmekteyiz. Bunlar: Katalanca (Katalonya, Balear Adaları, Valensiya, Murcia, Franja de Aragón), Galiçyaca (Galiçya), Bask/Euskera (Bask Bölgesi, Navarra), ve çok az Aranese (Katalonya'da Val D'aran).

Bunun yanısıra kullanımı bölgesel hükümet tarafından yasalaştırılmış İspanyol dilinin resmi olmayan üç lehçesi: i) Asturca (Asturias ve Cantabria Prensiği), ii) Leonese (León ve Zamora) ve iii) Aragonca (Aragón) ve kendi dilbilgisi, yazım kuralları olmasına rağmen resmi olmayan birkaç lehçe: Extremadura ve Fala (Extremadura), Calò (Endülüs), Berberi (Ceuta ve Melilla) bu bölgenin dil çeşitliliğini oluşturmaktadır. Çok dillilik pratikte şehirlerle sınırlıdır ve göç süreçlerinin bir sonucudur. Tarihsel olaylar ve bunlara eşlik eden siyasi kararların bir sonucu olarak, İspanya'da konuşulan her dilin karşılaştırmalı bir analizinin yapılmasında önemli dört

³⁰⁸ Diversidad Lingüística Lenguas y Dialectos, https://www.slideshare.net/anacho/diversidad-linguistica-lenguas-y-dialectos?next_slideshow=true (Erişim tarihi: 10.08.2022).

faktörü dikkate alan toplum-dilbilimsel statü değişkeni oluşturulmuştur: i) dilin kuşaklara aktarım; ii) yasal koruma ve tanıma; iii) kurumsallaşma düzeyi (eğitim, medya, kamu hizmetleri ve hukuk sistemi gibi alanlardaki varlığı); ve iv) sosyal hareketlilik açısından bir dilin değeri olarak anlaşılan sosyal saygınlık.³⁰⁹ İspanyol bölgesi dilleri toplum-dilbilimsel statü puanlarına göre beş farklı gruba ayrılmaktadır:

- Mükemmel: İspanyolca
- İyi: Katalonya, Balear Adaları ve Valensiya’da Katalanca ve Galiçya’da Galiçyaca
- Kabul edilebilir: Katalonya’da Aranese
- Eksik: Asturias’ta Astur-Leonese, Aragon bölgesinde Katalanca (La Franja) ve Aragonca
- Çok eksik: Extremadura’da Galiçyaca, Asturias ve Kastilya ve Leon

Bunların dışında Kastilya ve Leon’da Astur-Leonese, Extremadura, Portekizce ve Murcia’da Katalanca toplum dilbilimsel statü puanına göre ihmal edilebilir kategoride yer almaktadır.³¹⁰ Anlaşıldığı üzere, tüm diller iletişim amacıyla doğmuş olsa da hepsi aynı statüye sahip değildir.

Standart dil; belirli bir bölgede yaşayanların tamamı tarafından kabul edilen ve en çok konuşulan dildir, örgün ve yaygın eğitimde, ayrıca, televizyon, haber, gazete, reklam ve radyo programlarında birincil iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Çoğu durumda standart dil bir ulusun resmi diliyle örtüşür, ancak İspanya’da devlet özerk topluluklara bölünmüş olduğu için konu daha karmaşık ve tartışmalıdır. Özerk topluluklarda hem resmi dil hem ortak resmi dil hem de azınlık dilinin bulunması, standart dilin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır.³¹¹ Azınlık dillerin, üç gereksinimi karşılaması beklenmektedir;

- Belirli bir siyasi-idari varlık içinde bir azınlık tarafından konuşulması
- Bir/ birkaç topluluğa veya gruba karşı belirli bir ölçüde ve belirli işlevlerde kullanılması
- Söz konusu bölgenin siyasi-idari varlığının ortak resmi ve ulusal dilinden farklı olması

³⁰⁹ Fernando Ramallo, “Linguistic diversity in Spain,” in *Manual of Romance Sociolinguistics*, ed. Ayres Bennett et al. (Berlin: De Gruyter, 2018), 465.

³¹⁰ Ramallo, “Linguistic diversity in Spain,” 465-66.

³¹¹ Elena Spinucci, “Las Lenguas Minoritarias de España: Puentes o Barreras?” (PhD diss. , Università Degli Studi Roma Tre, 2019), 4.

İspanya’da ortak resmi dil kategorisinde özerk topluluklar içinde yasal olarak tanınan dört dilden üçü (Katalanca, Galçiyaca ve Baskça) yaygın olarak kullanılmaktadır.

Katalanca: Katalonya, Valensiya Ülkesi ve Balear Adaları’nda kullanılan resmi dildir ancak Aragon (La Franja) veya Murcia’da (El Carxe) değildir. Ayrıca resmi dil olarak Andorra’da, güney Fransa’da (Kuzey Katalonya) ve Alghero’da (Sardunya) konuşulur. Bu nedenle, dört Avrupa ülkesinde demografik, sosyodilbilimsel ve glotto-politik bağlamda konuşulmaktadır.³¹² Katalanca İspanyolcanın bir lehçesi olarak görülse de dilin Fransızca ile benzerliği çok daha fazladır. Dilsel olarak, modern Katalancada iki ana lehçe Batı ve Doğu grubu vardır. Batı Katalanca ve Valensiya dili dahil olmak üzere batı lehçeleri; ve Doğu Katalanca, Balearca ve Roussillonais ve Alghero’da konuşulan doğu lehçeleri.³¹³ Bu çeşitlerin her biri dahili, bölgesel veya yerel modaliteler sunmaktadır.³¹⁴ İspanya, Avrupa’nın en çok dilli ülkelerinden biridir ve son on yılların göç süreçlerinin bir sonucu olarak sadece Katalonya’da 300’den fazla dil konuşulmaktadır.³¹⁵ Nüfusun %82’si için İspanyolca (Kastilya) birincil sosyalleşme dilidir. Bugün Katalonya’da Katalanca’yı anadili olarak konuşanların sayısı 4 milyonken,³¹⁶ bunu anlayabilenlerin sayısı 6 milyondan (%90) fazladır. 2008 yılı verilerine göre Katalanca, Katalanların %31,6’sı için ana dili, %37,2’si için tarihsel dil ve %35,6’sı için günlük konuşma dili olarak kabul edilmektedir. Bu rakamlar, Katalanların dil meselelerinde politik olarak hassas olduğuna işaret etmekte, Katalanca konuşanların tarihsel dilleri ve onunla ilişkili kültürle özdeşleşme düzeyini yansıtmaktadır.³¹⁷

Katalonya dillerinin kullanımında, yaş, aile kökeni ve yürütülen sosyal aktivitenin türü ve ayrıca ikamet edilen coğrafi bölge gibi faktörler etkili ve belirleyici olabilmektedir. Ayrıca, eğitim, yönetim veya adalet gibi alanların devlet kurumları tarafından etkilendiği ve belirlenen yönergelere tabi olduğu da dikkat çekmektedir. 2003 ve 2008 yılları arasında Katalanca ve İspanyolca dillerinin birlikte kullanımının

³¹² Ramallo, “Linguistic Diversity in Spain,”474-475.

³¹³Britanica, “Catalan Language,”<https://www.britannica.com/topic/Catalan-language>, (Erişim tarihi:08.06.23).

³¹⁴ Fernández, *Variedades de la Lengua Española*, 35.

³¹⁵ Фонт, “Языковая политика в Каталонии,”162.

³¹⁶ Josue Ferrer, *Cuántas Lenguas se Hablan en España*, <https://josueferrer.com/2011/03/18/las-lenguas-de-espana/> (Erişim Tarihi: 25.06.22).

³¹⁷ Miquel Siguán Soler, *Conocimiento y Uso de las Lenguas de España*, (Madrid: Centro de Investigacione Sociologicas, 1999),73-77.

önemli derecede arttığı, 2011 yılında Katalanca konuşanların sayısında düşüş olduğu kayıtlarda yer almaktadır. Bu anlamda Barselona iyi bir örnektir. Barselona’da nüfusun yarısı İspanyolca, diğer yarısı Katalanca konuşmaktadır.³¹⁸ Bununla birlikte, büyük şehrin endüstriyel kuşağı ve sakinlerinin coğrafi kökeni İspanyol dilinin implantasyonunu sağlamlaştıran önemli etkidir. Aile Katalan dilini koruyan bir faktör olmasına rağmen, karışık ailelerin (Katalanca-İspanyolca konuşan) sayısının homojen Katalanca konuşan ailelerin sayısından daha fazla olduğu ve bu durumun yaygınlaşma yönünde eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, İspanyol dilinin sosyal kuruluşuna katkıda bulunan İspanyol kökenli uluslararası göç de Katalanca’nın kullanımındaki düşüşe önemli oranda etki etmektedir.

1980’lerde “Generalitat de Catalunya” hükümeti tarafından başlatılan dil politikası Katalan dilinin yaygınlaştırılmasında önemli olabilecek; i) öğretimde dil bilgisinin genç öğrenciler ve yetişkinler tarafından genelleştirilmesi, ii) kamu yönetim birimlerinde: Katalanca kullanımının normalleştirilmesi ve iii) Katalan dilinde modern ve rekabetçi görsel-işitsel medyanın oluşturulması³¹⁹ gibi üç temel hedefe odaklansa da sonucun fazla etkilenmediği açıklıkla söylenebilmektedir. 1980’li yılların sonuna doğru Katalonya’da Katalan dilinde sinemalarda yansıtılan film sayısı ile onları izleyen seyirci sayısı %29.9 iken 2012 yılına ait istatistiklerde bu oranın %14 olduğunu görmekteyiz. Tüm bu gelişmelere rağmen Katalanca dilinin kullanımı ile ilgili mevcut sorunlar bağımsızlık yanlısı harekete sınırlı ölçüde yansımaktaydı. 2016 yılında, Katalonya’nın İspanya ile siyasi kırım yaşadığı dönemde Katalonya’daki bir grup dilbilimci tarafından yayınlanan manifesto (Manifest Koiné) ile bu sorunlar güçlü bir şekilde kamusal tartışmanın önüne getirildi.³²⁰ Koiné’nin destekçilerine göre, mevcut durum Katalan dilinin geleceği için yüksek risk taşımakta ve dilin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından büyük ölçüde tehlike oluşturmaktaydı. Yayınlanan manifesto ile kamuoyunda Katalanca’nın ikincil bir konuma yerleştiği ve bunun dilin geleceğini olumsuz etkilediği yönünde kamusal fikir birliği oluşturulması, mevcut durumu düzeltmek için acilen harekete geçilmesi istenmekteydi. Özellikle, toplumun

³¹⁸ Francisco Moreno Fernández and Fernando Ramallo, *Las Lenguas de España a Debate*, (Madrid: Ediciones Uno y Cero, 2013),54.

³¹⁹ Biblioteca de Sant Pau, *Catala Política Lingüística*, (Barcelona Catalunya: Las Elecciones al Parlamento de Cataluña en 1980),7.

³²⁰ Josep Soler and Iker Erdocia, “Language Policy and the Status of Languages in Contemporary Catalonia: A public debate,” *European Journal of Language Policy* 12, no.2, (Stockholm University and Dublin City University,2020):13.

zorla iki dilli hale getirilmesi, kamusal tartışmada en yüksek derecede muhalefeti toplayan fikirdi. Bunun yanı sıra, bağımsız Katalonya’da hangi dillerin resmi dil olarak ilan edilmesi yönündeki tartışmaların Koiné manifestosuna yönelik tepkileri de şekillendirdiği, kısacası, manifestoda ima edilen “tek millet, tek devlet, tek dil” fikrine verilen desteğin çok sınırlı kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla, Manifest Koiné, Katalonya’daki bağımsızlık yanlısı hareket içinde dil ile ilgili meseleleri sadece kısa bir süre için gündemde tutmayı başarmıştır.

Galiçyaca: Batı Avrupa’da varlığını sürdüren ve kullanımını oldukça eskilere dayanan tek Hint-Avrupa öncesi dildir. İber Yarımadası’nın kuzeybatı bölgesinde yaklaşık iki milyon insan tarafından konuşulan Galiçyaca’nın, Kastilya diline geçişe karşı direnmede çok başarılı olduğu görülmektedir. Galiçya dilinin güçlü bir şekilde hayatta kalması, bölgenin İspanya’nın geri kalanından coğrafi izolasyonu ile kısmen açıklanabilir. Galiçya kuzeyde ve batıda iki uzun sahil şeridine, doğuda İspanya’nın diğer bölgeleri ile sınırı boyunca yüksek dağlara sahiptir. Güneyde ise Portekiz ile sınırı bulunmaktadır. Galiçya’nın zayıf ekonomik kalkınma tarihi ile de bağlantılı olan bu coğrafi izolasyonu, Katalonya ve Bask Bölgesi’nde meydana gelen İspanyol dilli göçmen dalgaları için engel oluşturmaktaydı. Ancak Galiçyalılar iç göçten etkilenmese de iş bulmak amacıyla İspanya’nın diğer bölgelerine, Avrupa veya Latin Amerika’ına göçler meydana gelmiştir.³²¹

Galiçya dilinin hayatta kalmasını etkileyen faktörlerden bir diğeri; 19. yüzyılın başlarında neredeyse tamamen tarıma dayalı olan bu bölgede halkın çok azının kentsel merkezleri tercih etmesi, %90’ından fazlasının kırsal alanlarda yaşamayı sürdürmesidir.³²² Eğitim ve yazılı medya gibi resmi araçların güçlü Kastilyalaştırma potansiyeli ise; çoğunluğu örgün eğitime katılmayan, sonuç olarak düşük okuryazarlık seviyelerine sahip olan Galiçya nüfusunun dili üzerinde çok az etki oluşturabilmiştir.³²³ Dolayısıyla, Galiçyaca’nın İspanyolca’nın astı olarak yüzyıllarca süren dil hakimiyetine izin veren faktörlerin cehalet, yoksulluk ve kırsallık olduğu söylenebilir.

³²¹ Clare Mar Molinero and Miranda Stewart, *Globalization and Language in the Spanish-Speaking World Macro and Micro Perspectives*, (New York: published Palgrave Macmillan, 2006), 179.

³²² Fernández Rodríguez M.A, *La lengua Materna en los Espacios Urbanos Gallegos*, (Monteagudo & Santamarina,1993), 28.

³²³ Xan Manuel Bouzada Fernández, *Change of Values and the Future of the Galician language*, (Galicia, 2003), 326.

Modernleşme ve küreselleşme toplumların dilsel olarak homojen hale gelmesi yönünde eğilimi artırmakta, dilin korunması, değişimi, bazı dillerin düşüşü ve diğerlerinin yükselişi gibi olguları da etkilemektedir. Tovey ve Share'in (2003) öne sürdüğü gibi, çoğunluk ile azınlık diller arasındaki ilişki, moderne karşı gerilik ilişkisi değil, iktidar ilişkisidir.³²⁴ Bununla birlikte, 1980'lerden bu yana İspanya'da, birlik ve tek kültürlülük yerine farklılığı ve çoğulculuğu destekleyen siyasi ideolojilerdeki değişikliklere paralel olarak, ademi merkezizetçilik politikaları, Katalanca, Baskça ve Valensiya gibi İspanya'nın diğer dilleri ile birlikte Galiçyaca için yeni bir ortam yaratılmasına yardımcı olmuştur. Galiçyaca dili şu anda 1978 İspanyol Anayasası'nın 3. maddesi uyarınca anayasal korumaya alınmış ve Galiçya Özerk Topluluğu içinde İspanyolca ile ortak resmi statüye sahip olduğu belirtilmiştir. Galiçya Özerkliği Statüsü'nün 1981'de onaylanan beşinci maddesinde, azınlık dilinin Galiçya'nın "kendi dili" (lingua propia) olduğu teyit edilmekte ve İspanyolca ile birlikte kamusal ve kültürel yaşam alanlarında "normal" ve resmi kullanımı garantilenmektedir.³²⁵

Bu gelişmeleri takiben, 1990-2003 döneminde Galiçya'da eğitim merkezlerinde dil normalleştirme grupları oluşturulmuştur. Çeşitli belediyelerde Belediye Dil Normalleştirme Hizmetlerinin verilmesi, bu amacı destekleyen "Ramón Piñeiro" merkezinin oluşturulması ve yürütülen dış tanıtım politikaları, Galiçyaca dil ve edebiyat kurslarının düzenlenmesi, İspanyolca ve yabancı dilde eğitim veren üniversitelerde Galiçyaca çalışma merkezlerinin oluşturulması bu dilin korunmasına yönelik atılan önemli adımlar olarak tanımlanabilir. Ayrıca, 2002 yılında UNESCO (Birleşmiş Milletler Bilim ve Kültür Örgütü) nesli tükenmekte olan diller listesine Galiçyaca'nın dahil edilmesi, 2003 yılında tamamen Galiçyaca olan ilk gazetenin "O Correo Galego" yayınlanması,³²⁶ Eylül 2004'te Galiçya Parlamentosu, Xunta de Galicia'nın talebi üzerine büyük bir profesyonel ekip tarafından hazırlanan "Galiçya Dilinin Normalleştirilmesi için Genel Plan"ın oybirliği ile onaylanması³²⁷ azınlık dilinin korunmasında etkin gelişmeler olarak sıralanabilir.

Galiçya Dilinin Normalleştirilmesi için oluşturulan "Genel Plan" aşağıdaki hususları kapsayacak şekilde hazırlanmıştır;

³²⁴ Tovey Hilary and Perry Share, *A Sociology of Ireland*, (Dublin: Gill and Macmillan, 2003), 333.

³²⁵ Molinero and Stewart, *Globalization and Language*, 180.

³²⁶ Javier Giralt Latorre y Francho Nagore Laín, *La Normalizacion de las Lenguas Minoritarias, Experiencias y Procedimientos Para la Salvaguarda de un Patrimonio Inmaterial*, (Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2019), 28-29.

³²⁷ Regueira, "Política y Lengua en Galicia," 70.

- Azınlık dilinin kanunlar ve kurumlar tarafından korunması
- Dileyenlere Galiçya’da yaşama imkânının garanti edilmesi
- Sektörlerdeki varlığına öncelik verilerek Galiçya dilinin kullanımı için daha fazla sosyal ortam yaratılması
- Yeni bir dil ile birlikte yaşama ruhunun nezaket normu olarak topluma yansıtılması ve Galiçyaca konuşan bir vatandaşa veya müşteriye olumlu bir hizmet sunulması.
- Galiçyaca diline modern yaşamın aktarabilmesi için gerekli dilsel ve teknik kaynakların sağlanması

Azınlık dilinin korunmasına yönelik önemli adımlardan bir diğeri 2007-2010 yılları arasında Xunta de Galiçia’nın onayladığı kararnamedir. Kararname ile Galiçya’da çok dilliliğin teşvik edilmesi, öğretimde iki ve ya üç dilli bir model oluşturulması, İspanyolca, Galiçyaca ve İngilizce’de eşit öğretim saatlerinin sağlanması, erken çocukluk eğitiminde dillerin kullanımına yönelik ailelere danışmanlık verilmesi hedeflenmektedir. Tüm bu önlemler, Galiçyaca dilinin eğitimde daha fazla kullanımını, kamuda ve idari yönetimlerde bilinçlendirme kampanyalarını, bazı sektörlerde çok sayıda özel eylemleri de içermektedir.³²⁸

Eskera (Bask): Bask Ülkesi, İber Yarımadası’nın kuzeyinde, Kantabria Denizi’nin kenarında, Biscay Körfezi’nin yakınlarında konumlanmaktadır.³²⁹ Basklar, Roma dönemindeki savaşlar nedeniyle, daha güvenilir ve zor erişilebilir iç bölgelere göç etmiş bir toplumdur. İstilacı güçlerle olan tüm çatışmalara rağmen, Baskların dili dış dil gruplarından çok az etkilenmiştir.³³⁰ Günümüzde, yaklaşık bir milyon kişi Baskça konuşmaktadır.³³¹ Baskça’nın paralelinde her zaman ikinci bir dil kullanılmaktadır ve ikinci dil, İspanyolca veya Fransızcadır.³³² Özellikle, Bask Bölgesi’nde, İspanyol Anayasası’nın (1978) onaylanmasıyla birlikte, ortak resmi dil statüsü kazanmıştır.

³²⁸ Regueira, “Política y Lengua en Galicia,”70.

³²⁹ Maitena Etxebarria, “La Situación Sociolingüística de la Lengua Vasca Hoy: País Vasco y Navarra,” *Revista Confluente* 7, no. 2, (Universidad Del País Vasco, 2015): 14-12.

³³⁰ Clar Mar-Molinero, *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World: From Colonization to Globalization*, (London, New York: Routledge Press, 2000), 35.

³³¹ Encarna Rizo, *Las Lenguas de España Contenidas*, 2008, 19, https://www.academia.edu/27412664/u_Las_lenguas_de_Espa%C3%B1a_contenidos (Erişim tarihi: 09.06.23).

³³² Nicholas Gardner, *The Status of Basque*, (Euskararen Historia Soziala egitasmoa, Bilbo, 2013), 22.

Bask Özerk Topluluğu'nda (Bask Ülkesi), Bask Özerklik Statüsü 1979'da onaylandı, Bunu takiben, Bask parlamentosu tarafından Baskça'nın Normalleştirilmesi ve Kullanımına İlişkin 24 Kasım tarihli- 19/1982 sayılı Temel Yasa onaylandı. Yasa; Özerklik Statüsü'nün Bask halkının kültürel mirasının temel bir parçası olduğunu, İspanyolca ile birlikte Bask dilinin gelişimini ve normalleşmesini sağlamaya yönelik önlemleri vurgulamakta ve Bask Özerk Topluluğunun resmi dilini kamu yetkililerine emanet etmekteydi.³³³ Bu yasayla, Bask dili Bask Ülkesinin tüm vatandaşlarının bütünleştirici bir unsuru olarak tanımlanmış ve Bask vatandaşlarının kendilerini iki resmi dilden birinde ifade etme hakkına sahip olduğu Bask hukuk sistemine dahil edilmiştir.³³⁴

Sürdürülen politikalara bakıldığında Euskera'nın üç bölgesinden Bask Ülkesi'nin, hiç şüphesiz, Bask dilini yasal bir çerçeve temelinde restore etmeyi amaçlayan aktif bir dil politikasını desteklediği görülmektedir.³³⁵ Bask Kurumlarının Dil Politikaları, Fishman'ın "Reversing Language Shift" (1991) modelinden esinlenmiş ve modeli takiben, dili okulda tanıtmak, yetişkinlere öğretmek, sosyal çalışma dünyasında veya Kamu Yönetiminde Baskça kullanımını teşvik etmek için aşamalı programlar başlatılmıştır. 1993'te belirlenen "Bask Politikası için Temel Kriterler" oluşturulmuş ve bu kriterlerde; günümüzde hala geçerli olan "Azınlık dili, reddedilen veya kaybedilen işlevleri geri kazanmalı ve hem toplumda hem bölgede eşitliği sağlamalıdır"³³⁶ ifadeleri yer almıştır. Aynı şekilde, dil politikasının belirlediği hedeflere ulaşmak için, öncelikleri belirlemenin, kademeli hedefler tasarlanmasının ve esnekliğin önemi vurgulanmıştır. Daha önemlisi, bir dili teşvik etmeye yönelik dil politikasının, zorunlu olarak siyasi karara dayanmasının yanı sıra, toplumsal iradeye ve yurttaşlarla anlaşmaya dayalı olarak geliştirilmesinin önemli olduğu da belirtilmiştir. 1999'da Baskça'nın Kullanımının Teşviki için gerekli tüm detayları içeren bir "Genel Plan" hazırlanmış ve önceliği kuşaklara aktarım, aile, gençlik, öğretim ve yetişkin okuryazarlığı olan, yukarıdaki ilkelere dayalı bir Dil Politikası tanımlanmıştır. Söz konusu Plan; i) dilin aktarımı, ii) Baskça'nın sosyal kullanımı (kamusal hizmetlerin Baskça'da sağlanması), iii) Dilin kalitesi, olmak üzere üç eksen etrafında

³³³ Etxebarria, "La Situación Sociolingüística," 16.

³³⁴ Maitena Etxebarria, *La Diversidad de Lenguas de España*, (Madrid: Espasa Calpe, 2002), 232-234.

³³⁵ Maitena Etxebarria, "El Proceso de Revitalización de la Lengua Vasca: Análisis Sociolingüístico," *Revista de Filología*, no.30, (Marzo 2012): 23.

³³⁶ Etxebarria, "La Situación Sociolingüística," 16.

şekillenmiştir. Plan aynı zamanda, üç stratejik hedefe ulaşmak için belirli eylem önerileri içermektedir. Tüm bunların yanı sıra, 2005'te "Dil Politikasının Geleceği" ve 2009'da "Yenilenmiş Bir Pakta Doğru" olmak üzere dil politikası ile ilgili önemli esasların belgelendiği de görülmektedir. Ayrıca, bu yıllarda depremlerin yoğunluğunu ölçmek için kullanılan Richter ölçeğine benzer şekilde, belirli bir azınlık dili için tehdit yoğunluğunu ölçmek amacıyla sekiz farklı derece göstergesi içeren "*Genişletilmiş Kademeli Kuşaklararası Bozulma Ölçeği*"nin (EGIDS)³³⁷ hizmete sunulduğu da vurgulanmalıdır.³³⁸

30 yılı aşkın süre boyunca azınlık dillerin korunmasına ve kullanımına yönelik alınan önlemler arasında, 11 Temmuz 1983 tarihli 138 sayılı Kararname dikkate değerdir. Üniversite dışı eğitimde iki resmi dilin kullanımını düzenleyen kararnamede zorunlu eğitimde üçlü dil eğitim modeli sunulmaktadır:

- Model A; eğitim dili İspanyolca, Baskça ders saati yüksek
- Model D; eğitim dili Baskça, İspanyolca ders olarak öğretilir
- Model B; her iki resmi dilin aynı derecede kullanımı

Sunulan bu dil modellerinden, eğitim sürecinde hangisinin seçileceğine ise ebeveynler karar vermektedir.³³⁹ Bu eğitim modelini yıllara göre incelediğimizde; 1983 akademik yılında "Model A" seçiminin %80 iken 2012-2013'te %18'e düştüğü, aynı dönemlerde "Model D" seçiminin %12 iken %60'a kadar yükseldiği görülmektedir.³⁴⁰

Üniversiteler, özellikle Euskal Herriko Devlet Üniversitesi, Bask dilinin tanıtımına ve gelişimine önemli derecede aracılık etmektedir. Bugün öğrencilerin neredeyse %60'ı üniversite giriş sınavlarında, %45'inden fazlası üniversite eğitiminde Baskça'yı tercih etmektedir. Bu verilere göre 15-20 yıl içinde Euskadi'nin sahip olacağı seçkinlerin büyük bir kısmının Baskça'da da faaliyet göstereceği söylenebilir.

³³⁷ EGIDS, "Genişletilmiş Kademeli Kuşaklararası Bozulma Ölçeği" dillerin durumunu tehlike, değişim ve gelişim açısından ölçmektedir. Detaylı okuma için bkz. Melvyn Paul Lewis and Gary F. Simons, *Assessing Endangerment: Expanding Fishman's GIDS* (2009) 12-15.

³³⁸ Joshua Fishman, *Focus Language and Ethnicity*, (Amsterdam and Philadelphia, John Benjamins 1991), 87-109.

³³⁹ Etxebarria, "La Situación Sociolingüística," 17.

³⁴⁰ Patxi Baztarika, *Babel o Barbarie. Una política lingüística legítima y eficaz para la convivencia*, (Irun: Alberdania, 2010), 185.

Bu durum aynı ölçüde Baskça'nın kentsel ortamlarda ve profesyonel sektörlerde belirli bir ağırlık kazanacağına ve sosyal açıdan güçleneceğine işaret etmektedir.³⁴¹

Bask dili Comunidad Foral de Navarra'nın kuzeyde Pireneler tarafından konuşulmaktadır. 2021 yılında, Navarra Hükümeti, Bask Hükümeti ve Bask Dili Kamu Dairesi, Baskça'nın tanıtımına yönelik Genel İşbirliği Protokolü imzalamış ve 2022'de dil politikası konularında işbirliğine devam etme taahhütlerini yenilemiştir. Genel İşbirliği Protokolünün 2022 Ek'inde üç kurumun ortaklaşa ele alacağı birçok konu detaylandırılmaktadır. Bunlar; yetişkinlere Baskça eğitimi ve öğretimi, Baskça üzerine düşünme, toplum-dilbilim çalışmaları ve Baskça kullanımının teşviki ile ilgili çalışma alanlarının (sınır ötesi konaklamalar, spor, dijital ortam, sosyoekonomik alan ve medya vs) planlanması gibi farklı birçok alanı kapsamaktadır. Bu protokolde dijital alana özel önem verilmekte, dil teknolojisi, dijital ortamda projelerin tanıtılması ve paylaşılması, Baskça'nın İnternet'teki varlığının geliştirilmesi, dijital ortamda deneysel projelerin yürütmesi önemle vurgulanmaktadır.³⁴² Özellikle, olanaklara bağlı olarak, Avrupa fonlarına proje sunulması, bunun teşvik edilmesi, ve mevcut dil politikasını POCTEFA'nın (İspanya-Fransa-Andorra arasındaki sınır bölgesinin sürdürülebilir kalkınmasını teşvik etmek için oluşturulmuş bir Avrupa bölgesel işbirliği programı) gelecekteki operasyonel programlarına entegre edilmesi konusunda mutabakatın sağlandığı da görülmektedir.³⁴³

Aranese (Aranca): Aranese, Katalonya Pireneleri'nde idari bölge olan Vall d'Aran'da konuşulan Oksitanca grubuna ait bir dildir. Dilbilimsel olarak, Güney Fransa'da Oksitanca'nın Gascon lehçesi ve İtalyan-Fransız sınırındaki İtalyan Alp vadilerinin bir lehçesi olarak kabul edilmekte olan³⁴⁴ bu dil 5.000 kişi tarafından konuşulmaktadır. Konuşulduğu bölgede bile azınlık dili olmasına rağmen yüksek düzeyde yasal olarak korunan Aranese 2006 itibarıyla, kendi bölgesinin ana dili olarak

³⁴¹ Etxebarria, "La Situación Sociolingüística," 19.

³⁴² Departamento de Cultura y Política Lingüística, *El Gobierno de Navarra, El Vasco y Euskararen Erakunde Publico-Office Public de la Langue Basque acuerdan las actuaciones para el 2020 dentro del Protocolo General Para la Promoción del Euskera 2022*, <https://www.euskadi.eus/noticia/2022/el-gobierno-navarra-gobierno-vasco-y-euskararen-erakunde-publico-office-public-langue-basque-acuerdan-actuaciones-2022-dentro-del-protocolo-general-promocion-del-euskera/web01-a2lingu/es/> (Erişim tarihi: 12. 08. 2022).

³⁴³ INTERREG V-A España-Francia-Andorra POCTEFA 2014-2020, <https://www.poctefa.eu/programa/que-es-poctefa/> Erişim tarihi: 12.08.2022.

³⁴⁴ Lordi Suils and Ryan Furness, "The Occitan Language in the Aran Valley", *Bulletin Suisse de linguistique Appliquée*, 69, no.1, (1999):135.

kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra Katalonya’da da resmi bir dildir.³⁴⁵ Aranese medyada, yerel yönetimde ve eğitim sisteminde kullanılmaktadır. İspanya’da daha önce de değinildiği gibi İspanyolcanın farklı lehçelerinin varlığından söz edilse de yukarıda anlattığımız 4 dilin dışında diğer dillerin tarihsel engelleri aşabilecek kadar güçlü bir dil politikasından yoksun olması nedeniyle canlılığını koruyamamıştır.

3.1.1. İspanya’da Sosyo-Demografik Durum

Demografik durum açısından konuyu ele aldığımızda, 21. yüzyılda İspanya’sının önemli rekora sahip olduğu söylenebilir. Yapılan istatistikler 2022 itibariyle İspanya’da nüfusun 47.435.597 olduğunu açıklamaktadır. Bu rakam, 2021 verilerine göre 50.490 kişilik (+%0,1) bir artışı temsil etmektedir. Mevcut nüfusun 41.923.039’u (%88.4) İspanyol uyruklu, 5.512.558’i (%11.6) ise yabancı uyrukludur. İki yıla ait verileri karşılaştırdığımızda Avrupa Birliği (AB) mensubu olanların sayısındaki artışın diğerlerine göre çok düşük olduğu görülmektedir.³⁴⁶ Son iki yıla ait veriler Tablo 1’de gösterilmiştir.³⁴⁷

Tablo 1: İspanya’da son iki yıla ait nüfus verileri

Uyruk	Nüfus 2022	%	Nüfus 2021	%	Mutlak Varyasyon	Göreceli varyasyon
İspanyollar	41.923.039	88,4	41.944.959	88,5	21.920	0,1
Yabancılar	5.512.558	11,6	5.440.148	11,5	72.410	1,3
AB	1.605.384	3,4	1.591.984	3,4	13.400	0,8
AB dışı	3.907.174	8,2	3.848.164	8,1	59.010	1,5
Total	47.435.597	100	47.385.107	100	50.490	0,1

³⁴⁵ Fernando Ramallo, *Linguistic diversity in Spain*, In: Ayres-Bennett, Wendy and Carruthers, Janice, *Manual of Romance Sociolinguistics*, (Berlin: De Gruyter,2018), 483.

³⁴⁶ Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2022 Datos provisionales, Instituto Nacional de Estadística, Avance de la Estadística del Padrón Continuo,(1 de enero de 2022),1

³⁴⁷Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2022 Datos provisionales Instituto Nacional de Estadística, https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177012&menu=ultiDatos&idp=1254734710990 Erişim tarihi:15.08.2022

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan verilerde (1999); kadın başına 1,2 çocukla doğurganlık düzeyinin diğer Avrupa ülkelerinden yüksek olduğu rapor edilmektedir. Erkeklerde 75,3, kadınlarda 82,5 olan yaşam beklentisi de bu bakımdan vurgulanması gereken bir diğer önemli bilgidir.³⁴⁸ 2021 yılında kayıtlı nüfusun dokuz özerk toplulukta arttığı, sekiz toplulukta ise azaldığı kaydedilmiştir (Tablo 2.). En büyük artışların Valensiya, Endülüs ve Katalonya’da meydana geldiği söylenebilir.³⁴⁹.

Tablo 2: İspanya’da özerk topluluklara ve şehirlere göre nüfus

Özerk toplulukları	Nüfus sayısı	Nüfus artışı	Konuşulan diller
Endülüs	8.518.053	8.494	Endülüs İspanyolcası
Katalonya	7.679.410	7.783	Katalanca/Aranese
Madrid	6.769.113	6.744	İspanyolca
Valensiya	5.072.176	5.091	Valensiya/Katalanca
Galiçyaca	2.691.557	2.689	Galiçyaca
Kastilya ve Leon	2.376.739	2.370	İspanyolca
Bask Ülkesi	2.252.465	2.207	Baskça
Kanarya Adaları	2.177.271	2.176	Kanarya
Kastiya la Mancha	2.050.076	2.052	Mançego
Aragon	1.314.586	1.325	Aragonca/Fabla
Balear Adaları	1.223.961	1.176	Katalanca
Ekstremaadura	1.053.302	1.054	Extramaduran/Castua
Asturias	1.006.193	1.004	AsturianLeones/Bable
Navarra	659.232	664	Baskça
Kantabria	584.407	585	Kantabria
Rioja	315.896	319	Riojan
Melilla	83.196	85	Endülüs İspanyolcası
Ceutra	82.533	83	Endülüs İspanyolcası

³⁴⁸ Anna Cabré, Andreu Domingo, Teresa Menacho, *Demografía y Crecimiento de la Población Española Durante el Siglo xx*, (Centre d’Estudis Demogràfics, 2002), 1

³⁴⁹ Población Extranjera de España en 2021 y 2022, Por Nacionalidad <https://es.statista.com/estadisticas/472512/poblacion-extranjera-de-espana-por-nacionalidad> (Erişim tarihi: 15.08.2022).

Ocak 2021- Ocak 2022 döneminde kayıtlı nüfustaki artışın veya azalmaların yüzdelik dilimine baktığımızda; Melilla (%1.3), Ceuta (%1.1), Castilla y León ve Extremadura (her ikisinde %0.5), Asturias Prenslığı (%0.7), Madrid Topluluğu ve Bask Ülkesinde önemli derecede düşüşlerin meydana geldiği görülmektedir. Nüfustaki en büyük artışın Murcia (%0,9), Valensiya'da (%0,6) gözleendiği, Navarra, Balear Adaları, Katalonya ve Endülüs'te artışın %0,3 ile sınırlı kaldığı görülmektedir.³⁵⁰ Cinsiyete göre baktığımızda İspanyollarda %49 erkek, %51 kadın nüfus dağılımı gözlenirken yabancılarda erkek nüfusun fazla olduğu görülmektedir.

İspanya'da ulusal demografik yapı diğer birçok Avrupa ülkesine benzer olsa da, gittikçe azalan doğum oranları veya kademeli yaşlanma gibi konular politikacıların ve uzmanların ilgi odağındadır. Mevcut tabloda eğilimleri tersine çevirecek tek ve hızlı etkenin ise göç olduğu düşünülmektedir. Özellikle, küreselleşme sürecinin en belirgin sonuçlarından biri, ülkeler arasındaki göç akışlarının yoğunlaşmasıdır. İspanya son zamanlarda çok sayıda uluslararası göçmen için bir varış noktası olmakta ve bugün Avrupa'daki uluslararası göçün kilit odağını temsil etmektedir. Özellikle son on yılda Kuzey Afrika, Latin Amerika, Doğu Avrupa ve dünyanın diğer birçok bölgesinden göçmenler için önemli bir destinasyon (seçkin göç noktası) olması nedeniyle göç, İspanya'da büyük bir sosyal endişe konusu olmakta ve önemli kamuoyu tartışmasına zemin yaratmaktadır.

Bugün, İspanya'da her 10 kişiden biri yabancı uyrukludur ve bu durum 21. yüzyılın başlangıcına kıyasla on kat daha yüksektir. Uluslararası göç akışlarındaki konumlarını İspanya gibi kısa sürede bu kadar yoğun değiştiren çok az ülke vardır. Geçmişte İspanya geleneksel olarak insan kaynağı ihraç eden bir ülkeyken günümüzde en yüksek göçmen nüfus oranına sahip ülkelerden biridir. Böyle bir değişimin gerçekleştiği kısa dönem, İspanya'yı uluslararası sahnede eşsiz bir örnek haline getirmektedir.

İspanya'da nüfus artışının önemli etkeni yabancı uyruklu göçlerden kaynaklanmaktadır. 2021-2022 yıllarında İspanya'nın yabancı nüfusunda en yüksek artış İtalyan (%6,8), Kolombiya (%6,1) ve Peru (%5,6) uyruklularda gözlenirken, en büyük düşüş Ekvador (% 4,5), Romanya (% 3,8) ve Bulgaristan (% 3,1)

³⁵⁰ Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2022 Datos provisionales, Instituto Nacional de Estadística, Avance de la Estadística del Padrón Continuo (1 de enero de 2022), 4.

göçmenlerinde görülmektedir.³⁵¹ Ocak 2022 itibariyle İspanya’da ikamet eden yabancı nüfusun 776.000’den fazlasının ise Fas kökenli olduğu ve ülkedeki en büyük göçmen grubunu oluşturduğu bilinmektedir. Bunların dışında İspanya’ya gelen yabancı göçmenlerin sayısında ülkelere göre değişkenlik gözlemlendiğini de görmekteyiz. Doğal büyüme, yurtdışı göç dengesi ve diğer özerk topluluklar arasındaki göçler, toplumun nüfusundaki büyümeyi veya azalmayı belirleyen önemli etkidir. İspanya’da, 2021 yılına ait veriler; 457.701’i yabancı uyruklu, 72.700’ü İspanyol kökenli toplam 530.401 yurtdışı göçmenin ikametgâh aldığını ve bunun 2020 yılına göre %13,4 arttığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, İspanya’dan dış ülkelere gerçekleşen göçün 381.724 kişi olduğu ve bunun bir önceki yıla göre %53,6 azaldığı da görülmektedir.³⁵² Nüfus kayıtlarında; 2021 itibariyle İspanya’da kayıtlı toplam nüfus içinde yabancı uyruklu vatandaşların oranının %11,4 olduğu, en yüksek yabancı göç alan toplulukların Illes Balears (%18,7), Cataluña (%16,1) ve Valensiya (%14,7) olduğu görülmektedir. En düşük göç oranına sahip toplulukların ise Extremadura (%3,3), Galiçya (%4,2) ve Principado de Asturias (%4,5) olduğu bildirilmektedir.

Göçler ve Dil Üzerindeki Etkileri: Göçler, dil üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Ancak İspanya’daki göçmenlerin yaklaşık yarısının (%44,9) İspandilli olması bu anlamda vurgulanması gereken unsurdur (Şekil 2).³⁵³ Bunun yanı sıra Hint-Avrupa dilleri (Almanca, İngilizce, Felemenkçe vs.) ve Latincenin diğer türevleri (Rumence, Fransızca, Portekizce vs.) de göçmenlerin kullandığı diller arasındadır.

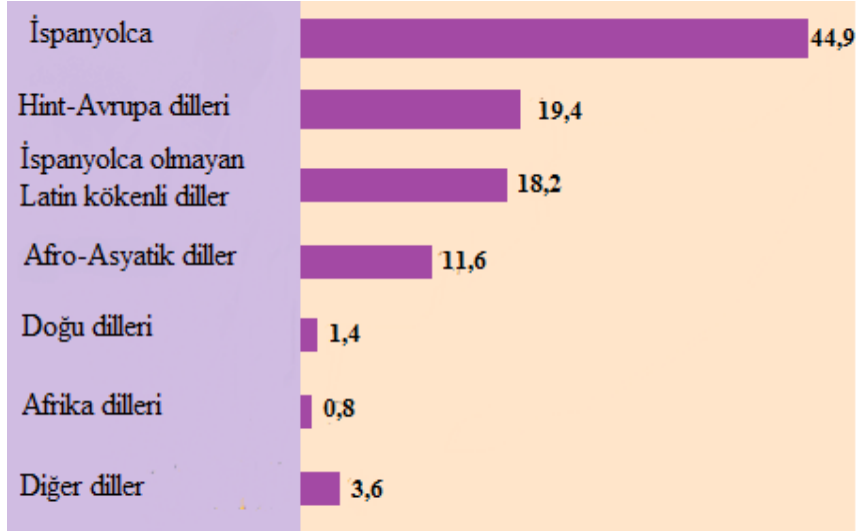
Avrupa’dan Amerika’ya göç, İspanyolların anavatanlarına dönüşü, komşu Hispanik topraklar arasındaki hareketlilik veya Latin Amerika’dan İspanya’ya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne göç dalgaları, İspanyol diline farklı coğrafi ve sosyal unsurların aşamalı olarak dahil edilmesine olanak sunmuştur.³⁵⁴

³⁵¹ Population Figures at 1 January 2022 Migration Statistics. Year 2021 Provisional data, (Instituto Nacional de Estadística, Press Release, 21 June 2022), 3.

³⁵² Population Figures at 1 January 2022 Migration Statistics, 5.

³⁵³ Cifras INE, Encuesta Nacional de Inmigrantes,(Boletín Informativo del Instituto Nacional de Estadística,2009), 2-3.

³⁵⁴ Fernández, *Variedades de la Lengua Española*, 154.

Şekil 2: Göçmen nüfusun kullandığı dillerin dağılımı

Göçmen hareketlerinden doğan halklar ve diller arasındaki bağlantının kentlerde çok belirgin olduğu görülmektedir. 2008'den beri insanların %50'sinden fazlasının kentsel ortamlarda yaşadığı da dikkate alındığında; kentlerde, dile dayalı dışlanma veya sosyal ayrımcılık, ya da göçmen nüfusun entegrasyonu kentleşme süreçlerinin dil üzerindeki etkilerini artırmaktadır. İç ve dış göçler yoluyla gelen nüfusla iletişim, çok dilli veya çok lehçeli durumun şehir yaşamına dahil edilmesine olanak tanımıştır. İspanyolca aslında bir göç dilidir.

Göçün dilsel boyutta toplumlar üzerindeki etkisi, siyaset, ekonomi, çevre, eğitim veya sosyoloji gibi farklı alanları kapsar. Önceki bölümlerde de anlatıldığı gibi, İspanyol dilinin göçe dayalı tarihi, İspanyolların dünya topraklarındaki ilk fethine ve kolonizasyon hareketine kadar uzanmaktadır. Dolayısıyla İspanyolca bugünkü yapısını, yüzyıllardır devam eden göçlere borçludur.

Göçlerde dilin kullanımı, dil bilgisi kuralları ve gözden kaçan detaylar göçe bağlı şekillenen dil sorununa işaret etmektedir. Göç süreci başladıktan sonra, göçmenin ev sahibi topluluk içindeki dil profilinden türeyen olası sonuçlara ilişkin, heteroglossik tahminler bulunmaktadır. François Grin, göçmenlikten kaynaklanan dil sorunları ile ilgili dört konuya değinmiştir:³⁵⁵

- Göçmenlerin belirli bir dile mensubiyetine dayalı ayrımcılık,

³⁵⁵ Francisco Moreno-Fernández, *Spanish Language and Migrations*, (Universidad de Alcalá, The Routledge Handbook of Hispanic Applied Linguistics, 2015), 630.

- Ev sahibi toplulukta azınlık dilini bilmenin oluşturduğu değer,
- Ev sahibi topluluğun kullandığı dili bilmenin oluşturduğu değer,
- Göçmenlerin anadilini ev sahibi toplulukta kullanmasının oluşturduğu değer.

İspanya’da son yıllarda artan göç nedeniyle, 2007 yılından itibaren *Ulusal İstatistik Enstitüsü (INE)*, yerleşik yabancıların sosyodemografik özellikleri hakkında bilgi sağlamak amacıyla *Ulusal Göçmenler Anketi’ni (ENI)* tasarlamış³⁵⁶ ve göçmenlik deneyimleri ile ilgili sorular yaklaşık 15.500 kişiye uygulanmıştır. Anket, İspanya’da en az bir yıl yaşayan veya bu süre boyunca İspanya’da kalmayı planlayan göçmenler ve onların dil becerileri hakkında verileri toplayacak nitelikte hazırlanmıştır.³⁵⁷ Ulusal Göçmen Anketi, geniş, çok çeşitli bilgi ve veri kaynağı olması bakımından ansiklopediktir. Ankette, bilgi toplama aracı farklı modüller halinde düzenlenmiş 1.500’den fazla değişken içermektedir ve bu, anketin kapsamını ve amacını daha güvenilir kılmaktadır.

Uygulanan ankette göçmenlerin dil becerileri: anlayabilme, konuşabilme, okuyabilme ve yazabilme olarak dört farklı kategoride değerlendirilmiştir. Ayrıca; ikamet bilgileri, sosyo-demografik özellikler, çıkış ve varış koşulları, işgücü piyasasındaki faaliyetler, yaşam ortamı, sivil kuruluşlar ile temaslar, sosyal katılım ve belgesel durum gibi çok sayıda bilgiye ulaşılmaktadır.³⁵⁸ Ulusal İstatistik Enstitüsü’nün web sitesinde, anketin metodolojik özellikleri ve anonimleştirilmiş veriler dahil olmak üzere birçok bilgi yer almaktadır.³⁵⁹

Bugün İspanya göçmenler ve göçmenlik hakkında veri sağlayan önemli nüfus istatistiklerine sahip bir ülkedir. Nüfus sayımı, istatistik kayıtları, işgücü anketi ve bazı diğer kaynaklar başka ülkelerinkilerle benzer olsa da İspanya’da daha özgü olan farklı bir veri kaynağı daha görmekteyiz. Bu; bir nüfus kaydı gibi sürekli güncellenen, yerel nüfus sayımı olan belediye sicilidir. Belediye sicili ülke nüfusu hakkında faydalı güncel veriler sağlayan önemli bir veri kaynağıdır.

³⁵⁶ Ricardo Gaete Quezada y Carmen Rodriguez Sumaza,” Una Aproximación al Análisis de las Cadenas migratorias en España a Partir de la Encuesta Nacional de Inmigrantes”, *Revista de ciencia política*, 30, no.3, (2010): 698.

³⁵⁷ José Antonio Alonso y Rodolfo Gutiérrez, *Lengua y emigración: España y el español en las migraciones internacionales*, (Madrid: Pozuelo de Alarcón, 2010),16.

³⁵⁸ David Reher y Miguel Requena, *La Encuesta Nacional de Inmigrantes (ENI 2007): Una Nueva Fuente de Datos para el Estudio de la Inmigración en España*, (España: Real Instituto Elcano 2008),5-6.

³⁵⁹ Reher y Requena, *La Encuesta Nacional*, 2.

Mevcut göç ve demografik durum dikkate alınarak hazırlanan İNE raporlarında, önümüzdeki 15 yılda İspanya'nın 954.497 nüfusa (%2,0) ulaşarak 2035'te 48 milyonu aşacağı, 2070'de 3,2 milyon artarak 50,6 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.³⁶⁰ Diğer önemli bilgi ise; her zaman doğum sayısından daha yüksek olan ölümlerdeki sürekli ve kademeli artışın, öngörülen süre boyunca doğal denge üzerindeki olumsuz etkilerinin, pozitif göç dengesi ile aşılabacağı ve öngörülen dönemin tüm yıllarında nüfusta artışa neden olacağıdır.

3.1.2. Yasal Statü ve Düzenlemeler

Dil bölünmelerinin siyasi bölünmeler ve önceden var olan çatışmalarla eşleştiği, heterojen demografik özelliğe sahip bir ülkede “dil” anayasal bir konudur.³⁶¹ Bununla birlikte, dil politikasının ekonomik, siyasi ve kültürel kimlik sorunları üzerindeki etkileri nedeniyle “resmi dil” çağdaş anayasalarda her zaman ele alınmaktadır. 1812 yılından³⁶² (Şekil 3)³⁶³ bu yana İspanya'da (1812, 1834, 1837, 1845, 1869, 1876, 1931 ve 1978) sekiz anayasal düzenleme yapılmıştır.³⁶⁴

“La Magna Carta Española” (Büyük Sözleşme) olarak bilinen Anayasası 6 Aralık 1978 yürürlüğe girmiştir.³⁶⁵ İspanya parlamenter bir anayasal monarşidir.³⁶⁶ Anayasa düzenleme süreci, siyasi dinamik, kültürel kısacası bir dizi tarihsel deneyim ile şekillenmektedir.

³⁶⁰ Instituto Nacional de Estadística Proyecciones de Población 2020-2070, (22 de septiembre de 2020), 2.

³⁶¹ Sujit Choudhry and Erin C. Houlihan, *Official Language Designation International IDEA Constitution-Building Primer 20*, (International Institute for Democracy and Electoral Assistance publications, 2021), 7.

³⁶² Federico Reparaz, Edición Original Manuscrita de la Constitución de 1812. <https://www.congreso.es/cem/const1812> (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

³⁶³ 1812 anayasası İspanyol Monarşisinin geleneksel yasalarıyla bağlantılıydı, ancak aynı zamanda demokratik liberalizmin ilkelerini de içeriyordu. Detaylı okuma için bkz: Constitución Política de la Monarquía de España, https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812_cd.pdf (Erişim tarihi: 09.09.2022).

³⁶⁴ Congreso De Los Diputados, <https://www.congreso.es/cem/constesp1812-1978> (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

³⁶⁵ Raşit A. Kaya, *İspanya Faşizminden Demokrasiye*, (İstanbul Ayrıntı Yayınları, 2019), 101.

³⁶⁶ Aktoprak, *Devletler ve Ulusları*, 237.

Şekil 3: 1812 Anayasasının orijinal el yazısı baskısı

Anayasal düzenlemelerde, dil kimliklerinin ve dil politikalarının toplum içinde nasıl işlediği, devlet içinde varlığını sürdüren farklı dil topluluklarının ihtiyaç ve istekleri dikkate alınmaktadır. Bunun yanı sıra, tek bir resmi dili benimsemek, aşağıda belirtilen üç hedef açısından önemli görülmektedir:

- Evrensel oy hakkı, seçim süreci ve sonrasında kitlesel, demokratik siyaset için ortak bir platform oluşturma
- Sosyal ve ekonomik hareketliliği teşvik etme. (Ortak bir dilde okuryazarlık; ekonomik fırsatları kişinin ait olduğu dil topluluğunun ötesinde bir bütün olarak ülkeye genişletir)
- Modern devletin vatandaşları ile kamu kurum ve kuruluşları arasında doğrudan iletişim için bir temel oluşturma³⁶⁷

İspanyolca'nın devletin resmi dili olarak ilk kez tanınması, içeriği şimdiki ile benzer olan 1931 Anayasasında yer almaktadır. Cumhuriyet Anayasasında ise diğer dilleri (İspanyolca hariç) bilme zorunluluğunun bulunmadığı belirtilmektedir. Öte yandan, 50. Maddede, mevcut Anayasa'da yer almayan "özerk bölgeler kendi dillerinde eğitim düzenleyebilir..." hükmünü vermektedir.³⁶⁸

³⁶⁷ Choudhry and Houlihan, *Official Language*, 10.

³⁶⁸ Plar Moreno and Martin Salas, "Las Lenguas Cooficiales en el Aula, y su Uso Dentro del Sistema Educativo", *Revista de Derecho Político* no.114, (Mayo-Agosto, 2022) : 51.

1931 Anayasası hariç, İspanya tarihinde birbirini izleyen metinlerin aksine, 1978 Anayasası, milliyetlerden ve bölgelerden oluşan bir Ulus olarak kurulan İspanya'nın çok dilli gerçekliğine önemli derecede vurgu yapmaktadır.³⁶⁹ I Carlos'un İspanya Kralı olarak ilan edilmesinden (1975-2014) sonra, önceki siyasi rejim sırasında yürürlükte olan temel kanunlar sistemini sürdürmenin uygun olmadığı düşünülmüş ve İspanya'da demokratik ve yasal bir Anayasa hazırlanmıştır. İspanya Anayasası'nın I. Başlığı "Temel Haklar ve Görevler" ile ilgilidir ve beş bölümden oluşmaktadır:

- *Birinci Bölüm:* İspanyollar ve yabancılar hakkında yasal vatandaşlık rejimi ve yabancıların statüsüyle ilişkili konuları içermektedir.³⁷⁰
- *İkinci Bölüm:* Haklar ve Özgürlükler olarak iki alt kategoriden oluşmaktadır³⁷¹;
 - (1.a.) kamu yetkililerini kapsayan kamusal haklarının yer aldığı "*Temel haklar ve kamu özgürlükleri*"ni
 - (2.a.) vatandaşların temel görevlerinin, bireyin (özgürlük hakları dışında) diğer yasal haklarının (evlilik, miras, özel mülkiyet) yer aldığı "*Vatandaşlık Hakları ve Görevleri*" ni kapsamaktadır.
- *Üçüncü Bölüm:* "*Sosyal ve ekonomik politikanın yol gösterici ilkeleri*"ni içermektedir. Bu bölüm; sosyal güvenlik, konut, çevre, tarihi, kültürel ve sanatsal miras, gelir dağılımı, çalışma rejimi, aile ile ilgili yasal ve idari eylemleri içeren yönergelerden oluşmaktadır.³⁷²
- *Dördüncü Bölüm:* "*Temel özgürlüklerin ve hakların güvenceleri*" ile ilişkili olup özgürlüklerin ve hakların yasal ve yargısal savunmasını içermektedir.
- *Beşinci Bölüm:* "*Hak ve hürriyetlerin askıya alınması*", istisna ve kuşatma hallerine atıfta bulunmaktadır.³⁷³

İspanyol Anayasası, temel hakların güvenceleri ile ilgili olarak; Yasanın diğer tüm normlara göre önceliğini tesis etmekte, Yasama Gücü de dahil olmak üzere tüm

³⁶⁹ Enrique Arnaldo Alcubilla and Jesús Remón Peñalver ed. ,*Comentarios a la Constitución Española, Tomo I*, (Madrid: Boletín Oficial del Estado, 2018),76.

³⁷⁰ Constitución Española, Capítulo Primero, De los Españoles y los Extranjeros, Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado, (Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado 31 de octubre de 1978), 9-10.

³⁷¹ Constitución Española, Capítulo Segundo, Sección1.ª, Sección2.ª, Derechos y libertades, 11-16.

³⁷² Constitución Española, Capítulo Tercero, De los Principios Rectores de la Política Social y Económica, 17-19.

³⁷³ Constitución Española, Capítulo Cuarto, De las Garantías de las Libertades y Derechos Fundamentales,19-20.

kamu yetkilerini belirlemekte ve kendisine tabi kılmaktadır. Anayasa; kendisine aykırı olan yasaların “anayasaya aykırılık itirazı” yoluyla hukuk sisteminden çıkarılmasına izin vermekte ve yargıçları Anayasa’ya aykırı yasaları uygulamamakla yükümlü kılmaktadır.³⁷⁴ İspanyol Anayasası’nda adalet, özgürlük ve güvenliği tesis etmek ve desteklemek isteyen İspanyol Milleti, egemenliğini kullanarak iradesini ilan etmektedir. Parlamentonun (Cortes Jenerales) kabul ettiği aşağıdaki metin İspanya halkı tarafından onaylamıştır.

İnsan hakları uygulaması ile tüm İspanyolları ve İspanya halklarını, kültürlerini ve geleneklerini, dillerini ve kurumlarını korumaktadır. Kültür ve ekonominin ilerlemesini teşvik etmekte, herkes için iyi bir yaşam kalitesi sağlamaktadır. Gelişmiş bir demokratik toplum yaratmak ve dünyanın tüm halkları arasında barışçıl ilişkileri ve etkili işbirliğini güçlendirmektedir. Adil bir ekonomik ve sosyal düzene uygun olarak Anayasa ve yasalar çerçevesinde demokratik bir yaşamı garantilemektedir.³⁷⁵

1978 İspanyol Anayasası, 1992’de³⁷⁶ ve 2011’de³⁷⁷ olmak üzere iki reform geçirmiştir ve her iki reform İspanya’nın Avrupa Birliği ile bağlantısını şekillendirmiştir. Anayasada; ülkenin resmi dili, bir devletin eylemlerinde yaygın olarak kullanılan dildir ibaresi yer almaktadır. İspanya’da mevcut diller resmi, ortak resmi ve resmi olmayan diller olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır:

Resmi ve Ortak Resmi Diller: İspanyolca, Katalanca, Galiçyaca, Valensiya, Baskça, Arenese olarak sıralanabilir. Resmi dil ve ortak resmi dillere ek olarak, İspanya’da çok çeşitli lehçeler (lehçe: yerel dil veya belirli bir coğrafyada kullanılan ana dilin bir varyasyonu) resmi olmayan dil kategorisindedir.

İspanya’daki dillerin yasal durumu; General Franco’nun ölümü ve bunun sonucunda, özerk toplulukların dil haklarını 3. maddesinde tanıyan 1978 İspanyol Anayasasının onaylanması ile kökten değişti. Anayasal düzenlemeye göre; Kastilya, Devletin resmi İspanyolca dili olarak tanındı ve tüm İspanyolların bunu bilme görevi ve kullanma hakkı vardır ibaresi kullanıldı. “Madde 3.2: Son beş yüzyılın ortak tarihinin bir sonucu olarak, Kastilya dilinin ulus genelinde yaygın olarak bilinmesi” onu devletin resmi dili olarak yapılandırmıştır. Diğer İspanyolca dilleri ise Tüzüklerine

³⁷⁴ Explicacion sobre la Constitucion Española, https://www.defensa.gob.es/sapromil/documentacion/03_Documentacion_apoyo_personal_laboral_MINISDEF/Documentacion_apoyo_proceso_selectivo_personal_laboral/Explicacion_sobre_la_Constitucion_Espanola.pdf (Erişim tarihi: 09.09.2022).

³⁷⁵ Constitucion Española, Preambulo, 7.

³⁷⁶ Constitucion Española, Primera Reforma Constitucional (1992), https://app.congreso.es/consti/constitucion/reforma/primera_reforma.htm (Erişim tarihi: 13.09.2022).

³⁷⁷ Segunda Reforma Constitucional (2011), https://app.congreso.es/consti/constitucion/reforma/segunda_reforma.htm (Erişim tarihi: 13.09.2022).

uygun olarak ilgili Özerk Topluluklarda resmi dil olabilmekte, ayrıca, İspanya'nın farklı dilsel biçimlerinin zenginliği, özel saygı ve koruma gerektiren bir kültürel miras olarak kabul edilmekteydi.³⁷⁸

Bu anayasal düzenleme, İspanyol dil sisteminin saf olmayan bir bölgesel model oluşturduğu anlamına gelmektedir. Kastilya tüm Devlette tek resmi dil iken, Özerklik Statüsünde ilan edilen diğer resmi diller sadece kendi bölgelerinde resmi dil olabilmekteydi. Bu, bölgesel kapsamı olan iki dilli resmi sistemin varlığı demektir. Bölgesellik ilkesi, resmi deklarasyonun etkisini o dilin resmi olduğu bölgeyle sınırlandırır da İspanya Anayasa Mahkemesi bazı bölgesel kararların “kendi toprakları dışında sonuçlara yol açmasına” izin vermektedir. 20 Temmuz 2006 tarihli Katalonya Özerk Statüsü, vatandaşların anayasal ve yargı organlarına seçtikleri resmi dilde hitap etme hakkını tesis etmiştir.³⁷⁹ Anayasa Mahkemesi'nin ifadesiyle, “bireylerin kamu ile ilişkilerinde, herhangi bir dil ayrıcalığı olmaksızın veya dışlanmaksızın, dil seçimi hakkı vardır. Bu, vatandaşların kamu kurumları ile ilişkilerinde her iki dili de kullanma hakkına sahip olduğu anlamına gelmektedir”.³⁸⁰

Avrupa'da dilsel çeşitlilik genel kural iken, dilsel homojenlik istisnadır. İspanya da bu genel kurala dahil edilmiştir. İspanyol Devleti içinde çok çeşitli diller ve lehçeler bir arada bulunmaktadır.³⁸¹ Bu çok dilli gerçeklik, varlığını güvence altına almak ve vatandaş haklarını korumak için Kanunlarla düzenlenmiştir.

İspanya Anayasası Özerklik Tüzüğü'nün müteakip onaylanması; özerk topluluklara ait dillerin İspanyolca ile birlikte resmi dil olarak sadece toplumda değil, söz konusu bölgelerin kurumlarında ve parlamentolarında kullanılmasına hak tanımıştır.³⁸² Bu tür hükümlerin Anayasa'ya dahil edilmesinin nedeni Franco

³⁷⁸ Constitución Española, Título Preliminar, 9.

³⁷⁹ María José Gálvez Salvado, *The Use of the Official Languages in the Spanish Parliament*, (Spain: Universitat de Valencia, 2009), 298-299.

³⁸⁰ Francisco Javier Dias Revorio, *Constitución Española y Ley Orgánica del Tribunal Constitucional con Jurisprudencia Sistematizada*, (Valencia: Tirant Lo Blanch, 2018), 36-43.

³⁸¹ Agirreazkuenaga Iñaki “Fundamentos y Realidad de la Planificación Lingüística en las Administraciones Públicas Vascas”, *Revista de Lengua i Dret*, n0. 31, (Barcelona, 1999):108.

³⁸² Boletín Oficial del Estado, Disposiciones Generales, Cortes generales, 12005 Reforma del Reglamento del Senado sobre el uso de las lenguas oficiales en las Comunidades Autónomas en la actividad de la cámara, (Martes 27 de julio de 2010), 1.

rejiminin sonuçlarını onarmak ve toprak çatışması üzerinde olumlu bir etki oluşturmaktı.³⁸³

İspanyol Anayasasında Özerklik Tüzüklerine uygun olarak diğer dillerin resmi statüsü; i) farklı dillerin resmi kullanımının bölgesel kriterle belirlenmesi ve ii) anayasa hükmünün Özerk Topluluklar için herhangi bir dayatma ima etmeyen temel bir düzenleme olması³⁸⁴ gibi iki hükümlerle desteklenmektedir. Bu hükümler; topluluklara kendi dillerini kullanma hakkı tanırken, dili bilme zorunluluğu getirmemektedir. İspanya Anayasa Mahkemesinin bu konuda daha önce “*eş resmi dil bilmenin anayasal bir görevi olmadığını*” belirten emsal kararının olduğu da bilinmektedir.

İspanya’da tüm resmi dillerin kullanılmasına ilişkin yasal reformun gerekçesinde de açıkladığı üzere, Senato, İspanyol bölgesel parlamenter organı olarak dilsel çeşitliliğin İspanya Devletinin tamamında tanınması yönünde kararlar almıştır. Parlamento özerkliğini kuran İspanya Anayasası’nın 3. ve 72.1. maddelerinin geliştirilmesinde etkili olan 3 Mayıs 1994 tarihli Senato Kararı ile diğer resmi dillerin kullanılmasına izin verilmiştir.³⁸⁵

- Seçilen Cumhurbaşkanı’nın ilk konuşmasında resmi dilleri kullanması,
- Özerk Toplum Genel Komitesindeki Özerk Devlet tartışmalarında bu resmi dillerin kullanılması,
- Senato’ya İspanyolca dışında bir resmi dil kullanarak hitap eden vatandaşlar ve kamu kurumları ile ilgili resmi dilde yazışmaların yapılması.

1 Eylül 2005 tarihli Senato kararı ile resmi dillerin kullanımına ilişkin kapsam genişletilmiş, Özerk Toplum Genel Komitesinde yapılan tüm tartışmalarda resmi dillerin kullanılmasına, “Sessions Diary” de (gazete) İspanyolca ile birlikte diğer resmi dilde yayın yapılmasına ve hükümete İspanyolca dışında bir dilde sunulan önergelerin Parlamento Resmi Gazetesinde her iki dilde de yayınlanmasına izin verilmiştir.³⁸⁶

Özetle; anayasa metni, Devletin resmi dilinin Kastilya olduğunu ve diğer resmi dillerin Özerk Topluluklarda ve Özerklik Tüzüklerine göre resmi dil olarak kabul edildiğini belirtir. Aralık 1979’da Bask Bölgesi ve Katalonya Özerklik Tüzüklerinin

³⁸³ Roberto Blanco Valdés, *Políticas Lingüísticas y Construcción Nacional: El Laboratorio Español*, (Anuario de la facultad de Derecho de Madrid, 2013),480.

³⁸⁴ Patricia Fabeiro Fidalgo, *El Derecho de Usar y el Deber de Conocer las Lenguas en la Constitución Española de 1978*, (Madrid: Iustel Press, 2013), 42-43.

³⁸⁵ Salvado, *The use of the official languages*, 301.

³⁸⁶ Salvado, *The use of the official languages*, 301.

onaylanmasını takiben diğer bölgelerin özerklik talepleri 1983 yılına kadar devam etti.³⁸⁷ Özerklik Tüzükleri, Özerk Toplulukların her birinin temel kurumsal kanunudur ve ilgili topluluğun kimliğini, özyönetim kurumlarını ve anayasal çerçevede üstlenilen yetkileri içermektedir. Aşağıda, kendi dilleri olan Özerk Toplulukların Tüzüklerinin her birinde dile atıfta bulunan maddeler özetlenmiştir.³⁸⁸

Bask (Euskera) Özerk Bölgesi: Bask Ülkesi için Özerklik Statüsüne ilişkin 18 Aralık 1979 tarihli Kanun, bu topluluktaki referans metindir. Metinde İspanyolca ve bir azınlık dili olan Baskça'nın ortak resmi dil statüsü tanınmaktadır. Ancak anadilin adının azınlık dilinden sonra belirtildiği de dikkat çekmektedir. Metinde “Bask halkının dili olan Baskça, İspanyolca gibi, Euskadi’de resmi bir dil karakterine sahiptir ve tüm sakinlerin her iki dili de bilme ve kullanma hakkı vardır” ibaresi yer almaktadır.³⁸⁹ Ekim 1982’de Bask hükümeti tarafından yayınlanan dil yasasında (Ley de la Normalization del Uso de Euskera) eğitimde, Euskera ve İspanyolcanın anaokulundan üniversite öncesi çalışmalara kadar zorunlu derslerin olmasına karar verildi.³⁹⁰ Genel müfredatın bir parçası olarak ikinci dil eğitiminin asgari düzeyde sağlanmasından çalışılan dile tam eğitime kadar, daha önce tartıştığımız iki dilli eğitimin hedefleri belirlendi. Hedef her iki dilde de kabaca yarı yarıya bir program sunsa da öncelikle Kastilyaca konuşanları Baskçada yetkin hale getirmeyi amaçlamaktaydı.

Bask Özerk Topluluğu ve yine Baskça konuşulan Navarra Foral Topluluğunda, sırasıyla 1982 ve 1986’dan beri Euskara’nın dilsel normalleştirilmesi yönünde yasal düzenlemeler yapılmıştır.³⁹¹ Navarra’ın münhasır özerk yapısı; devletin ortak dili olan İspanyolcanın resmi dil olarak kullanıldığı bölgeler ve Baskça dilinin resmi olarak kullanıldığı belirli bir alanla (Baskça konuşulan bölge) sınırlıdır. *Navarra* Topluluğu 1982 Yasasının 9. maddesinde dilsel konulara ilişkin aşağıdakileri hususlar yer almaktadır:

³⁸⁷ Eleni Leontaridi y Fokion Erotas, María Sigala, *El PlurilingüismoEspañol*, (Academic publications by the instructors and students of the Language Centre of the University of Athens, 2003), 23.

³⁸⁸ Miquel Siguan, *España Plurilingüe*, (Alianza Editorial, Madrid, 1992), 84.

³⁸⁹ Ley Orgánica 3/1979, de 18 de Diciembre, Artículo 6, Título Preliminar, de Estatuto de Autonomía para el País Vasco, Jefatura del Estado “BOE” no.306, (22 de diciembre de 1979), 4.

³⁹⁰ Molinero, *The Politics of Language*, 162.

³⁹¹ Xabier Arzo Santisteban, “Las Políticas Lingüísticas Actuales en las Tierras del Euskara,” *Revista de Lengua i Dret* no.49,(Universidad del País Vasco, 2008): 45.

- Kastilya, Navarra'nın resmi dilidir.
- Baskça, Navarra'nın Baskça konuşulan bölgesinde resmi dil statüsüne sahiptir. (bölgesel bir yasa ile Baskça'nın resmi dil olarak kullanılacağı bölgeler belirlenecektir. Yasa ayrıca, Baskça'nın resmi kullanımını ve Devletin genel mevzuatı çerçevesinde bu dilin öğretilmesini düzenleyecektir).³⁹²

Baskça'nın resmi kullanımını bir Eyalet Yasası belirlemekte ve Özerk Statü'nün genel mevzuatı çerçevesinde bu dilin öğretilmesini düzenlemektedir. 15 Aralık 1986 tarihli Bask Hukuku Yasasının 2.1. maddesinde ise "İspanyolca ve Baskça, Navarra'nın dilleridir ve sonuç olarak, tüm vatandaşların bunları bilme ve kullanma hakkı vardır"³⁹³ ibaresi yer almaktadır. 1986'da onaylanan Foral Bask Yasası ile ilgili düzenleme girişimi 1994 yılına kadar ertelenmiştir. 1994 yılında onaylanan Eyalet Kararnamesi ile (135/1994), Navarra'da dillerin bir arada yaşaması için minimum yasal çerçeve yapılandırılmıştır.³⁹⁴ Bununla birlikte, 1997'den başlayarak, Navarra Hükümeti Bask dilinin sosyal normalleşmesi için gerileme dönemi başlatmış ve 2000 yılında, dilsel bir arada yaşamayı bozan ve Navarra'da çok dilliliğin yasal düzenini tehdit eden yeni bir dil politikası resmileştirilmiştir. Ayrıca, bu düzenlemeleri takiben dördüncü bir Resmi Eyalet Kararnamesiyle (29/2003) yasal içerik yeniden değiştirilmiş ve bu kararname ile Bask yasasını onaylayan parlamento çoğunluğunun iradesine karşı, karma bölge rejiminin Baskça konuşanlar ve konuşmayanlar olmak üzere iki "saf" bölgeye dönüştürülmesi amaçlanmıştır.³⁹⁵

Bask Yasası'nın 29/2003 1.2. maddesinde aşağıdaki temel hedefler belirlenmiştir:

- a. Baskça konuşulan bölgede, iki resmi dilden birinin çalışma dili ve vatandaşlık hizmetleri için kullanılmasına izin verilmesi
- b. Karma bölgedeki vatandaşların dil haklarını kullanmalarını sağlamak için gerekli personelin organize edilmesi ve eğitilmesi.

³⁹² Ley Orgánica 13/1982, de 10 de Agosto, Artículo 9. de reintegración y mejoramiento del Régimen Foral de Navarra, (Jefatura del Estado "BOE" núm. 195, de 16 de agosto de 1982), 7.

³⁹³ Ley Foral, Artículo 2. del Vascuence, (Comunidad Foral de Navarra Legislacion Consolada: 15 de diciembre 1986), 4.

³⁹⁴ Santisteban, "Las Políticas Lingüísticas Actuales," 57.

³⁹⁵ Santisteban, "Las Políticas Lingüísticas Actuales," 57.

- c. Navarra Özerk Topluluğu İdaresi'nin merkezi hizmetlerinde, gerektiğinde Baskanın da kullanılabilmesi için gerekli organizasyonun ve eğitimin düzenlenmesi³⁹⁶

Tüm bu yasal reformlara bakıldığında Navarra Hükümeti'nin yeni dil politikasının dilsel normalleştirme ve planlama gibi iki önemli kavramı ortadan kaldırmaya yönelik olduğu söylenebilir.

Galiçya Özerk Bölgesi: Diğer İspanyol dil lehçelerinin kullanımına yönelik durumun benzeri Galiçya Özerklik Statüsüne ilişkin 6 Nisan 1981 tarihli Kanunda da karşımıza çıkmaktadır. Galiçya dili resmi ortak dil olarak kabul edilirken, her iki dilin (İspanyolca ve Galiçyaca) kullanımı bu kanunla garanti altına alınmakta ve dilsel nedenlerle ayrımcılıktan kaçınılmaktadır.³⁹⁷ 1978'de İspanyol Anayasası ve Galiçya Özerklik Statüsüne İlişkin 6 Nisan 1981 tarihli Kanunun 5. maddesinde dilin kullanımına ilişkin aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

1. Galiçya'nın kendi dili "Galiçyaca"dır.
2. Galiçyaca ve İspanyolca dilleri Galiçya'da resmidir ve herkesin bunları bilme ve kullanma hakkı bulunmaktadır.
3. Galiçya'nın resmi makamları, iki dilin normal ve resmi kullanımını garanti etmekte ve Galiçyaca'nın kamusal, kültürel ve bilgilendirici yaşamın tüm alanlarında kullanımını teşvik etmek ve kolaylaştırmak için gerekli düzenlemeleri sağlamalıdır.
4. Dil nedeniyle bireyler ayrımcılığa maruz bırakılmamalıdır.³⁹⁸

Bunun yanı sıra Galiçya Dil Normalleştirme Yasasının; i) Galiçya'daki dil hakları, ii) Galiçyaca'nın resmi kullanımı, iii) Galiçyaca'nın eğitimde kullanımı, iv) medyada Galiçyaca kullanımı, v) yurtdışında Galiçyaca ve vi) otonom yönetim ve normalleştirme işlevi hakkında olmak üzere şekillendirilen altı başlığı yasanın içeriğini oldukça iyi yansıtmaktadır.³⁹⁹ Dolayısıyla yasal düzenlemenin ağırlıklı olarak yönetim,

³⁹⁶ Decreto Foral 29/2003, de 10 de Febrero, Por el Que se Regula el Uso del Vasqueño en las Administraciones Públicas de Navarra, (Publicado en "BON" num 19, 2003), 4.

³⁹⁷ Luis Escoriza Morera, "Las Lenguas Oficiales del Estado Español en los Textos Legales, ¿Fomento o Reconocimiento del Plurilingüismo?" *Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas* 14 (2019) : 85

³⁹⁸ Ley Orgánica 1/1981, de 6 de Abril, de Estatuto de Autonomía para Galicia, Jefatura del Estado "BOE" no. 101, (17 de julio de 2010), 8-9.

³⁹⁹ Lluch y Kabatek, "Las Lenguas de España,"68.

eğitim ve medya alanlarını kapsadığı görölmektedir. Bu hususu yansıtan bazı dikkate değer maddeler aşağıda verilmiştir:

- *Madde 6.1.* Vatandaşlar, Özerk Topluluğun toprak kapsamındaki Yönetim birimleri ile ilişkilerinde sözlü ve yazılı olarak Galiçyaca kullanma hakkına sahiptir.
- *Madde 6.3.* Galiçya'nın kamu yetkilileri, vatandaşlarla ilişkilerinde sözlü ve yazılı olarak Galiçyaca dilinin kullanımını teşvik etmekle yükümlüdür.
- *Madde 13.2.* Özerk Toplulukta eğitim alanındaki yetkililer, Galiçyaca'nın eğitimde aşamalı kullanımını teşvik etmelidirler.

Göröldüğü gibi, Yasa, Özerk yönetim ve eğitimde resmi statü belirlemede ve yetkilileri dilin kullanımını teşvik etmekle yükümlü kılmaktadır. Galiçyaca'nın Galiçya'nın kendi dili olduğunu beyan eden yasa metni; "tüm Galiçyalıların bunu bilme görevi ve kullanma hakkı olduğunu" vurgulamaktadır.

Yukarıda özetlediğimiz ve Galiçya dilinin kullanımına ilişkin 1981 tarihli yasal düzenleme 1986 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından "asimetrik bir eş-resmi statüs" gerekçesi ile iptal edilmiştir. Bu süreden sonra Galiçyaca özerk topluluğun kendi dili olarak sembolik bir düzenleme ile ilk sırada yer alsa da gerçekte ikinci sıraya atılmış ve Galiçyaca "bilme ve kullanma" hakkı olan halk Anayasa ile İspanyolca öğrenmekle yükümlü kılınmıştır.⁴⁰⁰

Katalan Özerk Bölgesi: Katalanca kullanımına ilişkin 1983 Normalleştirme Yasası 1998'de yerini Katalan Parlamentosunun oy çokluğu ile kabul ettiği yeni bir dil politikası yasasına bırakmıştır. Bu yasa, Katalonya'daki dil politikasının çocuklarının dil eğitimine zarar verdiğini düşünen muhalefet grupların da dahil olduğu uzun süren istişare ve tartışmaların bir sonucu olarak şekillenmiştir.⁴⁰¹ Yeni yasadaki en önemli değişikliklerden biri, "lengua propria'nın" (kendi dili) anlam ve öneminin açıklığa kavuşturulmasıydı. Yasa; Katalanca Katalonya'nın kendi dilidir ve bu onu bir halk olarak ayırt eder ibaresi içermektedir. Ayrıca, yasanın 3. maddesinde "Katalanca, İspanyolca gibi Katalonya'nın resmi dilidir" ifadesi yer almaktadır. Bu düzenleme ile hem bireysel haklar hem de Katalonya'nın toprak hakları korunmaktadır.

⁴⁰⁰ Lluch y Kabatek, "Las Lenguas de España," 68-69.

⁴⁰¹ Molinero, *The politics of language*, 157.

Katalonya Özerklik Statüsünde reform yapan 19 Temmuz 6/2006 tarihli Kanuna esasen, Bask ve Galiçya tüzüklerinde beyan edilen ortak resmi dil kullanımına ilişkin genel değerlendirmeden farklı olmakla birlikte,⁴⁰² Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilen kanunun 6.2. maddesinin yorumunda; “Katalanca ve İspanyol Devletinin resmi dili olan Kastilya Katalonya’nın resmi dilleridir. Katalonya vatandaşlarının her iki dili bilme hakkı ve görevi vardır. Katalonya’daki kamu makamları, bu hakların kullanılmasını ve dili kullanma görevinin yerine getirilmesini kolaylaştırmakla yükümlüdür 32. madde hükümlerine göre, herhangi bir dilin kullanımında ayrımcılık yapılamaz”⁴⁰³denmektedir. Bölgenin *Balear Adalarında* 28 Şubat 2007 tarihli 1/2007 Reform Yasası (Madde 4) da aynı şekilde iki resmi dilin kullanımına ilişkin detayları içermekte ve her iki dilin eşit düzeyde kullanımını teşvik eden koşulların oluşturulmasını *Balear Adaları*’ndaki kamu kurumlarının yükümlülüğü olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁰⁴

Valensiya Özerk Bölgesi: Kendi kimliğine sahip olmasına rağmen, Valensiya’da konuşulan dilin Katalanca ile aynı olduğu kabul edilmektedir, ancak çok belirgin bir diyalektik çeşitliliğe sahip olduğu da bilinmektedir. Topluluğunun Özerklik Statüsüne ilişkin 5 Temmuz 1982 tarihli Yasasının (Reform_10/4/2020) 6. maddesinde; “i) Valensiya Topluluğunun dili Valensiyaca’dır, ii) Valensiyaca, Valensiya Topluluğu’ndaki resmi dildir, iii) Devletin resmi dili İspanyolcadır ve tüm vatandaşların bu dilleri bilme, kullanma ve öğrenme hakkı vardır”⁴⁰⁵ denmektedir.

Aran Özerk Bölgesi: Bu bölgede üç farklı dil resmi statü kazanmış durumdadır. Bu dillerden İspanyolca resmi devlet dili, diğer iki lehçe (katalanca ve Aranese) ise ortak resmi dil olarak kabul görmektedir. Bu dillerin resmi statüsünü belirleyen 5 Şubat 2015 tarihli 1/2015 sayılı Kanunun 8.1. maddesinde: Aranese, Oksitancanın Aran’daki otokton çeşitliliğine verilen isimdir ve bu bölgenin dili olarak kullanılmaktadır;

⁴⁰² Morera, *Las lenguas oficiales*, 86.

⁴⁰³ Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, Título Preliminar, Artículo 6.2. de Reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña, (Jefatura del Estado “BOE” núm. 172, de 20 de julio de 2006) , 5.

⁴⁰⁴ Ley Orgánica 1/2007, de 28 de febrero, de reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears. (Jefatura del Estado “BOE” núm. 52, (1 de marzo de 2007) , 10.

⁴⁰⁵ Ley Orgánica 5/1982, de 1 de Julio, Título Preliminar, Artículo 6. Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, (Jefatura del Estado “BOE” no. 164,(10 de Julio de 1982), 7.

- 8.1.a. Aran’da kamu idarelerinin normal ve tercihli kullanım dilidir.
- 8.1.b. Kuruluşlara ve bunların Arán bölgesindeki ortak kuruluşlarına bağlı olanlar olmak üzere, kamu medyasının kullanım dilidir.
- 8.1.c. Aran’ın eğitim merkezlerinde öğrenim dili olarak kullanılan dildir.⁴⁰⁶

Yasanın 9.1. maddesinde “Aran’da tüm vatandaşların Aran dilini bilme ve kullanma hakkı olduğu, tüm kamu idareleri ve bunlara bağlı kamu ve özel kuruluşlarla ilişkilerde Oksitanca’nın bu çeşidine sözlü ve yazılı katılma hakkının olduğu beyan edilmektedir.” Aran’da dikte edilen idari işlemlerin tam yasal sonuçlar doğuracağı da belirtilmektedir.⁴⁰⁷

Bu kanun maddelerinde dikkat çeken önemli husus ister medya, ister eğitim isterse de kamu idarelerinde yerel dilin (Aranese) tercih edilen dil olarak beyan edilmesidir.

Resmi Olmayan Diller: Asturian Leones/Bable, Aragonca/Fabla, Endülüs İspanyolcası, Kanarya, Kantabria Mançego, Mursian, Extremaduran/Castua, Riojan, Berberî dili:⁴⁰⁸ Tamazigh ⁴⁰⁹ çok az insan tarafından konuşulmaktadır. Bu dillerin tamamına ait yasal düzenlemeler bulunmamakla birlikte mevcut yasalar bu dilleri kültürel miras olarak tanımlamakta ve koruma altına almaktadır. Bu bakımdan Aragon Özerklik Tüzüğünde kanununun 7.1. maddesi dikkatedeğerdir: “Aragon’a özgü diller ve dilsel modaliteler, Aragon tarihine ait kültürel mirasının en seçkin tezahürlerine saygı, bir arada yaşama ve anlayışın sosyal değerininin temsilidir”⁴¹⁰ şeklinde yer alan ifade aslında resmi olmayan dillerin önemini göstermektedir. Aynı şekilde *Asturias* Özerklik Statüsüne ilişkin 30 Aralık 7/1981 tarihli Kanununda yer alan ve 3/1991, 1/1994, 1/1999, 20/2002 sayılı Kanunlarla değiştirilen ilgili kanunun 4.1. maddesinde: Bable (Asturyasça) koruma altında olan bir dildir. Bu dilin kullanımı, iletişim ve

⁴⁰⁶ Ley 1/2015, de 5 de Febrero, del Régimen Especial de Arán, Artículo 8. Comunidad Autónoma de Cataluña, “BOE” no. 54,(4 de Marzo de 2015), 10.

⁴⁰⁷ Ley 1/2015, de 5 de Febrero, del régimen especial de Arán, Artículo: 9, 10.

⁴⁰⁸ Tamazigh, Berberi dillerinin en yaygın koludur. Berberi konuşmasının sınıflandırılması tartışmalı olsa da, Tamazigh'i neredeyse tüm Berberi varyantlarını içeren tek bir dil olarak görme eğilimindeyiz. Detaylı okuma için bkz. <https://msur.es/lenguas/tamazigh/>, (Erişim tarihi: 02.06.23).

⁴⁰⁹ Mohamed Chtatou and Saib el Jilali, Cadi Kaddour, “La Lengua Tamazight Presente y Futuro,” *Revista del Centro Asociado de la UNED* 19, 29-38 (Melilla:1992): 29-38.

⁴¹⁰ Ley Orgánica 5/2007, de 20 de Abril, de Reforma del Estatuto de Autonomía de Aragón, Título Preliminar, Artículo 7, Jefatura del Estado “BOE” no. 97, (23 de abril de 2007), 8.

öğretim medyasında yayılması ve öğrenilmesi, her durumda yerel değişkenlere saygı duyularak desteklenecektir”⁴¹¹ denmektedir.

Bir bütün olarak yasal düzenlemeleri değerlendirdiğimizde; İspanya’da heterojen demografik yapı ve ülkede 17 farklı dil ve lehçelerin kullanıldığı dikkate alındığında dil sisteminin yasalarla düzenlenmesi önemli gerekliliktir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, tek bir resmi dilin benimsemenin önemi vurgulanarak ülkede bölgesel dil politikaları geliştirilmiştir. Özellikle, Avrupa birliğinde dilsel çeşitliliğin önemi de dikkate alındığında dil ile ilgili yasal düzenlemeler İspanya’nın Avrupa birliği ile ilişkilerinde de önemli olmaktadır. Mevcut yasal düzenlemelerle İspanya’nın dil sistemi devlette tek resmi dil, özerk bölgelerde ortak resmi diller olmak üzere saf olmayan model olarak karşımıza çıkmaktadır. Franco döneminde Kastilya dilinin kullanımının yaygınlaştırılması ile geri planda tutulan diğer lehçeler, geliştirilen dil politikaları ve yasal düzenlemelerle bugün İspanya’nın kültürel zenginliği olarak görülmekte ve kullanılmaktadır.

3.2. Dil Siyasetinin Temel Paradigmaları

“Dil Politikası” ve “Dil Planlaması” farklı iki durumu ifade etmektedir. Bugarski’ye göre:

Dil politikası terimi, kısaca, dilsel iletişim alanındaki toplum politikasına atıfta bulunur - yani, o topluluğun sözel repertuarıyla ve iletişim potansiyeliyle olan ilişkilerini yansıtan konular, ilkeler ve kararlar dizisidir. Dil planlaması, genellikle dillerin gelişimini yönlendirerek bir toplulukta dilsel iletişim üzerinde hareket etmek için dil politikası içinde alınan bir dizi somut önlem olarak anlaşılmaktadır.⁴¹²

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşıldığı gibi “Dil politikası”, alınan veya alınması gereken kararları, tercihleri, ideolojik ve politik anlamda karar mercilerini yansıtmaktadır. “Dil Planlaması” ise politik kararların uygulanma biçimini, bu kapsamda kullanılan araçları ve beklentileri içermektedir.⁴¹³ Yapıcı olmayan, ulusa

⁴¹¹ Ley Orgánica 7/1981, de 30 de Diciembre, Título Preliminar, Artículo 4. de Estatuto de Autonomía para Asturias, (Jefatura del Estado “BOE” no. 9, 11 de Enero de 1982), 5.

⁴¹² Ranko Bugarski, *Language Education and General Policy*, in: *Language Planning In Yugoslavia*, ed. by R. Bugarski and C. Hawkesworth, (Slavica Press, 1992), 18.

⁴¹³ Molinero, *The politics of language in the Spanish-speaking world*, 69.

uygun arka plan temeline dayanmayan veya sosyo-kültürel süreçlerle koordine edilemeyen bir Dil politikasının sadece politika olarak kalması olasıdır.⁴¹⁴

Dil ve siyaset ilişkileri iki yönlüdür. Dil; i) siyasetin bir aracı ya da ii) siyasetin bir nesnesi olabilmektedir. İlki, siyasetin dil aracılığıyla yürütülmesine vurgu yapmakta, belirli siyasi hedeflere ulaşmak için dilin toplum üzerinde önemli bir etki aracı olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede, sözlü ve sözsüz iletişimin insan beyni üzerindeki etkisi olarak tanımlanan “*Nöro-Linguistik Programlama*” (NLP) aktif olarak geliştirilmekte ve insanların faaliyetleri üzerinde kontrol sahibi olmaktadır. Bu durum “*dilsel manipülasyon*” olarak bilinmektedir. İkinci durum ise dil ile ilgili olarak yürütülen politikaları veya *dil planlamasını* ima etmektedir (araştırmacılar sıklıkla terimleri eşanlamlı olarak kullanmaktadırlar).⁴¹⁵

Dil planlaması kasıtlı dil değişikliğidir; yani, bu amaçlarla kurulmuş ve bu amaçları yerine getirmek için görevlendirilmiş kuruluşlar tarafından planlanan dil kodu veya konuşma, ya da her ikisindeki değişiklikleri içermektedir. Bu nedenle, dil planlaması; en iyi ve en verimli kararı bulmak için dil problemlerini çözmeye ve alternatif formülasyonları değerlendirmeye odaklanır. Dolayısıyla, dil planlaması her durumda geleceğe yöneliktir ve bu kapsamda yürütülen politikaların ve stratejilerin sonuçları, eylemden önce belirtilmelidir.⁴¹⁶ Bu durum Kaplan ve Baldauf’un ifadelerinde de yer almaktadır:

Bir dil planının uygulanması, önceden seçilmiş ve kodlanmış bir dilsel çeşitliliğin benimsenmesi ve yayılmasına odaklanır. Bu genellikle eğitim sistemi ve standardın kullanımını teşvik eden veya zorunlu kılan ve belki de diğer dillerin veya lehçelerin kullanımını caydıran diğer yasalar ve yasal düzenlemeler aracılığıyla yapılmaktadır.⁴¹⁷

Kaplan ve Baldauf’un işaret ettiği gibi; dil planlaması, önceden kararlaştırılmış bir değişikliği gerçekleştirmeyi amaçlayan kurallara ve uygulamalara dayalı bir dizi fikir ve yasaları (dil politikası) içermektedir⁴¹⁸ ve eğitim sistemi genellikle uygulamaya hizmet eden bir araç olarak merkezi role sahiptir. Eğitim sistemi genellikle “düzeltme” prosedürlerinin uygulanmasında önemli olsa da, tek başına dil düzeltmesi

⁴¹⁴ Harold F.Schiffman, *Linguistic Culture and Language Policy*, (London: Published by Routledge 11 New Fetter Lane, 1996),3-7.

⁴¹⁵Сергей Кузнецов “Язык и политика”, <https://www.philol.msu.ru/data/programs/yazpolit.pdf> (Erişim tarihi: 30.10,22).

⁴¹⁶ Björn Jernudd and Jiri Nekvapil, “History of the Field: a Sketch,” in *The Cambridge Handbook of Language Policy*, ed. Bernard Spolsky, (Cambridge University Press, 2012), 16.

⁴¹⁷ Robert Kaplan and Richard Baldauf, *Language Planning: From Practice to Theory*, (Clevedon Multilingual Matters Press, 1997), 36.

⁴¹⁸ Kaplan and Baldauf. *Language Planning*,3.

sağlayamayacağı bilinen bir gerçektir. Eğitim sistemi aracılığıyla dilin yaygınlaştırılması kısmen mümkün olsa da bunun birkaç nesil gerektirmesi ve toplumun her kesimini etkileme gücüne sahip olmaması göz ardı edilmemelidir. ‘Düzeltilme’, dil planlayıcıları tarafından bir dil planının sosyal yönlerini uygulamak için alınan belirli önlemleri tanımlamak amacıyla kullanılan terimdir. Dilin yayılmasını teşvik etmek ve dil değişikliğine erişimi olmayan bir ‘dil alt sınıfı’nın gelişmesini önlemek için stratejiler geliştirmektedir. Dil politikaları, toplumun tercih veya ihmal ettiği dillerin değerine yönelik inanç ve tutumları eğitim alanına yansıtmaktadır. Daha da önemlisi, dil politikaları tüm toplumsal alanlarda farklı biçimlerde varlığını sürdürse de ‘eğitim’ bu politikaların en etkin olduğu alandır.

Günümüzde İngilizce en çok tercih edilen dil olsa da İspanyolca, Fransızca, Almanca, Japonca ve son zamanlarda Mandarin⁴¹⁹ gibi küresel diller, öğrenilmesi tercih edilen popüler dillerdir. Küreselleşme sürecinin 1990 sonrası dönemde önceki dönemlere göre oldukça önemli ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel dönüşümler yarattığını söylemek mümkündür.⁴²⁰ “*Bilişim Toplumunun Yükselişi*” ile desteklenen yeni iletişim teknolojilerinin; telefon, radyo, televizyon, filmler, plaklar, basın ve özellikle internetin yaygın kullanıldığı bir dünyada küresel-yerel etkileşim diğer yandan ekonomik, siyasi ve toplumsal hareketlilik artmıştır.⁴²¹ Kısacası küreselleşen dünyada uluslararası faaliyet patlamasının merkezinde yer alan herhangi bir dilin kendisini küresel bir statüye sahip bulması olasıdır.”⁴²² Bugün İngilizce “*dünya dili*” olarak kullanılmaktadır. Eğilim göz önüne alındığında, bazı küreselleşme teorisyenleri, dünyanın bu yeni küresel çağda homojenleştiğine, İngilizce öğrenmenin ise bunun bir sonucu olduğuna inanmaktadır. Küresel bir dile duyulan ihtiyaç, uluslararası iş çevrelerinin bu dili konuşanları takdir ve tercih etmeleri, dilin küreselleşmede etki ve

⁴¹⁹ Mandarin, Çin Halk Cumhuriyeti’nin resmi dilidir. Başkent Pekin’de konuşulan lehçedir. Tüm okullarda öğretilir ve televizyon, yayın için kullanılır. Neredeyse tüm nüfus Mandarin’i anlıyor. Detaylı okuma için bkz: Chinese Language Mandarin, (China: Peace Corps, 2007), 4.

⁴²⁰ Abdül Samet Çelikçi, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Ulus Devlet ve Milliyetçilik: Küreselleşme Çerçevesinde Ulus Devlet ve Milliyetçilik Tartışmaları,” *İMGELEM*, 5 no. 8 (Haziran 2021) : 15.

⁴²¹ Çelikçi, “Soğuk Savaş Sonrası,” 15.

⁴²² Catherine Chua Siew Kheng and Richard Birge Baldauf, “Global Language (De) Colonisation in the New Era”, in *Handbook of Research in Second Language Learning and Teaching*, ed. Eli Hinkel (New York: Routledge Press), 952-965.

önemini artırmaktadır⁴²³ Bilim adamları, küreselleşmenin gelişimini İngiliz dilinin gücü ve egemenliği ile yakından ilişkilendirmektedir.

Dilin küresel nitelik kazanmasının barındırdığı faydaların yanısıra riskler de içerdiği gözardı edilmemelidir. Küresel bir dilin varlığından kaynaklanacak risklerin aşağıdaki sonuçları doğuracağına kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir.⁴²⁴

- Küresel bir dilin varlığı, insanları diğer dilleri öğrenme konusunda tembelleştirecek veya bunu yapma fırsatlarını azaltacaktır;
- Küresel bir dil, azınlık dillerinin ortadan kaybolmasını hızlandıracak ve diğer tüm dilleri gereksiz kılacak bir nihai tehdit oluşturacaktır;
- Küresel bir dil, diğer dillere karşı daha kayıtsız tavırlar sergileyen tek dilli elit bir dil sınıfı yetiştirecektir;
- Belki de böyle bir dile sahip olanlar – özellikle de anadili olarak bu dile sahip olanlar – bu dil üzerinde daha hızlı düşünebilecek, üzerinde çalışabilecek ve onu kendi çıkarları için kullananların pahasına manipüle edebileceklerdir.⁴²⁵

Küresel diller, “küreselleşmeyi” kolaylaştıran faktörlere göre karakterize edilebilmektedir. Eriksen (2007), yer değiştirme, hızlı yaşam, standardizasyon, karşılıklı bağlantı, hareketlilik, güvenlik açığı gibi küreselleşmeyi tanımlayan birçok faktörün “küresel dil” kavramına yansıtılabileceğini vurgulamaktadır.⁴²⁶ Küresel dilin bir bölgeye değil, uluslararası anlaşmalardan türetilen standardizasyona tabi olması, çeşitli kanallar aracılığıyla kullanıldığında iletişimi kolaylaştırması, dış değişim süreçlerine karşı savunmasız olma durumu, yerel veya bölgesel kimliği bir aracı olarak kabul etmesi, keyfi ya da iş nedeniyle ortaya çıkacak göç ve yol açacağı karışıklıklar, bu anlamda dikkate alınması gereken önemli unsurlardır.

Yukarıda belirtilen kriterlerle ilgili İspanyolca'nın durumunu analiz ettiğimizde bazı vurgulanması gereken hususlar bulunmaktadır: ‘Güvenlik açığı’; Küresel dil olarak İspanyolcanın başka bir dil ile baskılanması olasılığı nispeten düşüktür. İspanyolca konuşulan bölgelerinin çoğunun Amerika kıtasında ve bir birine sınır konumlarda yerleşmesi, dili dış etkilerden korumakta ve “savunmasız” durumdan

⁴²³ David Crystal, *English as a Global Language*, (Second edition, Cambridge University Press,2003), 13.

⁴²⁴ Küresel bir dilin varlığından kaynaklanan riskler ve bu bölümde tartışılan tüm ilgili noktalar ve detaylı okuma için bkz: David Crystal'n “*Dillerin Ölüümü*” (2000).

⁴²⁵ Crystal, *English as a Global Language*,14.

⁴²⁶ Fernández, *Varietades de la Lengua Española*, 159-160.

çıkarmaktadır. ‘*Karşılıklı bağlantı*’; İspanyolca, çeşitli kanallar ve medya araçlarında çok sayıda temsilcinin kullanabildiği bir dildir. Bu özelliği sosyal ağlarda ve internet iletişimde de dilin önem kazanmasını sağlamaktadır.⁴²⁷ Dijital/sanal ortamlarda kullanılan İspanyolcanın içeriği, bu dili her türlü iletişim için kullanan bireylerin sayısındaki hızlı artış ve sosyal ağlarda İspanyolcanın tüm lehçe çeşitliliğinin kullanılması iletişim kolaylığı açısından dilin önemini yansıtmaktadır. ‘*Karışım*’ olarak tanımlanan unsur ise tarih boyunca dilde farklı etkilerin ortaya çıkardığı değişimlerdir. Bu açıdan baktığımızda İspanyol dilinin tarih sahnesinde farklı türde çeşitlerinin ortaya çıkması karışımların ve asimile edilmiş etkilerin bir sonucu olarak yorumlanabilir. “Küresel dil” kavramında önemli olabileceği düşünülen kriterlerde bir diğeri dilin “*yer değiştirme*” potansiyelidir; İspanyolcanın, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Hispanikler, Fransızca konuşulan Afrika’daki Gineliler, Mağrip’teki Berberiler veya Güneydoğu Asya’daki Filipinliler gibi Çince, Japonca ve İngilizce’nin hâkim olduğu dilsel çatışma ortamlarında azınlık grupları için bir kimlik alternatifi olarak önemli bir değere sahip olduğu bu anlamda vurgulanmalıdır. ‘*Standardizasyon*’ İspanyolcanın bugünkü durumu ile karşılayabildiği bir diğer önemli husustur. İspanyolca, evrensel ve köklü bir standardizasyon düzeyine sahiptir.

Çok kültürlü ve çok dilli gerçeklik, son yıllarda İspanya ve Avrupa’da küreselleşmiş dillerin öğretilmesi ve öğrenilmesini teşvik etme konusunda farkındalık yaratmakta,⁴²⁸ yabancı dil öğretimi ile uluslararası iletişim arasındaki ilişkinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Her yabancı dil öğrenimi, yabancı bir dünyayı ve yabancı bir kültürü yansıtan bir kültür kavşağıdır. Öğretilen her kelimenin arkasında ulusal bilincin şartlandığı bir dünya fikri bulunmaktadır.⁴²⁹ Dolayısıyla, yabancı dil öğretimi kültürlerarası iletişim ile yakından ilişkilidir.

Uluslararası iletişimin tanımı, farklı kültürleri temsil eden insanların iletişimidir. Uluslararası iletişimde kullanılan yabancı dil; o dilin konuşulduğu ülkeler hakkında bir bilgi kaynağı olmanın yanı sıra, kişinin kendi ülkesi hakkında da bilgi paylaşımına olanak tanınmalı ve sadece ait olduğu ülkesinin kültürüne yönelik tek taraflı bir kullanımın tehlikesi göz ardı edilmemelidir. Yabancı dil öğreniminin en yaygın olduğu öğrenci kitlesi bunun en iyi örneğini oluşturmaktadır. Karşılıklı anlayış

⁴²⁷ Fernández, *Varietades de la Lengua Española*, 161.

⁴²⁸ Elena Gómez Parra y Cristina A. Huertas Abril, *Educación Bilingüe: Perspectivas Desde el Sistema Educativo Español*, (Fundación Pública Andaluza Centro de Estudios Andaluces Bailén, 2020), 16.

⁴²⁹ Минасова, *Язык и*, 28.

ve paylaşımı içermeyen tek taraflı dil öğrenimi öğrencilerin kendi yerel kültürlerini inkâr etmelerine, ahlaki ihlallere ve yerel kültürlerini küçümsemelerine yol açabilmektedir.

Belirli bir dildeki her kelimenin sözcük veya deyimsel uyumu dile özgüllük kazandıran unsurlardır ve bu özgüllük, dilleri karşılaştırırken belirginleşmektedir. Dolayısıyla, yabancı dil öğrenimi kelimelerin ezberlenmesi ile değil, dilde kullanılan doğal kombinasyonların istikrarlı kullanılması ile pekiştirilmelidir. Uluslararası iletişimde bireyin profesyonelliği, yalnızca dilin tüm yönleriyle ilgili mükemmel bilgiye sahip olması ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda iletişim becerilerinin geliştirilmesinde önemli olan sosyokültürel bileşenlerin derinliğine de dayanmaktadır. Wilhelma fon Humboldt'un belirttiği gibi; “Dillerin çeşitliliği sayesinde, dünyanın zenginliği ve insanın varoluşu bizim için genişler, çünkü diller belirgin ve etkili çizgilerde bize çeşitli düşünme ve algılama yolları sunar”⁴³⁰

Dil politikası bir ulusun dile ilişkin ideolojik inançlarının bir yansımasıdır.⁴³¹ Baldauf (2006), ulusal dil planlamasının; *durum planlaması* (toplum hakkında), *derlem planlaması* (dil hakkında), *eğitimde dil (edinme)* ve *prestij planlaması* (imaj hakkında) olmak üzere dört farklı yönünü vurgulamaktadır.⁴³² *Durum planlaması*, dilin kullanımını veya kullanımı ile ilgili olumlu tutumları artırarak belirli bir dili teşvik etmekle ilgilidir. *Derlem planlaması* ise; dilbilgisi, kelime bilgisi ve yazım denetimi yaparak bir dili dahili olarak düzenlemek için kullanılmaktadır. Amacı, belirli bir dilin nasıl “doğru” konuşulacağını belirlemektir. *Edinim planlaması*, dilin nasıl öğrenildiğini etkiler, bu nedenle bu yöntem eğitim politikasına dayanmaktadır. Her alanda dilin öğrenimi teşvik edilmekte ve bu hem devlet mevzuatı hem de maddi kaynaklarla desteklenmektedir.⁴³³ Oysa dil, eğitimini içeren resmi mevzuatın yürürlüğe girmesinden önce, dil öğreniminin büyük ölçüde seçkinlere, soylulara, sosyal etkiye ve yüksek ekonomik statüye sahip insanlara yönelikti.

1950’li yıllardan itibaren dil politikası ve planlamasında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bağımsız devletlerde, okullarda öğretilecek resmi dilin bütünlüğünü ve

⁴³⁰ Минасова, Язык и, 33.

⁴³¹ Carla Amorós Negre, *Different Paradigms in the History of Spanish Language and Policy Planning*, (Spain: Universidad De Salamanca, Routledge Taylor & Francis Press, 2016),72.

⁴³² Kheng and Baldauf, *Global Language*,3.

⁴³³ Taylor, “La Diversidad Lingüística,” 2-3.

statüsünü geliştirmeye yönelik adımlar atılmıştır.⁴³⁴ Bu anlamda, dil politikasının çok önemli kararlarından birinin, dil öğreniminin süresi ve öğretim ortamının seçimi ile ilgili olduğu vurgulanmalıdır. Dil politikası ve dil öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi ve farklılıkların belirlenmesi için iki dilli/çok dilli eğitim örnekleri önemlidir. İspanya, Tütkiye, ABD ve Avrupa iki/çok dilli eğitim programları uygulanan ülkelerdir. Dil eğitim programlarında İspanyolcanın yerine baktığımızda ise;

- Yabancı dil olarak en çok konuşulan diller grubundadır
- Anglofon ülkelerinde en önemli yabancı dillerden biri olarak kabul edilmektedir
- Amerika Birleşik Devletleri'nde, eğitimin tüm seviyelerinde açık ara en çok öğretilen dildir.
- Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasından (Brexit) sonra bile, İngiltere'de, gelecek için en önemli dilin İspanyolca olduğu düşünölmektedir. Önümüzdeki on yılda, İspanyolca öğrenenlerin sayısının Fransızcayı geçeceği tahmin edilmektedir
- AB'de, ilk ve orta öğretimde İspanyolca öğrenmek isteyen öğrencilerin oranı son yıllarda istikrarlı bir şekilde artmaktadır.
- AB'nin 28 üye devletinin 19'unda, vatandaşların ikinci yabancı dil olarak en çok öğrenmek istedikleri dil İspanyolcadır.
- Göreceli olarak, Fransa, İsveç ve İtalya'da, üst ve orta öğretimde yabancı dil olarak İspanyolca'nın yaygın öğretildiği söylenebilir.⁴³⁵

İspanya

İspanyol eğitim yasaları, yabancı dil öğretimini okul müfredatına bir ders olarak 19. yüzyılın sonlarında dahil etmeye başlamaşlamıştır. Dilleri okul müfredatında zorunlu kılan ilk düzenleme olan 'Halk Eğitimi Yasası' Claudio Moyano tarafından (kalkınma bakanlığı dönemi 1857) ortaya konmuştur.⁴³⁶ 1800'lerin ortalarında resmi okul müfredatında dil öğreniminin tanıtılması ile öğrencilerin dil

⁴³⁴James. W. Tollefson, "Language Planning in Education."(New York: In Encyclopedia of Language and Education Press, 2008), 1, 3–14.

⁴³⁵Luis García Montero, *El Español: una Lengua Viva*, (İnstituto Cervantes,2019), 19-20.

⁴³⁶ Daniel Madrid Fernandez, Jose Luis Ortega Martin and Stephen Pearse Hughes, *CLIL and Language Education in Spain*, in book, ed. Keiko Tsuchiya et all, *Content and Language Integrated Learning in Spanish and Japanese Contexts, Practice and Pedagogy* (Spain: Palgrave Macmillan, 2019), 11.

öğrenimindeki yeterliliklerinin geliştirilmesine yönelik girişimler olsa da bu çabalar her zaman uygulamaya yansıtılamamıştır. Tüm sınırlamalara rağmen, yaygın *CLIL (Dil ve İçeriği Bütünleştiren Öğretim)* uygulamasının ortaya çıkışı, ayrıca, dil eğitiminde görevli öğretmenleri görev tabanlı öğrenimi ve *CEFR (Avropa Dilleri Ortak Çerçive Programı)* tipi performans göstergelerini kullanmaya teşvik eden mevzuatın oluşturulması, dil öğrenimi ile ilgili uygulamaların iyileştirilmesine zemin yaratmıştır.

Dil yönetimi ve planlaması, “*dil çeşitlerinin biçimini, işlevini ve edinimini*” etkileyen girişimler olarak tanımlanabilmektedir.⁴³⁷ Bu iki eylem sadece resmi hükümetlerle gerçekleştirilmekte ve eğitimden yol işaretleri ve medyadaki değişikliklere kadar geniş etki alanı oluşturmaktadır. Genel olarak, dil planlaması, sömürgecilik günlerinden günümüze sosyopolitik bir müdahale olarak kullanılmakta ve çok dilli ülkelerde gördüğümüz dil çatışmalarını çözmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası bağlamda, iki dilli öğretimdeki gelişmelere rağmen, dil öğrenme biçimine yönelik konuları kapsayan Eğitim Sisteminin Genel Organik Yasası (LOGSE) 1990’da kabul edilmiştir.⁴³⁸ Bunu takiben, bölgelerin eğitim işlerini düzenlemesine izin veren *Ley Organica*’nın (İspanya, 9/1992) onaylanması,⁴³⁹ onlarca yıl sonra, ortak resmi dillere yönelik sürdürülen hoşgörüsüzlüğü ortadan kaldırmış, bu yasalarla, toplumun özellikleri de dikkate alınarak devletin eğitim standartları oluşturulmuştur. Yirmi yıllık çalışma ve çabaların sonucu olarak CLIL öğrencilerinin CLIL olmayanlara kıyasla daha iyi sonuçlara ulaşması ile BE programının uygulaması kabul görmüş, Madrid ve Endülüs, iki dilli eğitimin öncüleri olarak öne çıkmıştır. Madrid okullarında, Fransızca’nın ve Almanca’nın eğitim dili olarak kullanıldığı BE programı sunan dört lisede 2006’dan beri Matematik ve İspanyolca dışındaki tüm dersler yabancı dilde öğretilmektedir. Resmi dilleri korumak ve canlandırmak için eğitimin “üç dilde” yürütüldüğü “iki dilli” bölgelerde onarım programları geliştirilmektedir. Ancak, eş-resmi olan dillerin okullarda zorunlu olmaları veya seçenek olarak sunulmaları konusu tartışmalıdır. Ayrıca, dil planlaması kapsamında

⁴³⁷ Negre, *Different Paradigms*, 65.

⁴³⁸ Fernandez et al. ,*CLIL and Language Education in Spain*, 12.

⁴³⁹ Hidalgo, Francisco Javier Palacios et al, “Spanish Bilingual and Language Education: A Historical View of Language Policies From EFL to CLIL,” *Journal SAGE* 20 no. 8, (Spain: Policy Futures in Education, 2022): 884.

yapılan bazı düzenlemeler, dil seçeneklerinin sayısını artırma yönünde değil, tam tersi kısıtlama yönünde etkili olmaktadır.

İki dilli bölgeler: Katalonya'da 2009'dan bu yana, BE programı uygulanmaktadır. Bu uygulamada; İlk ve Orta Öğretimde Katalanca zorunlu eğitim dilidir (İspanyolca tercih hakkı bulunmamaktadır). Ayrıca, dilsel olmayan içeriklerin öğreniminde yabancı dil tercihinin (İngilizce, Fransızca, Almanca veya İtalyanca) izin verilmektedir (CLIL kapsamında bir uygulamadır).

İspanya'nın kuzeyindeki özerk *Bask Ülkesinde* ise son 40 yılda yerel azınlık dili Baskça'yı canlandırmak ve restore etmek için büyük çabalar sarf edilmektedir. Bu bölgede dil eğitimi politikasının resmi amacı Baskça ve İspanyolca'nın denkliliğidir. Günümüzde Baskça, Baskça (L1) ve İspanyolca (L1) konuşanlar için ana eğitim dilidir ve giderek artan sayıda diğer dilleri konuşanlara da Baskça öğretilmektedir. İngilizce, üçüncü bir dil olarak son yıllarda büyük önem kazanmıştır.⁴⁴⁰ Bölgesel Bask hükümetinin, İspanyolca merkezli eğitim yasasından kaçma arzusunun doğan dil politikası, orta öğretimin sonunda, Baskça ve İspanyolca'yı dengeli konuşabilen ve yeterli İngilizce bilgisine sahip öğrenci profili hedeflemektedir.⁴⁴¹

Galiçya'da iki dilli eğitim resmi olarak 2006 yılındaki yasal düzenlemelerle şekillenmiş ve İlköğretimden Ortaöğretime kadar olan eğitim sürecinde uygulanabilmiştir. Okullarda öğrenciler İspanyolca ve ya Galiçyaca ve ya yabancı dil olmak üzere eğitim dilini seçmekte özgürdür.

Valensiya Topluluğu 2012'den bu yana, tüm aşamalarda üç farklı dilde (çok dilli) eğitim olanağı sunmaktadır. Bu modelde; Valensiya, İspanyolca, İngilizce veya başka bir Yabancı Dilde eğitim verilebilmektedir. Ancak, seçilen eğitim modeline bağlı olmaksızın tüm içerik alanlarında İspanyolca veya Valensiya dilinde öğretimin yanı sıra İngilizce öğrenimi de yer almaktadır.⁴⁴²

Tek dilli bölgeler: Aragon, Murcia, Kanarya Adaları, Kantabria, Kastilya-La Mancha, Kastilya ve Leon, La Rioja bölgelerinde İspanyolca tek resmi dildir. Bununla

⁴⁴⁰ Dark Gorter and Jasone Cenoz , “*Multilingualism and European Minority Languages: The Case of Basque*,” (Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group, 2016), 278–301.

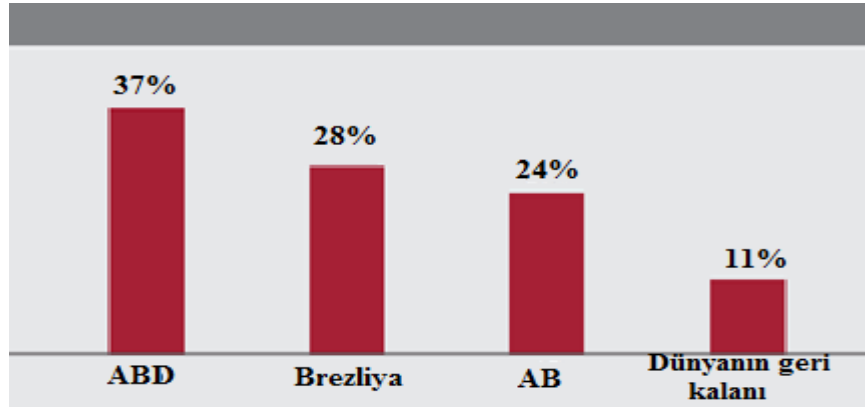
⁴⁴¹ HEZIBERRI 2020 Marco del Modelo Educativo Pedagógico, Gobierno Vasco departamento de Educacion Política Educativa Para la Actual Legislatura, (2020), 33-34. https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/inn_doc_sist_educativo/es_def/adjuntos/000009c_Pub_EJ_heziberri_2020_c.pdf (Erişim tarihi: 08.06.23).

⁴⁴² Hidalgo et. al. *Spanish Bilingual and Language Education*, 885.

birlikte, vatandaşlar arasında çok dilliliği teşvik etmeyi amaçlayan BE programı da uygulanmaktadır.

CLIL'in gelişiminde iletişimsel dil öğretimine ek olarak, bilişsel, akademik dil öğrenimi veya göreve dayalı yaklaşımlar bulunmaktadır. Son yirmi yılda İspanya, CLIL programlarının uygulanmasıyla ilgili olarak Avrupa'da lider haline gelmiş, kültürel ve dilsel çeşitliliğinin zenginliği de dikkate alındığında, farklı gelişim aşamalarına ilişkin birçok CLIL örneği sunan, çeşitli CLIL politikalarının ve uygulamalarının merkezi olmuştur.⁴⁴³ 2013 yılında yürürlüğe giren *LOMCE (Eğitim Kalitesini Geliştirme Organik Yasası)* ve müteakip yasalarla çok dilliliğin desteklenmesi ve özerk topluluklarda CLIL programlarının kurulması hedeflenmiştir. 2017–2018 akademik yılında gerçekleştirilen “Gözlem-Eylem Yenilik Projesi” ile, yabancı dillerde bilimsel, didaktik ve iletişimsel yeterlilikte öğretmen eğitimi teşvik edilmiş, öğretmenlerin mesleki ve BIT (İki Dilli Öğretim) becerilerinin, yenilik ve iyileştirme yeterliliğinin ve ekip çalışmalarında yetkinliğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.⁴⁴⁴

Dünya ülkelerindeki yerine baktığımızda İspanyolca'nın yabancı dil olarak dağılım haritası %90 gibi yüksek oranla Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya ve Avrupa Birliğinden oluşmaktadır (Şekil 4).⁴⁴⁵

Şekil 4: Yabancı dil olarak İspanyolcanın ana çalışma alanları

⁴⁴³ David Lasagabaster and Yolanda Ruiz de Zarobe, *CLIL in Spain: Implementation Results and Teacher Training*, Newcastle upon Tyne, (UK: Cambridge Scholars Publishing,2010), VII-VIII.

⁴⁴⁴ Fernandez et al. *CLIL and Language Education in Spain*,18 -20.

⁴⁴⁵ Montero, *El Español: Una Lengua Viva*,20.

Dünyanın geri kalanına baktığımızda, İspanyolca eğitiminin bazı Sahra Altı Afrika ülkelerinde önemli olduğunu görebilmekteyiz. Bu ülkelere örnek verecek olursak Senegal (205.000), Gabon (167.410) veya Ekvator Ginesi'nde (128.895), özellikle Fildişi Sahili (566.178 öğrenci ile), Benin (412.515) gibi Fransızca'nın resmi veya ortak resmi dil olduğu ülkelerin başı çektiğini söyleyebiliriz. Bu ülkelerin dışında, İspanyolca eğitiminin 100.000 öğrenci eşiğini geçmeyecek kadar az olduğu bilinmektedir.

ABD'de İspanyolca, 20. ve 21. yüzyıllarda ilkökul, ortaokul ve üçüncül eğitim seviyelerinde en çok çalışılan dil haline gelmiştir. 1999 yılında, İspanyolca Cenizo ve Teksas'da, resmi dil olarak kabul edilmiş 2006 yılından beri belediye başkanı ve devlet çalışanları resmi görevlerinde İngilizcenin yanı sıra İspanyolcayı da kullanmaya başlamıştır.

Başkan J.Carter'in (1977-1980), Meksika'ya yaptığı resmi ziyaretinde, Senatör Tim Kaine'in, göçmenlik reformu tartışmasını başlatan 13 dakikalık İspanyolca konuşması (11 Haziran 2013) ABD Senatosu tarihinde İngilizce dışında bir dilin kullanılması bakımından bir ilkti.⁴⁴⁶ Mississippi Nehri'nin batısındaki İspanyol yer adlarının yaygınlığı, Florida, Miami-Dade County bölgelerinde İngilizce ve İspanyolca'nın resmi dil olması İspanyol dilinin siyasi mirasının birer örnekleridir.⁴⁴⁷

2016'da güncellenen ve yürürlüğe giren ABD'nin Temel eğitim yasası olan "Her Öğrenci Başarır Yasası" (ESSA)⁴⁴⁸ ile iki dilli programlar, iki dilli eğitim ve çok dilli zenginleştirme programlarının sorumluluğu eyaletlere ve yerel makamlara iade edilmiştir.⁴⁴⁹ Bu kapsamda; Hornberger ve Johnson tarafından Philadelphia Okul Bölgesi örneğinde sunulan (2007) Çift Dil veya İki Yönlü eğitim programı başarılı uygulama olarak görülmektedir.⁴⁵⁰ Uygulamada öğretilen her dil için (yaygın olarak

⁴⁴⁶Reynaldo F. Macfas, "Language Policy and Planning Spanish in the US," (2022), 596, https://www.researchgate.net/publication/292359110_Language_policy_and_planning_spanish_in_the_US (Erişim tarihi:09.06.23).

⁴⁴⁷ Macfas, "Language Policy,"596.

⁴⁴⁸ ESSA "Every Student Succeeds Act." Text S. 1177. 114th Congress 2015–2016, Erişim tarihi: 18.10.2022 <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/1177> (Erişim tarihi: 18.10.2022).

⁴⁴⁹ TESOL, "Tesol Releases Statement on Every Student Succeeds Act," <https://www.tesol.org/news-landing-page/2015/12/04/tesol-releases-statement-on-every-student-succeeds-act>, (Erişim tarihi: 18.10.2022).

⁴⁵⁰ Nancy H. Hornberger and David Cassels Johnson, "Slicing the Onion Ethnographically: Layers and Spaces in Multilingual Language Education Policy and Practice," *Tesol Quarterly*, 41 no.3, (September 2007): 509-532.

İngilizce ve İspanyolca) %50 öğretim süresi ve sınıfta eşit sayıda azınlık-çoğunluk öğrencilerinin olması esastır. Ancak bu ve diğer uygulamalardaki “eşit”lik ne yazık ki ABD’de iki dilli programların gerçeği ile bağdaşmamaktadır. Programların önemli bir özelliği, iki dilliliği hedeflemelerine ve eğitim dili olarak kabul etmelerine rağmen, açık bir dil hiyerarşisi bulundurması, İngilizce okuryazarlığının diğer dillerdeki okuryazarlıktan daha değerli görülmesidir. Diğer dillerde okuryazarlık faydalı olsa da, dil sınavlarında başarı ve yükseköğrenime erişme yüksek düzeyde İngilizce okuryazarlığı gerektirmektedir. Bu durum, İngiliz dilinde en iyi nasıl ustalaşacağına dair tek yönlü bir süreci de teşvik etmektedir.

Dil çeşitliliği ve azınlık dilleri sosyal bir sorun olarak düşünülmektedir. Dili konuşanların yasal haklarına yapılan vurgu genellikle azınlık dilleri ile ilgilidir ve bireyin kendi dilinde eğitim alma hakkını içermektedir. ABD’deki iki dilli eğitim için, Ruiz dil planlaması yöneliminin iyi bilinen ayrımını ortaya koymuştur; “*problem olarak dil ve kaynak olarak dil*”. Ruiz, kaynak olarak dilin yönelimini ABD’de iki dilli eğitimin dil politikasına entegrasyonu için olası ve en az bölücü bir çözüm olarak görmekte, dil-kaynak yaklaşımının, çok dillilik ve çok dilli eğitimle ilgili çalışmalarda önemli olduğuna vurgu yapmıştır.⁴⁵¹ Öğretim ortamının seçilmesi, eğitimde dil politikası veya edinim planlaması gibi konular, hedef öğrenci kitlesi, öğretmenler ve eğitimleri, ders müfredat ve ders programı, eğitimde kullanılan yöntem ve materyaller, ekonomik kaynaklar ve en önemlisi ölçme ve değerlendirme başarısının önemli unsurlarıdır. Öğrenci başarısına yönelik amaçlar, bir dil eğitimi politikasının geliştirilmesinde belirleyici bir faktördür ve yürütülen bir dil politikasının; ister tek dillilik, ister iki dillilik veya çok dillilikte sonuçlarını, belirlemektedir.

Avrupa (AB)

AB’nin 24 resmi/ulusal dilinin eşit statüye sahip olması beklense de, bu dillerden üçü (İngilizce, Fransızca ve Almanca) diğerlerine kıyasla daha yüksek bir konumda olduğu bilinmektedir. AB kurumlarının günlük işleyişinde iki dil daha (İtalyanca ve İspanyolca) ‘destek’ diller olarak özel statüye sahiptir. Bu beş dil, AB’deki en güçlü ekonomilerin dilleri olarak görülmekte, siyasi ve ekonomik gücü temsil etmekte,⁴⁵² okul müfredatlarına yaygın olarak dahil edilmektedir. En yaygın

⁴⁵¹ Richard Ruiz, “Orientations in Language Planning,” *Nabe Journal*, 8, no. 2, (1984): 15–34.

⁴⁵² Bessie Dendinos, “Multilingualism Language Policy in the EU today: A Paradigm shift in Language Education”, *Language and Culture* 2, no. 3, (2018) : 11.

olarak öğretilen ilk yabancı dil, son otuz yıldır, yabancı dil öğretme ve öğrenme ortamlarında hâkim konumda olan İngilizce'dir. Bu dili en yaygın ikinci yabancı dil olan Fransızca ve Almanca takip etmektedir. İngilizce, açık arayla AB'de öğrenilecek en popüler yabancı dildir. Öğrencilerin yaklaşık %98'i ortaöğretimin birinci kademesinde İngilizce öğrenmektedir. İngilizce'yi Fransızca (%33,4), Almanca (%23,3) ve İspanyolca (%16,9), Rusça (%2.5), İtalyanca (%1.3) dillerinin izlediği söylenebilir.⁴⁵³ Bununla birlikte, bazı Üye Devletlerde İngilizce dışındaki yabancı diller de yaygın olarak kullanılmaktadır. Ortaokul düzeyindeki eğitim kurumlarında; İrlanda, İtalya, Kıbrıs, Hollanda, Portekiz ve Romanya'da Fransızca eğitiminin, Danimarka ve Polonya'da Almanca dilinin, Fransa'da ise aynı kategorideki eğitim düzeyinde İspanyolca'nın %50'nin üzerinde tercih edildiği bilinmektedir. Anglofon ülkelerde, çok dillilik, yabancı dil eğitimi politikasına olağan bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bunun önemli bir nedeni bu ülkelerin çoğunda, tek dil odaklı bir politikanın gereği olan bariz bir "tek dil" seçiminin olmamasıdır. Ancak günümüzde, Anglofon ülkelerde dil öğreniminde düşüş gözlenmekte ve dünyanın geri kalanında İngilizce'nin baskın yabancı dil olarak kullanımı bu durumun başlıca nedeni olarak görülmektedir.

Türkiye

Asya ve Avrupa'nın kesişim noktasında, Orta Doğu ve Afrika'ya yakın bir konumdaki stratejik öneme sahip coğrafyada yer almakta, Batı ile Doğu arasında bir kültür köprüsü görevi görmektedir. Dünyanın 3 büyük imparatorluğunun izlerini taşıyan Türkiye aynı zamanda zengin tarih ve kültür mirasına da sahiptir. Bu zenginlik dil çeşitliliğinde de izlerini sürdürmekte ve Türkiye Türkçe ile birlikte 36 farklı dile ev sahipliği yapmaktadır.⁴⁵⁴

Jeopolitik konumu göz önünde bulundurulduğunda, yabancı dil, özellikle İngilizce öğrenimi ve dilin uluslararası iletişimde kullanılması Türkiye için önemlidir.⁴⁵⁵ Bir ülkenin başarısında en önemli unsur eğitimidir. Eğitim, eğitim dili ve eğitimde dil politikası her eğitim kurumunun önemli sorumluluğudur. Türkiye'de

⁴⁵³ Eourstat, "What Languages are Studied the Most in the EU?" <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20190925-1> (Erişim tarihi: 22.10.22).

⁴⁵⁴ Başak Coşkun, *Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Raporu*, (2019), 3, https://www.academia.edu/38761320/YABANCI_D%C4%B0L_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0_%C3%87ALI%C5%9ETAYI_RAPORU (Erişim tarihi 08.06.23).

⁴⁵⁵ Gulay Saricoban, "Foreign Language Education Policies İn Turkey," *Procedia -Social and Behavioral Sciences* no. 46, (Selection Pess, 2012), 2645.

Yükseköğretim Kurumları eğitim alanında hem politikaların geliştirilmesinde hem de bu politikaların uygulanmasında etkin bir rol üstlenmiştir.

YÖK'ün (Yükseköğretim Kurulu) 2006-2007 yıllarına ait strateji raporlarında dil öğreniminin küreselleşmeye ayak uydurmak açısından önemli olduğu belirtilmekte ve Türkiye'de lisans mezunlarının en az bir yabancı dil bilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.⁴⁵⁶ Avrupa Birliği ülkelerine baktığımızda; lise düzeyindeki öğrencilerin bir, üniversite mezunlarının iki yabancı dil bilmeleri istenmektedir. Ancak Türkiye'de üniversite öğrencileri ve mezunlarının yabancı dil bilme oranı düşüktür. Eğitimin diğer kademelerine baktığımızda Türkiye'de; 2012-2013 eğitim öğretim yılına kadar ilkökul eğitiminin ilk 3 yılında dil eğitiminin verilmediği, bu yıldan itibaren değişen düzenleme ile yabancı dil eğitiminin 2. sınıftan itibaren başladığı, dil öğretiminin ilk ve orta öğretimdeki genel başarısının düşük olduğu görülmektedir.⁴⁵⁷ Bu durum üniversite adaylarının büyük çoğunluğunun yabancı dil bilmemesine veya çok düşük seviyede bilmesine zemin yaratmaktadır. Daha önemlisi ise yabancı dil eğitimi ile ilgili bu eksikliğin üniversitelerde de giderilemediği görülmektedir.⁴⁵⁸

Türkiye'de ikinci yabancı dil seçeneği sunulan okullarda İngilizce dışında en çok tercih edilen ikinci yabancı dil Almanca veya Fransızcadır.

Bugün Türkiye'de lisans eğitiminin tamamlanmasını takiben yüksek lisans veya doktora eğitimine devam edilmesi durumunda veya doktora yeterlilik, doçentlik gibi akademik basamaklarda bireyin yabancı dil yeterlilikleri ölçülmektedir. Bu amaçla farklı yıllarda farklı sınav uygulamalarının olduğu görmekteyiz. 2013 yılına kadar yapılan *Kamu Personeli Dil Sınavı (KPDS)*, 2000 yılında uygulanmaya başlayan *Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavı (ÜDS)* bugün yerini *Yabancı Dil Seviye Belirleme Sınavı (YDS)* veya Yükseköğretim Kurumları Yabancı Dil Sınavı (*YÖKDİL*) gibi farklı uygulamalara bırakmıştır. Ayrıca, *TOEFL (İngilizce Seviye Belirleme Sınavı)* Yabancı Dil Sertifikası da Türkiye'de yabancı dilde yeterlilik belgesi olarak

⁴⁵⁶ Sinan Bayraktaroğlu, "Neden Yabancı Dil Eğitiminde Başarılı Olamıyoruz?" İçinden: *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı?* Ed. A. Sarıçoban, H.ÖZ, (Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014),9.

⁴⁵⁷ Yasemin Bayyurut, "4+4+4 Eğitim Sisteminde Erken Yaşta Yabancı Dil Eğitimi," içinden: *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı?* Ed. A. Sarıçoban, H.ÖZ, (Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014),118.

⁴⁵⁸ Sueda Özbent, "Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi", *Eğitim ve Kültür Dergisi* 2, no.3 (Marmara Üniversitesi: İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü Yayını, 2010):54.

geçerlidir.⁴⁵⁹ Bu sınavlar, özellikle YDS, İngilizce, Almanca, İspanyolca ve birçok farklı dilde Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tesbitine olanak tanımaktadır.

İspanyolca dilinin Türkiye'deki durumuna baktığımızda; son beş yılda üniversitelerde İspanyolca derslerine olan talebin %70'ten fazla arttığını görmekteyiz. 2001 yılında Türkiye'de öğrencilerine İspanyolca'yı seçmeli ders olarak sunan beş üniversite varken, günümüzde sadece İstanbul ve Ankara'da bu seçeneği sunan on iki üniversite bulunmaktadır.⁴⁶⁰ Eylül 2001'de açılan *İstanbul Cervantes Enstitüsü (IC)* ve bugün 30 ülkede 44 merkezi ile faaliyet gösteren Alvaro Mutis Kütüphanesi İspanyol dilini ve kültürünü dünya çapında tanıtmayı ve yaygınlaştırmayı hedefleyen kurumlardır ve IC tarafından yapılan "*DELE*" (*Yabancı Dil Olarak İspanyolca Diploması*) sınavları, *Türkiye'nin Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)* tarafından YDS sınavı yerine geçerli bulunmakta ve ilgili kurumlarca kabul edilmektedir.⁴⁶¹

Türkiye'de IC'nden önce İspanyol dili ve kültürünü tanıtmaya ve yayma amacını taşıyan herhangi bir özel veya devlet kurumu bulunmakta ve İspanya devleti Ankara'daki Büyükelçilik, İstanbul'daki Başkonsolosluk ve yine bu kentte bulunan Ticaret Ofisleri ile temsil edilmekteydi.⁴⁶² İspanyolca; Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde İspanyol Filoloji Bölümü ve yine bu şehirlerde farklı kurumlar tarafından verilen ve üniversite dışından öğrencilerin katılımına da açık olan derslerle öğretilmektedir. Ayrıca, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara'da *TÖMER* Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bilkent ve Orta Doğu Üniversiteleri, İstanbul'da Boğaziçi ve Sabancı Üniversiteleri İspanyolca'yı seçmeli ders olarak sunmaktadır.⁴⁶³ İspanyolca diline ve kültürüne artan ilginin en iyi göstergesi, bu dili öğrenen öğrenci sayısında ve İspanyol yazarların Türkçe'ye çevrilen eserlerindeki artıştır.⁴⁶⁴ Bu durum Cervantes Enstitüsü'nün İstanbul'daki 20 yıllık varlığının ve

⁴⁵⁹ Ufuk Gencel, "Türkiye'de Yabancı Dil Öğrenme ve Yabancı Dil Yoğun Eğitimlerin Ekonomik ve Sosyal Maliyetleri," *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 7 Sayı 2, (Dokuz Eylül Üniversitesi: 2005):55.

⁴⁶⁰ Pablo Martín Asuero, *El Español en... Turquía*, (Instituto Cervantes: 2006), 42.

⁴⁶¹ "Diplomas de Español DELE", https://estambul.cervantes.es/es/diplomas_espanol/informacion_diplomas.htm (Erişim tarihi: 25.10.22).

⁴⁶² Begoña Colmenero Niño, "Türkiye'deki İspanyol Kültürü: İstanbul Cervantes Enstitüsü Alvaro Mutis Kütüphanesi." *Türk Kütüphaneciliği* 20 no.2, (2006): 321.

⁴⁶³ Pablo Martínez Gila, "El Español en Turquía", (Instituto Cervantes de Estambul), 343. https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_06-07/pdf/paises_76.pdf (Erişim tarihi: 25.10.22).

⁴⁶⁴ Asuero, *El español en... Turquía*, 42.

ülkeminin birçok eğitim kurumlarında pekişen ve büyüyen İspanyolca yabancı dil öğretimine sağladığı köklü katkının bir sonucudur.

3.3. Dış Siyaset ve Dil Politikası

Dil politikası, birincil anlamıyla, devlet veya birey gibi belirli aktörler tarafından diler hakkında yapılan herhangi bir bilinçli karar veya seçim olarak anlaşılabilir; başka bir deyişle, “bir önceliklendirme eylemidir, yani dillerin verimlilik veya sembolik değer gibi belirli kreterlere göre sıralamasıdır”.⁴⁶⁵ Makro düzey veya ulusal dil politikası genellikle “insanların dil yaşamlarını” etkilemek için tasarlanmış resmi mevzuat olarak algılanmaktadır.⁴⁶⁶ Ulusal bir dil politikasının amaçları ana hatlarıyla Corson tarafından (1996) belirlenmiştir:

Dil politikası, ulusun sahip olduğu çeşitli topluluklar ve kültürel gruplar genelindeki dil gereksinimlerini tanımlar; mevcut kaynakları araştırır ve inceler; ulusun yaşamında genel olarak dilin ve özel olarak bireysel dillerin rolünü tanımlar; dil kaynaklarını yönetmek ve geliştirmek için stratejiler oluşturur, çünkü tüm bunları uygun bir planlama ajansının işleyişi yoluyla ulusun çıkarları ile ilişkilendirmektedir.⁴⁶⁷

Bir dil politikası örtük veya açık olabilir. Açık dil politikaları; eğitim, yönetim ve kitle iletişim araçları da dahil olmak üzere toplumun her alanında dillerin kullanımını güvence altına alan belirli, resmi veya ulusal dilleri veya her ikisini birden kapsayan düzenlemelerdir. Ancak açık bir dil politikası olmadığında bile, diller hakkında kültürel varsayımlar, doğru kullanıma ilişkin kurallar, konuşmanın veya yazmanın “en iyi” yolunu içeren gizli (örtük) politikalar her zaman bulunmaktadır.⁴⁶⁸ Schiffman’ın (1996) belirttiği gibi:

İster açık ister örtülü olsun, dil politikalarının sonuçları hemen hemen her zaman bir topluluğun “dilsel kültürü”ne dayanmaktadır. “Dil kültürü”, konuşmacıların kendi kültürlerinden dille ilişkilerine getirdikleri fikirlerin, değerlerin, inançların, tutumların, önyargıların, mitlerin, dini kısıtlamaların ve diğer tüm kültürel ‘bagajların’ toplamıdır.⁴⁶⁹

Dolayısıyla, değişen koşul veya durumlar farklı dil politikalarının uygulanmasına zemin oluşturmaktadır.

⁴⁶⁵ Peled Yael, “Normative language Policy: İnterface and İnferences,” *Language Polici* 13 no.14, (November 2014) : 302.

⁴⁶⁶ Elena Shohamy, *Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches*, (New York: Routledge Press, 2006), 185.

⁴⁶⁷ David Corson, *Language Policy Across the Curriculum*, (Clevedon: Multilingual Matters Press, 1996), 141.

⁴⁶⁸ Schiffman Harold, *Linguistic Culture and Language Policy* (London: Routledge Press, 1996), 148

⁴⁶⁹ Anik Nand, Anik Nand, “Language Policies and Linguistic Culture in Galicia,” ed. Xoán et al, *Labor Histórico* 3 no. 2, (Queen’s University Belfast, 2017): 30.

Latin Amerika dünyasında örtük politikaların yanı sıra *ELE (Yabancı Dil Olarak İspanyolca)* eğitim alanında açık politikalar kullanılmaktadır.⁴⁷⁰ Yürütülen politikaların amacı, İspanya'nın yurtdışında dilini tanıtmaya konusundaki eylemlerinin tutarlılığını sağlamak ve İspanyolca'nın uluslararası sahnede sunduğu tüm potansiyeli optimize etmektir.⁴⁷¹ Bu anlamda; İspanyol *Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (AECID)* ve *İspanyol Dili Akademileri Birliği (ASALE)* arasında imzalanan ortaklık anlaşması ile *Dünyada İspanyolca Genel Müdürlüğü'nü (DGEM)* oluşturmuştur.⁴⁷² DGEM'nin başlıca hedefleri; İspanyolca'nın tanıtımını yapmak, dış dil politikasını güçlendirmek, ekonomik büyümeye ve dünya çapında İspanyolca konuşan topluluklarda uluslararası rekabet edebilirliğe katkıda bulunan bir faktör olarak dilin rolünü teşvik etmek, geleneksel alanlar dahil, iletişim, bilim, teknoloji, yenilik ve erişilebilirlik gibi farklı alanlarda dilin genişlemesine katkı sağlamaktır.

Ekonomik büyümede Dünyadaki İspanyolca konuşanların toplam satın alma gücü, dünya *Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH)* yaklaşık %9'u kadardır. Dünya *GSYİH*'sındaki önemli göreceli ağırlığına rağmen, İspanyolca konuşan ülkelerin net katkıları büyük ölçüde İspanya ve daha az ölçüde Meksika olmaya devam etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Hispanik topluluğu bağımsız bir ülke olsaydı, ekonomisi ile İspanya ve Fransa'nın önünde yer alır ve dünyanın en büyük yedinci ülkesi olurdu.

Bir devletin *GSYİH*'inin %15'inin doğrudan veya dolaylı olarak dile bağlı olduğu tahmin edilmektedir. Bir dilin ekonomik ağırlığı, o dili konuşanların sayısı, coğrafi yayılımı, resmi dil statüsüne sahip olduğu ülke sayısı, konuşanların insani gelişme indeksi (eğitim düzeyi, ortalama yaşam süresi, aile ve kişi başına düşen gelir), o dilin resmi olduğu ülkelerin ticari kapasitesi, edebi ve bilimsel geleneği veya çok taraflı diplomasideki rolü gibi farklı faktörler dikkate alınarak ölçülmektedir.⁴⁷³ Bunlardan konuşmacı sayısı, satın alma gücü ve uluslararası karakter, bir dilin

⁴⁷⁰ Danna Chen, "Políticas lingüísticas Implícitas de España: Logros y Desafíos," *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación* no.78, (China: 2019): 91.

⁴⁷¹ Ministerio De Asuntos Exteriores Union Europea Cooperacion, The Spanish language in the World. <https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Paginas/EIEspanolEnElMundo.aspx> (Erişim tarihi: 15.11.22).

⁴⁷² Dirección General del Español en el Mundo, Lineas de Accion, <https://www.exteriores.gob.es/es/PoliticaExterior/Documents/L%C3%ADneas%20de%20Acci%C3%B3n%20DGEM.pdf> (Erişim tarihi: 22.11.22).

⁴⁷³ Anuario del Instituto Cervantes, *El Español en el Mundo*, (Madrid: Alcalá de Henares,2022), 37-38.

diğerlerine göre ekonomik gücünü belirleyen üç temel faktördür.⁴⁷⁴ İspanyolca, bu dili konuşan kişi sayısı, resmi dil statüsünde olduğu ülke sayısı ve coğrafi yayılımı açısından dünyanın ilk beş dili arasındadır.

İletişim ve yaratıcılık için bir destek olarak dil, edebiyat, tiyatro, sinema, müzik, medya, bilimsel ve entelektüel üretim ve eğitim gibi kültür endüstrilerinin büyümesiyle uluslararası ekonomide önemli bir unsur haline gelmiştir. Ayrıca, kültür alanlarda İspanyolcanın küresel varlığının ölçülebilmesinde önemli olan bir diğer gösterge, İspanyolca konuşulan ülkelere gerçekleştirilen kültürel ürün ihracatının toplam değeridir. 2019’da kültür sektörünün İspanyol *GSYİH’sına* katkısının %3,4 olduğu ve tüm kültürel faaliyetlerin önem sırasına bakıldığında %24,9 ile “Kitap ve basın” sektörünün başı çektiği görülmektedir. Uluslararası Yayıncılar Birliği’ne (IPA) göre, İspanyolca’nın konuşulduğu iki ülke, İspanya ve Arjantin, dünyanın en büyük 15 kitap üreticisi arasındadır.⁴⁷⁵

Bilimsel belgelerde kullanılan diller açısından baktığımızda da dünyada farklı bilim alanlarında yapılan yayınlarda İspanyolca’nın, İngilizce’den sonra en fazla kullanılan dil olduğunu görmekteyiz (Harita 4).⁴⁷⁶

Harita 4 :İspanyolca yazan yazarların bağlı olduğu ülkeler.

⁴⁷⁴ Juan Carlos Jiménez, “El Poder de la Compra del Español en el Mundo,” *Revista de Occidente*, no.335, 2009) , 21-36.

⁴⁷⁵ Anuario del Instituto Cervantes, *El Español*,52-53.

⁴⁷⁶ Anuario del Instituto Cervantes, *El Español*, 83.

İspanyolca yayınlanan bilimsel çalışmalar; sosyal bilimler, tıp bilimleri, sanat ve beşerî bilimler, kesin ve doğa bilimleri, mühendislik bilimleri ve tarım bilimleri olmak üzere altı ana konu alanına ayrılmıştır. İspanyolca yayınlanan bilimsel makalelerin %44'ünün sosyal bilimler alanına ait olduğu⁴⁷⁷ açıkça görülmektedir

Uluslararası bir dil olarak İspanyolca'nın öneminin bir diğer göstergesi bu dilin internet ağındaki kullanımıdır. Bu yılın verileri 1990'lardan bu yana var olan kayıtları doğrulamakta ve İspanyolca'nın, İngilizce ve Çince'den sonra en çok kullanılan üçüncü dil olmaya devam ettiğini göstermektedir. Facebook, LinkedIn, Twitter veya Wikipedia gibi önemli sosyal ağlarda ise İspanyolca ikinci dil "statüsünü" korumaktadır.⁴⁷⁸

İspanyolca, bu dili konuşan kişi sayısı bakımından Mandarin Çincesinden sonra dünyanın ikinci dili, küresel konuşmacı sayısı bakımından ise, İngilizce ve Çince'den sonra üçüncü ⁴⁷⁹ dildir. İspanyolca, dil turizmi sektöründe de ikinciliğini hiçbir dile kaptırmamıştır⁴⁸⁰ 2019'da İspanyolca'yı yabancı dil olarak öğrenen öğrenci sayısının 21.882.448 olduğu, yine aynı yılda dünya nüfusunun %7,6'sının İspanyolca konuştuğu rapor edilmektedir. İspanyolcanın bugünkü yaygınlığı dikkate alınarak IC'de yapılan tahminlere göre; 2050'de dünya nüfusunun %7,7'sinin İspanyolca konuşacağı, ⁴⁸¹ 2060 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin, Meksika'dan sonra dünyada İspanyolca konuşulan ikinci ülke konumuna geleceği ve her üç Amerikalıdan birinin Hispanik kökenli olacağı, bununla birlikte, 2100'lü yıllarda İspanyolca konuşulan ülkelerin nüfusundaki azalma nedeniyle bu oranın %6,3'e kadar gerileyeceği düşünülmektedir.⁴⁸²

3.4. İspanyolca ve Yumşak Güç Politikaları

Açık ve örtük politikalar arasındaki ayrım, Schiffman'ın 1987'de Amerika Birleşik Devletleri'nde Almanca'dan İngilizce'ye dil geçişi ile ilgili yayınladığı çalışmasında ortaya koyduğu "dil kültürü" kavramına dayanmaktadır. "*Dil ideolojisi*"ne dayalı örtük dil politikalarının varlığı 1980'li yıllarda fark edilmiştir.

⁴⁷⁷ Anuario del Instituto Cervantes, *El Español*, 83.

⁴⁷⁸ Informe Instituto Cervantes, *El español: una Lengua Viva*, (Madrid: 2021), 73.

⁴⁷⁹ Informe Instituto Cervantes, *El Español: una Lengua Viva*, (Madrid: 2022),44.

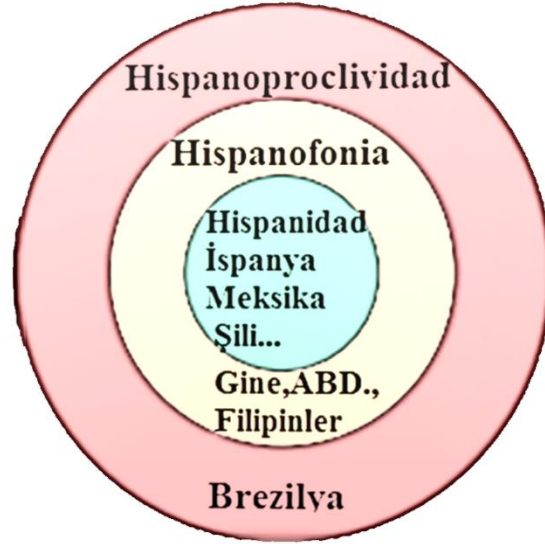
⁴⁸⁰ Anuario del Instituto Cervantes, *El Español en el Mundo*, 37.

⁴⁸¹ Instituto Cervantes, *El español: una Lengua Viva*, (Madrid: 2019),5.

⁴⁸² Informe Instituto Cervantes (2022) ,5.

İspanya örneğinde, akademik çabalar ve dilsel konulardaki ticari faaliyetler, Schiffman'ın fikrini destekler nitelikteydi ve İspanyolca dilinin olumlu imajını geliştirmeye yardımcı olmuştur. Bu nedenle, “örtük dil politikası güdülere bilinmeyen ve hiçbir yasal belge tarafından doğrudan bir gerekçe olarak kabul edilmeyen dil etkinliklerinin planlanması” olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, sözlük yayınlamak, akademik etkinlikleri kutlamak, iş forumları, akademik veya ticari girişimler dil tercihini etkilemekte ve insanların dil ideolojisini şekillendireceğinden, dil planlamasında üstü kapalı girişimler olarak görülmektedir. İspanya'nın dil planlaması bu stratejinin önemli bir yorumunu sunmaktadır: İspanyol dünyasındaki dilsel durumun özelliklerinden dolayı, İspanyolca'nın iletişimsel işlevi vurgulanmakta, İspanya'daki diğer dillere ve dünyadaki diğer İspanyolca çeşitlerine karşı işbirlikçi ve saygılı bir tutum benimsenmektedir.

García (2007), İspanyolca'nın dünya çapındaki varlığı ile ilişkili üç kavramsal kategoriye (Hispanidad, Hispanofonia ve Hispanoproclividad) içeren bir şema önermiş (Şekil 2).⁴⁸³ ve Hispanik dünyasının dilsel gerçekliğinin geniş bir vizyonunu yansıtmıştır.⁴⁸⁴

Şekil 5: İspanyolların dünya çapındaki varlığı

⁴⁸³ Ángel López García, “Las Lenguas Española Logros y sus Tres Formas de Estar en el Mundo”, 437, https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_06-07/pdf/presente_08.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.23).

⁴⁸⁴ Ángel López García, *El Boom de la Lengua Española: Análisis Ideológico de un Proceso Expansivo*, (Madrid: Biblioteca Nueva, 2007), 180.

Blache'nin “Bir ülkenin dünyadaki rolü, dilini konuşan insan sayısıyla ölçülür”⁴⁸⁵ ifadesi dilin yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların önemini ortaya koymaktadır. İspanyolcanın yaygınlaştırılmasına yönelik örtük politikalar “Panhispanizm” fikri altında yürütülmekte, bir dilin korunmasında çatışmalardan kaçınmakta, ancak bazen yasal gücün olmaması nedeniyle yumuşak güç olarak görülmektedir.⁴⁸⁶

İspanya’da İspanyolca çoğunluk dilidir ve yirmiden fazla egemen ülkede (Karayipler, Küba ve Dominik Cumhuriyeti, Meksika, Guatemala, Honduras, El Salvador, Kosta Rika, Nikaragua, Panama, Kolombiya, Venezuela, Ekvador, Peru, Şili, Bolivya, Paraguay, Uruguay ve Arjantin) baskın dil olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, ABD’nin bazı bölgelerinde önemli büyüklükte bir nüfusun ana dilidir ve ABD’nin Porto Riko “koruyuculuğunda” ortak resmi dildir.⁴⁸⁷

CI’nin 2017 raporuna göre; Meksika’da İspanyolca (Kastilya dilini) konuşan nüfus 119.565.685 olarak belirlenmiş, böylece Meksika bu dili konuşanların sayısı bakımından İspanya’yı geçen ülkeler arasına girmiştir. Kolombiya, Arjantin ve Amerika Birleşik Devletleri de bu anlamda İspanya’yı geride bırakmış ülkelerdir.⁴⁸⁸ CI’nin (2022) raporuna göre dünyada İspanyolca konuşanların sayısı 595 milyonu (dünya nüfusunun %7,5’i) aşmaktadır.⁴⁸⁹

İspanyolca, 1986 yılından bu yana Avrupa Birliği’nin resmi dillerinden ve BM’nin altı resmi dilinden biridir.⁴⁹⁰ İspanyol topraklarının birçok bölgesinde iki dillilik (bazı durumlarda çok dillilik) durumu, İber Yarımadası’nın (Bkz. Bölüm 2) siyasi ve sosyal tarihinin bir sonucu olsa da İspanyolca, diğer diller üzerindeki baskın durumunu tarih boyu koruyabilmiştir.

Kraliyet İspanyol Akademisi’nin (RAE) ve Pan-Hispanik Topluluğun İspanyolca dilinin tanıtımındaki ana müttefiki Instituto Cervantes’tir (IC). British Council ve Alliance Française’den sonra şekillenen bu kurum, İspanya hükümeti tarafından 1991’de hem İspanyol dilini hem de İspanyol ve İspanyol-Amerikan

⁴⁸⁵ Souza, *Geografía Lingüística*, 12.

⁴⁸⁶ Chen, “Políticas Lingüísticas Implícitas,” 91.

⁴⁸⁷ Molinero, *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World*, 26-27.

⁴⁸⁸ Chen, “Políticas Lingüísticas,” 102.

⁴⁸⁹ Informe Instituto Cervantes(2022),5.

⁴⁹⁰ Eleni Leontaridi, Fokion Erotas and María Sigala, *El Plurilingüismo Español* (Athens: Academic publications by the instructors and students of the Language Centre, 2003), 2.

kültürünü tanıtmak amacıyla kurulmuştur. Kurumun amacı; İspanyolcanın öğretilmesini ve kullanımını evrensel olarak teşvik etmek, bu faaliyetlerin iyileştirilmesine katkıda bulunan tüm önlemleri ve eylemleri gerçekleştirme, diğer yetkili organlarla koordineli olarak İspanyol kültürünün yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktır.⁴⁹¹

IC “topluluk” fikrini güçlendirmek amacıyla İspanyolca’nın uluslararası tanıtımının tüm İspanyolca konuşan nüfus için eşit derecede karlı olduğu inancını teşvik etmiştir. Bu anlamda 2012’de İspanya Krallığı mütevelli heyetine yapılan konuşmada Cervantes Enstitüsü’nün Pratik Kılavuzlar Rehberi’nin⁴⁹² (Guía del Instituto Cervantes) açılış ifadesi dikkate değerdir: “*İspanyolca, yirmi ülkenin ve çoğul bir topluluk oluşturan yüz milyonlarca insanın en değerli mirasıdır, herkese açıktır ve ortak dil tarafından kesin olarak birleştirilir ve tanımlanır.*”⁴⁹³

IC’in 21. yüzyılın başından itibaren ortak resmi dillerin öğrenilmesi yönünde yapılan girişimlerin bir sonucu olarak günümüzde Pekin’deki Cervantes Enstitüsü’nde, İspanya’nın ortak resmi dillerinin öğrenimine yönelik sınıflar bulunmaktadır. İspanya’da, bazıları özel yatırımcılar tarafından finanse edilen, bazıları yerel yönetimlerin himayesi altında kurulan ve kök saldıkları bölgede dil turizmini geliştirmenin bir yolu olarak İspanyolca öğretimine katkı sağlayan vakıfların olduğu bilinmektedir. Bunlardan; Cilengua-Fundación San Millán de la Cogolla, Fundación Comillas, Fundación de la Lengua Española ve Fundación Instituto Castellano y Leonés de la Lengua, yabancı dil olarak İspanyolca Okulları Federasyonu (FEDELE) öne çıkan vakıflardır. Sadece 2011-2012 akademik yılında; IC’nin misyonuna uygun olarak, yüz yüze derslere kayıtlı yaklaşık 150.000 öğrenciye 16.000’den fazla İspanyolca dil kursu verdiği, İnternet platformu Aula Virtual de Español aracılığıyla yönetilen yaklaşık 90.000 fazla çevrimiçi kurs sunduğu, aynı dönemde dünyadaki tüm IC merkezlerinde 7.000’den fazla kültürel etkinlik düzenlendiği kayıtlarda yer almaktadır. Ayrıca, kurum; faaliyetinin üçüncü önemli döneminin akademik yılı

⁴⁹¹ Ley Organica 7/1991, de 21 de Marzo, Instituto “Cervantes”, Jefatura del Estado «BOE» no.70, de 22 de Marzo de 1991 Referencia: BOE-A-1991-7354, (26 de Diciembre de 2013), 2.

⁴⁹² Cervantes Enstitüsü’nün Pratik Kılavuzlar Rehberi en son dilbilim teorilerinden yararlanır ve Pan-Hispanik kültür normunun en son güncellemesini açıklamaktadır. Detaylı okuma için bknz. Instituto Cervantes, *Guía práctica del Español Correcto*, (Editorial Espasa: 2009), 11.

⁴⁹³ Valle, *The Politics of Spanish in the World*, 576.

boyunca 110'dan fazla ülkede 700'den fazla merkezde 65.000'den fazla dil yeterlilik sınavını (DELE) yönetmiştir.⁴⁹⁴

Uluslararası İşbirliği Teşkilatı ile vakıfların birlikte yürüttüğü faaliyetler, dünyadaki İspanyol siyasetinin yerel, bölgesel, ulusal ve küresel senaryolarına bağlı şekillenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ne yakınlığı ve kuzey komşu ile olan tarihsel ve ekonomik ilişkileri, Meksika'yı İspanyolca dilini tanıtmaya faaliyetlerini güçlendirmeye teşvik etmiş, bu anlamda dünyanın en büyük İspanyolca konuşan ülkesi, İspanyolca öğretimi için araçlar geliştirerek bölgedeki dil turizmini genişletmiş ve 2000 yılında Yabancı Dil Olarak İspanyolca için *Uluslararası Sertifikasyon Sistemi (CELA)* olan dil yeterlilik sınavını uygulamaya koymuştur.⁴⁹⁵

Büyük ekonomiye sahip bir diğer ülke olan Arjantin de, 2004'ten bu yana İspanyol dilinin ve kültürünün tanıtımına yönelik organize bir ulusal faaliyetin geliştirilmesine yatırım yaparak bahsetmeye değer proje olan, 'Tüm Arjantin Ulusal Üniversitelerinin üçte ikisini kapsayan ve gelişmeye katkıda bulunmayı' amaçlayan bir konsorsiyum olan ELE sistemini kurmuştur. ELE'nin bölgesel dil ve eğitim politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunması amaçlanmaktadır.⁴⁹⁶

İspanyolcanın teşvik edilmesine yönelik yürütülen dil politikaları ve dil planlanması, bu dilin yaygınlaştırılması yönünde atılan sağlam adımlar Mistra'nın "Dil, fikirlerin ve değerlerin empoze edilmesine izin verdiği için en güçlü fetih aracıdır."⁴⁹⁷ ifadesinin önemini bir daha bizlere hatırlatmaktadır.

⁴⁹⁴ Valle, *The Politics of Spanish in the World*, 575.

⁴⁹⁵ Valle, *The Politics of Spanish in the World*, 577.

⁴⁹⁶ Consortium Español Lengua Segunda y Extranjera, <http://www.else.edu.ar/en/node/106> (Erişim tarihi: 21.10.22).

⁴⁹⁷ Alvaro Jose de Souza, *Geografia Linguística: Dominação e Liberdade*, (São Paulo, Contexto, 2001), 12.

SONUÇ

Tez çalışması, dil ve dil ile ilişkili birçok alanı (hukuk, siyaset, eğitim) kapsayan araştırmanın sonucu olarak disiplinler arası yaklaşımla hazırlanmıştır. Çalışmada; İber Yarımadası'nın eski zamanından (M.Ö. 218) günümüz İspanya'sına kadar, 2000 yılı aşkın tarihi süreçte dil politikasını şekillendiren siyasi ve tarihi olaylar incelenmiştir. Ayrıca, dilbilim, lehçebilim, hukuki ve anayasal boyutları ile dil siyaseti, ulus ve milliyetçilikte dilin rolü, azınlık hakları ve dil sorunu, çok dillilik ve kültürel çelişki, yumuşak güç, eğitim ve dil planlaması, küreselleşmenin dil üzerindeki etkileri tarihi bilgilerin ışığında harmanlanmıştır.

Tarihi süreçlere baktığımızda; büyük göçler, savaşlar, ticari ve ekonomik egemenlik dil yapısını şekillendiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İber yarımadasına Romalılarla gelen Latince var olan yerel dil öğelerini zamanla bünyesine katarak büyük ölçüde değiştirmiş ve Baskça hariç tüm Roma öncesi dillerin yok oluş sürecini başlatmıştır. Baskçanın bu süreçten etkilememiş olması, Baskların, Roma dönemindeki savaşlar nedeniyle güvenilir ve zor erişilir iç bölgelere göçü ile açıklanmaktadır. İzole yaşam biçimi Baskçanın korunmasına ve dış dil gruplarından çok az etkilenmesine neden olmuştur.

Yarımadanın Romalılaştırılması yavaş ancak süreklilik arz eden bir süreci ve bu birlikteliğin zamanla Latince ve günümüz İspanyolcasında önemli izler bırakan bir etkileşime izin verdiğini görmekteyiz. Ayrıca, Latincenin bölgede yerel halklar tarafından kendi ana dillerine zarar verecek kadar benimsenmesi, bu dilin yaygınlaşmasının zorlama bir süreç olmadığını düşündürmektedir. Bir toplumun dilinden gönüllü vazgeçiş farklı bir dilin bölgedeki egemenliğine zemin hazırlar.

Dilin benimsenmesinde en etkin faktör dili konuşmanın sağladığı avantajlardır. Romalıların gelişi ile oluşturulan yeni yasalara ve kültürel içeriklere daha etkin erişimin sağlanabilmesi, bunun yanı sıra Latin dilinin yerel dillerinden daha zengin olduğunun düşünülmesi, başlangıçtaki dil çeşitliliğini zamanla Latincenin lehine değiştirmiştir.

Değişmek ve gelişmek her dilde görebileceğimiz bir olgudur. Bu noktada önemli olan dilin özünü koruyarak gelişebilmesidir. Özellikle büyük imparatorlukların geniş topraklarında farklı toplumların yaşaması dillerin bir biri ile temasını kaçınılmaz

kılmış ve dilin değişim sürecini etkilemiştir. Ancak bir dilin yaygınlaşmasının ve diğer diller üzerinde yükselişini sürdürmesinin sadece o dili konuşan insan sayısı ile ilişkili olmadığı da bilinen bir gerçektir. Latincenin, Roma İmparatorluğu boyunca uluslararası dil haline gelmesinin nedeni de bu bakımdan Romalıların fethettikleri bölge halklardan daha kalabalık olmaları değil daha güçlü (askeri) olmalarıydı. Ancak uluslararası dil hakimiyeti yalnızca askeri gücün sonucu olarak yorumlanamaz. Bu durumun sürdürülmesi ve genişletilmesi ekonomik güç ile de yakından ilişkilidir.

Roma İmparatorluğu'nun İber Yarımadası'na gelişi ile başlayan dil profilindeki değişimlerin tarihsel arka planına göz attığımızda; Latincenin yükselişi ile başlayan yerli dillerin yok oluşu, aynı zamanda, yeni dillerin (Kastilya, Katalan vb) doğuşuna da zemin hazırlamıştır. Ayrıca, bölgede etkin izler bırakan tek dilin Roma dili olmadığı, Arapçanın da yaklaşık 800 yıl boyunca İber Yarımadası'nda dilin evrimini önemli derecede etkilediğini görmekteyiz. Arapların varlığı kültürde, bilimde olduğu kadar, dilde de kendini belirgin biçimde göstermiştir. İspanyolcanın kelime hazinesinde, 4.000'den fazla Arap kökenli kelimenin bulunması bunun en iyi göstergesidir (ancak, etkinin tek taraflı olmadığı da vurgulanmalıdır).

Bir dilin yok oluşu aslında farklı bir dilin güçlenmesi ile başlar. Dilin güçlenmesinde ise çeşitli faktörler rol oynar. Özellikle dilin en etkin fetih aracı olduğunu da düşündüğümüzde hâkim dil aslında gücün sembolüdür. Bu açıdan bakıldığında başlangıçta var olan İber dillerinin yerini Latinceden türeyen dillere bırakması, bölgede yeni gücün doğuşu için zemin hazırlamıştır. Birçok farklı dilin varlığına rağmen, Kastilya dilinin daha hızlı gelişimi ve yaygınlaşması bu dili zamanla Latinceye eşdeğer kültür dili durumuna getirmiştir. 800'lü yıllarda şekillenmeye başlayan Kastilya dilinin Alfonso dönemi ile hızlanan yükselişi, farklı iktidarlar ve krallıklar döneminde gittikçe güçlenmiş, dilin kurallarının belirlenmesi, konuşma, yazı, fonolojik ve gramer düzeyinde belirli ilkelerinin oluşturulması, özellikle bu dilin Resmi makamlarca kullanması Kastilya dilinin diğer diller üzerindeki üstünlüğünü güçlendirmiştir. Kastilya dilinin yaygınlaşması birçok dili azınlık durumuna getirirken, Arapça'nın da kayboluş sürecini başlatmış ve bölgede dil bütünlüğü sağlamıştır.

Küçük bir bölgede ortaya çıkan Kastilya dilinin (bugünkü İspanyolca) Jhonson'un ifadesiyle söyleyecek olursak, çok sayıda ülkenin ve halkların, "soyağacı" durumuna gelmesinde siyasi nedenlerin önemli rol oynadığını görmekteyiz. Yeniden

Fetih olarak tanımlanan kitlesel yayılma, göç, Amerika'daki kolonizasyon ve sömürge politikası ve Katolik inancın empoze edilmesi Kastilya dilinin yayılmasını önemli derecede etkileyen süreçler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilin yaşayan varlık olduğunu da dikkate aldığımızda bu yayılmaya paralel; yeni yaşam biçimleri, yeni koşullar ve değişen ihtiyaçlar dilin değişmesini ve evrilmesini teşvik ederek İspanyolcayı zenginleştirmiştir.

İspanyocanın Latin Amerika'da kavramsallaştırıldığı tarihsel süreçleri incelediğimizde bu dilin; yönetim, kamusal alan ve Kilise'nin dili olarak var olan binlerce yerel dile hızla hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Kolonizasyon sürecinde dini inanç üzerinden yürütülen politikalar İspanyolcanın öğrenilmesini teşvik etmenin en etkin yolu olarak seçilmiştir. Kastilyalaştırma politikasını temsil eden kararnamelerin, aslında yerli halkı 'Hıristiyanlaştırma', Katolik inancını yaygınlaştırma gibi sağlam temellere dayandırılması bu politikanın bir parçası olarak İspanyolca öğretiminin yerli nüfusa dayatılmasını kolaylaştırmakta, ayrıca, inanç temeline dayalı politikaların dilin yaygınlaştırılmasındaki etkin rolüne de iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Farklı ülkelerde, İspanyolcanın varlığını güçlendiren bir diğer tarihi gerçeğin sömürge politikası olduğunu görmekteyiz. Askeri ve ticari amaçla hizmet eden sömürge anlayışı Kuzeybatı Afrika kıyılarında yerli diller ile bir arada İspanyolcanın varlığını sağlamlaştırmıştır. Bu bölgelerde İspanyolcayı empoze etme çabaları, İspanyol uygarlaştırma eyleminin temelini ve Afrika'daki uluslararası ticareti yönlendiren gücün anahtarını oluşturmuştur.

Tüm bu bilgilerden de anlaşıldığı üzere, 'dil'; kolonizasyon veya sömürge politikalarının, ekonomik ya da politik gücün, inançlar üzerinden yürütülen siyasetlerin, askeri ve ticari amaçlara yönelik uygulanan politikaların tamamının odak noktasında yer alan önemli bir 'güç'tür. Bu güç aynı zamanda devletin, ulusun ve milli kimliğin de temel ögesidir.

Dil o dili konuşan toplumdaki bağımsız unsur değildir. Milli kimlik sıkı bir biçimde dil kimliği ile bağlantılıdır. Bu nedenle, Kastilyalaştırma sürecinin sonucunda bölgede azınlık durumuna gelen toplumların kendi dillerini ve milli kimliklerini koruma çabası, çoğunluk ve çeşitli azınlık milliyetçilikleri arasındaki çatışmaları alevlendirmiş ve merkezi İspanyol devletinin ulus inşası ile ilişkili süreçleri yönetme başarısına gölge düşürmüştür. Bu bağlamda İspanya tarihinin en karanlık döneminin

Franco rejimi olduğu söylenebilir. Rejimin, İkinci Cumhuriyet döneminde başlatılan İspanya'nın demokratikleşme ve modernleşme süreçlerini önemli derecede engellediği ve merkezîyetçilik, muhafazakarlık, Katoliklik, Kastilya kültürünün ve dilinin üstünlüğü ile tanımlanan bir İspanya imajını empoze ettiği vurgulanabilir. Özellikle son 200 yılda İspanya'nın üç aşamaya ayırabileceğimiz dil politikası ile ilgili sürecin etkilerine bakıldığımızda; ilk aşamada azınlık dilini konuşan toplumlarda resmi Kastilya dilinin konuşulması yönünde artan baskının varlığı, ikinci aşamada Kastilya dilinin eğitim dili olarak kabul edilmesi ile sürecin hızlandırıldığı ve bu durumun azınlık dillerinin işlevselliğinde azalmaya yol açtığı görülmektedir. Bu iki aşamanın sonuçları 'dilsel soykırım' ve 'dil ölümü' olarak yorumlanabilir. Özellikle, eğitim dilinin bireyin kendi dili dışında bir dil olması ile başlayan 'iki dillilik' döneminde; genç neslin azınlık dilini tercih etmemesi; dilin kaybolma sürecini hızlandırmış, dili konuşanların sayısında, hatta dili akıcı konuşanların sayısında ciddi bir azalmaya yol açmıştır. Bu iki aşamanın azınlık toplumların dil yapısında açmış olduğu yaralar rejimin son bulmasını takiben üçüncü aşama olarak tanımlayabileceğimiz bir süreçle sarılmaya çalışılmış, azınlık dillerine ortak resmi dil statüsü verilerek azınlık toplumların dil hakları tesis edilmiştir. Azınlık dillerin Anayasal güvenceye alınması ile İspanya merkezi olmayan çok dilli bir ülke olarak şekillenmiştir.

Anayasanın onaylanması; tüm ulusal bölgenin özerk topluluklar olarak örgütlenmesi ve 17 farklı topluluğun, İspanyol dilinin farklı lehçelerinin ve 13 yerli dilin varlığını sürdürebilmesine olanak tanıdığı dikkate alındığında İspanya İspanyolcasının, bölge genelinde tek tip bir modalite değil, daha ziyade birbirinden farklı olan iç çeşitler sunduğu söylenebilir. Tarihsel olaylar ve bunlara eşlik eden siyasi kararların bir sonucu olarak, İspanya'nın dil profili; resmi dil, standart dil ve ortak resmi dil kategorisinde şekillenmiştir. Bu karmaşıklık İspanya devletinin özerk topluluklara bölünmüş olması ile ilişkilendirilmektedir. Özerk topluluklarda resmi, ortak ve azınlık dilinin bulunması, standart dilin tanımlanmasını zorlaştırmakta, azınlık dillerin kendi içinde lehçe içermesi ile karmaşıklık daha da artmaktadır.

Göçler toplumda dili şekillendiren önemli bir diğer etkidir. Ancak göç olaylarını baktığımızda her göçün dilin çöküş veya yok oluş sürecine ivme kazandırdığı söylenemez. İber Yarımadası'ndan sürgün edilen Yahudi İspanyolların, Osmanlı topraklarına kadar İspanyolcayı getirmesi, daha önemlisi tüm izolasyon ve çevresel etkileşime rağmen bu dili yaşatabilmesi bunun en iyi örneklerden biridir.

Geniş topraklarında birbirinden bağımsız olarak bir arada yaşayan farklı etnik ve dini grupları barındıran Osmanlı İmparatorluğu'nun o zamanki siyasi ve sosyal koşullarının, azınlık dillerinin varlığını sürdürmesine izin vermesi Kastilya İspanyolcasının Osmanlı topraklarında köklenmesine olanak sağlamıştır. İber yarımadası ile bağları tamamen kopan bu gruplar farklı dillerle temas etse de Tanzimat dönemine kadar 15. yüzyıl İspanyolcasını korumayı başarmıştır. Bu durum aslında Romalıların gelişine bağlı İber dillerinin yok oluşu ile ilişkili yukarıda anlatılanlara tamamen zıt bir örnek oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi politik bir baskının olmadığı durumlarda dilinden gönüllü vazgeçiş söz konusu değilse, izolasyon, çevre dillerle temas vb etkenlere rağmen dilin özü ve canlılığı korunabilmektedir. Diğer yandan göçün dil yapısı üzerindeki olumsuz etkilerinin en iyi örneğini İspanya'nın göç politikasında açıkça görmekteyiz. Özerk bölgelerde iş fırsatlarını artırma yönündeki girişimlere bağlı uygulanan göç politikasının dil üzerindeki etkilerine baktığımızda tablo oldukça farklıdır. Yürütülen göç siyasetinin aslında Özerk topluluklarda İspanyolcanın sağlamlaştırılmasını amaçladığı açıkça görülmektedir. Bu göç süreçlerinin bir sonucu olarak belirli bir bölgede konuşulan dil çeşitliliği artırılmakta ve İspanyolca ortak anlaşma dili olarak tercih edilmektedir. Yani dile olan talep güncel tutulmakta ve bölgedeki varlığı garantilenmektedir. Göç dalgasını oluşturan toplumlar açısından değerlendirdiğimizde ise İspanyol grupların oransal fazlalığının da sürece ivme kazandırdığını söylenebilir. Göçün bir başka boyutunu ise Galiçya örneğinde görebilmekteyiz. Ekonomik kalkınmanın zayıf olması bölgede ters yönde göç dalgasını teşvik eden bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bölgesel dilin zayıflaması ve kayboluş sürecinin başlaması anlamına gelmektedir. Galiçya'nın zayıf ekonomik kalkınma tarihi ile bağlantılı olan coğrafi izolasyonu nedeniyle Galiçya dili 2002 yılında UNESCO nesli tükenmekte olan diller listesine dahil edilmiştir. Dolayısıyla İspanya'da bilinçli yürütülen göç politikalarının, yönü fark etmeksizin, azınlık dillerinin kullanımını üzerine kısıtlayıcı etkisinin olduğu görülmektedir. Bu durum, İspanya'da görünürde demokratik işleyen azınlıklara yönelik dil politikalarının gerçek sonuçlarının farklı olduğunu açıkça göstermektedir.

Günümüzde yürürlükte olan kararlar eğitimde iki veya çok dilli modellerle azınlık dillerinin kullanımını teşvik eder gibi görünse de İspanyolcanın diğer yarımada dilleri ile siyasi, ekonomik ve kültürel nedenlerle bir arada bulunması, azınlık dillerin toplumsal kullanımını sınırlamaktadır, öyle ki İspanyolca prestijli çevrelerin ve

kamusal alanların dili iken, diğer diller daha bölgesel ve sosyal alanlara itilmiştir. Bu örneklerin tamamı önemli bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bir bölgede hangi dillerin konuşulduğuna veya kaç dilin öğretildiğine bağlı olmaksızın bir dile talebin canlı tutulması o dilin varlığını sürdürmesi ve gelişimi açısından en önemli faktördür. Yürütülen veya planlanan dil politikaları bu gerçeğe odaklı olduğu sürece başarılı olma potansiyeli taşır.

İspanyolcanın kullanımına yönelik dil politikalarını günümüzde giderek artan küreselleşme kapsamında değerlendirdiğimizde çoğunlukla İspanyolcanın uluslararası sahnede varlığını sağlamlaştırma yönünde hedeflerin belirlendiğini görmekteyiz. Bir devletin GSYİH'nin %15'inin doğrudan veya dolaylı olarak dile bağlı olduğu tahmin edilmektedir. Dili konuşan insanların sayısı, satın alma gücü ve uluslararası karakteri bir dilin diğer dillere göre ekonomik gücünü belirleyen temel faktörlerdir. Bu bağlamda, İspanyol Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansının (AECID), İspanyol Dil Akademileri Birliğinin (ASALE) ve Dünyada İspanyolca Genel Müdürlüğü'nün (DGEM) dış dil politikasının başlıca hedefleri; İspanyolcanın tanıtımını yaygınlaştırmak, geleneksel alanlar dahil, iletişim, bilim, teknoloji, yenilik ve erişilebilirlik gibi farklı alanlarda İspanyolcanın kullanımına katkı sağlamak, ekonomik büyümeye katkıda bulunan bir faktör olarak dilin rolünü güçlendirmektir. İspanyol hükümetinin örtük dil politikası veya yumuşak güç olarak tanımlanan süreçle dünya genelinde İspanyolcanın tanıtımı ve öğretilmesi hedeflenmektedir. İspanyol Kraliyet Dil Akademisi (RAE), İspanyol medya kuruluşları, akademisyenler ve eğitimciler, İspanyolcanın rolünün ve statüsünün güçlendirilmesine yönelik çalışmaları ile yumuşak güç politikasına katkı sağlamaktalar. Bu bağlamda en köklü katkının ise Cervantes Enstitüsü'ne ait olduğu söylenebilir.

Dil planlaması ise politik kararların uygulanma biçimini ifade etmekte, bu kapsamda kullanılan araçları ve beklentileri içermektedir. Eğitim sistemi ise genellikle uygulamaya hizmet eden bir araç olarak merkezi role sahiptir. Daha da önemlisi, dil politikaları tüm toplumsal alanlarda farklı biçimlerde varlığını gösterse de 'eğitim' bu politikaların her zaman en etkin uygulama alanı olmuştur. Dünya ülkelerindeki yerine baktığımızda İspanyolcanın yabancı dil olarak dağılım haritası %90 gibi yüksek oranla Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya ve Avrupa Birliğinden oluşmaktadır.

Modernleşme ve küreselleşme toplumların dilsel olarak homojen hale gelmesi yönünde eğilimi artırmakta, dilin korunması, değişimi, bazı dillerin düşüşü ve diğerlerinin yükselişi gibi olgulara zemin yaratmaktadır. Siyasi ve ekonomik gücün yanı sıra, küreselleşen dünyada bilim, sanat, teknoloji, yaratıcılık, iletişim gibi farklı alanlarda dilin doğru kullanımının teşvik edilmesi, dilin öğretilmesine yönelik fırsatların yaratılması, doğru dil politikası ve doğru dil planlamasının bir arada şekillendirilmesi, kısacası dilin kullanımının yaygınlaştırılması dilin korunması yönünde önemli adımlar olarak sıralanabilir. Ancak, tüm bu adımlar dile ihtiyaç ve talebi artırmadığı sürece küreselleşmeye karşı dilin güçlü duruşu sağlanamaz.

KAYNAKÇA

- Agirreazkuenaga Iñaki Zigorraga. "Fundamentos y Realidad de la Planificación Lingüística en las Administraciones Públicas Vascas." *Revista de Lengua i Dret*, no. 31, (Barcelona, 1999):107-124.
- Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim*. 1. Cilt, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1979.
- Aktoprak, Elçin. *Devletler ve Ulusları Batı Avrupada Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları*. Ankara: Tan Yayınları, 2010.
- Alcubilla Enrique Arnaldo and Jesús Remón Peñalver ed., *Comentarios a la Constitución Española, Tomo I*, Madrid: Boletín Oficial del Estado Press, 2018.
- Alonso, José Antonio y Rodolfo Gutiérrez. *Lengua y emigración: España y el español en las migraciones internacionales*. Madrid: Pozuelo de Alarcón, 2010.
- Alvarado, Ramon. *Nacionalismo, Lenguaje e Identidad Colectiva*. Docer Argentina Press, 2021.
- Aly, B. Samuel. "The Primo de Rivera Dictatorship and the Foundations of Authoritarianism in Spain (1923-1930)." *Aletheia—The Alpha Chi Journal of Undergraduate Research* 2, no.2 , (2017):1-7.
- Amusatagi, Karmele Rotaetxe *Sociolingüística*. España: Editorial Síntesis, 1988.
- Anderson, Benedict. *Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Yayılması ve Kökenleri*. Çeviren İskender Savaşır. (Metis Yayınları 1995),20.
- Anuario del Instituto Cervantes. *El Español en el Mundo*. Madrid: Alcalá de Henares,2022.
- Arroyo, José Luis Blas. *Sociolingüística del Español Desarrollos y Perspectivas en el Estudio de la Lengua Española en Contexto Social*. Madrid: Ediciones Cátedra, 2004.
- Artola, Miguel y José Angel García de Cortázar. *Historia de España La Epoca Medieval*, Madrid: Alianza Press,1988.
- Asker, Ali ve Ramazan Alpaut. "Kafkasya Türk Dilleri Sosyolojik Genel Bir Bakış." İçinden: *Tehlikedeki Türk Dilleri I: Kuramsal ve Genel Yaklaşımlar*. Cilt 1, editörler S.Eker, Ü.Ç.Şavk, 387-400. Ankara, Astana: Ahmet Yesevi, Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2016.

- Asker, Ali. "Halklar ve Diller Labirenti Dağıstan." İçinde: *Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Yirmi Yıl Sonra Rusya Federasyonu Türk Dilli Halklar, Türkiye ile İlişkiler*, Ed. Erhan Büyükakıncı - Eyüp Bacanlı 533-610. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2012.
- Asuero, Pablo Martín. *El Español en... Turquía*. Instituto Cervantes: 2006.
- Autónomas de España, <https://www.elabueloeduca.com/aprender/geografia/autonomias/autonomias.html> (Erişim tarihi: 02.06.23).
- Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2022 Datos provisionales, Instituto Nacional de Estadística, Avance de la Estadística del Padrón Continuo. 1 de Enero de 2022.
- Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2022 Datos provisionales Instituto
https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177012&menu=ultiDatos&idp=1254734710990 Erişim tarihi:15.08.2022
- Awah Bahia y Conchi Moya. *El Porvenir del Español en el Sahara Occidental*. Madrid: Bubock Press, 2009.
- Balboa Jose Antonio. De Paz, "Lengua y Nacionalismo." <https://www.diariodeleon.es/articulo/tribunas/lengua-y-nacionalismo/20030823020000674703.html> (Erişim tarihi: 08.10. 2022).
- Barbosa, Silva Diego. "Politica Linguistica en Africa: del Pasado Colonial al Futuro y Global." *Revista Estudios de Asia y África* 46 no.1, (Universidad del Estado del Rio Janeiro, 2011): 65-95.
- Barbour, Stephen. *Language, Nationalism, Europe*. In *Language and Nationalism in Europe*, edited by S. Barbour and C. Carmichael, 1-17. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Bayona, Miguel Ángel Ávila. "Constitución de la Lengua Española o Castellana." (Colombia: Enero –Junio, 2017): 203-221.
- Bayraktaroğlu, Sinan. "Neden Yabancı Dil Eğitiminde Başaralı Olamıyoruz?" İçinden: *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı?* Editör A. Sarıçoban, H.ÖZ 1-9. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 2014.
- Bayyurut, Yasemin. "4+4+4 Eğitim Sisteminde Erken Yaşta Yabancı Dil Eğitimi," içinden: *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı?* Editör A. Sarıçoban, H.ÖZ 117-129. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Baztarika, Patxi. *Babel o Barbarie. Una Política Lingüística Legítima y Eficaz Para la Convivencia*. Irun: Alberdania, 2010.

- Bena, Vital Tama. “Problemas de la Enseñanza del Español en África Subsahariana.” Centro Virtual Cervantes, <https://cvc.cervantes.es/lengua/eeas/capitulo30> (htm Erişim tarihi 25.07.22).
- Bereciartu, Jáuregui G. “National Identity and Political Violence in the Basque Country.” *European Journal of Political Research* 14 no.30, (1986): 587–605.
- Bernal, Antonio Miguel. *Monarquía e Imperio*, En: *Historia de España*. Barcelona: Crítica-Marcial Pons Press, 2007.
- Bernet, Maluquer de Motes. *Història Econòmica de Catalunya: Segles XIX i XX*. Barcelona, Oberta de Catalunya Universitat, 1998.
- Beswick E. Jaine. *Regional Nationalism in Spain: Language Use and Ethnic Identity in Galicia*. Multilingual Matters Press, 2007.
- Biblioteca de Sant Pau. *Catala Política Lingüística*. Barcelona Cataluña: Las Elecciones al Parlamento de Cataluña en 1980.
- Biblioteca Nacional de Columbia, “La Lengua Castellana- Romance de Almenas y Teclados.” <https://bibliotecanacional.gov.co/es-co/formacion/caja-de-herramientas/Documents/1%20-%20La%20lengua%20castellana%20-%20Un%20romance%20de%20almenas%20y%20teclados.pdf> (Erişim tarihi:14.06.22).
- Black, Jeremy. *Kısa İspanya Tarihi*. Çeviren Yavuz Alogan. Say Yayınları: 2019.
- Boletín Oficial del Estado, Disposiciones Generales, Cortes generales, 12005 Reforma del Reglamento del Senado sobre el uso de las lenguas oficiales en las Comunidades Autónomas en la actividad de la cámara. Martes 27 de julio de 2010.
- Борисович, Вячеслав Кашкин. *Введение в теорию коммуникации: учеб. пособие*, (Воронеж: Изд-во ВГТУ, 2000),37.
- Bravo, Eva. “EL Español de America en la Historia y en su Contexto Actual Universidad de Sevilla 2005.” En *Varietades Linguísticas y Lenguas en Contacto en el Mundo de Habla Hispana*, edited by Carmen Ferrero and Nilsa Lasso-Vonglang, 7-24. Author House, United States of America Bloomington Press, 2010.
- Britanica, “Catalan language.” 2023. <https://www.britannica.com/topic/Catalan-language>, (Erişim tarihi:08.06.23).
- Britanica, Universal Grammar. <https://www.britannica.com/topic/universal-grammar>. (Erişim tarihi:10.09.2022).

- Bugarski, Ranko. "Language Education and General Policy." In Hawkesworth, *Language Planning In Yugoslavia*, edited by R. Bugarski 43-59. Slavica Press, 1992.
- Cabré, Anna y Andreu Domingo, Teresa Menacho. *Demografía y Crecimiento de la Población Española Durante el Siglo XX*. Centre d'Estudis Demogràfics, 2002.
- Camarero, Mar Garachana. "La Historia de la Lengua Española a Través de los Textos (Curso Introductorio)." (2009) [LA_HISTORIA_DE_LA LENGUA ESPANOLA%20\(4\).pdf](#) (Erişim tarihi:04.06.23).
- Carlos, Cid Abasolo. "Las Fronteras de la Lengua Vasca a lo Largo de la Historia." *Revista de Filología Románica* no. 19 (2002) : 15-36.
- Carr, David Charles Wright. *La Política Lingüística en la Nueva España*. Universidad de Guanajuato, Researchgate Press, 2007.
- Carr, Raymond. *España: De La Restauracion a La Democracia 1875-1980*. Ariel Press, 2017.
- Castillo, Rodríguez Susana and Laura Morgenthaler García, *Exploring Glottopolitical Dynamics in Africa: the Spanish Colonial Past and Beyond*. De Gruyter Mouton Press, 2016.
- Chen, Danna. "Políticas lingüísticas Implícitas de España: Logros y Desafíos." *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación* no.78, (China: 2019): 91-110.
- Chomsky, Noam. *Current Issues in Linguistic Theory*. Paris: Netherlands by Mouton and Go Press, 1970.
- Choudhry, Sujit and Erin C. Houlihan. *Official Language Designation International IDEA Constitution-Building Primer 20*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance Press,2021.
- Chtatou Mohamed and Saib el Jilali, Cadi Ksddour. "La Lengua Tamazight: Presente y Futuro," (1992), https://www.researchgate.net/publication/44293832_La_lengua_tamazight_presente_y_futuro, (Erişim tarihi: 02.06.23).
- Chtatou, Mohamed and Saib el Jilali, Cadi Kaddour. "La Lengua Tamazight Presente y Futuro." *Revista del Centro Asociado de la UNED* 19, 29-38 (Melilla:1992): 29-38.
- Cifras INE, Encuesta Nacional de Inmigrantes. Boletín Informativo del Instituto Nacional de Estadístico, 2009.
- Congreso De Los Diputados, <https://www.congreso.es/cem/constesp1812-1978> (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

- Constitucion Politica de la Monarguia de Española, https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812_cd.pdf. (Erişim tarihi: 09.09.2022).
- Consortium Español Lengua Segunda y Extranjera. <http://www.else.edu.ar/en/node/106> (Erişim tarihi: 21.10.22).
- Constitucion Española, Capitulo Primero, De los Españoles y los Extranjeros, Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado. Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado 31 de octubre de 1978.
- Constitucion Española, Primera Reforma Constitucional (1992), https://app.congreso.es/consti/constitucion/reforma/primera_reforma.htm (Erişim tarihi: 13.09.2022).
- Constitucion Española, Titulo Preliminar, Articulo 2, Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado celebradas el 31 de octubre de 1978. Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado Press, 1998.
- Conustitusion Española, Titulo Preliminar, Artículo 3.1 Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado celebradas 8 el 31 de octubre de 1978.
- Corson, David. *Language Policy Across the Curriculum*. Clevedon: Multilingual Matters Press, 1996.
- Coşkun, Başak. Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Raporu, Mart 2019 https://www.academia.edu/38761320/YABANCI_D%C4%B0L_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0_%C3%87ALI%C5%9ETAYI_RAPORU. (Erişim tarihi:08.06.23).
- Council of Europe. “European Charter for Regional or Minority Languages.” *European Treaty Series*, no. 148, (Strasbourg, 1992) : 1-14.
- Crystal, David. *English as a Global Language*. Second edition, Cambridge University Press,2003.
- Currie, C. Havier. “Projection of Socio-Linguistics”, *Southern Speech Journal* 18, no. 1, (1952): 28-37
- Abdül, Samet Çelikçi, “Tek Parti Dönemi Türk Milliyetçiliği: Kapsayıcı? Asimilasyonist?” iç Türkiye *’de Terk Partili Yıllar(1923-1950)*, ed.Yunus Koç, Palabıyık 147-161,İstanbul Yayınları 2021.
- Çelikçi, Abdül Samet “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Ulus Devlet ve Milliyetçilik: Küreselleşme Çerçevesinde Ulus Devlet ve Milliyetçilik Tartışmaları.” *İMGELEM*, 5 no. 8, (Haziran 2021): 15-34.

- Çetinkaya, Serkan. “Çok Dillilik ve Kimlik (Multilingualism and Identity).” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 no. 50, (2017): 371-377.
- Цветаева, Марина. *Лебединый стан*. Мюнхен: 1957.
- Demiral, Serkan ve Muzefer Kaya. “Dilin Kökenine Yönelik Kuramların Değerlendirilmesi.” *Journal of Current Debates in Social Sciences* 3, no. 2 (2020) : 113-118.
- Demircan, Ahmet. *Dillerin Sınıflandırılması ve Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri*. Ankara yayınları, 2007.
- Dendrinis, Bessie. “Multilingualism Language Policy in the EU Today: A Paradigm Shift in Language Education.” *Language and Culture* 2, no. 3, (2018): 9-28.
- Departamento de Cultura y Política Lingüística, *El Gobierno de Navarra, El Vasco y Euskararen Erakunde Publico-Office Public de la Langue Basque acuerdan las actuaciones para el 2020 dentro del Protocolo General Para la Promoción del Euskera 2022*, <https://www.euskadi.eus/noticia/2022/el-gobierno-navarra-gobierno-vasco-y-euskararen-erakunde-publikoa-office-public-langue-basque-acuerdan-actuaciones-2022-dentro-del-protocolo-general-promocion-del-euskera/web01-a2lingu/es/>(Erişim tarihi: 12. 08. 2022).
- Dialects and İndigenous Minority Languages in Europe. <https://vividmaps.com/languages-in-europe/> (Erişim tarihi: 15.10.22).
- Diaz, Manuel Azaña. *La Velada de Benicarló*. Madrid: Edhasa Press,1974.
- Diplomas de Español DELE. https://estambul.cervantes.es/es/diplomas_espanol/informacion_diplomas.htm. (Erişim tarihi: 25.10.22).
- Dirección General del Español en el Mundo, Lineas de Accion, <https://www.exteriores.gob.es/es/PoliticaExterior/Documents/L%C3%ADneas%20de%20Acci%C3%B3n%20DGEM.pdf>. (Erişim tarihi: 22.11.22).
- Diversidad Lingüística Lenguas y Dialectos. https://www.slideshare.net/anacho/diversidad-lingstica-lenguas-y-dialectos?next_slideshow=true (Erişim tarihi: 10.08.2022).
- Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurmu Yayınları, 2015.
- Doppelbauer, Max y Peter Cichon, *La España Multilingüe Lenguas y Políticas Lingüísticas de España*. Wien: Praesens Verlag Press, 2008.

- Educacion Política Educativa Para la Actual Legislatura.” 2020. https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/inn_doc_sist_educativo/es_def/adjuntos/000009c_Pub_EJ_heziberri_2020_c.pdf. (Erişim tarihi:08.06.23).
- El Meztizo Como Angente de la Hizpanizacion. <https://ebravo.es/el-mestizo-agente-hispanizacion/#> (Erişim tarihi:15.07.22).
- Elin T. Thordardottira and Anna Gudrun Juliusdotti. “Icelandic as a Second Language: a Longitudinal Study of Language Knowledge and Processing by School-Age Children.” *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 16, no. 4, (İslandia: Sigillium Universitatis, 2013): 411-435.
- Elizondo, Teresa Echenique. “Tradicion Multiple en la Lexcicografia Vasco-Latino-Romanica. Algunas Notas Sobre el Componente Fraselogico en Diccionarios Bilingües y Trilingües de los Siglos XVI al XVIII: De Nicolas Landuchio(1562)a Jose Maria Aizpitarte(C. 1785).” *Journal of Philologia Hispalensis*,no.12 (Universidad de Valencia, November 2008) : 141-163.
- Ellidokuzoğlu, Hasanbey. “Towards a Receptive Paradigm in Foreign Language Teaching.” *Turkish Online Journal of English Language Teaching* 2 no.1 (2017): 20-39.
- Elliott, John. *İmperial Spain 1469–1716*. Penguin Press, 2002.
- Enciclopedia Humanidades, “Resumen y Características-İmperio Español.” <https://www.caracteristicas.co/imperio-espanol/>(Erişim tarihi: 05.07.22).
- Eourstat “What languages are studied the most in the EU?” <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20190925-1> (Erişim tarihi: 22.10.22).
- Escobar, Anna Maria. *Bilingualism in Latin America*. Oxford: Blackwell Press, 2012.
- ESSA “Every Student Succeeds Act.” Text S. 1177. 114th Congress 2015–2016, <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/1177>. (Erişim tarihi: 18.10.2022).
- Esteban, Mariano de Vega y Antonio Morales Moya, *Nacionalismos y Estado en España Durante el Siglo XX*. Madrid: Universidad de Salamanca, Credos Press 2004.
- Ethnologue Languages of the World, <https://www.ethnologue.com/> (Erişim tarihi 16.10.2022).
- Etxebarria, Maitena. “El Proceso de Revitalización de la Lengua Vasca: Análisis Sociolingüístico,” *Revista de Filología*, no.30, (Marzo 2012): 39-62.

- Etxebarria, Maitena. “La Situación Sociolingüística de la Lengua Vasca Hoy: País Vasco y Navarra,” *Revista Confluenze* 7, no. 2, (Universidad Del País Vasco, 2015): 13-45.
- Etxebarria, Maitena. *La Diversidad de Lenguas de España*. Madrid: Espasa Calpe, 2002.
- European Day of Languages. The Celebration of Linguistic Diversity. Council of Europe, Strasbourg. <https://www.coe.int/en/web/language-policy/european-day-of-languages#>. (Erişim tarihi 09.10.22).
- Explicación sobre la Constitución Española, https://www.defensa.gob.es/sapromil/documentacion/03_Documentacion_apoyo_personal_laboral_MINISDEF/Documentacion_apoyo_proceso_selectivo_personal_laboral/Explicacion_sobre_la_Constitucion_Espanola.pdf (Erişim tarihi: 09.09.2022).
- Fernández Francisco Moreno.” EL Español en Oran: Notas Históricas, Dialectas y Sociolingüísticas.” *Revista de Filología Española*, 23, no. 1,2, (España: Universidad de Alcalá de Henares,1992):5-35.
- Fernández, Francisco Moreno and Jaime Otero Roth. *Atlas de la Lengua Española en el Mundo*. España: Fundación Telefónica Press, 2007.
- Fernández, Francisco Moreno y Jaime Otero Roth. *Atlas de la Lengua Española en el Mundo*. Madrid: Ariel, 2007.
- Fernández, Francisco Moreno. “El Español en el Norte de Africa Con Especial Referencia al Español en Argelia.” In: *La Lengua y la Literatura Española en África*, edited by Celia Casado, 187-202. (Melilla: Ministerio de Educación y Cultura, 1998).
- Fernandez, Francisco Moreno. *La Maravillosa Historia del Español*. Barcelona: Instituto Cervantes, Grupo Planeta Press, 2015.
- Fernández, Francisco Moreno. *Spanish Language and Migrations*. Universidad de Alcalá, The Routledge Handbook of Hispanic Applied Linguistics, 2015.
- Fernández, Francisco Moreno. *Varietades de la Lengua Española*. London: Routledge and Taylor,2020.
- Fernández, Gonzalo. “Los Reinos Cristianos De Asturias y Leon.” *Revista Carthaginensia* 33, no.63, (2017): 223-235.
- Fernández, Xan Manuel Bouzada. *Change of Values and the Future of the Galician language*. Galicia, 2003.
- Fernando, Lazaro Carriter *Lengua Española*. C.O.U. Anaya Press, 1991.

- Ferrer, Josue. *Cuántas Lenguas se Hablan en España*, <https://josueferrer.com/2011/03/18/las-lenguas-de-espana/> (Erişim Tarihi: 25.06.22).
- Fishman, A. Joshua. *Language and Ethnicity in Minority Sociolinguistic Perspective*. Clevedon: Multilingual Matters Press, 1989.
- Fishman, A. Joshua. *Language and Ethnicity*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Press, 1991
- Fishman, A. Joshua. *Sociolinguistics: A Brief Introduction*. Massachusetts: Newbury House Press, 1971.
- Flores, Nelson Castro y Jorge Hidalgo Lehuedé. “Las Políticas de la Lengua Imperial y su Recepción en la Audiencia de Charcas (Siglos XVI-XVIII).” *Revista de Historia, Geografía y Cultura Andina*, no. 50, (Chile: Universidad de Tarapacá Arica, 2016):181-206.
- Фонт, Эктор Алос “Языковая политика в Каталонии и националистический конфликт в Испании,” в книге: С. В. Соколовский, *Языковая политика, конфликты и согласие*, редактировано Е. И. Филиппова, С. В. Соколовский 162-199, Испания: Иза Ран, CUSC 2017.
- Frago, Juan Antonio. *El Español de America en la Independencia*. Santiago de Chile: Aguilar Chilena de Ediciones Press, 2010.
- Francisco Moreno Fernández y Jaime Otero Roth, *Atlas de la Lengua Española en el mundo*. Fundación Telefónica Press, 2007.
- Francisco Moreno-Fernández, *Variedades de la Lengua Española*. Routledge Press, 2020.
- Gabrera, Juan Carlos Moreno. *La Dignidad e Igualdad De Las Lenguas. Crítica de la Discriminación Lingüística*. Madrid: Alianza Editorial, 2001.
- García, Francisco Moscoso and Adil Moustaoi Sghir. *VI Congreso de Árabe Marroquí: Identidad y Conciencia Lingüística*. Servicio de Publicaciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 2016.
- García, Alfredo Marín. “Nacionalismo.” <https://economipedia.com/definiciones/nacionalismo.html>, Erişim tarihi: 25.07.22.
- García, Ángel López. *El Boom de la Lengua Española: Análisis Ideológico de un Proceso Expansivo*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2007.
- García, Ángel López. “Las Lenguas Española Logros y sus Tres Formas de Estar en el Mundo.” https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_06-07/pdf/presente_08.pdf.(Erişim Tarihi:03.02.23).

- García, Rodríguez. “La Monarquía De Los Reyes Católicos.” <https://www.cerasa.es/media/areces/files/book-attachment-2831.pdf> (Erişim Tarihi:21.03.23).
- Gellner, Ernest. *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell Press, 1983.
- Gencel, Ufuk. “Türkiye’de Yabancı Dil Öğrenme ve Yabancı Dil Yoğun Eğitimlerin Ekonomik ve Sosyal Maliyetleri.” *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 7 Sayı 2, (Dokuz Eylül Üniversitesi: 2005): 50-72.
- Gila, Pablo Martínez. “El Español en Turquía.” Instituto Cervantes de Estambul. https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_06-07/pdf/paises_76.pdf (Erişim tarihi: 25.10.22).
- Гируцкий, Антонович Анатолий. “Теория происхождения языка и жестов.” <https://studfile.net/preview/3011916/page:6/>.(Erişim tarihi: 10.14.22).
- González, Gabriel Moreno. “El Nacionalismo Vasco En El Marco Constitucional De La II Republica Española (1931-1936).” *Revista Internacional de Pensamiento Político* no13, Universitat de València:2018): 363-381.
- Gonzalez, Herrero Maria Nieves Sanchez “La Documentación Alfonsí y la Historia del Castellano.” En *Nuevas Perspectivas Para la Edición y el Estudio Dedocumentos Hispánicos Antiguos*, edited by Torrens Álvarez, María Jesús y Sánchez-Prieto Borja, Pedro, 73-88. Universidad de Salamanca, Peter Lang AG. Bern, 2012.
- Gorter, Dark and Jasone Cenoz. “Multilingualism and European Minority Languages: The Case of Basque.” Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group, 2016.
- Granja, José Luis. *El Nacionalismo Vasco entre la Autonomía y la Independencia*. En *Suárez, Los nacionalismos en la España*, editado por Justo G. Beramendi Ramón Máiz. España: 1991.
- Григорьевна, Тер-Минасова Светлана. *Язык и межкультурная коммуникация*. Москва:Государственный университет МГУ имени М. В. Ломоносова, 2000.
- Guibernau, Montserrat. *Catalan Nationalism Francoism Transition and Democracy*. Routledge Taylor & Francis Group Press, 2004.
- Gutiérrez, Isidro Marín, Francisco Javier Ruiz San Miguel and Clara Elena Robayo Valencia. “Un Concepto Básico Como la Comunicación.” In *Contenidos Básicos sobre la Comunicación social*, editid by M. H.Becerra, K. D. C.Cabrera, L. J. O. Vivanco, 5. Editorial Academica Española,2016.

- Güneş Dil Teorisi- Atatürk Ansiklopedisi.”<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/gunes-dil-teorisi/?pdf=3638>. (Erişim tarihi:12.02.23).
- Harold, Schiffman. *Linguistic Culture and Language Policy*. London: Routledge, 1996.
- Heath, Shirley Brice. *La Política del Lenguaje en México, de la Colonia a la Nación*. México: Consejo Nacional para la Cultura y las Artes, Instituto Nacional Indigenista, 1992.<https://alogro.files.wordpress.com/2014/08/shirley.pdf>. (Erişim tarihi:09.06.23).
- HEZIBERRI 2020. Marco del Modelo Educativo Pedagógico. Gobierno Vasco,2020. https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/inn_doc_sist_educativo/es_def/adjuntos/000009c_Pub_EJ_heziberri_2020_c.pdf (Erişim tarihi: 08.06.23).
- Hidalgo, Francisco Javier Palacios, Maria Elena Gómez Parra and Cristina A. Huertas Abril, “Spanish Bilingual and Language Education: A Historical View of Language Policies From EFL to CLIL.” *Journal SAGE* 20 no. 8, (Spain: Policy Futures in Education, 2022): 877-892.
- Hidalgo, Margarita. *Language Problems and Language Planning*. Amsterdam: John Benjamins Company Press, 1994.
- Hidalgo, Margarita. *Mexican Indigenous Languages at the Dawn of the Twenty-First Century*. Berlin: De Gruyter Mouton Press, 2006.
- Hilary, Tovey and Perry Share. *A Sociology of Ireland*. Dublin: Gill and Macmillan, 2003.
- Hobsbawn, Eric John. *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilikler*, çeviren O. Aknhay. İstanbul: Ayrıntı, 1995.
- Holguín, Rodrigo Escobar. “La lengua Castellana: Un Romance de Almenas y Teclados.”https://drive.google.com/drive/u/0/folders/179Jce_qGghU55gpBcEUtxcJTOJhBX9Nk(Erişim Tarihi:15.06.22).
- Hornberger H. Nancy and David Cassels Johnson.“Slicing the Onion Ethnographically: Layers and Spaces in Multilingual Language Education Policy and Practice.” *Tesol Quarterly* 41 no.3(September 2007): 509-532.
- Horta, María Jesús.“Roman Dillerinin Ortaya Çıkışına Kadar Latincenin Geçirdiği Evrim.” Çeviren İnci Kut. Dil ve Edebiyat Araştırmaları, İstanbul, 2022.
- Hough, David and Tove Skutnabb-Kangas. “Beyond Good Intentions: Combating Linguistic Genosed in Education.” *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 1 no. 1 (Desember, 2005):106-127.

- https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_06-07/pdf/paises_76.pdf (Erişim tarihi: 25.10.22).
- <https://www.csub.edu/modlang/departament/spanish/LINGUISTICS/TEMA%207.1%20OMA.pdf>. (Erişim tarihi:14.06.22).
- Huidobro, Jose Manuel. *Origen y Evolucion Del Castellano*. Autores Cientificos y Academicos, ACTA Press, 2015.
- Humblebæk, Carsten and Antonia Maria Ruiz Jimenez, “*New Perspectives on Nationalism in Spain.*” Switzerland: Genealogy, 2020.
- Informe de Instituto Cervantes. *El Español: una Lengua Viva*. Madrid: 2021.
- Informe de Instituto Cervantes. *El Español: una Lengua Viva*. Madrid: 2022.
- Instituto Cervantes. *El Español: una Lengua Viva*. Madrid: 2019.
- INTERREG V-A España-Francia-Andorra POCTEFA 2014-2020, <https://www.poctefa.eu/programa/que-es-poctefa/> Erişim tarihi: 12.08.2022.
- Işık, Ali and Birgen Işık. “Where Do the Problems in the Turkish Foreign Language Education System From?” *International Journal of Languages Education and Teaching* 8 no. 1 (March 2020): 1-19.
- İnal, Kemal. *Dil ve Politika. Dilin Kökeni, Etnik Boyutu ve Kimlikle İlişkisi*. Ütopiya Yayınları, 2012.
- İnstituto Nacional de Estadística Proyecciones de Población 2020-2070. 22 de septiembre de 2020.
- Jernudd, Björn and Jiri Nekvapil. “History of the Field: a Sketch.” İn: *The Cambridge Handbook of Language Policy*, edited by Bernard Spolsky m16-36. Cambridge University Press, 2012.
- Jespersen, Otto. *The Philosophy of Grammar*. University of Chicago Press, 1992.
- Jiménez, Juan Carlos. “El Poder de la Compra del Español en el Mundo”, *Revista de Occidente*. no.335, 2009: 21-36.
- José Ángel Linares Toro, “Cronología de los Reinos de España.” (2012) <https://www.tesorillo.com/otras/cronologia.pdf> (Erişim Tarihi:21.03.23).
- Joseph, E. John. *Language and Identity: National, Ethnic, Religious*. New York: Palgrave Macmillan Press, 2004.
- Juana Jesús y Xavier Castro.” Historia Comparada del Nacionalismo Gallego y Bretón.” *Revista de la Facultad de Geografía e Historia*, no.1, (1987): 119-143.

- Junco, Jose Álvarez. “The Nation-Building Process in Nineteenth-Century Spain.” In *Nationalism and the Nation in the Iberian Peninsula: Competing and Conflicting Identities*, edited Clar Mar-Molinero, and Angel Smith. 89–106. Oxford: Berg, 1996.
- Kabatek, Johannes. “Dos Españas, Dos Normalidades: Visiones Bipolares Sobre la Situación Lingüística en la España actual.” In *Una de las dos Españas. Representaciones de un Conflicto Identitario en la Historia y en las Literaturas Hispánicas*, edited by Gero Arnscheidt, Pere Joan Tous, 803–816. Madrid: Iberoamericana, 2007.
- Калхун, Крэйг *Национализм*. Москва, 2006. 38.
- Kaplan B. Robert and Richard B. Baldauf. “Bilingualism and Language Status.” In *Language Planning from Practice to Theory*, edited by John Edwards 216-221. Multilingual Matters, 1997.
- Kaplan, Robert and Richard Baldauf. *Language Planning: From Practice to Theory*. Clevedon Multilingual Matters Press, 1997.
- Каровић, Мате. *The Índio- European Languages*. New York: Routledge edition published. 2017.
- Kasımoğlu, Alper. “Milliyeçilik ve Dil: Dil Milliyeçiliğinin Başarı ve Başarsızlıkları,” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, no. 5, (Ekim 2012- Mart 2013): 161-173.
- Kaya, A. Raşit. *İspanya Faşizimden Demokrasiye*. İstanbul Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Kedourie, Elie. *Nationalism*. Oxford: Blackwell Press, 1994.
- Khan, Tariq. *Basic Concepts in Linguistics*. India: Pathshala, 2018.
- Kheng, Catherine Chua Siew and Richard Birge Baldauf. “Global Language (De) Colonisation in the New Era.” in *Handbook of Research in Second Language Learning and Teaching*, edited by Eli Hinkel, 952-965. New York: Routledge Press 2011.
- Костюченко, Алексеевна Людмила. *Генеалогическая классификация языков мира*. https://borg11.edu.yar.ru/5_stranitsi_uchiteley/kosobokova/prezentatsii/kl-assifikatsiya_yazikov_mira.pf. (Erişim tarihi:16.10.2022).
- Koenigsberger, Helmut Georg. *The Government of Sicily Under Philip II of Spain: a Study in the Practice of Empire*. London: Staples Press 1951.
- Кудеярова, Надежда “Испанский язык: две проекции одного явления”, (2013) <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/ispanskiy-yazyk-dve-proektsii-odnogo-yavleniya/>. (Erişim tarihi:20.06.22).

- Kurudayıoğlu, Mehmet. “Konuşma Eğitimi ve Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler.” *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi* Sayı:3, (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003): 287-309.
- Кузнецов, Сергей “Язык и политика.” <https://www.philol.msu.ru/data/programs/yazpolit.pdf> (Erişim tarihi: 30.10.22).
- La Hístortia Del Español En España, <https://www.trustedtranslations.com/es/espanol/historia/espana> (Erişim tarihi: 14.06.22).
- Language Families. <https://www.uio.no/studier/emner/hf/ikos/EXFAC03>. (Erişim tarihi: 02.10.2022).
- Lapesa, Rafael. *Historia de la Lengua Española*. Madrid: Biblioteca Romanica Hispanica Editorial Cridos Press, 1981.
- Lasagabaster, David and Yolanda Ruiz de Zarobe, *CLIL in Spain: Implementation Results and Teacher Training, Newcastle upon Tyne*. UK: Cambridge Scholars Publishing, 2010.
- Latorre, Javier Giralt y Francho Nagore Laín. *La Normalizacion de las Lenguas Minoritarias, Experiencias y Procedimientos Para la Salvaguarda de un Patrimonio Inmaterial*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2019.
- Łazor, Agnieszka “Influencia de las Lenguas Prerromanas en la Lengua Española.” *Forum Filologiczne Ateneum*, 1 no.6, (2018): 47-59.
- Lengua Española. “Parte 1: El Español En La Peninsula Iberic.”
- León, Pablo Sánchez, “The Study of Nation and Patria as Communities of Identity: Theory, Historiography, and Methodology from the Spanish Case.” in *Journal Genealogy New Perspectives on Nationalism in Spain*, edited by Carsten Humlebæk and Antonia Maria Ruiz Jimenez, Spain: MDPI, 2020: 1-238.
- Leontaridi, Eleni, Fokion Erotas and María Sigala, *El Plurilingüismo Español*. Athens, 2003.
- Leontaridu, Eleni. Fokion Erotas and María Sigala. “El Plurilingüismo Español”, 2, https://www.academia.edu/209548/El_pluriling (Erişim tarihi: 10.11.2022).
- Ley 1/2015, de 5 de Febrero, del Régimen Especial de Arán, Artículo 8. Comunidad Autónoma de Cataluña “BOE” no. 54, 4 de marzo de 2015.
- Ley Orgánica 1/2007, de 28 de febrero, de reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears. Jefatura del Estado “BOE” núm. 52, 1 de marzo de 2007.

- Ley Orgánica 3/1979, de 18 de Diciembre, Artículo 6, Título Preliminar, de Estatuto de Autonomía para el País Vasco, Jefatura del Estado. Publicado en “BOE” no.306, 22 de diciembre de 1979.
- Ley Orgánica 3/1979, de 18 de Diciembre, Artículo 6, Título Preliminar, de Estatuto de Autonomía para el País Vasco, Jefatura del Estado “BOE” no.306, (22 de diciembre de 1979), 4.
- Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, Título Preliminar, Artículo 6. de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana. Jefatura del Estado “BOE” no. 164, 10 de julio de 1982.
- Ley Orgánica 5/1982, de 1 de Julio, Título Preliminar, Artículo 6. de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, Jefatura del Estado “BOE” no. 164, 10 de julio de 1982.
- Ley Orgánica 5/2007, de 20 de abril, de reforma del Estatuto de Autonomía de Aragón, Título Preliminar, Artículo 7. Jefatura del Estado “BOE” no. 97, 23 de abril de 2007.
- Ley Orgánica 5/2007, de 20 de Abril, de reforma del Estatuto de Autonomía de Aragón, Título Preliminar, Artículo 7. Jefatura del Estado “BOE” no. 97, 23 de abril de 2007.
- Ley Orgánica 5/2007, de 20 de Abril, de Reforma del Estatuto de Autonomía de Aragón, Título Preliminar, Artículo 7. Jefatura del Estado “BOE” no. 97, 23 de abril de 2007.
- Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, Título Preliminar, Artículo 6.2. de Reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. Jefatura del Estado “BOE” no. 172, de 20 de julio de 2006.
- Ley Orgánica 7/1981, de 30 de Diciembre, Título Preliminar, Artículo 4. de Estatuto de Autonomía para Asturias. Jefatura del Estado “BOE” no. 9, 11 de enero de 1982.
- Ley Orgánica 7/1981, de 30 de Diciembre, Título Preliminar, Artículo 4. de Estatuto de Autonomía para Asturias. Jefatura del Estado “BOE” no. 9, 11 de Enero de 1982.
- Ley Organica 7/1991, de 21 de Marzo. Instituto “Cervantes.” Jefatura del Estado “BOE” no. 70. 26 de Diciembre de 2013.

Lipski, John. *Latin American Spanish*. London: Longman Press,1994.

- Lluch, Mónica Castillo y Johannes Kabatek. *Las Lenguas de España Política Lingüística, Sociología del Lenguaje e Ideología Desde la Transición Hasta la Actualidad*. Iberoamericana: Vervuert, 2006.
- Macfas, F. Reynaldo. *Language Policy and Planning Spanish in the US*. 2022, 596. https://www.researchgate.net/publication/292359110_Language_policy_and_planning_spanish_in_the_US (Erişim tarihi:09.06.23).
- Macias, F. Reynaldo. "Spanish as the Second National Language of the United States: Fact, Future, Fiction, or Hope?", *Review of Journal Research in Education* no. 38, (California: American Educational Research Association, Mart, 2014): 33-57.
- Madrid, Daniel Fernandez, Jose Luis Ortega Martin and Stephen Pearse Hughes. "CLIL and Language Education in Spain," in book, *Content and Language Integrated Learning in Spanish and Japanese Contexts, Practice and Pedagogy* edited by Keiko Tsuchiya, María Dolore, Pére Murillo11-37. Spain: Palgrave Macmilla, 2019.
- Maitena Etxebarria Arostegui, "Política Lingüística y Vitalidad Sociolingüística de la Lengua Vasca Hoy: la Transmisión de la Lengua." *Revista de Estudios Interculturales desde Latinoamérica*,14, no.26, (Colombia: Universidad de La Guajira, 2020) : 96-109.
- Máiz, Ramón. "España y "Estado Español" en el Discurso Político del Nacionalismo Gallego Histórico (1886 1993)"//www.academia.edu/29907294/Espa%C3%B1a_y_Estado_espa%C3%B1ol_en_el_discurso_pol%C3%ADtico_del_nacionalismo_gallego_hist%C3%B3rico_1886_1993_ (Erişim tarihi: 30.08.22).
- Marfany, Joan Lluís. *La Llengua Maltractada: el Castellà i el Català a Catalunya del Segle XVI al Segle XIX*. Barcelona: Empúries Press, 2001.
- Marshall, Peter. *Demanding the Impossible: A History of Anarchism*. Oakland: PM Press, 2010.
- Martos, Isabel Molina. *El Español en Guinea Ecuatorial: Aspectos Sociolingüísticos*. Unversity of Alcalá, Excellence, 2006.
- May, Stephen. "Language Policy and Minority Rights." Chapter fourteen, in *Language Policy: Theory and Method*, edited by Thomas Ricento, Blackwell, 2006: 255-272.
- Medina, Alejandro Mohorte. *La España Colonial en Africa en el Siglo XIX*. 2014. <https://museoliber.org/wp-content/uploads/2014/10/La-Espana-colonial-en-Africa-en-el-siglo-XIX.pdf> (Erişim tarihi: 09.06.23).

- Méndez, Eva Núñez. *Fundamentos Teóricos y Prácticos de Historia de la Lengua Española*. Yale University Press, 2012.
- Méndez, Eva Núñez. *Historia de la Lengua Española: Periodización*. Fundacion Dialnet Press, 2015.
- Milagros, Aleza José María Enguita Utrilla, *La Lengua Española En America: Normas y Usos Actuales*, Universitat deValencia, 2010.
- Ministerio De Asuntos Exteriores Union Europea Cooperacion. The Spanish language in the World. <https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Paginas/ElEspanolEnElMundo.aspx>. (Erişim tarihi: 15.11.22).
- Miroslav, Valeš.“Lenguas de España y Variedades del Español.” *Tecnicka Unverzita v Liberici* 33 no 1, (2012) :407-409.
- Moldes, Diego. *Conocer a Nebrija: Nuestro Primer Humanista Una Guía Sobre Antonio de Nebrija en el V Centenario de su Fallecimiento*. Madrid: Universidad Nebrija, 2022.
- Molinero, Clar Mar. *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World: From Colonization to Globalization*. New York: Routledge Press, 2000.
- Molinero, Clare Mar and Miranda Stewart. *Globalization and Language in the Spanish-Speaking World Macro and Micro Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Molinero, Clare Mar. *The Spanish-Speaking World*. Routledge Press, 1997.
- Montero, Luis García. *El Español: una Lengua Viva*. Edición Digital Departamento de Comunicación del Instituto Cervantes Press, 2019.
- Montserrat Guibernau, *Catalan Nationalism Francoism, Transition and Democracy*. London: Routledge in the Taylor & Francis Press, 2004.
- Moral, Rafael Del Liceo Frances. *El Español En Asturias (Un Origen Comun, Un Destino Distinto)* <https://www.academia.edu/23711729/> (Erişim tarihi: 16.06.22).
- Morbili, Luigi. “El Siglo de Oro.” https://www.academia.edu/43328267/El_Siglo_de_Oro (Erişim Tarihi:21.03.23).
- Moreno, Fernánde Francisco and Fernando Ramallo. *Las Lenguas de España a Debate*. Madrid: Ediciones Uno y Cero Press, 2013.
- Moreno, Plar and Martin Salas. “Las Lenguas Cooficiales en el Aula, y su Uso Dentro del Sistema Educativo.” *Revista de Derecho Político* no.114, (Mayo-Agosto, 2022) : 47-87.

- Mufwene, Salikoko and Cécile B. Vigouroux. *Colonization, Globalization and Language Vitality in Africa*. London: Continuum Press, 2008.
- Muñoz Isidro Sepúlved. *Nación y Nacionalismos en la España de las Autonomías*, Madrid: Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado Press, 2018.
- Muñoz, Jaime Rodríguez Arana. “El Estado Autonómico y los Nacionalismos en España.” en: *A Patria Enterna*, edited by Xosé Ramón Barreiro Fernández 307-320, Consello da Cultura Galega: Universidade de Santiago de Compostela, 2008.
- Muro, Diego and Alejandro Quiroga, “Spanish Nationalism Ethnic or Civic?” *Ethnicities Journal* 5 no.1, (Sage:2005): 9–29.
- Murphy, Brendan Cristina Diaz-Varela and Salvatore Coluccello. *Transformation of the State in Western Europe; Regionalism in Catalonia and Northern Italy*. Multilingual Matters Press, 2002.
- Nand, Anik. “Language Policies and Linguistic Culture in Galicia.” *Labor Histórico* 3 no.2, edited by Xoán Carlos Lagares Leonardo Lennertz Marcotulio. (Queen’s University Belfast, 2017): 28-45.
- Negre, Carla Amorós. *Different Paradigms in the History of Spanish Language and Policy Planning*. Spain: Universidad De Salamanca, Routledge Taylor & Francis Press, 2016.
- Nerimanoğlu, Kâmil Veli ve Ali Asker, “Millî Kimlik İnşasında Dil Unsuru ve Dil Politikası”. İçinden *Azerbaycan Düşünce Tarihi: Evreler, Olaylar ve Şahsiyetler (19. Yüzyılın Ortaları-20. Yüzyılın Başları)*, editör Ali Asker, 219-244.”Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2021.
- Nicholas Gardner, *The Status of Basque*, (Euskararen Historia Soziala egitasmoa, Bilbo, 2013), 22.
- Nicolle, Steve. “Sociolinguistics, Unit 2: Languages and Dialects.” https://www.academia.edu/6695352/Sociolinguistics_Language_and_Dialect. (Erişim tarihi: 18.08.2022).
- Niño, Begoña Colmenero “Türkiye’deki İspanyol Kültürü: İstanbul Cervantes Enstitüsü Alvaro Mutis Kütüphanesi.” *Türk Kütüphaneciliği* 20 no.2, (2006): 321-328.
- Okumuş, Tamer “The Origins of Language The Origins Of Human Speech.” https://www.academia.edu/5888243/The_origins_of_language_The_Origins_of_Human_Speech (Erişim tarihi: 10.14.22).
- Özkırımlı, Umut. *Theories of Nationalism*. Palgrave Macmillan Press, 2016.

- Palomino, Rodolfo Cerrón. "Language Policy in Peru: a Historical Overview." *Journal Palomino, Rodolfo Cerrón* no.77, (Peru: Mouton Gruyeter Press, November,1989): 11-33.
- Parra, Elena Gómez y Cristina A. Huertas Abril. *Educación Bilingüe: Perspectivas Desde el Sistema Educativo Español*. Fundación Pública Andaluza Centro de Estudios Andaluces Bailén, Press, 2020.
- Patten, Alan. "The Most Natural State" *Herder and Nationalism*. Imprint Academic Press, 2020.
- Pedraza, Pilar Pérez and T. Salmerón López, "Desarrollo de la Comunicación y del Lenguaje: Indicadores de Preocupación." *Revista Pediatría de Atención Primaria* 8, no. 32. (Diciembre 2006): 111-125.
- Peñas, Leandro Martínez. "Presentacion: Africa y Españas Que Pudieron Haber Sido." En *La Presencia Española en África: Del "Fecho De Allende" A La Crisis De Perejil*, edited by Leandro Martinez Peñas, Manuela Fernandez Rodriguez, David Bravo Diaz, 5-9. Real Academia de Jurisprudencia y Legislación, 2012.
- Pereltsvaing, Asya. *Languages of the World*. United States of America by Cambridge University Press, 2012.
- Pidal, Menéndez Ramón. *El Lenguaje Del Siglo XVI*. Madrid: Cruz y Raya Press, 1933.
- Población extranjera de España en 2021 y 2022, Por Nacionalidad <https://es.statista.com/estadisticas/472512/poblacion-extranjera-de-espana-por-nacionalidad> Erişim tarihi: 15.08.2022.
- Population Figures at 1 January 2022 Migration Statistics. Year 2021 Provisional data, (Ínstituto Nacional de Estadística, Press Relase, 21 June 2022).
- Poza, José Alberto Miranda. "Historia de la Lengua Española: Orígenes, Expansión Diversidad." *Taller Virtual*, (2020):1-57
- Preamble of the United Nations Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (Adopted by General Assembly resolution 47/135, 18 December 1992). <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet18rev.1en.pdf>. (Erişim tarihi: 15.10. 2022).
- Quezada, Ricardo Gaete y Carmen Rodriguez Sumaza." Una Aproximación al Análisis de las Cadenas Migratorias en España a Partir de la Encuesta Nacional de Inmigrantes," *Revista de Ciencia Política*, 30, no.3, (2010): 697-721.

- Quirós, R. Manuel Antonio. "Castilla el Castellano; Origen en un Lugar, un Idioma y un Nombre." *Revista de Filología Lingüística* 6.no.1-2, (Universidad de Costa Rica: 1980): 81-97.
- Ramallo, Fernando. "Linguistic Diversity in Spain." In *Manual of Romance Sociolinguistics*, edited by Ayres Bennett, Wendy and Carruthers, Janice 462-493, Berlin: De Gruyter, 2018.
- Ramallo, Fernando. *Linguistic Diversity in Spain*, In: Ayres-Bennett, Wendy and Carruthers, Janice, *Manual of Romance Sociolinguistics*. Berlin: De Gruyter, 2018.
- Rees, L. Earl. "Spain's Linguistic Normalization Laws: The Catalan Controversy." *Hispania* 79 no. 2, (May 1996): 313-21.
- Regueira, Xose Luis. "Política y lengua en Galicia: la "Normalización" de la Lengua Gallega." In *Las lenguas de España. Política Lingüística, Sociología del Lenguaje e Ideología desde la Transición Hasta la Actualidad*, edited by Castillo Lluch, Mónica, Kabatek, Johannes 61-93, Iberoamericana: Vervuert, 2006.
- Reher, David y Miguel Requena. *La Encuesta Nacional de Inmigrantes (ENI 2007): Una Nueva Fuente de Datos para el Estudio de la Inmigración en España*. España: Real Instituto Elcano, 2008.
- Rejdugová, Mária. *La Influencia de la Lengua Arabe en la Lengua Española*. Instituto de Martin Hattala, Trstená Press, 2016.
- Reparaz, Federico. Edición Original Manuscrita de la Constitución de 1812. <https://www.congreso.es/cem/const1812> Erişim Tarihi: 09.09.2022.
- Revorio, Francisco Javier Dias. *Constitución Española y Ley Orgánica del Tribunal Constitucional con Jurisprudencia Sistematizada* Valencia: Tirant Lo Blanch, 2018.
- Ridwan, Muhammad. "National and Official Language: The Long Journey of Indonesian Languageslamic." *Journal Budapest International Research and Critics Institute* 1, no. 2, (2018) :72-78.
- Rizo, Encarna. *Las Lenguas de España Contenidas*. 2008 https://www.academia.edu/27412664/u_Las_lenguas_de_Espa%C3%B1a_contenidos (Erişim tarihi: 09.0623).
- Rodríguez M.A. Fernández. *La lengua Materna en los Espacios Urbanos Gallegos*. Montegudo & Santamarina, 1993.

- Rodríguez, Susana Castillo and Laura Morgenthaler García. "Exploring Glottopolitical Dynamics in Africa: the Spanish colonial past and beyond." *International Journal of the Sociology of Language*, no.239, (Gruyter Mouton,2016): 1-28.
- Romaine, Suzanne. *Language in Society an Introduction to Sociolinguistics*. New York: United States by Oxford University Press, 2000.
- Romaine, Suzanne. *Language in Society An Introduction to Sociolinguistics*. New York: United States by Oxford University Press, 2000.
- Romaine, Suzanne. *Language in Society an Introduction to Sociolinguistics*. New York: Oxford University Press, 2000.
- Ruiz, Richard. "Orientations in Language Planning." *Nabe Journal*, 8, no. 2, (1984): 15–34.
- Salom, Marcet i Pere. *Història de la Llengua Catalana. 2: Els Segles XIX i XX*. Barcelona: Teide Press, 1991.
- Salvado, María José Gálvez. *The Use of the Official Languages in the Spanish Parliament*. Spain: Universitat de Valencia, 2009.
- Samarin, J. William. "Lingua francas of the World." In *Readings in the Sociology of Language*, edited by Fishman, Joshua A. (The Hague: Mouton. 1968), 661.
- Sanches, Jesus Alvares "El Pais de los Verracos" en. *Dossier: Los Celtas En España*,(2001) El_pais_de_los_verracos.pdf (Erişim tarihi 04.06.23).
- Sanchez, Maria Nieves Gonzalez de Herrero. "La Documentación Alfonsí y la Historia del Castellano." In *Nuevas perspectivas para la edición y el estudio de documentos hispánicos antiguos*, editors M Jesús Torrens Álvarez, Pedro Sánchez-Prieto Borja 73-88,Universidad de Salamanca, Peter Lang Press, 2012.
- Santisteban, Xabier Arzoz. "Las Políticas Lingüísticas Actuales en las Tierras del Euskara." *Revista de Llengua i Dret* no.49,(Universidad del País Vasco, 2008): 45-67.
- Saricoban, Gulay." Foreign Language Education Policies In Turkey," *Procedia - Social and Behavioral Sciences* no. 46, (Published by Elsevier Ltd. Selection, 2012): 2643-2648.
- Sayahi, Lotfi. *España Ante el Mundo: Spain's Colonial Language Policies in North Africa* New York: University at Albany, 2015.
- Schiffman, F. Harold. *Linguistic Culture and Language Policy*. London: Routledge Press,1996.

- Schnass, Pasikowska Magdalena. *Regional and Minority Languages in the European Union*. 2-12. Briefing EPRS, 2016.
- Sebastian, Javier Fernandez. *Los Nacionalistas: Historia del Nacionalismo Vasco, 1876-1969*. España: 1995.
- Segunda Reforma Constitucional (2011), https://app.congreso.es/consti/constitucion/reforma/segunda_reforma.htm Erişim tarihi: 13.09.2022.
- Seixas, Xosé Manoel Núñez. *What is Spanish Nationalism Today? From Legitimacy Crisis to Unfulfilled Renovation (1975–2000)*. London: Routledge Taylor and Francis Group Press Press, 2001.
- Selçuk, Senem Sönmez “Milliyetçilik Üzerine: Bir Literatur Taraması, On Nationalism: A Literature Review.” *Journal of Yasar University*, 23 no. 6, (2011) : 3855-3865.
- Shohamy, Elena. *Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches*. New York: Routledge Press, 2006.
- Siguan Miquel, *España Plurilingüe*. Madrid: Alianza Press, 1992.
- Siguan, Miquel. *España Plurilingüe*. Alianza Editorial, Madrid, 1992.
- Siguan, Miquel. *España Plurilingüe*. Madrid: Alianza Press, 1992.
- Smith, Anthony David. *Nacionalismo*. Madrid: Alianza Editorial Press, 2004.
- Smith, D. Anthony *Millî Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener. İletişim Yayıncılık, Şubat 1994.
- Smith, Kathleen Stein. “The Role of Multilingualism in Effectively Addressing Global Issues: The Sustainable Development Goals and Beyond.” *Journal Theory and Practice in Language Studies*, 6, no. 12, (USA: Academy Publication, 2016): 2254-2259.
- Soler Josep and Iker Erdocia, “Language Policy and the Status of Languages in Contemporary Catalonia: A public debate.” *European Journal of Language Policy* 12, no.2 (Stockholm University and Dublin City University, 2020): 215-234.
- Soler, Miquel Siguán. *Conocimiento y Uso de las Lenguas de España*. Madrid: Centro de Investigacione Sociologicas 1999.
- Sossouvi, Uurent Fidèle. *Las Políticas Lingüísticas Coloniales en el África Subsahariana*. Universidad de Alcalá, 2001, 192.
- Souto, Carlos Antuña. *El Nacionalismo Gallego (1916-1936), Una Madurez Inconclusa*. 2000.

- Souza, Jose de Alvaro. *Geografia Linguística: Dominação e Liberdade*. Contexto Press, 2001.
- Speech Acts in Linguistics. <https://www.thoughtco.com/speech-act-linguistics-1692119> (Erişim tarihi:10.09.2022).
- Spinucci, Elena. “Las Lenguas Minoritarias de España: Puentes o Barreras?” (PhD diss. , Università Degli Studi, Roma Tre, 2019.
- Stewart, Miranda. *The Spanish Language Today*. USA and Canada: Routledge Taylor and Francis Press, 2002.
- Sueda Özbent, “Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi.” EditörBülent Parlak. *Eğitim ve Kültür Dergisi* 2, no.3 (Marmara Üniversitesi: İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü Yayını, 2010): 52-56
- Suils Lordi and Ryan Furness. “The Occitan Language in the Aran Valley.” *Bulletin Suisse de linguistique Appliquée*, 69, no.1, (1999):135-150.
- Szigetvari, Monika. *Catalanismo en Español Actual*. Budapest: Eötvös Lorand University,1994.
- Şendeniz, Özlem. “Erken Cumhuriyet Dönemi Dil Politikaları: Güneş Türk Dil Teorisi’nin Türk Basınında Yansımaları. ” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 10, no.20 (2014): 307-325.
- Taylor, L. Molly. “La Diversidad Lingüística Durante y Después del Franquismo en España,” *The Journal of Undergraduate Student Research* 23, no 1 (Spain: 2022) :1-14.
- TESOL, “*Tesol Releases Statement on Every Student Succeeds Act*,” <https://www.tesol.org/news-landing-page/2015/12/04/tesol-releases-statement-on-every-student-succeeds-act>, (Erişim tarihi: 18.10.2022).
- The Atlantic World, “Spain Builds an American Empire”. <https://kmhs.typepad.com/files/20.1.pdf>. (Erişim tarihi:20.06.22).
- Тишков Валерий Александрович и Шнерельман Виктор Александрович. *Национализм в мировой истории*. Москва: Институт Этнологии и Антропологии им. Миклухо Маклая,2007.
- Tollefson, W. James. “*Language Planning in Education*.” New York: In Encyclopedia of Language and Education Press, 2008.
- Toro, José Ángel Linares. “Cronología de los Reinos de España”, (2012) <https://www.tesorillo.com/otras/cronologia.pdf> . Erişim tarihi: 17.06.22.

- Torrealday, Joan Mari. *Euskal Idazleak Gaur, Historia Social de la Lengua y Literatura Vascas*. España: Oñate-Arantzazu, 1977.
- Urbina, Fray Pedro “Los Reyes Católicos: La Construcción Del Estado Moderno”, <http://www.iesfraypedro.com/files/sociales/reyes-catolicos2b.pdf> (Erişim Tarihi:21.03.23).
- Valdés, Roberto Blanco. *Políticas Lingüísticas y Construcción Nacional: El Laboratorio Español*. Anuario de la facultad de Derecho de Madrid, 2013.
- Valle, del José. *Historia Política del Español La Creación de Una Lengua*. Cambridge University, Aluvión Press, 2015.
- Valle, del José. *La lengua, ¿Patria Común? Ideas e Ideologías del Español*. Iberoamericana: Vervuert Press, 2007.
- Vann, E. Robert “Language Exposure in Catalonia: An Example of Indoctrinating linguistic Ideology”, *Journal “World”* 50, no. 2, (Routledge Taylor and Francis Group,1999) :191-209.
- Velasco, Koldobika Sáenz del Castillo. “La Génesis del Nacionalismo Español.” https://www.academia.edu/19915554/La_g%C3%A9nesis_del_nacionalismo_espa%C3%B1olp (Erişim tarihi:28.07.22).
- Viernes, Guillem Belmar. “Las Lenguas Minorizadas de Europa Occidental.” https://www.academia.edu/13253927/Las_lenguas_minorizadas_de_Europa_Occidental_Spanish_. (Erişim tarihi 15.10.2022).
- Vilaboy, Sergio Guerra. *Etapas y Procesos en la Historia de América Latina*. Mexico: Universidad Veracruzana, 1997.
- Warf, Barney and Carlos Ferras. “Nationalism, Identity and Landscape in Contemporary Galicia.” *Journal Space and Polity* London 19 no.3, (Routledge, 2015):1-17.
- Whelpton, Matthew. *The Innateness Hypothesis*. Háskóli Íslands: Hugvísindasvið, 2015.
- Whorter, John. ”The Origin of Language.” <https://www.wondriumdaily.com/the-origin-of-language/>. (Erişim tarihi: 14.10.22).
- Willams, Lynn. *Politica Linguistica en la Espana actual*. Liverpool University Press,2001.
- Woolard, Kathryn Ann. *Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*. Stanford: Stanford University Press, 1989.

- Yael, Peled. "Normative language Policy: Interface and Inferences." *Language Policy* 13 no.14, (November 2014) : 301-315.
- Yılmaz, Emine N. Demir. "Ural-Altay Dilleri ve Altay Dilleri Teorisi." İçinden *Türkler* 1. Cilt, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Yu, Xiao. "Estudio Contrastivo de la Política Lingüística Entre España y China: la Enseñanza y la Evaluación del Instituto Cervantes y el Instituto Confucio Dentro del Marco Común Europeo de Referencia." PhD diss. , Universidad Complutense Madrid, 2019.
- Żarskiej, Kukowicz Katarzyny, ed., *Ateneum Philological Forum*. Ateneum-Szkoła Wyższa, Gdańsk Press, 2018.
- Zavadi, Bohumil. *Historia de la Lengua Española Introducción a la Etimología*. Universidad Carolina de Praga, Karolinum Press, 2015.
- Zavala, Silvio. *Poder y Lenguaje Desde el Siglo XVI*. México: Centro de Estudios Lingüísticos y Literarios Press, 1996.
- Żywicznyński, Przemysław and Sławomir Waciewicz. *The Evolution of Language: Towards Gestural Hypotheses*. Peter Lang Publishing, 2019.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: İspanya’da son iki yıla ait nüfus veriler	105
Tablo 2: İspanya’da özerk topluluklara ve şehirlere göre nüfus	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kastilya bölgesi	47
Şekil 2: Göçmen nüfusun kullandığı dillerin dağılımı	109
Şekil 3: 1812 Anayasasının orijinal el yazısı baskısı	112
Şekil 4: Yabancı dil olarak İspanyolcanın ana çalışma alanları	132
Şekil 5: İspanyolların dünya çapındaki varlığı	142

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Avrupa'da lehçeler ve yerli azınlık dilleri	35
Harita 2: İspanya'da özerk topluluklar	93
Harita 3: İspanya'da dilsel çeşitlilik, diller ve lehçeler	95
Harita 4: İspanyolca yazan yazarların bağlı olduğu ülkeler.	140

ÖZGEÇMİŞ

Dilshad HUSEYNOVA, 1998 yılında, Bakü Devlet Diller Üniversitesi, İspanyolca Tercümanlık Bölümü'nden mezun olmuştur. 2020 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Programına başlamış ve “İspanya’da Dil Politikaları, Ulusal ve Küresel Trendler” başlıklı tez araştırmasını tamamlamıştır.